GRONDWETTIGE HERSTELLING

VAN

NEDERLANDS STAATSWEZEN,

ZO VOOR HET ALGEMEEN

BONDGENOOTSCHAP,

ALS VOOR

HET BESTUUR

VAN ELKE BYZONDERE

PROVINCIE;

GESCHIKT

OM HET VOORNAAM DOELWIT AAN TE TOONEN,

WAAR TOE

DE POOGINGEN VAN GOEDE REGENTEN EN DE REQUESTEN VAN VADERLANDLIEVENDE BURGERS MOETEN STREKKEN.

TWEEDE DEEL.

TWEEDE DRUK.

TE AMSTERDAM, BY

JOHANNES ALLART.

MDCCLXXXVI.

Retrahe res ad veram earum institutionem, & circumspicias in quibus, & quibus modis degeneraverint.

BACO VERULAMIUS.

Wanneer ik den geheelen toedragt van zaaken in Nederland overweege, en gadeslaa, hoe zeer men tot heden met tegenkantingen te worstelen hebbe, is het zeker, dat eene GRONDWETTIGE HERSTELLING *eens plaats zal grypen.*

R. J. VAN DER CAPELLEN TOT DE MARSCH

In zyn Protest *van 17 Mey 1786.*

BERIGT

VAN DE

UITGEVERS.

Naardien *de* GRONDWETTIGE HERSTELLING *in ons lieve Vaderland te regt een Nationaal Belang kan genoemd worden, zou het, ter aanpryzing van zulk een Patriottisch Ontwerp, om zulks meer gewigt en crediet by te zetten, alzins voegzaam geweest zyn, dat men aan het hoofd van dit Tweede Deel eene* Aanſpraak aan Neêrlands Volk *uit den mond van verſcheide Regenten der onderſcheidene Provinciën had gevonden, wier regtſchapene vryheids-min en yver voor deze heilzame hervorming de goedkeuring en den eerbied van alle Braaven verdienen. Dan, terwyl dit Deel niet meer dan twee Provinciën behelst, heeft men best geöordeeld, deze Aanſpraak tot het volgend Stuk te beſpaaren, welk de overige Provinciën zal bevatten, en, zoo wy hoopen, nog in dit Jaar het licht zal zien. Schoon nu dit tweede Deel alleenlyk handelt over de Conſtitutie van Gelderland en Holland, zal men daarin echter, byzonderlyk in de* VIIe *en* VIIIe §. *van Gelderland, mitsgaders in de* VII, VIII, IX, X, XI, XII *en* XIIIe §. *van Holland, algemeene grondbeginſelen aantreffen, die den waaren ſtaat des geſchils daar ſtellen; en alle die drogredenen vergruizen, welke men tegen de* GROND-

WETTIGE HERSTELLING *van alle Provinciën aan te voeren gewoon is, en die dus eene eigenaartige bepaaling aan de hand geven, tot hoe verre de vorderingen des Volks zig kunnen en mogen uitſtrekken.*

Hoe 't ook zy; het geeft een gunſtig vermoeden van ons groot Ontwerp, en ſtrekt het zelfs tevens tot geene geringe eer, dat een zoo aanzienlyk aantal van byzondere Perſoonen niet alleen van de grootſte verdienſten, maar ook van de beste en kundigſte Regenten hetzelve met hunne goedkeuring vereeren, erkennende de grondſlagen, daarin vervat, als waarlyk Conſtitutioneel, met onze tegenwoordige tyden overeenkomſtig, en juist geſchikt, om eene deerlyk gefolterde Republiek uit haren rampzaligen ſtaat op te beuren, te verheffen en te voltooien. Ja, wy ſchroomen geenszins, by deze gelegenheid openlyk te erkennen, dat die gedaante, in welke dit werk te voorſchyn treedt, — eene gedaante, zoo wy hoopen, die zal kunnen ſtrekken, om waarlyk eenen goeden indruk te maaken op het hart en de cordaate poogingen der Nederlanderen — haar beſtaan grootendeels verſchuldigd is aan menigvuldige toelichtingen, welke ons zoo veele waardige Mannen, zoo heimelyk als openbaar, hebben medegedeeld, en waarvoor wy Hun thands op het welmeenendst dank zeggen.

Het is daarenboven een vermoeden, welk de Voorſtanders der GRONDWETTIGE HERSTELLING *begunstigt, dat zy even min de misbruiken der Aristocratie, en de wanorden eener Democratiſche losbandigheid, als de indragten van het Stadhouderſchap over 't hoofd zien. En het moet ten hunnen aanzien eene groote vertooning, allergeſchiktst, om hen, die ter goe-*

der trouw te werk gaan, te verlichten; het moet ten hunnen aanzien een treffend bewys opleveren, dat zy niets anders, dan eene onzydige handhavening van eens ieders regt bedoelen, wanneer men hen zelfs Stadhoudersgezinde Regenten tegen den dwang van haatelyke Oligarchische Conventiën ziet verdedigen.

Eindelyk is het nog een gunstig vermoeden voor de GRONDWETTIGE HERSTELLING, *dat zy geene andere openbaare vyanden heeft, dan de aanhangers dier heilloze cabaal, welke, met verguizing der Nationaale Vryheid — die voedsterling der Deugd — het afgryslyk despotismus op den throon zou willen plaatzen. Doch te vergeefsch zal zy hare vergiftige pylen scherpen. Te vergeefsch zal zy alle die edele beginselen en gevoelens, welke de regtschapen Batavier eerbiedigt — beginselen, die eene grootmoedige Natie, welke hare waarde gevoelt, van alle onderdrukte Volken onderscheiden — in een bespotlyk daglicht stellen. Te vergeefsch zal zy, onder het looze mom kwanswyze, van met eenen grooten ophef onderscheid te maaken tusschen de* Souverainiteit des Volks *en de* Souverainiteit der Staaten — *eene onderscheiding, zoo dwaas, als kinderachtig — die tweedragt tusschen Volk en Regenten aanvuuren, welke helaas! niet dan te veel nadeels heeft gebrouwd, en alleen voor hun dienstig is, die door zoodanige verdeeldheden zelven zouden willen heerschen. Neen! Zy zullen bukken. Hunne aanslagen zyn ontdekt: hunne verrichtingen worden bespied. — Van dag tot dag vermeerdert het agtbaar getal dier braave Regenten, die zelve eenen regelmatigen Volks-invloed, zoo als thands overal gevorderd wordt, begeeren. Deze zien, dat alle de grootelyks opgegeven tegenwerpingen niets meerder, dan valsche en lasterlyke aan-*

aantygingen zyn; — aantygingen, die juist dezelfde nadeelen, dezelfde gevaaren onderſtellen, welken het Volk zelf poogt te voorkomen, te verhinderen of te vernietigen; — valſche aantygingen in één woord van zoodanige heilloze gevolgen, als waarvan het Volk zelf een afſchrik voedt. Deze weten, dat de Souverainiteit der Staaten, als Repræſentanten der Natie, nimmer gegrond, nimmer beſtendig zyn kan, dan door eene daadelyke betrekking en verbindtenis met het Volk. Gelukkig wy, zoo wy iet zullen toebrengen, om deze gevoelens te verſterken! Genoeg zal het ons wezen, indien wy deze overtuiging ſteeds zullen hebben doen zegevieren, dat geenszins eene omkeering, maar eene GRONDWETTIGE HERSTELLING, *de waare bedoeling is, ten einde daardoor de Republiek die eenſtemmigheid, die werkzaamheid, en dat geducht vermogen te doen verkrygen, die alleen en haren val behoeden, en haren luister en haren welvaart, zoo binnen als buiten 's Lands, kunnen beveiligen en vermeerderen.*

P. S. Zy, die ons met eenige Ophelderingen gelieven te vereeren, worden verzogt, dezelven ten ſpoedigſten aan ons te doen toekomen onder het Adres van den Uitgeever deezes Werks.

A A N-

AANWYZING

DER

VOORNAAMSTE ZAKEN.

EERSTE HOOFDSTUK.

VERKLAARING VAN DE CONSTITUTIE VAN GELDERLAND; — VAN DEN TEGENWOORDIGEN STAAT DER REGEERING VAN DIE PROVINCIE, — EN VAN DE CONSTITUTIONEELE VERANDERINGEN, WELKE IN DEZELVE BEHOOREN GEMAAKT TE WORDEN.

I. Verklaaring van de Staats-Regeering van Gelderland Bladz. 1
II. Schets der misbruiken in de Staats-Vergadering . . 4
III. Gesteldheid van het Lid der Edelen . . . 9
IV. Gesteldheid der stemmende Steden, en der misbruiken in dezelven ingevoerd 10
Eerste Quartier. Nymegen 11
Thiel 14
Bommel 15
Tweede Quartier. Zutphen . . . . . *ibid.*
Doesburg, Deutichem, Lochem, en Groll . . . 17
Quartier de Veluwe. Arnhem 18
Harderwyk, Wageningen, Hattem en Elburg . . 21
V. Schaadelyke Gevolgen door de ingevoerde misbruiken veroorzaakt 22
VI. Kloekmoedige Herroeping der oude Voorregten door de Gelderschen 27
VII. Algemeene Aanmerkingen over de Verbeteringen, die in Gelderland behooren gemaakt te worden . . 30
VIII. Het Platte Land 40

TWEEDE HOOFDSTUK.

VERKLAARING VAN DE CONSTITUTIE VAN HOLLAND; — VAN DEN TEGENWOORDIGEN STAAT DER REGEERING VAN DIE PROVINCIE, — EN VAN DE CONSTITUTIONEELE VERANDERINGEN, WELKE IN DEZELVE BEHOOREN GEMAAKT TE WORDEN.

I. Verklaaring van de Ridderſchap van Holland Bladz. 44
——— ——— Conſtitutie der Steden . . 48

II. Groote Steden van het Zuider-Quartier.

Dordrecht 49
Het Gerecht of de Wethouderſchap . . ibid.
De Oud-Raad 50
Burgemeesters . . . . . ibid.
Mannen van Veertigen 52
De aloude invloed der Gemeente in het algemeen op het Stads-bewind — en Goede Luiden van Agten. . 54
Regten van de Burgery 57
Haarlem 59
Schout en Schepenen 60
Burgemeesters en Tagtigen . . . . ibid.
Vroedſchap of Raad 61
Regten van de Burgery 62
Delft . . . . ibid.
Schout, Schepenen, en Burgemeesters . . 63
Leyden 66
Schout, Schepenen en Raad 67
Burgemeesters 68
Veertigen 69
Vroedſchap, Rykdom en Gemeente . . 70
Regten, op welken de Burgery aanſpraak kan maaken 73
Amſteldam 77
Schepenen 79
Burgemeesters 80
Raaden 81
Aloude Invloed der Burgery op de Stads-Regeering . 82
Regten der Burgery 87
Gouda 95

III. Klei-

III. Kleine Steden van het Zuider-Quartier.
Rotterdam . . . Bladz. 99
Burgemeesters, Raad en Vroedschap . . . 100
Scheepenen 103
Regten der Burgeren . . . 104
Gorinchem 112
Schiedam 114
Schoonhoven 117
Brielle 119
Schepenen, Burgemeesters en Raaden . . 120
Vroedschappen 122
Regten tot Herstelling . . . *ibid.*
IV. Stemmende Steden van Noord-Holland.
Alkmaar 125
Burgemeesters 126
Vroedschap . . . . *ibid.*
Schout en Schepenen . . . 127
Beredeneerd Vertoog over de wettige Constitutie van Alkmaar . . . , . 127
Hoorn 138
Regten der Burgeren tot aanstelling van Burgemeesteren en Schepenen 139
Vroedschap, Rykdom en Gemeente. . . 140
Enkhuizen 143
Edam 146
Monnikendam 147
Medenblik 148
Purmerende . . . 150
V. Kleine, geene stem in Staat hebbende, Steden, voorname Vlekken en Dorpen . . 152
Woerden . . . . *ibid.*
Oudewater 153
Geertruidenberg . . . 154
Heusden 155
Naarden . . . 156
Weesp 157
Muiden 158
Vianen, Asperen, Woudrichem, Heukelom, Leerdam, Ysselstein, Goedereede, Vlaardingen, Nieupoort en 's Hage . . . 159
Oost- en West-zaanen, de Koog, Zaandyk en Wormerveer 162

VI. Het platte Land.
Kennemerland, Waterland, het Land van Voorn Bladz. 163
Bovenkarfpel, Groote Broek, Lutke Broek, Wognum, Berkhout, Zwaag, Blokker . . 164
Delfland, het Land van Putten, Gooiland, Rhynland, het Bailluwfchap van Blois, Schager en Nieuw-Dorper-Kogge, Bezoyen en de Langeftraat 167
VII. Oirfprong der Politieke Regeeringen van de Steden en het Platte Land . . . 174
VIII. Waarin de magt der Staaten gefamenlyk, en der integreerende Leden van Staat afzonderlyk befta . 200
IX. Waarin eigenlyk de Souverainiteit des Volks, en de Regten beftaan, welke de Natie behouden heeft 210
X. Befchouwing van de aloude belettende magt, en van het Systhema der Stadhoudersgezinden nopens de Regten des Volks . . 214
XI. In hoe verre zich het Regt der byzondere Steden en Plaatfen uitftrekke, om eene Grondwettige Herftelling tot ftand te brengen . . . 218
XII. Gecommitteerden der Burgery . . 224
XIII. Heilzame uitwerkfels van den invloed des Volks op de nominatien, door de affchaffing der aristocratifche Conventien, de hervorming der Zeden, en de herftelling van de magt en het gezag in den Staat 230
XIV. Op welke wyze de ftemmen ter Staats-Vergadering het best kunnen geregeld worden . 247

TWEE-

TWEEDE VERTOOG.

VERDERE ONTVOUWING VAN DEN TEGENWOORDIGEN STAAT DER ZAAKEN IN DE REPUBLIEK.

EERSTE HOOFDSTUK.

VERKLAARING VAN DE CONSTITUTIE VAN GELDERLAND; — VAN DEN TEGENWOORDIGEN STAAT DER REGEERING VAN DIE PROVINCIE, — EN VAN DE CONSTITUTIONEELE VERANDERINGEN, WELKE IN DEZELVE BEHOOREN GEMAAKT TE WORDEN.

I. VERKLAARING VAN DE STAATS-REGEERING VAN GELDERLAND.

Is 'er één Lid van het Bondgenoodſchap der zeven vereenigde Provinciën, welk eene herſtelling zyner oirſpronglyke Regeerings-form noodig heeft; is 'er één Lid, welk deze roemryke herſtelling met een volkomen grond kan vorderen, en zyne wettige regten in dit opzigt waarlyk kan doen gelden, het is ongetwyfeld GELDERLAND. Eene enkele beſchouwing van de Conſtitutie toont genoegzaam, dat 'er bykans geene Provincie is, welker inrichtingen zoo voordeelig zyn voor de vryheid des geheelen volks; en echter, wanneer wy den tegenwoordigen ſtaat der zaken gadeſlaan, is 'er geene, waarin het monarchaale, of liever het despoticke juk van aristocratiſche overheerſchers zich drukkender, en tevens hoonender, doet gevoelen. Vrucht-

loos mogelyk zal men eenig ſchildery zoeken, dat beter geſchikt zy, om het opmerkend oog te doen zien, tot welk eene diepte van bederf en verbastering de ſtaatzucht van één enkel mensch, en de geweldenaryen zyner ſlaafſche afhangelingen eene Natie verlaagen kunnen, die voormaals de naaryverigſte was op hare regten en vryheid. Zulk een deerlyk verval des volks, zulk eene ſchreeuwende wanorde bewyst ten minſten, hoe weinig grond het gevoelen heeft van hun, die ons gaarne zouden diets maaken, dat de Stadhouders eene ſoort van Gemeensmannen waren, aangeſteld om des Volks belangen te behartigen; en met hoe veel meer regt men hun die benaaming zou kunnen toeëigenen, welke de oude Republieken van Griekenland aan zoodanige Burgers gaven, die zich te veel magt in de ſteden aanmatigden.

Wy hebben reeds gezien, hoe min kiesch de Stadhouders twee herhaalde reizen geweest zyn, om in Gelderland een zoo genaamd Regeerings-Reglement in te voeren. Wy hebben by die gelegenheid aangetoond, hoe zeer dit Reglement, zoo wel om de listige, geweldige en volſtrekt onbillyke wyze, waarop het is ingedrongen, als om de drukkende en alzins ongerymde artikelen, daarin vervat, regtſtreeks aanloopt tegen onze aloude Republikainſche, ja zelfs tegen alle regelmatige Regeering, welken naam zy ook moge dragen. Thands zullen wy de toepasſing maaken van die algemeene aanmerkingen, en aantoonen, welke nadeelige gevolgen dit gewaande Reglement heeft voortgebragt.

Al aanſtonds doet zich in Gelderland iets op, welk hetzelve van alle andere Provinciën onderſcheidt, namelyk de wyze, op welke het opperſte bewind in de Staats-vergaderingen is ingevoerd. Het is 'er zeer verre af, dat de Quartieren, uit welken eigenlyk deze Provincie beſtaat, altoos een en hetzelfde ligchaam hebben uitgemaakt. Derzelver vereeniging is niet zoo zeer gegrond op de toetrede tot de overheerſching van een en denzelfden vorst, waarin het eene quartier het ander volgde, als wel op de weder-

(*) *I. Deel, bladz.* 211 *en* 223. *enz.*

derzydfche verbindtenisfen, die zy maakten tot handhaving hunner regten en vryheden — vryheden, welke zeer veel overeenkomst hadden met eene Republikainfche Regeering — tegen de onderdrukkingen, tegen de onbillyke eifchen der Vorften; gelyk de jaaren 1418, 1436, 1441, 1471 en 1499 dergelyke aanmerklyke verbindtenisfen opleveren. Het is niet dan in vervolg van tyd, toen de groote Staats-omwenteling plaats greep, dat de Quartieren, die te voren *vier* in getal waren, tot op *drie* zyn verminderd. (Dat van Roermondt namelyk is geheel verdeeld, zynde voor een gedeelte onder eene vreemde mogendheid, en voor het overige onder het gebied der Generaliteit gebragt geworden). — Men heeft in Gelderland niet alleen eene algemeene vergadering, die de geheele Provincie vertegenwoordigt; maar ieder der drie Quartieren, reeds te voren een afzonderlyken ftaat hebbende uitgemaakt, heeft zyne gewoonte behouden, om afzonderlyke vergaderingen te houden, welke men *Quartiers-Dagen* noemt. In dezen wordt het huishoudelyke zoo wel, als de gemeene lasten van het Quartier, onafhanglyk van het Hof Provinciaal, ja zelfs van de algemeene Staatsvergadering, onderzogt en geregeld. Dus zendt het Quartier van Nymegen, op deze wyze vergaderd zynde, zes afgevaardigden ter Provinciaale vergadering, drie uit de Edelen, en drie uit de Steden. Op gelyke wyze hebben de Ridders in de vergadering van het Quartier van Zutphen de meerderheid, wanneer dezelven eenftemmig zyn, en wanneer zich ééne der vyf ftem hebbende Steden by hen voegt. Daar tegen is de meerderheid by de Steden, wanneer zy eenftemmig zyn, en zich by dezelven één of twee Ridders voegen. Zelfs heeft de Stad Zutphen nog dit byzonder voorregt behouden, dat zy alleen, zoodra zy zich by de meerderheid der Ridders voegt, de beflisfing, en zoo ook met ééne der vier andere Steden van haar Quartier de meerderheid heeft. De Ridders hebben eene gelyke ftem met de vyf Steden, en Zutphen alleen geldt zoo veel, als de vier andere Steden. Om eene wettige meerderheid van ftemmen te hebben, moet of de geheele Ridderfchap ééne der vyf Steden, of de meerderheid der Ridders Zutphen alleen, of de vyf Steden één of twee Leden der Ridderfchap,

of eindelyk de vier kleine Steden de meerderheid der Ridders met zich voegen.

In de Staatsvergadering beflischt het eenparig gevoelen van twee Quartieren, met uitzondering echter van alle die punten, waarin eene algemeene eensgezindheid vereischt wordt, zoo als by het vergunnen van nieuwe voorregten, het heffen van nieuwe belastingen, in één woord by alle gelegenheden, waarin men van de vastgeftelde orde moet afwyken, 't geen men doorgaans *zaken van bezwaar* noemt.

Zoo ook, wanneer de Provincie in het geval komt van bezwaard te worden, wordt ter Staatsvergadering niet meer bepaald, dan het aandeel, welk ieder Quartier daarin zal dragen, terwyl de byzondere wyze, waarop de lasten zullen geheven worden, aan ieders befchikking wordt overgelaten. In dit opzigt maaken de drie Quartieren veeleer drie afzonderlyke Provinciën uit, dan één en denzelfden ftaat. Eindelyk, wanneer 'er verfchillen mogten ontftaan over het vorderen van eenftemmigheid, wordt de vereffening of beflisfching hiervan aan den Erfftadhouder in der tyd overgelaten.

Dezen nu zyn de vastgeftelde inrichtingen. Welke list heeft men niet van tyd tot tyd gebruikt, om dezelven van alle kracht te berooven, ja geheel te vernietigen?

II. Schets der misbruiken in de Staats-vergadering.

Is het niet een wezenlyk beginfel eener Republikainfche Regeering, een beginfel, welk van zelf plaats greep, zoo rasch het monarchaale juk werd afgeworpen, dat de Leden der wetgevende magt, of door dat gedeelte der Natie, of door die Regeerings-Collegiën, welken zy vertegenwoordigen, worden aangefteld? In Gelderland echter is alles, en dus ook dit beginfel, zoo fterk naar eene eenhoofdige Regeeringsform gefchikt geworden, dat 'er niet één afgevaardigde, of ter Provinciaale Staatsvergadering, of in die der Algemeene Staaten kan verfchynen, zonder dat hy op de eene of andere wyze zyne benoeming aan den Stadhouder is verfchuldigd. Het is derhalven

de

de Stadhouder, welken deze Regenten vertegenwoordigen, daar zy geheel en al van hem afhangen; het is de Stadhouder, wiens belangen zy bovenal behartigen, wiens ontwerpen zy onderſteunen, en naar wiens goedvinden zy zich moeten ſchikken. Dit is een natuurlyk gevolg van hunne verkiezing; doch waarin verſchilt dan zulk eene regeering van eene waare monarchie? Louter in den naam.

In Gelderland moet de hoogſte regeering gelykelyk verdeeld worden tusſchen de Edelen, als de aanzienlykſte ingelanden van het platte land, en de Regenten der Steden, als vertegenwoordigers van derzelver burgeren en ingezetenen. Deze verdeeling, reeds gunſtig voor de Edelen, en door de conſtitutie bevestigd, zou men met reden hebben mogen verwachten, dat door hun zoo wel zou geëerbiedigd zyn, als door de Steden geſchied is. De helft verkrygende in het opperſte gezag, had zulks hunne redelyke eerzucht moeten voldoen, te meer, daar zeer veelen hunner zoo gemaklyk tot deze waardigheid kunnen geraaken, en daar hun getal oneindig minder is, dan dat der andere ſoort van burgeren: maar neen: in plaatſe hiervan, hebben zy nog daarenboven zich zelven in de ſtedelyke regeeringen weten in te dringen, en de voornaamſte ambten en commisſien door des Stadhouders gunst tot zich getrokken, hoe ſmartelyk het ook zyn moest voor de andere burgeren, wier getal zoo veel aanzienlyker, en wier aandeel in de algemeene lasten zoo veel grooter ware, dat zy van bedieningen en waardigheden werden uitgeſloten, op welken zy, met uitſluiting van alle anderen, een onbetwistbaar regt ſcheenen te bezitten. En daar nu zulk eene geweldige aanmatiging van ſtedelyke regeering en commisſien plaats heeft, had men dan niet mogen verwachten, dat de Edelen, — in naarvolging van de kinderen der eerſte familien in Engeland, die, zoo rasch zy tot repræſentanten des volks verkieslyk zyn, in de bedoelingen der *Commons* treden, — zich van de ſterke verknochtheid aan hunne orde, dat zy zich van de vooroordeelen hunner geboorte zouden ontſlagen, en dat zy in tegendeel de denkbeelden aangenomen, en de belangen zouden behartigd hebben van hun, welken zy vertegenwoordigen? Doch

 is

is dit het geval in Gelderland geweest? — Men overwege flechts, hoe verre hunne aanmatigingen zich hebben uitgeftrekt; men befchouwe flechts, hoe dezelfde leden op zekere plaatfen de voorregten van Ridders te gelyk met die van Stedelyke Regenten hebben weten te verkrygen en te behouden. Sommige Edelen leveren nog tegenwoordig, in het Quartier van Nymegen, een voorbeeld op van dit zonderling verfchynfel.

Maar dit is nog niet al. De Ridderfchap heeft nog andere voorzorgen gebruikt, om zich volftrekt meester van het bewind te maaken. De bepaalde grondwet by de opneming der ftemmen was, gelyk wy gezien hebben, dat de meerderheid, en dus de beflisfching, by de Steden zou vallen, wanneer zich één der Ridders by haar voegde, en zoo ook, in het omgekeerd geval, by de Ridderfchap, wanneer zy door ééne der Steden onderfteund werd. Om de kracht dezer grondwet te veriedelen, heeft de Ridderfchap van Nymegen onderling vast gefteld, dat alle de leden van hun afzonderlyk ligchaam zullen verpligt zyn, dat advies te volgen, welk door twee derde gedeelten der ftemmen wordt goedgekeurd; en zoo doende wordt de invloed der Steden in de Staatsvergadering geheel verzwakt, ja bykans vernietigd; zoo doende weten de Edelen over de belangen van eene groote meerderheid des volks, door de Steden alleen vertegenwoordigd, willekeurig te befchikken.

Voegt men nu by dit alles het zoo min bepaald vermogen, den onbegrensden invloed van eenen Stadhouder; bezeft men nog daarenboven, dat de Edelen het kanaal der vorftelyke gunften alleen ten hunnen voordeele hebben weten af te leiden, zou men dan in der daad te veel zeggen, met te beweeren, dat Gelderland, zoo als het thands gefteld is, bukt onder de volftrekte heerfchappy, of liever, onder de dwinglandy van eenen monarch, die willekeurig gebiedt, en van aristocraten, die van zynen wenk vliegen, om dezelfde willekeurige overheerfching in zynen naam te volvoeren, terwyl der Burgeryen geene fchaduw van invloed in de regeering is overgelaten, dan door hunne Stedelyke Reprefentanten, die veelal zelven reeds van overlang geleerd hebben,

den

den drukkenden fcepter onderdaniglyk te kusfchen? Het gaat zelfs zoo verre, dat het eenige, welk nog in ftaat zyn zou om de despotieke magt te bepaalen, geheel van zyne kracht beroofd wordt. Het *liberum veto*, waarvan men zich in *zaken van bezwaar* mag bedienen, dat eenig wettig middel, om willekeurige befluiten te verhinderen, wordt of niet geteld, of als een punct van verfchil aangemerkt, waarvan de beflisfching ook al aan den Stadhouder wordt overgelaten.

In dezen ftaat van zaken dus worden niet alleen de Steden ontluisterd en verlaagd; maar het ligchaam zelf der Edelen verliest zyne eigen kracht, en wordt vernietigd, om dat alles zeer ongevoelig in handen geraakt van eenige weinige gunftelingen, die het vertrouwen des Stadhouders hebben weten te winnen, of zich op eenigerhande wyze noodzaaklyk by hem te maaken. De fpreekendfte bewyzen hier van zouden ligtelyk te vinden wezen.

Dringende derhalven is de noodzaaklykheid om den ftroom te ftuiten, die alles tot eene eenhoofdige regeering aanvoert. Het is met deze reeds zoo verre gekomen, dat Steden, die de vergadering der Staaten, welke de uitoefening der Wetgevende Magt bezit, helpen uitmaaken, in de brieven van befchryving naauwlyks eenig, ten minften een zeer onvolkomen, berigt ontvangen van het geen 'er zal verhandeld worden, waarvan het natuurlyk gevolg is, dat de afgevaardigden derwaarts van hunne respective Committenten niet dan een onvolledigen last kunnen verkrygen, terwyl aan dezelven wederom de dierbaarfte belangen der Steden ter willekeurige befchikking worden overgelaten, wordende zy doorgaans met den onbepaalden last afgezonden, om *pro re natâ* (dit is het gewoone niets beteekenend formulier) te helpen befluiten. Dus zyn dan de Steden buiten de mogelykheid, om de zaken vooraf te wikken, en hare afgevaardigden in de droevige noodzaaklykheid, om het advies te volgen van die weinigen, door wier handen alles gaan moet, van wier befchikking alles afhangt, en door welken alle gunften worden uitgedeeld; en zoo doende moeten dan de heiligfte

panden van vryheid, voorregten, en nationaalen welvaart aan de byzondere inzichten van twee of drie menschen worden overgelaten.

Te Nymegen, wel is waar, worden de onderwerpen, die op den Landdag ter tafel zullen gebragt worden, vooraf verhandeld; doch de afgevaardigden krijgen geenen stelligen last wegens het geen zy verrichten, of wegens de party, die zy moeten kiezen. Dus wenden zich dezen altoos naar dien hoek, uit welken de wind hun gunstig toewaait. Nog erger is het te Thiel en te Bommel gesteld. De afgevaardigden, steeds een onbepaalden last krygende, stemmen volstrekt naar hun eigen goeddunken, en behoeven noch rekenschap, noch verantwoording te geven. Zy volgen slechts werktuiglyk de algemeene botsing, welke het den hoofden der vergadering gelieft, aan alle de leden te geven.

Het is bekend, tot welk eene laagte de stem der vryheid te Zutphen door den invloed van sommige Aristocraten gebragt is, en het is ligtelyk te gissen, wat men van de afgevaardigden van zulk eene Stad hebbe te wachten. De vier andere Steden van hetzelfde Quartier zyn naauwlyks noemenswaardig. De stemme des volks kan zich aldaar, zonder een blykbaar gevaar, niet doen hooren. 'T is waar, te Arnhem spreekt men ten minsten over het geen op de Provinciaale Landdagen moet verhandeld worden; doch maar zeer zelden worden ook aldaar den afgevaardigden bepaalde lastbrieven medegegeven. De vier andere Steden, Harderwyk, Wageningen, Hattem en Elburg weten naauwlyks meer, dat zy dit regt bezitten. Men zegt zelfs, dat 'er onder de afgevaardigden niet zelden zoodanigen zich bevinden, die niet eens in staat zyn, om het uiterlijk voorkomen in acht te nemen der Souveraine Volksvertegenwoordiging; ja men verzekert, dat zy, by het scheiden der Vergadering, zoo volstrekt onkundig zyn van het geen 'er verhandeld is, schoon zy ook zelven, tot het geen besloten werd, hunne toestemming gaven, dat zy verpligt zyn, alvorens zy naar hunne Steden te rug keeren, nog een reisje te doen, om de godspraken der vergadering raad te pleegen, en van hun te vernemen, wat zy aan hunne Committenten moeten berigten. Zoo blind weet men

hen

ken te houden omtrend de belangen van Staat!
Het is 'er echter zeer verre af, dat in deze algemeene ſlaaverny, niet hier of daar, in den nadruklykſten zin, Edelen en regtgeaarte Regenten zouden gevonden worden, die, hunne waarde gevoelende, voor zich zelven durven te denken: maar, kunnen dezen met ernst hunne ſtem verheffen tot hen, die zich aan het hoofd der ſtedelyke deputatien bevinden, en dus hunne ſtem onmidlyk onderdrukken? — Kunnen zy zich met nadruk doen hooren, zoo lang men over het geheel genomen geen anderen last heeft, dan om naar bevinding van zaken (*pro re natâ*) te handelen; zoo lang zy zich aan de Stadhouderlyke ongenade blootſtellen, wanneer zy zich maar het minſte verzetten tegen het gevoelen van hun, die de onderwerpen voordragen en ook beſlisſchen, terwyl hun door deze ongenade niets minder bedreigd wordt, dan volſtrekt buiten de aanzienlykſte en voordeelige commisſiën uitgeſloten, ja zelfs op eene ſchandelyke wyze uit de regeering gezet te worden, hangende het in alle de Steden van des Stadhouders welbehagen af, om de Regenten, na verloop van één, of van drie jaaren, in hunne bedieningen te laten blyven, of anderen in hunne plaatſen te verkiezen.

III. GESTELDHEID VAN HET LID DER EDELEN.

Alle de Edelen van een Quartier worden niet altoos tot de Ridderſchap toegelaten. Het is nog niet behoorlyk bepaald, hoe veelen zich van dit voorregt mogen bedienen. In het algemeen worden zy alleen erkend, wier familie reeds in de Ridderſchap van een Quartier beſchreven is, die eene zekere uitgeſtrektheid van land bezitten, en buiten den krygsdienst zyn. Omtrend de toelating van vreemde Edelen heeft ieder Quartier zyne onderſcheiden bepaalingen; in het algemeen echter moeten zy tot zoodanige Provincie behooren, in welke de Edelen insgelyks een Lid van Staat, of, zoo als het genoemd wordt, *een ſtand in de Regeering* uitmaaken, en den Gelderſchen Edelen het zelfde regt wordt toegekend. Eerst na de hervorming, zyn zy, die eener andere godsdienſtige leere

zyn toegedaan, uitgesloten. Voorheen kon men in geen Quartier beschreven worden, of men moest daadelyk in het zelve, en wel op het land, woonen; de kinderen der Edelen, anders *Riddermatigen* genoemd, werden niet toegelaten, of zy moesten gehuuwd zyn, een afzonderlyk huisgezin of wooning hebben, en in geen byzonderen dienst of eed staan van een Quartier of Provincie. Men begrypt dus ligtelyk, dat de oude regeeringsform in verscheide opzigten veel regtmatiger, veel beter was, dan de hedendaagsche. In de eerste werden vreemde Edelen bezwaarlyk toegelaten. In de laatste heeft men dit gemaklyker gemaakt, in de onderstelling zekerlyk, dat men deze zoo voordeelige gewassen niet te veel konde aankweeken. Dus heeft dan de gezonde Staatkunde, op orde en billykheid gegrond, met deze verandering omtrend den Gelderschen Adel meer verloren, dan gewonnen, uitgenomen alleen in de vernietiging van de voorregten der vier adelyke Familiën in het Graafschap Zutphen, namelyk van Bronkhorst, 's Heerenberg, Baar en Wish; welke veel grooter waren, dan die der overige Edelen van dit Quartier.

Gelukkig is het, dat de Geldersche Edelen, zoo in burgerlyke, als crimineele zaken, aan denzelfden regtbank onderworpen zyn, als de overige Ingezetenen; en deze instelling zoude in der daad zeer voordeelig zyn, zoo niet die zelfde Edelen, die zich de voordeeligste en aanzienlykste ambten en waardigheden boven de overige burgers hebben weten te verkrygen, op gelyke wyze den weg hadden gevonden, om in de vierschaaren door hunne meerderheid de beslisschende uitspraak te geven.

IV. Gesteldheid der stemmende steden, en der misbruiken, in dezelven ingevoerd.

De drie Geldersche Quartieren hebben ieder eene Hoofdstad, die, als zoodanige, verscheide voorregten boven de overige Steden bezit, te weten Nymegen, Zutphen en Arnhem. Het eerste Quartier behelst Nymegen, Thiel en Bommel; het tweede, Zutphen, Doesburg, Deutichem, Lochem en Groll; het laatste,

na-

namelyk dat van de Veluwe, Arnhem, Harderwyk, Wageningen, Hattem en Elburg.

Schoon de Regeeringsform dezer Steden in onderscheiden tyden eene merkelyke verandering ondergaan hebbe, het blykt echter niet onduidelyk, dat het volk aldaar, over het geheel genomen, eenen zeer grooten invloed gehad heeft. Reeds van de oudste tyden vindt men Collegien van Gemeensluiden, die door de Burgers van allerleien rang wierden aangesteld, niet alleen, om in hunnen naam te waaken voor de handhaavening hunner regten en vryheden, maar zelfs, om in verscheide gewigtige zaken der Regeering hun afzonderlyk advies te geven.

EERSTE QUARTIER. *Nymegen.*

NYMEGEN, de eerste in rang onder de stemmende Steden, is te gelyk de oudste, en tevens de beroemdste Stad der Republiek, met betrekking tot de vryheid, die zy oirspronglyk heeft bezeten. Zy was niets minder, dan eene vrye Ryks-Stad; en, toen Willem, Roomsch Koning en Graaf van Holland, haar afstond aan Otho de IIde, Graaf van Gelder, geschiedde zulks niet, dan met behoud van alle hare vrydommen, die ook in vervolg van tyd door verscheide Keizers nog nader werden bevestigd. De Graaven en Hertogen van Gelder waren geenszins de Souverainen, maar alleen Schutsheeren (*). Ingevolge van dit grondwettig voorregt, schreeven de burgers van Nymegen in 't jaar 1316 aan Graaf Reinoud den Isten, op wien zy ten uitersten misnoegd waren, dien bekenden brief, waarin zy op eenen meesterlyken toon verklaarden, dat zy zyne bescherming niet langer nodig hadden, en hem van den eed ontsloegen, dien hy aan het ryk van Nymegen gedaan had. De Hertog Karel van Egmond konde hen niet te onderbrengen, dan door eene geweldige overmagt van guarnizoen en verschansingen; en, in plaatse dat dit alles den moed der Nymegenaren deed zinken, nam de-

zel-

(*) *Zie Smetius, Chronyk van Nimwegen, bl.* 629.

zelve hand over hand toe, zoodat hy eindelyk in het jaar 1537 genoodzaakt wierd, het guarnizoen te verjaagen, en de verschansingen op te breken.

De oude form van regeering werkte geheel en al mede, om den Burgeren dezer Stad met een regt Vaderlandsch helden-vuur te bezielen. De Ingezetenen hadden door middel hunner Broederschappen of Gilden, zonder welker medewerking niets gewigtigs kon verricht worden, niet alleen invloed op de regeering; maar de voornaamste burgers, die buiten eenig ambagt waren, hadden ook nog deel in zeker Collegie, het Gild van St. Nicolaas genoemd. Dit was eene soort van grooten Raad, en bestond uit twee honderd Leden, die door de andere Gilden werden verkozen, en uit hun midden agt persoonen tot Hoofdmannen aanstelden. Deze Hoofdmannen hielden de sleutels der Stad in hunne bewaaring, hadden zitting in den gewoonen Stedelyken Raad, en maakten met denzelven het ligchaam uit der Regeering. Zy deeden eenen eed, om geene zaak van gewigt te besluiten of uit te voeren, zonder vooraf gaande kennisgeving aan, en de uitdruklyke toestemming van de Gilden, welken zy alsdan deeden vergaderen. De gewoone Raad bestond uit vierëntwintig Leden, die niet konden afgezet worden, dan na een voorafgaand pleitgeding en regterlyke uitspraak; by het afsterven echter van één der Raaden stelden de onderscheiden Gilden ieder twee persoonen voor, uit welken de verkiezing aan den Raad stond. „ Dus," zegt zeker Geldersch Schryver, „ berustte „ de Opperste Magt niet by den Raad alleen, maar „ by het geheele Volk, en was derhalven, zoo na mo„ gelyk, overeenkomstig met de Vryheid." (*) De onderlinge overeenkomst in de jaaren 1441 en 1471 geschiedde niet alleen in den naam van Burgemeesteren, Schepenen, Raad, en Hoofdmannen van St. Nicolaas Gild, maar zelfs in den naam der Gemeene Burgeren. De Keizers schreven hunne brieven zoo wel aan

(*) *Neque enim ab antiquo penes unum Senatum, sed penes populum, adeoque juxta libertatem, imperium fuit.* Smetii. Oppid. Batav. *Cap. VI. p.* 70—74. *VIII.* 102. *IX.* 117, 118. & 119.

aan de Burgery, als aan de Regeering. Ieder jaar werden de wetten nagezien, om te onderzoeken, of zy in een of ander opzigt dienden veranderd te worden; terwyl men dezelven, om zoo veel te duidelyker aan te wyzen, dat het niet flechts eigenlyke wetten *voor*, maar vrye befchikkingen *van* het Volk zelf waren, met den eenvoudigen naam van *overeenkomst* of *overdragt* benoemde. Burgerlyke en Crimineele wetten kwamen voort uit den boezem der Burgery; de Graaven en Hertogen hadden 'er niets anders in te zeggen, dan eene Jaarlykfche aanftelling van twee nieuwe Schepenen, die wederom uit den Raad werden gekozen, en dit regt zelfs werd door Hertog Karel van Gelder in het Jaar 1498 aan de Stad gelaten.

In 1579 trad Nymegen tot de Unie van Utrecht, en bedong derhalven, zoo wel de handhaavening der Regten en Vryheden van de Stad, als van hare Ingezetenen in 't byzonder. Zoo ook, toen zy door eenen heilloozen oorlog voor eenigen tyd van de Unie werd afgefcheiden, kwam zy 'er echter in 't Jaar 1591 by verdrag weder in; de Overwinnaar Maurits had geen het minfte regt, om de oude Conftitutie te vernietigen. Het was echter op dien tyd, dat het gezag van het St. Nicolaas Gild zoo wel, als van de andere Broederfchappen en Gilden, werd om verre geworpen. Men ftelde namelyk een Collegie aan van twee en dertig Gemeensmannen, als Vertegenwoordigers van de Burgery. De Stadhouder zelf matigde zich het regt aan om den Raad te veranderen. Den Gemeentsluiden werd de toegang tot denzelven verboden; zy moesten een afzonderlyk ligchaam uitmaaken, en langzamerhand werden zy geheel en al buiten de kennis gefloten van alle Burgerlyke en Regeerings-zaken. Reeds in de Jaaren 1593 en 1594 floeg Maurits geen acht op de nominatie der Raaden, die de Gemeensluiden gewoon waren te doen. In 1596 liet hy deze nominatie ter verkiezing door den Magiftraat gefchieden, en zoo doende werd de weg gebaand, om de oude Vryheid geheel om te keeren. De Raad, zoo wel als de Gemeentsluiden, namen eenparig deze gelegenheid waar, om allen invloed des Volks te vernietigen. Met den dood van Willem den IIden maakten zy een onderling verdrag, dat de Magiftraat by de vacante

Raads-

Raads-plaatſen eene benoeming zou voordragen, uit welke de aanſtelling door de Gemeentsluiden zoude geſchieden, en zoo ook deze laatſten, by eene vacature in hun Collegie, de voorſtelling zouden doen, uit welke de Magiſtraat zoude verkiezen. Eindelyk, terwyl beide deze Collegien, het eigendom des Volks onder elkander verdeelden, kwam 'er in 't jaar 1674 een andere Stadhouder, die, en de magt der Ariſtocraaten, en die des Volks geheel en al verſlond. Met dezen Stadhouderlyken indragt kreeg het Volk niet alleen niets te rug van zyn wettig, doch verloren, eigendom; maar ondanks alle Protesten, werden zelfs de Gemeentsluiden en Raaden, wier aanſtelling te voren voor hun leeven geſchiedde, om de drie jaaren, volgens goeddunken van den Stadhouder, vervallen verklaard van hunne plaatſen. En, hoe zeer de dood van Willem de IIIde in den jaare 1702 dit gebouw wederom deed inſtorten, de Ariſtocratie echter deed zich welhaast zoo zeer gelden, dat het den Gemeentsluiden verſcheide maalen verboden is geworden, hunne Vergaderingen te houden. Is het dan met dit alles wel te verwonderen, dat het Volk, welk by deze laatſte verandering niets gewonnen had, in vervolg van tyd, de omwenteling van 't jaar 1750 heeft begunſtigd?

Thiel.

Veel beter heeft de Stad THIEL haren Volks-invloed in de regeering weten te bewaaren, ten minſten, zoo lang zy met geene Stadhouderlyke magt had te worſtelen. Vóór de invoering van het Reglement van 1750, was het hoogſte bewind over Thiel, wel is waar, by eenen permanenten Raad; doch de openvallende plaatſen werden door de Gilden vervuld. Deszelfs magt werd bepaald door die van een Collegie van Gemeentsluiden, welks Leden wederom door het Volk werden gekozen. Dan, met dit Reglement matigde zich de Stadhouder het regt aan, om den Raad om de drie jaaren te veranderen; en met hetzelve onderging boven al het Collegie van Gemeensmannen, of, zoo als zy daar genoemd werden, *Quartiers-luiden*, eene ſchriklyke verandering. Van de vier Leden, waaruit dit Collegie volgens het Regeerings-Reglement

bestaan moest, werd het tot op één verminderd. Men behoeft het Reglement van 17 December 1706 slechts ter loops in te zien, om van de groote voorregten overtuigd te worden, welken de Burgery door middel van dit Collegie heeft bezeten (*), terwyl het om de drie jaaren door de Burgery en Gilden werd veranderd, en geen Lid, by de benoeming van eenen Raad, eenig voorregt had, maar gelyk stond met alle andere Burgers, die hoofd voor hoofd hunne stemmen uitbragten.

Bommel.

Te BOMMEL heeft hetzelve Reglement insgelyks die voorregten geschonden, welke aan deze Stad, zoo wel als aan de anderen, toebehoorden; de invloed des Volks op de Regeering is door het zelve geheel vernietigd, en de Regenten hebben daardoor niet alleen met hun geheele ligchaam, maar zelfs in hunne byzondere persoonen, verscheide ambten en bedieningen vereenigd, die, zal eene regeering niet aan wanorde zyn blootgesteld, volstrekt onbestaanbaar met elkander moeten gerekend worden. Doch laat ons tot de beschouwing van het volgend Quartier overgaan.

TWEEDE QUARTIER. *Zutphen.*

Schoon ZUTPHEN, de Hoofdstad van het Graafschap, en van het Quartier van dezen naam, geene zoo sterke aanspraak heeft op de oudheid harer Volksregeering, als de Stad Nymegen, het is 'er echter zeer verre af, dat men met reden kan ontkennen, dat het Volk aldaar eenen behoorlyken invloed gehad hebbe. Wel is waar, volgens Privilegie van Graaf Otho de IIde in 't jaar 1190, werd het Stads-bewind en de Regts-oefening aan twaalf Schepenen overgelaten; maar volgens ditzelfde Privilegie werd ook bepaald, dat 'er geene belasting mogt geheven worden, zonder de uitdruklyke toestemming der Ingezetenen. Naderhand vindt men reeds in de Veertiende Eeuw verscheide egte stukken, waaruit men den invloed der Burgery, door middel van hare Gemeensluiden, zeer duidelyk kan opmaaken. Behalve dat

(*) *Zie* het stuk zelve in de Politieke Kruyer, *D. V. No.* 212.

dat zulks volkomen bewezen wordt uit een Charter van Reinoud de IIde in den jaare 1330, zoo vindt men onder anderen in een oud zoo genaamd *Vateboek*, waarin de Privilegien en Grondwetten der Stad zyn opgeteekend, in het jaar 1412 gewag gemaakt van een Collegie van Gemeensmannen, onder den naam van *Gezworen Gemeente.* Uit andere egte ſtukken blykt wederom, dat Schepenen en Raad met de Gemeensluiden, ja met de Burgery zelve, in de jaaren 1413, 1430, 1453, 1457, 1486, enz. zyn overeengekomen wegens eenige puncten der Stads-regeering, wegens den Vrede enz., welk alles men breedvoerig zien kan in de Remonſtrantie, welke de Gezworen Gemeente op den 28ſten van May 1783 aan den Magiſtraat heeft overgeleverd, en waaruit ten vollen blykt, dat de Regeering geene zaak van gewigt, zonder het advies der Burgeren, of van de Gemeensluiden, hunne Vertegenwoordigers, konde beſluiten.

Na den dood van Willem de IIIde, herriepen de Ingezetenen der Gelderſche Steden, verbitterd over de geweldige onderdrukking van het Reglement van 1675, hunne oude Privilegien; en het was Zutphen in 't byzonder, welk door zyne aanhoudende poogingen het zoo verre bragt, dat men in het jaar 1705 een Reglement beraamde, waarin de oude Volksregeering in hare vorige kracht herſteld wierd. By het zelve, wel is waar, ſtond men aan de Regeering toe het algemeene Stads-bewind en de Regts-oefening; doch de Regenten moesten uitdruklyk benoemd worden door het Volk, in Gilden en Schuttery verdeeld; en daarenboven, bepaalde men nog een ander middel, om hun gezag in behoorlyke paalen te houden, namelyk, door om de drie jaaren eene nieuwe verkiezing te doen. Dan, daar alle magt tot overheerſching neigt, nam ook de Regeering haren toevlugt in deze zaak, die oirſpronglyk van de Burgery afhing, en haar eigendomlyk regt was, tot de Staaten, en verkreeg daardoor het gewaande regt, dat de aanſtelling harer Leden voor hun leeven zyn zou. Of de Staaten, volgens de Conſtitutie van Gelderland, de magt bezaten, om zulks te vergunnen, en dan nog, of deze vergunning in de daad heilzaam ware, hieraan zou men met reden kunnen twyfelen.

Met dat alles echter behield het Collegie der Gemeens-

meensluiden zyne volle waarde, en deszelfs Leden werden om de drie jaaren door de Burgery veranderd.

Alle deze schikkingen en bepaalingen nu zyn, met het Reglement van 1750 geheel vernietigd geworden. De Regeering is niet alleen, naar goedvinden van den Stadhouder, om de drie jaaren vervallen verklaard van hare plaatsen, maar daarenboven — welk eene ongerymdheid! — het Collegie der Gezworen Gemeente is permanent verklaard. Het zou overtollig zyn, hierby aan te merken, dat de Stadhouder de volstrekte aanstelling van deszelfs Leden aan zich uitdruklyk heeft voorbehouden.

Doesburg, *Deutichem*, *Lochem*, *en Groll.*

Te Doesburg, Deutichem en Lochem had men vóór het jaar 1750 eene regeering, die zeer na overeenkwam met die van Zutphen, doch in dit jaar greep dezelfde omwenteling in deze Steden plaats, van welke wy zoo even gewaagden. Vóór dien tyd was Groll de éénige Stad van het Quartier, alwaar de Regeering de aristocratische gewoonte had, van willekeurig hare Leden onderling permanent te verkiezen. Zelfs wordt van wege Deutichem, Lochem en Groll in het Reglement van 1750 geen het minste gewag gemaakt van Gemeensluiden. In dit stilzwygen hebben zy, die de natuur-regten en den heilzamen invloed des Volks by alle gelegenheid onderdrukten, eenig regt meenen te vinden, om dat laatste bolwerk der vryheid geheel te laten vervallen, ja te slegten. Zelfs heeft de Magistraat van Deutichem zich daarvan bediend, om op zeker request, welk door de Burgers wegens dit onderwerp werd overgeleverd, te antwoorden, dat zoodanig Collegie niet wettig bestond. Zou men echter omtrend dit stilzwygen niet, met meer reden, mogen vaststellen, dat zulks geschied is, alleen, omdat men dit stuk geenszins van dat gewigt beschouwd heeft, om 'er eenige verandering in te maaken? Kan 'er immer eene ontegenzeglyke waarheid plaats hebben, dan is het ten minsten deze, *dat het Volk allerzekerst dat geen behouden heeft, welk in dit berugte Reglement*

aan hetzelve niet ontnomen is. En derhalven hebben deze drie Steden een onbetwistbaar regt op zoodanige Collegien van Gemeensluiden, als het Volk, welk dezelven aanſtelt, overeenkomſtig zyne belangen en regten, en den aart eener Republikeinſche Conſtitutie, voegzaam oordeelt. — Doch de kortheid van ons beſtek laat niet toe, dat wy hierover breeder uitweiden, en vordert, dat wy den ſtaat der zaken in het derde Quartier beſchouwen.

QUARTIER DE VELUWE. *Arnhem.*

Wanneer ARNHEM, de Hoofdſtad van het Quartier de Veluwe, in het Jaar 1233, door den Graaf Otho de IIde, uit naam van den Keizer, en op advies van Commisſarisſen, tot eene *vrye Stad* verklaard werd, kreeg het ook dezelfde privilegien, welken Zutphen reeds bezat. Het charter, welk dezelven behelsde, heeft, onder anderen, deze gewigtige bepaaling, dat de Stad onder het bewind van een Raad zal ſtaan, die *aldaar zoude gekozen worden*: als mede, *dat in dezelve geene ſchatting ofte opboeringe gemaakt mag worden buiten der Borgeren wil.* In 't Jaar 1312 werd dit privilegie door Graaf Reinoud den Iſten uitdruklyk bevestigd, en het is zeer waarſchynlyk, dat de benoeming van den Raad in handen was van het Volk (*). By gelegenheid van zekere politieke ſchikkingen met den Hertog van Cleve, in den jaare 1478, komen niet alleen de Burgemeesters, Schepenen en Raad, maar ook de Gilden en Gemeente uitdruklyk voor als Contractanten (†). Ook wordt de invloed des volks zeer juist bepaald by eenen brief van Keizer Maximiliaan in 1487, en nog door een ander ſtuk van het volgend jaar (§). By dit laatſte werd uitdruklyk vastgeſteld, „ dat de Burgers en Ingezetenen van Arnhem „ zullen hebben zes Gilden, welke beſtuurd zullen „ wor-

(*) Zie *Deductie van de Regten der Stad Arnhem* en het *Advys van Mr. J. H. van Berck voor de Gezworen Gemeente te Arnhem*, *bl.* 8.
(†) *Ibid. bl.* 9.
(§) Zie de *Deductie Bl.* 4, 5 & 7.

„ worden door zes Gilden-meesters; dezen zullen, „ zonder geroepen te worden, het regt hebben, om „ in den Raad te komen, en aldaar de klagten der „ Burgeren voor te dragen, met denzelven Raad te „ overleggen al het geen tot de Neeringen en Ampten, en tot het welzyn, de eer en den bloei der „ Stad zal behooren, en te onderzoeken de bestiering der Finantien; en zonder dezer toestemming „ zal noch vreede, noch oorlog gemaakt, noch belastingen geheven, noch de eigendommen der Stad „ verpand, noch vervreemd kunnen worden." Daarenboven moesten nog de zes Gildemeesters in onderhandeling treden met eene byzondere Commissie uit de Burgery, welker Leden in den jaare 1502, onder den naam van *Verordente*, ten getale van 24 bepaald werden. Deze *Verordente* maakten naderhand een permanent Collegie van Gemeensluiden uit, die echter, op zekere gezette tyden, altoos door het Volk werden verkozen. De inbreuken, van tyd tot tyd op deze bepaalingen gemaakt, veroorzaakten naderhand verscheide bewegingen, zoo dat de zes Gildemeesters en vier en twintig Gemeensluiden in 1538 eischten, dat de Stads-rekening in het openbaar, met open deuren, en, opdat de Burgers, zulks begeerende aan te hooren, daarvan mogten verwittigd zyn, na voorafgaand gelui van de groote klok, zoude geschieden (*). In vervolg van tyd werden de Gemeensluiden tot op 18 verminderd; doch kort daaraan zich met de 6 Gildemeesters tot één ligchaam vereenigende, kwam het getal wederom op den ouden voet van 24 Leden. De Magistraat echter voortgaande met hunne regten te verkorten, zag men zelfs den tiran Philips de IIde hunne zyde kiezen. Deszelfs Stadhouder verklaarde, in 't jaar 1563, in zyn naam, dat al wat ten aanzien der Stads inkomsten, lasten en goederen geschieden zou buiten der Burgeren toestemming, nul en van geene waarde zyn zou (†). Naderhand, wanneer de Gemeente en Burgery van Arnhem in de Unie van Utrecht getreden waren, gaven zy in 1580 hare toestemming tot eene openlyke afzweering. In 1584

(*) Zie *van Berck Advys*, bl. 15. en 16.
(†) *Ibid.* bl. 25.

1584 werden zy geraadpleegd wegens de overdragt der Souverainiteit aan Frankryk (*), gelyk ook in 1602, toen hun getal uit 48 Leden beſtond, wegens de pointen, die ter Staats-Vergadering zouden verhandeld worden (†), als mede in 1648 over het Vredes-Verdrag van Munſter. Eindelyk werd ook hunne bewilliging gevraagd tot het inkomen van garniſoen in de Stad, welk door hun niet altoos werd toegeſtaan (§).

Het is genoeg bekend, hoe zeer de invloed der Gemeensluiden by het Reglement van 1675 is gekrenkt geworden. Zy bleeven, wel is waar, beſtaan, doch werden overgelaten aan het willekeurig goeddunken van den Stadhouder. En, daar zy dus, volſtrekt tegen de aloude Conſtitutie der Stad, geenszins gekend werden over Landzaken, Schattingen, Negotiatien van Penningen, Aliënatien van Stads goederen, Verpagting der Middelen, Capitaale Leeningen, Fortificatien enz. zoo beſtonden zy niet meer, dan in naam.

Met den dood eindelyk van Willem de IIIden, die in 't jaar 1702 voorviel, verhief zich het Volk wederom zeer heldhaftig. Eene ſlaaverny van zeven en twintig jaaren had hetzelve wel ſchandelyk onderdrukt; doch het had met dat alles zyne aloude regten geenszins vergeten. De Burgery, dezelven herroepende, eischte het privilegie te rug, om hare Regenten zelve te benoemen, en, tot eene billyke betooming van het burgerlyk gezag, derzelver aanſtelling voor niet langer dan drie jaaren, terwyl men alsdan in hunne plaats anderen zou verkiezen. Dan, de Regenten, het gezag der Staaten te hulp roepende, wisten deze inſtelling, zoo juist geſchikt om hen zelven tot de betrachting van eed en pligt te verbinden, af te ſchaffen en te vernietigen. In 't jaar 1717 verklaarden de Staaten, dat de Regenten hunne plaatſen voor hun geheele leeven zouden behouden.

Wat nu de verkiezing der Gemeensluiden betreft; deze geſchiedde met oproeping der Gilden in de Groo- te

(*) *Deductie*, bl. 20—32.
(†) *Ibid.* bl. 27.
(§) *Ibid.* bl. 25.

te Kerk, en der Burgeren, die in geen gild waren ingeschreven, op eene andere plaats. Ieder dezer Vergaderingen moest één persoon benoemen, welke beide benoemden aan den Magistraat werden voorgesteld, om daarvan één te verkiezen. Het Collegie van Gemeensluiden moest toen bestaan uit acht en veertig Leden; en, zouden zy by eene vacature de benoeming van eenen Regent hebben, dan moest hun getal volkomen zyn.

De heimelyke ondermyningen intusschen, en de inkruipingen der heerschzucht, daar zy aan den eenen kant de Arnhemsche Burgers geweldig griefden, maakten hen aan de andere zyde zeer gehecht aan hunne aloude Constitutie en voorregten; en het was derhalven geenszins vreemd, dat by de algemeene gisting, welke de heilloze oorlog van 1747, en de aanslagen van heerschzuchtige geweldenaars veroorzaakten, onder de Burgers van andere Geldersche Steden, eene menigte van misnoegde en onrustige geesten gevonden wierd, die de Regenten deed beeven, en den weg baande tot eene vernieuwde invoering van het Reglement van 1675. Arnhem ondervond daarvan de rampzalige gevolgen. De Regenten werden slechts voor drie jaaren verkozen. Hun eenig voorregt bestond hierin, dat zy, by eene tusschentyds openvallende Raadsplaats, twee Leden konden voorstellen, uit welken de Stadhouder één moest kiezen; een voorregt in de daad, welk niet dan in de verbeelding bestaat; want, behalve dat de Regeering niemand durft voorstellen, die den Stadhouder onaangenaam zy, zoo heeft ook deze om de drie jaaren altoos gelegenheid, om dit nieuwe Lid, even als alle de oude Leden, of te doen aanblyven, of van zynen post te verlaten.

Uit kracht van dit zelfde Reglement, zyn ook de 48 Gemeensluiden permanent geworden; doch de vacante plaatsen worden door den Stadhouder vervuld, en wel altoos, zonder dat, of door de Burgers, of door het zelve Collegie eene voorafgaande voorstelling geschiedt.

Harderwyk, Wageningen, Hattem en Elburg.

Daar nu eene dergelyke mishandeling heeft plaats

gegrepen omtrend de Hoofdſtad van de Veluwe, is het geenszins te vermoeden, dat de overige ſtemmende Steden van dit Quartier een beter lot zouden ondergaan hebben. HARDERWYK, WAGENINGEN, HATTEM en ELBURG hebben omtrend dezelfde veranderingen in hunne Regeeringen en Gemeensluiden ondervonden, als Arnhem. Zy hebben even zoo onder het ſlaafſche Reglement van 1675 moeten bukken, deszelfs weder-invoering in 1750 moeten aanzien, en daarin de grievende ſmart moeten lyden, van hunne regten in handen van den Stadhouder te zien overgaan, en aan zyne willekeur te zien opofferen. Aan hem immers zyn de Regeerings-Collegien in alle Steden volſtrekt onderworpen, en wel met dat gewigtig voorregt, van derzelver Leden, om de drie jaaren, of te laten aanblyven, of te veranderen. Het zyn de Gemeensluiden alleen, aan welken vergund wordt voor hun leeven dien post te mogen waarnemen; doch de begeving der openvallende plaatſen is al wederom ter beſchikkinge van den Stadhouder, uitgenomen alleen te Elburg, te Wageningen en te Hattem, omtrend welke Steden het ſtilzwygen van het Reglement genoegzaam toont, dat dezelven nimmer van dat belang zyn gerekend, om daarin, met betrekking tot dit Collegie, in de oude Conſtitutie eenige verandering te maaken.

V. SCHAADELYKE GEVOLGEN DOOR DE INGEVOERDE MISBRUIKEN VEROORZAAKT.

Om zich eenig denkbeeld te vormen van de veranderingen, die door het ſchadelyk Reglement van 1750 zyn veroorzaakt, zal het niet ondienſtig wezen, dezelven ter dezer plaatſe onder één oogpunct te beſchouwen.

Vooreerst, heeft de Stadhouder aan zich behouden, om, 't zy ieder jaar, of 't zy om de drie jaaren, de Raaden of te laten aanblyven, of te doen afgaan, daar zy *te voren hunne Raadplaats voor hun leeven aanvaardden*; als mede, om de plaatſen van Burgemeesteren, Schepenen en Raaden, welke door ſterfgeval of *aflyving* waren vacant geworden, te vervullen; daar *te voren alle openvallende plaatſen der Raaden*

den door de Regenten zelven vervuld wierden UIT EEN DUBBEL GETAL DOOR DE BURGERY EN GILDENS, GEMEENSLUIDEN OF GECOMMITTEERDEN NAAR DE GEWOONTE VAN ELKE STAD.

Ten tweeden, heeft de Stadhouder zich insgelyks het regt aangematigd van de jaarlykfche aanftelling van Burgemeesteren, met volle magt, om hen nog een jaar langer te laten dienen, naar zyn welgevallen; daar zy te voren *altoos jaarlyks moesten afgaan*, en *de nieuwe verkiezing aan den Raad ftond.*

Ten derden, heeft hy zich de volftrekte magt toegeëigend, om Schepenen te verkiezen, daar *dezelven voorheen door de Raaden gekozen werden* UIT EENE NOMINATIE, WELKE DOOR DE GEZWOREN GEMEENTE, MET GECOMMITTEERDEN UIT DE GILDEN EN DE BURGERY, GEFORMEERD WAS.

Ten vierden, heeft hy de volftrekte befchikking tot zich genomen van de Secretaris-ambten der Steden, eene zaak ongetwyfeld van eene zeer groote aangelegenheid!

Ten vyfden, heeft de Stadhouder zich insgelyks de volftrekte verkiezing aangematigd der Gemeensluiden, welken hy voor hun leeven aanftelt, daar zy voorheen op een bepaalden tyd moesten afgaan, en ter benoeming ftonden van het Volk.

Ten zesden, heeft hy zich aangematigd *het begeven van Commisfiën ter Vergadering*, *of in de onderfcheidene Generaliteits-Collegiën.*

Ten zevenden, is het bewind in het Finantieele wezen by het gemelde Reglement overgegeven aan de Heeren Gedeputeerden; daar dezen voorheen, op voorftelling van ieder Quartier, jaarlyks door de Magiftraat en Gemeente voor een jaar plagten gecontinueerd te worden.

Met dat alles zyn de opgenoemde misbruiken de éénigen niet, welken de buitenfpoorige magt, die in Gelderland aan den eerften dienaar van Staat is opgedragen, heeft veroorzaakt. Na den berugten tydkring van 1750 is de Stadhouder niet alleen de willekeurige uitdeeler van alle Regeerings-ambten en bedieningen geworden;

den; maar hyzelf heeft de éénige voorwaarde niet ontzien, die ten zynen opzigte by hetzelve gemaakt was. In plaatſe dat deze ambten aan bevoegde, waardige perſoonen werden opgedragen, gelyk uitdruklyk bepaald was, werden dezelven, en wel de aanziënlykſten en allergewigtigſten, op eene volſtrekt willekeurige wyze gegeven aan de zoodanigen, die volgens de uitdruklyke wetten van het Reglement zelf daartoe ten eenenmaale onbevoegd waren.

Te THIEL wordt het Volk niet ſlechts in de Stads-regeering, maar zelfs in de Staats-vergadering, vertegenwoordigd door luiden, die geen den minſten eigendom bezitten, ja die geen verblyf hoe genaamd in de Stad houden, en met dit alles echter de voordeeligſte ambten genieten, waarvoor zy aan de Stad verantwoordelyk zyn.

Te BOMMEL moet de Raad volgens de Landswet beſtaan uit twaalf Leden; en echter zyn 'er niet meer dan tien, en dezen zyn nog met ambten begiftigd, die volſtrekt onbeſtaanbaar zyn met elkander. Zeker Schepen is ontvanger der verponding, en daardoor verantwoordelyk voor het Quartier.

Te ZUTPHEN heeft de Stadhouder zoodanige perſoonen tot Schepenen benoemd, die noch den vereischten ouderdom bereikt hadden, noch eenen genoegzamen tyd burgers geweest waren. In deze Stad heeft hy zelfs verkiezingen gedaan, zonder de benoemingen af te wachten, die volgens de wet uitdruklyk moeten voorafgaan. In deze Stad heeft de meerderheid der Regenten zulk een Aristocratisch despotismus ingevoerd, dat zy, met verguizing van de wezenlykſte regten, en byzonderlyk van het XIde Artikel van het Reglement van 1705, de bezittingen en eigendommen der Stad vervreemd hebben, zonder de toeſtemming der Burgery, aan welke dezelven onbetwistbaar toebehoorden, af te wachten, of te vraagen, gelyk zy volſtrekt had behooren te doen. Zonder deze, even zoo noodzaaklyke, toeſtemming heeft dezelfde Meerderheid vaste goederen gekogt, nieuwe belastingen geheven, en de Jaarwedden der Stads-ambtenaren verhoogd. In deze Stad wordt niet langer

ger rekening wegens ontvangst en uitgaaf van Stads penningen aan de Gilden en Burger-Compagnien gedaan, hoe uitdruklyk zulks by de keuren der Stad bepaald en geëischt wordt. Het is aldaar......... doch het zou te lang vallen, alle de geweldige aanslagen tegen de Grondwettige Regeerings-form, die te Zutphen beraamd, en daadelyk uitgevoerd zyn, op te noemen. Het is helaas! verre genoeg gekomen, wanneer men, behoudens de waarheid, daarvan zeggen moet, dat 'er geene vernedering is, die men der Burgery niet heeft willen aandoen.

Te DOESBURG bekreunde zich de Stadhouder zoo weinig aan het Collegie der Gezworen Gemeente, dat hy de geheele verkiezing van nieuwe Leden verwaarloosde, tot dat hy eindelyk, toen het zelve Collegie op het punct stond van vernietiging, in de maand van April 1782, eensklaps vyftien Leden, te gelyk, in hetzelve plaatste.

Te DEUTICHEM is het Collegie der Gemeensluiden, schoon het aldaar, volgens de aloude Constitutie, een wezenlyk gedeelte van de Regeering uitmaakt, geheel vervallen.

Zoo het te LOCHEM nog bestaat, is het louter in naam, terwyl het van alle aanzien en invloed geheel beroofd is. Te vergeefsch heeft het in February 1785 zyne ontvreemde regten plegtig herroepen. De welmeenende Burgery zelfs heeft geenszins het edel vermaak, het pligtmatig gebruik eener vrye wapenoefening mogen genieten. Regtschapen burgers, die de waarde der vryheid gevoelen, de waapenen te zien hanteeren, is een al te ontzachlyk schouwspel voor zommigen, dan dat men zich daartegen niet met alle magt en list zoude verzetten. Men heeft ook hierom in dit opzigt het gezag der Staaten ingeroepen, om eene oefening te beletten, die eene Grondwet is van de Republiek.

Te GROENLO, insgelyks eene stemhebbende Stad in het Quartier van Zutphen, heeft men drie jaaren zien verlopen, zonder dat de Stads-regeering ééne enkele keer vergaderd is. Van de zes Regenten woonen 'er slechts drie binnen de Stad, en dikwyls blyven de Magistraats-plaatsen geheele jaaren onvervuld.

't Is waar, de Ingezetenen hebben een Request ingeleverd tot herstelling hunner oude regten en vryheden; doch dit smeekschrift zelf toont helaas! zeer treffend, tot welk eene laagte 's menschen geest kan nederzinken, door eene langduurige berooving van Vryheid en Voorregten, en tot welke verachtelyke denkwyze zulke, by aanhoudendheid verdrukte, burgers kunnen vervallen! Niet alleen hebben Groenlo's Ingezetenen hunnen toevlucht genomen tot den Stadhouder, om van het Juk van eenen alleenheerschenden Regent verlost te worden; maar zy vergelyken dezen Stadhouder by de Koningen van *Israël*, en gaan in hunne onkunde, en tevens in hunne laagheid, zoo verre, dat zy zich *zyne geringe*, *zyne gedrukte onderdanen* noemen.

In het Quartier de Veluwe zyn de klagten niet minder hevig. Reeds van December 1782 af, hebben de Gemeensluiden van ARNHEM verscheide vertoogen ingeleverd wegens de inbreuken op hunne aloude regten. De Stadhouder heeft in deze Stad zoo zeer met de Regten en Privilegiën gespeeld, als of hy door eene voorbedagte wanorde wilde doen zien, dat noch Regent, noch Burger, aan die oude vodderyen langer denken moest. Men heeft hem, even gelyk hy in de Regimenten Supernumeraire Officieren aanstelt, ook aldaar Raaden en Schepenen zien benoemen, schoon 'er geene plaatsen vacant waren, terwyl hy somtyds, by sterfgeval, zonder eene nominatie af te wachten, de verkiezing gedaan heeft, en dat wel van zulke persoonen, die, volgens het Regeerings-Reglement zelf, tot deze posten onbevoegd waren. Twee Schepens-plaatsen heeft de Stadhouder aldaar meer dan 16 maanden onvervuld gelaten, en eindelyk, toen de algemeene stem der Burgery den Heer Rutger Tulleken, als een alzins bevoegd persoon, tot dezen post benoemde, heeft hy kunnen goedvinden denzelven te begeven aan eenen Jongeling; een persoon, die, noch in de Stad woonde, noch eenig eigendom bezat, noch eenige andere bevoegdheid had, dan dat zyn Vader, Fransch Predikant in dezelfde Stad, zich reeds van overlang aan den Stadhouder geheel en al had toegewyd.

In één woord, men kan van de Geldersche Steden

zeg-

zeggen, dat zy, zoo door list als geweld, ongevoelig gebragt zyn, en ook nog moeten bukken onder een ſchandelyk en drukkend Juk van Ariſtocratie, die hen alles doet ondergaan, 't geen de menſchelyke natuur het meest vernedert, en waarin de ſchyn van Republikeinſche Vryheid geheel en al is verloren. Ja! zoo weinig worden aldaar der Burgeren Privilegien — waarom zeg ik niet, de billykheid? — waarom zeg ik niet, der menſchen aangeboren regten? — geëerbiedigd, dat men Commisſarisſen van de Finantie Burgers ziet vatten, en, zonder form van pleidooi voor hunnen wettigen Regter, op eigen gezag veroordeelen en ſtraffen! — Ziet daar dan, Nederlanders, het heiligst regt van vrye Belgen, om voor geene vreemde Regtbanken gesleept te mogen worden, ten eenenmaal met voeten getreden!

VI. KLOEKMOEDIGE HERROEPING DER OUDE VOORREGTEN DOOR DE GELDERSCHEN.

Hoe zwaar en grievend met dat al de onderdrukking van het zoogenoemde Regeerings-Reglement in deszelfs gevolgen geweest is voor het volk van Gelderland, welk altoos yverzuchtig, altoos moedig was op zyne regten, het heeft echter alle deszelfs edele gevoelens van vryheid geenszins kunnen verdooven. De gisting van den tegenwoordigen tyd heeft zulke trekken van heldenmoed doen herleeven, die een zeer hoog denkbeeld van de Gelderſche Vryheids-Zoonen doen opvatten, en de gunſtigſte hoop verſchaffen, dat ook in deze Provincie eene grondwettige Herſtelling der aloude Conſtitutie zal plaats grypen.

Vaderlandſche Regenten hebben zich reeds met nadruk in de Staats-vergadering doen hooren, om dit heilzaam werk der hervorming te beginnen. „ Alle de „ oorzaken der ongelukkige gevolgen en rampen", zeide de Heer Zuilen van Nievelt in de Vergaderingen van April en December 1782, „ moeten in ons mid„ den gezogt worden, en, zoo lang alles niet in 't „ werk geſteld wordt, 't welk dienen moet, om het

„ in-

„ inwendig GEHEEL BEDORVEN gedeelte van dit „ Gemeenebest te verbeteren en te genezen, zyn alle „ middelen, hoe geschikt anders, en hoe hoog men „ 'er ook van moge opgeven, ydel en vergeefsch, „ om dezen Staat aanzienlyker, magtiger, en Neêr- „ lands Volk gelukkiger te maaken".

Nog eens. Toen de Stadhouder in 't begin van het Jaar 1785 het ambt van Ontvanger Generaal heeft durven begeven op eene wyze, regtstreeks strydig met het Reglement van 1750, gaf zulks den beroemden, regt edelen, Capellen tot de Marsch aanleiding, om op den vollen Landdag te verklaaren, „ dat hy „ door deze illegaale aanstelling, het Reglement van „ nu af rekende als los gemaakt, en zich zelven niet „ meer verpligt achtede, om naar hetzelve langer te „ leeven." By eene andere gelegenheid, in de Staats-Vergadering van April laatstleden, verklaarde dezelfde moedige Staatsman, van het Reglement sprekende, „ dat aan dien vergiftigden bron eene slaaffche afhang- „ lykheid in de deliberatien; dat daar aan eene schroom- „ achtigheid was toe te kennen, die alle cordaatheid „ in de behandeling van zaken had weg genomen, „ en die een zoo ongelukkig als schaadelyk wantrou- „ wen tusschen de Leden onder elkander had veroor- „ zaakt." —

Eindelyk behelsde ook het Nationaal Adres, in dit zelfde jaar in Gelderland door meer dan zes duizend Inwooners geteekend, „ een plegtig verzoek, dat „ 'er eene Commissie mogt geslagen worden tot het „ formeeren van een plan tot revisie en redres van „ een Regeerings-Reglement, welk, als geweldig „ aandruischende tegen de oirspronglyke Constitutie, „ op den duur niet kan bestaan."

Doch het waren niet enkel de Leden der Regeering, die openbaar getoond hebben, dat zy kloekmoedigheids genoeg bezitten, om de schandelyke kluisters te durven verbreken. Afzonderlyke Burgers hebben insgelyks de waardige stemme der vryheid met nadruk doen hooren. Onder de hoofdsteden der drie Quartieren verdient boven al het voorbeeld geroemd te worden, welk de Burgers van Zutphen en Arnhem hebben gegeven. Te vergeefsch heeft de onderdrukking, te vergeefsch hebben de troupen, in de Steden inge-

gerukt, de edele gevoelens van vryheid willen uitblusschen; dit alles heeft in tegendeel gewerkt, om dezelven by de eerste gunstige gelegenheid met des te meer luister te doen voortkomen, met des te meer kracht te doen doordringen. Die uitersten, tot welken men het kwaad heeft durven voortzetten, hebben in de laatste tyden het goede hervoortgebragt. Die uitersten hebben uitdruklyk getoond, dat de Gelderschen een tyd lang voor het geweld kunnen wyken, zonder het edel gevoel hunner aloude vryheid te verliezen. Met eerbiedige verwondering heeft de geheele Republiek gezien, hoe eenige Zutphensche Burgers, zich door niets minder onderscheidende, dan door eenen edelen heldenmoed, de geweldenary rustig hebben durven wederstreeven, en zich, noch door bedreigingen, noch door daadelyk geweld laten afschrikken van het geen zy in ernst begrepen, dat hunne waardigheid als burgers van hun vorderde. Men wilde hun eenen Kapitein der Schuttery opdringen, welken zy, als eenen vreemdeling, onbevoegd oordeelden om dien post te bekleeden. Zy weigeren hem; men dreigt, men veroordeelt hen tot eene geldboete, zoo zy niet toegeven: zy staan onverzetlyk. Men tast hunne eigendommen, hunne huisgeraaden aan, om daar uit de geldboete met de bykomende onkosten te betaalen; doch deze moedige slagtoffers der vryheid blyven even standvastig. Men begint de verkooping; maar zie daar der Burgeren braafheid door de edelmoedigheid van waare Burger-Vrienden voor verdere nadeelen behoed! Zeer onverwacht werd ieder stukje huisgeraad, schoon in zich zelf van eene geringe waarde, tot zulk een prys ingekogt, als de boete met de onkosten bedroeg, en de eigenaars mogten het genoegen smaaken, van hunne verpande goederen door de onbaatzuchtigheid der koopers in hunne eigen handen te rug te ontvangen, in welken dezelven, als zoo veele kroonen van martelaars, in eene duurzame achting zullen behouden worden. Gantsch Nederland eischt, dat wy by deze gelegenheid de namen vereeuwigen van CAPELLEN TOT DEN MARSCH, J. J. VAN DER MEULEN, W. WELMERS, J. HOFFMAN, B. BILDRIK, M. P. HISSINK, D. WILLINK, F.

C. COLENBRANDER, J. BOBBINK en R. WILTEN. Hunne naamen zullen ſteeds in achting zyn by de laatſte nageſlachten, zoo lang de naam van vryheid, zoo lang de eerbied voor vaderlandſche trouw niet vergeten of verdoofd is.

Zelfs is dees Republikeinſche geest ook tot de kleinere Steden overgeſlagen. De Burgers van Elburg hebben, by gelegenheid eener vacante plaats in het Collegie der Gemeenslieden, hun oude regt doen gelden, om dezelve te vervullen; eene gebeurtenis in der daad van zoo veel te meer gewigt, omdat de Gemeenslieden daar ter plaatſe eene adviſeerende en concludeerende ſtem hebben omtrend alle zaken, die by de wetgevende Magt ter Staats-vergadering behandeld worden.

VII. ALGEMEENE AANMERKINGEN OVER DE VERBETERINGEN, DIE IN GELDERLAND BEHOOREN GEMAAKT TE WORDEN.

In het algemeen berust het Opzigt en de Regtsoefening der Steden in Gelderland niet, zoo als in Holland, in handen van Burgemeesteren en Schepenen, aan het hoofd hebbende een Schout of Bailluw, die het dubbel ambt bekleedt van openbaaren Opziener en Aanklaager. In Gelderland verrichten de Burgemeesters in veele plaatſen dat geen, welk in Holland tot den Schout behoort. De Schepenen zyn met niets anders belast, dan met de Regts-oefening. Zy hebben geen deel aan de regeering en policie der Stad, dan in de hoedanigheid van Raaden. De Raad is dat Collegie, door welk alle keuren en ſchikkingen beraamd worden, die tot de openbaare orde betreklyk zyn. Dezelve wordt ten dezen opzigte alleen bepaald door de Gemeenslieden, zonder wier advies en toeſtemming geene wetten afgekondigd, geene beleeningen gemaakt, geene belastingen geheven, ja, in ſommige plaatſen, geene lastbrieven aan de afgevaardigden ter Staatsvergadering mogen gegeven worden.

Men vindt in het algemeen in de Gelderſche Steden zeer regtmatige grondbeginſelen eener goede Stedelyke regeeringsform, uitgezonderd te Zutphen, alwaar een en hetzelfde Collegie voorgeeft, de policie, de regtsoefe-

ſening, en het Stedelyk opperbewind gelykelyk te moeten waarnemen. De Meerderheid der tegenwoordige Regeering heeft geenszins geſchroomd, openlyk te beweeren, „ dat aldaar niet, zoo als wel in andere Steden, „ tot de administratie van de Juſtitie, eenige leden, het „ zy uit, ofte buiten den Raad, worden verkoren; maar „ dat aan alle twaalf leden, zonder onderſcheid, zoo „ wel de zaken van regeering en policie, als van Juſti- „ tie, alleen, met uitſluiting van alle anderen, zyn „ aanbevolen." Zy ſchynt dus geheel te vergeten, dat de magt der Gemeenslieden, ten minſten in vorige tyden, een heilzaam tegenwigt maakte tegen het buitenſpoorig, en allergevaarlykst, gezag van heerschzuchtige Regenten, zwygende ook nog daarenboven van het geen zy zelve op eene ſlinkſche wyze heeft aangewend, om dit achtbaar Collegie te doen vervallen.

Er heeft alleen, gelyk in zeer veele Steden van ons Gemeenebest, eene ongeſchikte verdeeling plaats in de Collegiën. In plaatſe van elkander te helpen in het onderling deel, welk zy in dezelfde zaken hebben, gelyk het behoorde te wezen, brengt derzelver verkeerde inrichting dikwyls zeer ſtrydige, zeer nadeelige uitwerkſelen voort. In ſommige plaatſen kan eene zaak niet tot beſluit komen, zonder de uitdruklyke toeſtemming van de Raaden, van de Gemeensmannen, van de Gilden, ja zelfs van het Volk. Uit deze omſlagtige inſtelling komen niet dan te dikwyls verdeeldheden en wanorden voort; uit dezen te grooten invloed des Volks, boven al, wanneer hetzelve geheel moet vergaderen, moet noodzaaklyk eene onregelmatigheid voortvloeien, die voor het bewind van Stad en Staat van heilloze gevolgen zyn kan. — Doch, waartoe hierop langer ſtil geſtaan? — Eene perſoonlyke Democratie is in ons Nederland ten eenenmaal ongerymd, en ook onmogelyk.

Om de openbaare rust, en den algemeenen welvaart, behoudens eenen billyken invloed des Volks, te bewaaren en te bevorderen, moet men het volgend wezenlyk beginſel nimmer uit het oog verliezen; namelyk, „ dat ieder departement, met welk gezag het ook „ zy bekleed, eene juiste bepaaling moet hebben,

„ wel-

„ welke hetzelve aanwyst, in hoe verre zich deszelfs „ magt uitſtrekke, opdat daar door de onderſcheiden „ den departementen nimmer in een lopen, maar „ elkander naar behooren vervangen en onderſteu- „ nen."

In den toeſtand, waarin het menschdom zich tegenwoordig bevindt, met de jammerlyke verbasteringen en afwykingen van de eenvoudige wetten der natuur, die 'er daadelyk plaats grypen, zou het gevaarlyk wezen, *vooral in een Land, van zulk eene nationaale kostwinning, als het onze is*, aan het Volk eenen te grooten invloed toe te ſchikken. Dezelve zou niets minder ten gevolge hebben, dan verwarring, omkooping, kuipery, burgerlyke verdeeldheden, ja regeeringloosheid. Aan den anderen kant is eene regeering, welke onafhanglyk is van het volk, niet min gevaarlyk. In het eerſte geval zal natuurlyk eene menigte van laagheden en vernederingen, in het tweede, zal eene verregaande toegevendheid, aanneming van perſoonen, ſtraffeloosheid, trotsheid, en eene verbastering van zeden plaats grypen. En welke toch is de wyze, wat is het middel, om deze zoo ſtrydige zaken overeen te brengen? — Welaan, laat ons zulks beproeven!

De Regeering, geſchikt om het bewind te voeren, moet ook daadelyk dit vermogen bezitten: doch haar bewind moet tevens van dien aart, en ook alzoo ingericht zyn, dat het Volk zoo wel de verzekering heeft, dat het wel zal beſtuurd worden, als de middelen, om zoodanige regeering tot een regtmatig beſtuur te verbinden. En welk middel toch kan hiertoe gepaster zyn, dan dat het Volk zyne Regenten of zelf aanſtelt, of ten minſten benoemt?

De verkiezingen moeten voortkomen uit den boezem des Volks; ten minſten behoort aan hetzelve het regt toe, om op zoodanigen tyd een zeker aantal van vertrouwde perſoonen voor te ſtellen, uit welken het lot de zoodanigen zou kunnen beſlisſchen, die den Regent moesten benoemen: doch een permament Collegie van Kiezers loopt natuurlyk gevaar om zich met dat geen te vereenigen, waarvan het de leden verkiest. Na verloop van weinig tyds komt het ligtelyk

met

met de Regeering overeen, om de buit des Volks onderling te verdeelen.

Om de gevaaren voor te komen, die uit het altoos aanblyven der Regenten voortvloeien, is het insgelyks zeer dienstig, dat het Volk op gezette tyden de eerste benoeming hebbe van hun, die de hoofden zyn der Raads-vergaderingen. Dit regt is zoo veel te gewigtiger, omdat, terwyl deze Hoofden, 't zy Burgemeesters of anderen, gemeenlyk ter Staatsvergadering worden afgevaardigd, het Volk daar door nog meer onmiddelyk deel heeft in het algemeen bewind; en gevolglyk des te eerbiediger, des te bereidwilliger, gehecht blyft aan de bevelen der Hooge Regeering. De eenige bepaaling, die men daarin zou kunnen maaken, zou deze zyn, dat de verkiezing daartoe uit een zeker getal der oudste Regenten zou moeten geschieden.

Zullen Zy, die de regeering in handen hebben, de bevordering van het algemeene welzyn ernstig ter harte nemen, dan is het ook nodig, dat zy zeker vertrouwen by het volk bezitten: Zullen zy de achtbaarheid van hunnen rang naar behooren waardeeren; zullen zy aan deszelfs oogmerk met yver beantwoorden, dan is het ook nodig, dat zy zekere vryheid genieten; dan is het een volstrekt vereischte, dat hun, in al het geen men hun heeft toebetrouwd, eene vrye beschikking wordt toegelaaten. Men voere een ander Collegie in, als een tegenwigt, welk hen in verkeerde werkingen kan wederstreeven; dan, in plaatse van het gemeene welzyn te bevorderen, zullen de Regenten gevoelens van nyd koesteren, ontwerpen van onafhanglykheid smeeden, of, op zyn minst genomen, zal 'er eene geheime vereeniging plaats grypen van beide de ligchamen, welke niet anders kan geschieden, dan ten kosten van de belangen des Volks.

Te zeggen, dat de Gemeensmannen, in onze Republiek, dezelfde, ten minsten eene gelyke magt moeten bezitten, als die van het oude Rome, dit toont in der daad, dat men de egte gronden der zaak niet begrypt, welke men voorwend te beslisschen. De Romeinen hadden volstrekt geene vertegenwoordigers, dan de Gemeensmannen. Zy waren de eenigen, door

welken het volk ſprak, en zweegen zy ſtil, dan kwam het geheele Volk zelf ten voorſchyn; doch in de Conſtitutie van Gelderland zyn de Regenten zelven de vertegenwoordigers van het Volk; zy zyn in alle zaken van regeering de bewaarders, de uitoefenaars der opperſte, der Souveraine volks-magt. Ten minſten, wanneer hunne aanſtelling uit den boezem des Volks voortkomt, kan hun deze benaaming niet worden geweigerd.

De Gemeensmannen zyn vertegenwoordigers van eenen geheel anderen aart, als de Regenten: hun gezag namelyk en vermogen is in verre na zoo uitgeſtrekt niet, en dus veel meer bepaald. Hun Collegie moet enkel beſtaan in een Collegie van toezicht: zy moeten de oogen zyn des volks, om te waaken voor de handhavening der politieke wetten, zoo wel van die, aan welken de Regeering, als aan welken het Volk is onderworpen: zy moeten voorkomen, dat de regten en vryheden van den een zoo min als van den ander worden geſchonden: zy moeten de orde bewaaren by alle de verkiezingen, waarin het Volk deel heeft; zy moeten uit naam der Burgeren requesten aanbieden; op gezette tyden het beſtuur der financien onderzoeken; de rekeningen nazien, die 'er moeten gedaan worden, en huishoudelyke ontwerpen maaken ten voordeele der Stad: zy moeten ieder Burger, wiens voorregten geſchonden worden, verdedigen, wanneer de Regenten zulks mogten verzuimen; hunne toeſtemming, in den naam des Volks, geven tot het heffen van byzondere Stads-belastingen, en eindelyk, op hetzelfde gezag, ieder Regent, die een overtreder is van zyn pligt, voor de wettige regtbanken geregtelyk aanklaagen, en in proces vervolgen. Op deze wyze mengen zy zich geheel niet in dat geen, welk der Regeering is toebetrouwd: op deze wyze ſtrekken zy alleen, om de Regenten hunnen pligt wel te doen betrachten, zonder hen, in 't geen zy als Overheden hebben te verrichten, eenigzins te belemmeren.

Het zou insgelyks niet ondienſtig zyn, dat de Gemeensmannen door de Regeering in gewigtige en hagchelyke voorvallen, zelfs in zaken, die het beſtuur betreffen, gekend werden; doch deze gevallen ko-

men

men zeldzaam voor; en, zoo zy al plaats hadden, dan zou zulk eene Regeering, als wy ons thands voorſtellen, uit zich zelve reeds geneigd zyn, om geen beſluit te nemen, zonder het advies der Gemeensmannen, ja van het Volk zelf, vooraf gehoord te hebben, om zich daardoor te dekken tegen alle beſchuldigingen. Op deze wyze in der daad zou de toedragt van zaken geene andere zyn, dan zy in voorgaande tyden, en wel onder Regenten, wier aanſtelling geenszins door het Volk geſchiedde, geweest is; en zoo veel te meer zouden zy dit in acht nemen, die hunne aanſtelling aan het Volk zyn verſchuldigd.

Om dan in Gelderland, in het algemeen geſproken, eene Regeering vast te ſtellen, die op de burgerlyke en ſtaatkundige vryheid gegrond ware, zou het niet genoegzaam zyn, dat de zaken wederom in dien ſtaat gebragt wierden, waarin zy vóór de invoering van het laatſte Regeerings-Reglement geweest zyn. Men behoorde derhalven,

In de eerſte plaatſe, zoo veel mogelyk, het Collegie der Raaden af te ſcheiden van den eigenlyk genoemden Magiſtraat of Wethouderſchap, dat is, van hun, die eene regtſprekende magt bezitten, zoo als Schepenen, Opzieners der goede orde, en andere Officieren, in wier handen de uitvoering der Stedelyke wetten berust. De Regts-oefening ten minſten behoort ſlechts aan een zeker getal van Raaden te worden toevertrouwd, die, even als in Holland, op gezette tyden door een ander gedeelte moeten vervangen worden, en men zou zich van alle hunne vonnisſen op het Hof Provinciaal mogen beroepen.

Voor het overige zou men de Gelderſche Gemeensmannen in verſcheide opzigten kunnen aanmerken, als de Hollandſche Raaden of Vroedſchappen, die toch, volgens aanmerking van den beroemden Regts-Geleerden Sande, in hunnen oirſprong niets anders zyn, dan Gemeensluiden, of gelastigden van het Volk. Ja, de overeenkomst hierin zou volkomen zyn, indien deze Gelderſche Gemeensmannen zich, by het zenden van Gedeputeerden ter Staats-vergadering, tevens de wetgevende magt aangematigd, en aan den Magiſtraat de zorg der ſtedelyke orde, en de regtsoefening hadden overgelaten. Zoodanige ſchikking in

der daad zoude zoo veel te heilzamer geweest zyn, omdat de wetgevende en regtſprekende magt daar door zeer duidelyk van elkander zouden zyn onderſcheiden geworden.

Ten tweeden; Naar mate de Leden van den Raad met den Magiſtraat meer vereenigd waren, behoorden dezelven, zoo ten aanzien van hunne aanſtelling, als van de voortduuring hunner bediening, ook des te afhanglyker te zyn van het Volk; want, indien zy by hunne aanſtelling voor hun leeven nog dit kunnen voegen, dat zy tevens voor altoos de wetgevende en regtſprekende magt in handen hebben, dan zouden zy in der daad de vreeslykſte tirannen kunnen zyn, zonder dat hunne geweldenary gemaklyk konde betoomd worden: en wat toch is ſtrydiger met de gronden eener vrye Conſtitutie, dan dat de drie onderſcheiden magten, die tot de regeering in het algemeen behooren, in een en het zelfde ligchaam, in een en het zelfde Collegie zyn vereenigd?

Ten derden; Om in ieder Regeerings-Collegie, of van Regenten of van Gemeensmannen, by aanhoudendheid, een geest van orde, van wysheid en gelykheid te doen heerſchen, zou het insgelyks zeer dienſtig zyn, dat de leden niet allen te gelyk werden verwisſeld; maar dat, naar mate de omſtandigheden of de plaatſen zulks toelieten, ieder jaar niet meer dan een vierde, een derde, of op zyn hoogst de helft zoude afgaan.

Ten vierden; Ook zoude 'er, om eene hervorming op eenen regelmatigen voet tot ſtand te brengen, vooral dienen gelet te worden op het beſtendig aanblyven der Regenten, en de verwisſeling der Gezworen Gemeenten. In plaatſe, dat de eerſten, gelyk thands geſchiedt, op gezette tyden afgaan, behoorden zy permanent te wezen, en de laatſten in tegendeel te verwisſelen, op dien voet, als wy zoo even hebben aangeweezen.

Ten vyfden; Daar in de meeste Gelderſche Steden het ambt van *Richter*, of zoo als die in Holland genoemd wordt, Schout of Bailluw, plaats heeft, als zynde een ſoort van bewaarder der algemeene rust en van openbaren aanklaager; daar deze inrichting in Gelderland nog zoo veel te beter is, om dat dees *Richter* geen deel heeft aan de Regeering, behoorde ook

hy

hy, zo als dit hier en daar plaats heeft, geene zitting te hebben in den regtbank, voor welken de zaken komen, van welke hy zelf de aanvoerder, zelf de vervolger is. Strydt het niet met alle beginſelen van het natuurlyk regt, dat eene en dezelfde perſoon te gelyk party, en te gelyk regter is? Zoodanige bediening immers, ten minſten voor zoo verre de regterlyke uitſpraak betreft, kan met geene billykheid door een lid van den Raad, en nog veel minder door een Burgemeester, die zich aan het hoofd van denzelven bevindt, worden waargenomen.

Eindelyk, Daar men, volgens het, tegenwoordig in Europa algemeen aangenomen, Systhema, den krygskundigen geest des Volks niet genoeg kan aanwakkeren; daar het heil van den Staat noodzaaklyk medebrengt, dat dezelve met de minſte kosten behoorlyk worde verdeedigd, en daar de Burgers van allerleien rang leden kunnen worden der gewaapende Burger-Compagniën, behoorden ook deze militaire ligchamen, tot verdeediging van den Staat geſchikt, het voorregt te hebben van de benoeming der Regenten; en niemand behoorde tot de Regeering te worden toegelaten, voor dat hy ook in dit opzigt zyn Stad en Vaderland voor eenigen tyd gediend had.

Het is boven dien ook allernoodigst, de gepaste maatregels te nemen, om te beletten, dat 'er voortaan ter Staatsvergadering andere punten verhandeld worden, dan de zoodanigen, op welken de Leden zyn beſchreven; uitgenomen de zulken, welke onverwagts voorkomende, eene ſpoedige afdoening vereiſchen; het is allernoodigst, dat de Leden van het Hof van Justitie verpligt worden, dezelve punten in de brieven van beſchryving duidelyk op te geven; dat de Staats vergaderingen menigvuldiger zyn, en de Leden, eer zy van elkander ſcheiden, reeds onderricht worden van het geen 'er, met uitzondering van onvoorziene omſtandigheden, in de volgende vergadering zal worden verhandeld.

Nog behoorden de Stedelyke Regeeringen, om niet langer in de noodzaaklykheid te zyn, van aan hare afgevaardigden een onbepaalden last te geven, de zaken, in den brief van beſchryving vervat, zelven rypelyk te overwegen, en hare gedeputeerden te verplig-

pligten, om, by derzelver te rug komst, van het gepasseerde een getrouw en voldoend berigt mede te deelen, van welk berigt, zoo wel als van den gegeven last, notulen zouden moeten gehouden worden.

Voor het overige zou niemand, zoo lang hy in dienst stond van eenen Vorst, of van den Stadhouder, eene Stedelyke Commissie mogen waarnemen; gelyk ook ieder, die verantwoordelyk was omtrend het finanticele wezen, in de Staats-Vergadering geene zitting zou mogen hebben. Om alle recommandatiën op eenmaal te vernietigen, zou men van alle Commissiën een rooster kunnen maaken, volgens welken ieder Lid der Regeering, behoudens de zoo even genoemde bepaalingen, op zyn tour derzelver gewoone voordeelen zoude genieten.

Vervolgens, zou men ook het Stadhouderschap tot de voortreflijke instructie kunnen te rug brengen, die in het Jaar 1722. gemaakt is. Volgens deze moet de Stadhouder niets te zeggen hebben in het begeven van Politieke ambten of commissiën, in het aannemen van eenige Leden in de Ridderschap, of in het aanstellen der Wethouders in de Steden. Volgens deze moet Hy, als Kapitein Generaal, ten aanzien van het geven van Patenten, zich stiptelyk houden aan het geen, by de gesamenlyke Provinciën, in den Jaare 1651 is vastgesteld, vermogende Hy het guarnisoen der Steden niet te verplaatsen noch te veranderen.

En, daar den Stadhouder, by dezelve instructie, het regt vergund is, om, als scheidsman, de geschillen te beslisschen, die tusschen de onderscheiden Leden der Provinciaale Regeering mogten ontstaan, zou men dan niet te gelyk, ter vermindering der aanleidingen en gevaaren, kunnen bepaalen, dat Hem, in zoodanig geval, nog eenige onzydige Leden uit dezelfde Provincie, of, zoo dezen ontbreken mogten, dan eenige andere Leden van het Bondgenootschap, als mede-scheidsmannen, zouden worden toegevoegd?

Eindelyk, daar 'er in Gelderland, even als in andere Provinciën, nog oude verdeelingen plaats hebben, die eene regelmatige en vaste vereeniging der geheele Provincie tot één ligchaam verhinderen, behoorde men ook bedagt te zyn, om dezelven weg te nemen. 't Is waar, de Unie van Utrecht werd niet enkel aangegaan door

door de Provinciën, als Provinciën; maar wel voornamelyk door de byzondere Steden. Deze Steden hebben zich by dezelve de handhavening harer regten, voorregten en ftedelyke vrydommen uitdruklyk voorbehouden. Nymegen zelfs eischte, als eene vrye Ryks-Stad, van welke de Hertogen van Gelderland niet meer dan Schuts-Heeren geweest waren, eene afzonderlyke Copie van het Verdrag, welke zy ook daadelyk verkreeg. Doch dit alles kan geene billyke tegenwerping opleveren tegen de vereeniging der Leden van eene en dezelfde Provincie tot één, volkomen famenftemmend, geheel, van welke wy fpreken. Wy bedoelen geenszins, dat de Steden van hare byzondere regten en vryheden zouden afftaan; maar in tegendeel, dat zy die allen zouden behouden, vernietigende alleen die jammerlyke afzonderingen, die de waare kracht des geheelen ligchaams benemen; en het is, om hierin niet kwaalyk begrepen te worden, dat wy, ten befluite, het volgend algemeene grondbeginfel voordragen.

De onafhanglykheid der Steden is betreklyk, of tot de magt der regts-oeffening, of tot de Staatkundige regeering.

Wat het *eerfte* betreft; men heeft de fchaadelyke gevolgen, welke de vonnisfen by arrest, of waarvan geen appel is, in eene Republiek kunnen veroorzaken, die flechts binnen de muuren eener enkele Stad befloten is, zoo wel leeren kennen, dat men in vorige tyden te Nymegen zelfs bepaald heeft, zich, by het wyzen van vonnisfen, op den regtbank te Aken te mogen beroepen; een voorregt, welk naderhand aan het Hof Provinciaal overgegeven, niet dan de heilrykfte gevolgen moet te weeg brengen.

En, ten aanzien van het *tweede*, namelyk de Staatkundige Regeering, kunnen dergelyke voorregten alleen het huishoudelyke der Steden betreffen. Het zou zeer ongerymd zyn, te onderftellen, dat deze voorregten zich zelven zoo verre zouden uitftrekken, dat het belang der Provincie zelfs daarin zou betrokken wezen. Het eenige, dat men in dit opzigt kan herroepen, is de grondflagen, waatop een Provinciaal Bondgenootfchap, zal het beftendig zyn, moet rusten. En één der voornaamfte gronden van alle veree-

niging is, dat het geringste gedeelte voor het grootste moet wyken, om dat het door dezelve de voordeelen geniet eener volkomene beveiliging.

HET PLATTE LAND.

Eindelyk, vind men in Gelderland zeker voordeel boven verscheide andere Provinciën, ten aanzien der evenredigheid van vertegenwoordiging, bestaande namelyk hierin, dat de kleinste Steden insgelyks gedeputeerden zenden, en stem hebben in de Staats-vergadering. De weinige, van dit voorregt uitgesloten, zyn in de daad zoo onaanmerklyk in zich zelven, dat zy eerder gelyk staan met de vlekken en dorpen, die het platte land uitmaaken. Terwyl nu dit platte land ter Staats vergadering vertegenwoordigd wordt door de Ridders, die aldaar hunne voornaamste goederen hebben, of behooren te hebben, worden derzelver belangen door dezen ter harte genomen. En in zoo verre genieten zy een voorregt boven veele andere plaatsen. Met dat alles echter kunnen wy niet nalaten, daaromtrend nog deze aanmerking te maaken, dat het een groot nadeel voor de Grondwettige Herstelling, een wezenlyk beletsel van derzelver gelukkige volvoering is, om de Edelen en Ridderschap in de meeste Provinciën op dien voet te beschouwen, als of, aan hun alleen, dit regt van vertegenwoordiging zoude toekomen. Tot nog toe weten wy geen grond van het natuurlyk regt, waarom hun zulks aldaar zou toebehooren, daar zy het in Friesland, Groningen en Drenthe geenszins bezitten.

Om een Staatkundig wezen te vormen, zoo volkomen, als de menschelyke zwakheid toelaat, behooren alle de onderscheiden deelen der maatschappy, of van zelven of door bykomend gezag, mede te werken tot het algemeene welzyn. De dwang in dit opzigt is het gevolg der despotieke regeeringen: de vrywilligheid, in tegendeel, is het beweeg-rad der Republieken.

Doch misschien zal men ons tegenwerpen, dat de inwooners van het platte land in Gelderland nimmer zoodanige regten gekend hebben, als wy hun wenschten te doen toekomen. — 'T is waar, men vindt

voor

voor deze Gelderſche Ingezetenen in dit opzigt geene oude handvesten, die volkomen ten hunnen voordeele ſpreken. In tegendeel — wy erkennen het met een innigst gevoel van medelyden over de rampzalige onderdrukking, van een, zoo aanmerklyk, als allernuttigst, gedeelte onzer natuur- en Land-genoten — ontmoet men onder hen *onvrye huisluiden*, die in *hofhoorige*, *keurmoedige*, *ſchotbaare*, en *volſchuldige luiden* onderſcheiden zyn. Dezen mogen hunne landeryen verbeteren, mits dat het den Landheer vry ſta, na hunnen dood, de erfenis, gelyk men het noemt, te *beſcheeren*, of het beste Pand uit den huize weg te haalen; doch men kan dit regt by tyds afkoopen, gelyk dikwyls geſchiedt. Ook hebben 'er nog verſcheide andere dienſten plaats, aan welken deze ongelukkigen zich moeten onderwerpen, zóo als men by de hier onder aangehaalde Schryvers breedvoerig gemeld vindt (*).

Het was alleen voor de tegenwoordige eeuw, het was voor den Gelderſchen CAPELLEN bewaard, om de moedige ſtem der Vryheid te verheffen tegen deze overblyffels der leenroerige dwinglandy; en, ſchoon zyne Vaderlandſche pogingen geenszins overal met een gewenscht gevolg mogten bekroond worden, dezelven hebben echter geene geringe zaden achtergelaten, die, in het vervolg, vermoedelyk tot de weeligſte gewasſen zullen opgroeien; zy hebben de harten van Neêrlands Ingezetenen tot eene gisting voorbereid, welker heilzame gevolgen mogelyk eerlang zullen ondervonden worden.

Het is intusſchen zeer verre af, dat de ſchandelyke ſlaaverny, welker vernietiging men vordert, in deze Provincie algemeen zy. Nog niet lang geleden, genoten de bewooners van het platte land aldaar voorregten, die voor een vry Volk allervleiendst zyn. De ampts-zetting, of opſtelling der Ampts-lasten, geſchied-

(*) Zie F. A. SANDE *de Conſuet. Fœd. Gelr. Tract. præl.* c. I. n. 28 & 36. J. SCHRASSERT *Cod. Gelr. Zutph. Tit.* Hofhoorige, *p.* 249. *Tit.* Keur *en* Keurmoedige, *p.* 296, & 299. VAN DER SCHELLING *Holl. Tiend-recht*, II Byvoegſel, bl. 353.

ſchiedde zoo wel door de treffelyke Geërfden van het Platte Land, als door de Ridderſchap. Het is eerst in deze laatſte tyden, dat de Jonkers en der Steden Gezanten zich de benoeming daartoe hebben aangematigd (*); en zulk een regt derhalven is gewigtig genoeg, om herroepen te worden.

Wanneer men nu by het herſtel van dit regt, en mogelyk nog van veele anderen, die niet tot onze kennis zyn gekomen, eene zoodanige ſchikking voegt, door welke den voornaamſten Eigen-erfden zekere invloed op de aanſtelling hunner Vertegenwoordigers vergund wordt, die de Edelen in hunne Voorgevens geenszins benadeelt, dan zou men in der daad het gepaste middel hebben gevonden, om alle de leden van dit aanzienlyk ligchaam in hunne volle kracht te doen werken. Wy hebben reeds voorgeſteld, of men by het openvallen van Politieke Ambten, welke de Ridders zich by uitzondering aanmatigen, geen Volks-invloed zou kunnen invoeren; De nominatie zou, by voorbeeld, kunnen gemaakt worden door alle de Eigenaars der landen en de verkiezing door de Leden der Ridderſchap; of de voorſtelling door de Ridderſchap en de electie door de Eigen-Erfden. Ook kunnen wy niet voorby, by het voorgaande nog de volgende reden te voegen, die uitdruklyk pleit ter bevordering der gemelde herſtelling, namelyk het huishoudelyk voordeel, welk daaruit voor de Provincie van Gelderland zoude voortſpruiten.

'Er zyn in deze Provincie, zoo wel als in Overyſſel, welker Conſtitutie met die van Gelderland zeer na overeenſtemt, veele heiën, onbebouwde landen, kortom, eene groote uitgeſtrektheid van grond, die insgelyks kan bebouwd, en merkelyk verbeterd worden. Maar welke aanmoediging zullen de zoodanigen vinden, die alleen geſchikt zyn, om zulks te werkſtelligen? De bewooners van het platte Land, willen zy het voordeel eener Republikeinſche Regeeringsform ſmaaken, moeten aldaar Edelen wezen. Zelfs hebben zy nog op ſommige plaatſen te vreezen, dat dee-

(*) Zie *Tegenw. Staat*, *D.* XIII. *bl.* 136. SCHRASSERT, *Cod. Tit.* Ampts-zetting, *p.* 37.

deze Edelen, by de eerfte gunftige gelegenheid, de Oude leen-pagten of leen-dienften wederom zullen invoeren. Men vernietige derhalven deze aanmerklyke hindernisfen! Men vergunne den Eigen-erfden zulke ftaatkundige regten, die de burgerlyke Vryheid verzekeren, op de onwrikbare gronden eener egte Republikeinfche Conftitutie, en eerlang zal men daarvan het gewenscht gevolg ondervinden! Hoe veelen zullen alsdan niet verlangen, zich onder zulk een gezond climaat met der woon te begeven? Duizende Europeäanen zoeken thands hunne vryheid in Amerika; door dit bekoorend denkbeeld gedreven, tarten zy de gevaaren der zeeën, en den fchrik der verwoesting, in een land, welk de yverigfte bebouwing wederftreeft: met hoe veel te meer reden zouden zy dan een land verkiezen, daar hen geen het minfte gevaar bedreigt, daar zy de gezegendfte uitkomst hunner arbeid zouden mogen verwachten? Hoe veelen onzer Capitalisten, verrukt op het denkbeeld, van een Volk te helpen gelukkig maaken, zouden zich in de gelegenheid verheugen, om een aantal gefpierde nabuuren, uit Duitschland en omliggende landen, derwaarts te lokken, om de gelukzaligheden der aarde door den Landbouw te doen vermeerderen? — Men fla het oog op Friesland! — Het eigendom van een ftuk gronds verbindt den eigenaar aan de Conftitutie, geeft hem deel aan de Regeering! De aarde is aldaar niet beter, dan in andere onbebouwde landftreeken onzer Republiek: en met dat alles echter is 'er in dezelve Provincie naauwlyks een morgen onbebouwden gronds te vinden!

TWEE.

TWEEDE HOOFDSTUK.

VERKLAARING VAN DE CONSTITUTIE VAN HOLLAND; — VAN DEN TEGENWOORDIGEN STAAT DER REGEERING VAN DIE PROVINCIE, — EN VAN DE CONSTITUTIONEELE VERANDERINGEN, WELKE IN DEZELVE BEHOOREN GEMAAKT TE WORDEN.

I. VERKLAARING VAN DE RIDDERSCHAP VAN HOLLAND.

By het behandelen der omwentelingen *van*, en inbreuken *op* de Gelderſche Staats-Regeering, hadden wy ſtellige bewyzen in handen, waaruit de aloude invloed des Volks onwederſpreeklyk moest worden opgemaakt: dan, ſchoon de Provincie HOLLAND in dit opzigt geene zulke gunſtige hulpmiddelen aan de hand geeft, verſchaft echter hare oirſpronglyke Conſtitutie genoegzaam beſlisſchende gronden, om daarop eene wettige herſtelling te bouwen.

In het *eerſte Deel* van dit werk hebben wy reeds hier en daar afzonderlyke trekken gemeld, waaruit de invloed van Holland's Ingezetenen op de Regeering genoegzaam kan worden afgeleid; en het zal dus, om, by de nadere ontwikkeling en toepasſing der oirſpronglyke inrichtingen, met orde te werk te gaan, nodig zyn, dat wy de regten naarſpooren dier twee aanzienlyke ligchamen, welke de Souveraine Vergadering des Volks uitmaaken, namelyk de Edelen en de Steden.

De

De meeste tegenwoordige Regeeringen van Europa zyn ontworpen uit de overblyfſelen van het gebouw der leenroerigheid. Volgens de wezenlyke beginſelen nu van zoodanige Conſtitutie berustte de klem der algemeene magt niet enkel by den Opperheer. Schoon de Graaf als de Opperſte Wetgever werd aangemerkt, werden echter, even gelyk de Franken hunne goedkeuring gaven aan de Oude *Capitulariën*, nadat dezelven in eene algemeene Vergadering van de aanzienlykſten des Volks waren voorgeſteld, de keuren in de eerſte tyden op dezelfde wyze gemaakt in de hooge Graafelyke Vierſchaar, en bekrachtigd met de toeſtemming van den Graaf en 's Lands Edelen, waarby zich naderhand de Steden voegden, toen derzelver vermogen aanwiesch. (*) Het voorregt van den Leenheer was toen alleen bepaald tot de hulde, die hy van zyne vaſallen vorderde, en tot de manſchap, die zy hem moesten leveren by een inval in het land, en de waarneming der hooge Juſtitie. Welk ſyſthema men in de tegenwoordige tyden heeft willen aannemen, wegens den aart en de uitgeſtrektheid van de magt der oude Graaven, het is echter zeker, dat dezelve bepaald moet geweest zyn, omdat de Keizers, van welken zy afkomſtig was, nimmer in de mogelykheid zyn geweest, om iets op hen over te brengen, welk zy niet hebben bezeten. Het zou daarenboven voor de oude Graaven zoo veel te moeilyker geweest zyn, eene onbepaalde heerſchappy in te voeren, dewyl het Land vol was van aanzienlyke Eigen-erfden, die meestal magtiger waren, dan de Graaf zelf, en boven dien onder de Frankiſche Koningen aan een zeker deel van de Regeering gewoon, niet ligtelyk onder eene volſtrekte overheerſching zouden gebukt hebben: waarby nog kwam, dat, volgens den aart van het Leen-regt, geen Oppervorst een volſtrekt alleenheerſcher was, maar alleen *primus inter pares*. Uit deze *pares* of gelyken beſtond, vóór de oprichting der Steden, met onderſcheiding echter van

(*) BRUNCK *Hist. Jur. Rom. S.* IV. *c.* 3. § 5. VAN DE SPIEGEL *Oorſpr. en Hist. der Vaderland. Rechten*, *bl.* 92. *en* 93.

van hoogere en mindere Vasallen, bykans de geheele Natie, terwyl de Vrye of Vrygebooren Ingezetenen van Holland zoodanige voorregten bezaten, die zeer weinig van die der Edelen verschilden, en in de eerste tyden alle vrye, welgeboren mannen, die eenige heerlykheid, binnen Holland, in vollen eigendom bezaten, als Edelen erkend werden (*). En schoon men niet kan ontkennen, dat 'er insgelyks een groot aantal was van dienstbaren en lyfëigenen, zoo blykt het echter genoegzaam, dat dezen in geen Land als een gedeelte der Natie werden aangemerkt.

Op deze wyze dan waren de Edelen, als hebbende in den beginne den voornaamsten invloed op de Regeering, de éénigen, die door den Graaf in zaken van bewind of algemeen belang werden geraadpleegd (†). Doch, naardien hun getal naderhand, zoo door de heir-vaarten en kruis-togten, als door langduurige, burgerlyke en vreemde, oorlogen, merkelyk verminderde, en de Steden van tyd tot tyd hare magt uitbreidden, en daardoor een' grooter' invloed verwierven, verkregen deze laatsten het overwigt in de Staats-Vergadering. Reeds onder de regeering van Karel den Vden was het getal der Edelen ter gemelde Vergadering niet meer, dan 12. Eindelyk, lieten zy zich in de tyden der Nederlandsche beroerten zoo weinig aldaar vinden, dat men in den jaare 1581 eene wet heeft moeten maaken, volgens welke zy gehouden waren, ten minsten *drie* Leden uit hun midden ter Vergadering te zenden. Schoon zy nu in oude tyden slechts ééne stem hadden tegen de zes groote Steden, welke toen nog de éénigen waren, die zich by de gewoone Vergaderingen lieten vinden, was echter deze stem van eenen zeer grooten invloed. Terwyl zy het platte Land en de kleine Steden vertegenwoordigden, was hunne toestemming in de gehevene belastingen van des te meer gewigt, omdat de-

(*) Zie MEERMAN *Geschied. van Graaf Willem I, bl.* 23. *Tegenw. Staat.* D. XIV. *bl.* 91.

(†) Zie *Oorsp. der Vaderl. Rechten, bl.* 93. *Dienstbouck van Leyden, bl.* 44.

dezelven enkel door hun voldaan werden, die, zoo voor zich zelven, als voor hunne Committenten, daarin hadden toegeſtemd, en de zes groote Steden nog geenszins in dat vermogen waren, welk zy naderhand door den aanwasch van Fabrieken en Koophandel hebben verkregen. Doch, wanneer menige kleine Steden, onder begunſtiging der beroerten, die de Republikeinſche Regeering tot ſtand bragten, tot de gewoone Staats-Vergaderingen werden toegelaten, verloor de Ridderſchap een groot gedeelte van haren invloed; dit verlies werd nog te grooter in 't jaar 1581, toen de wet tot eenſtemmigheid, of het *liberum veto*, ten aanzien der belastingen, werd vastgeſteld. Eindelyk, werd hun zelfs, in de jaaren 1627 en 1637, de naam en het regt betwist van Repræſentanten van het platte Land, omdat, daar de meeste landeryen en heerlykheden in handen van andere eigenaars waren overgegaan, zy niet langer konden gerekend worden, dezelfde betrekking te hebben tot het welzyn van derzelver Ingezetenen (*).

Tegenwoordig maakt dit ligchaam der Ridderſchap nog het eerſte Lid uit van Staat, beſtaande uit zeven Leden. In vorige tyden waren zy zeer ongenegen tot de toelating van vreemde Edelen. By eene reſolutie echter van 21 September 1728, werden die van eene andere Provincie, of van het Generaliteits territoir, niet meer als zoodanige aangemerkt, terwyl hun, zoo wel als die van oude Hollandſche Familiën zitting, by meerderheid, werd gegeven, ja zelfs geheel vreemden, met eenparigheid van ſtemmen, werden toegelaten.

De Hollandſche Ridders moeten in de Provincie eene Riddermatige Hofſtede bezitten, zonder dat zy echter eene byzondere vryheid van impost genieten. Hunne voorregten komen hierop uit, dat zy een uitſluitend regt hebben, om binnen den omtrek van 250 roeden rondom hun Riddermatig Landgoed vryelyk te mogen jaagen; — dat zy, zoo lang zy hun verblyf hebben in 's Hage, alleen verantwoordelyk zyn aan het Hof van Holland, en dat zy niet dan met beſloten brieven mo-

(*) Zie VAN SLINGELANDT *Staatk. Geſchrift.* D. I. *bl.* 39—42.

mogen gedagvaard worden. Voor het overige heeft de volgende heilzame inrichting in dit Collegie plaats, namelyk, dat geen Lid, te gelyk aldaar en in de Stedelyke Regeering, zoo ook, dat geen Vader en Zoon, geene twee Broeders, geen Oom en Neef, en geene twee volle Neeven in hunne eigen Vergadering te gelyk zitting mogen hebben (*).

Eindelyk genieten de Edelen, in deze Ridderſchap beſchreven, ter Staats-Vergadering verſcheide vleiende voorregten boven de overige Staats-leden. Uit hun midden zenden zy één Gecommitteerden in het Collegie van de Staaten Generaal, van Gecommitteerde Raaden en in den Raad van Staaten; zoo ook, op hun tour, in de Hollandſche Rekenkamer, in de Admiraliteits-Collegiën van de Maas en Amſterdam, en op hun tour een Gedeputeerden in de Generaliteits-Rekenkamer en één Bewindhebber in de Oost-Indiſche Compagnie, gelyk zy mede de benoeming hebben van twee Raadsheeren in het Hof van Juſtitie, en tevens den voorrang in verſcheide andere gewigtige bedieningen. En, waarom toch zou men den Edelen deze achtbare onderſcheidingen benyden, daar dezelven, verre van eenen gevaarlyken invloed te hebben op de zaak der Vryheid, deze laatſte veeleer kunnen bevorderen, zoo lang de geſamenlyke Leden van dit aanzienlyk ligchaam zich ſlechts met ééne Stem tegen die der Steden kunnen verzetten? Zoo lang dit plaats heeft, kan het niet dan van de uiterſte nuttigheid wezen, dat zy by hunne voorregten worden gehandhaafd, terwyl dezelven juist geſchikt zyn, om de Familiën der Stedelyke Regeeringen te beletten, om eene erfelyke Aristocratie in te voeren.

VERKLAARING VAN DE CONSTITUTIE DER STEDEN.

Behalve de Ridderſchap zyn 'er in deze Provincie agttien Steden, die insgelyks afgevaardigden zenden, en ſtem hebben in de Staats-vergaderingen. Deze worden, in gevolge van hare onderſcheidene legging, in

(*) Zie *Tegenw. Staat*, D. XIV. *bl.* 98.

in Zuid- en Noord-Holland, of Zuider- of Noorder-Quartier, gelyk mede in groote en kleine ſteden verdeeld. Van deze laatſten zelfs zyn 'er eenigen, die geene ſtem hebben in ſtaat. De Conſtitutie der onderſcheidene ſteden in haare onderſcheide verdeelingen naar te ſpooren, zal den inhoud onzer volgende verhandeling uitmaaken.

II. GROOTE STEDEN VAN HET ZUIDER-QUARTIER.

DORDRECHT.

DORDRECHT, de eerſte Stad in rang, en eene der oudſte Hollandſche Steden, onderſcheidde zich reeds in de vroegſte tyden, by uitnemendheid, door hare vryheids-min. In het begin der XIVde eeuw verzetteden de Inwooners zich kloekmoedig tegen de gewelddadige aanvallen, welke zekere Aland of Aloud, Bailluw van Zuid-Holland, op hunne regten deed, wordende dees trotſche Ambtenaar, midden in het doorzetten van zynen aanſlag, door het gemeen verſcheurd. In de onlusten der Hoekſchen en Cabeljauwſchen verklaarden zich de Dortenaars dan voor de eene, dan voor de andere party, behoudens echter deze gezonde ſtaatkunde, dat zy enkel die party kozen, door welke zy de gunstigſte voorregten voor hunne beminde vryheid verwierven. In 1572 verklaarde zich deze ſtad voor de party van de verdedigers der vryheid. Men hield aldaar eene vergadering der Staaten, in welke men de eerſte grondſlagen leide der Republiek.

Het Gerecht of de Wethouderſchap.

Oorſpronglyk vindt men te Dordrecht, even als in de andere ſteden der middel-eeuw, geene andere Bewinds-luiden, dan die door den Graaf waren aangeſteld. De vyf Raedsmannen, van welken in oude tyden gewaagd wordt, waren allen ambtenaars, door den Graaf, of zynen Stedehouder aangeſteld, alsmede Schout en Schepenen, om geſamenlyk de politie en regtsoefening waar te ne-

men (*). Doch toen was deze ftad bykans in geen ander opzigt van de dorpen onderfcheiden, dan door het voorregt van Poorten en Wallen.

De Oud-Raad.

Naauwlyks echter wiesch haar vermogen door nyverheid en bevolking, of de Ingezetenen vormden wel rasch politieke ligchamen of Collegien, waarby zy eenen aanmerklyken invloed op het Stads-bewind verkregen. De Oud-Raad, die thands nog het hoogst Collegie der Stad uitmaakt, fchynt weleer geen *permanent* of eigenlyk gezegd *ligchaam van Regeering* geweest te zyn. Waarfchynlyk riep het Gerecht, in gewigtige voorvallen, alle die geenen byéén, die Raaden of Schepenen geweest waren; en uit dit aanhoudend gebruik fchynt de Raad te zyn voortgekomen. Doch in den Jaare 1652, na den dood van Willem den IIden, verkregen de Dortenaars van de Staaten een Octrooi, waarby het getal van dienende en oude Magiftraats-leden op veertig bepaald werd, latende die geenen uitfterven, die boven dat getal in regeering waren. Door deze fchikking werd dus het Collegie van Jaarlykfche Raaden, wier ambt daarin beftond, om benevens de Schepenen te regt te zitten, fchoon zy in geene Commisfien, het Gerecht aangaande, noch in het onderzoek van ftukken gebezigd werden, vernietigd. Onder de Leden intusfchen van den Oud-Raad zyn de Schout, de vier Regeerende Burgemeesters en de negen Schepenen ten allen tyde begrepen geweest. Uit dezen Raad komen de fchikkingen voort wegens de Stedelyke belangen, en de Commisfien en Inftructien voor de Afgevaardigden in de Hooge Regeerings-Collegien.

Burgemeesters.

Het is genoegzaam bewezen, dat de Burgemeesterlyke bediening in haren oirfprong onmiddelyk van het Volk is voortgekomen. Terwyl het Collegie van den

(*) Zie VAN DE WALL *Handvesten I*, 20—58.

den Oud-Raad enkel uit zoodanige Leden beſtond, welke door den Graaf waren aangeſteld, kon het ligtelyk gebeuren, dat het Volk deszelfs bewind omtrend de byzondere belangen der Burgery verdagt hield, of niet naar behooren eerbiedigde. Ten dezen einde, zag men reeds vroegtydig aan het hoofd van dezen Raad, ja zelfs van het Gerecht, eenen vertegenwoordiger van het Volk, onder den naam van Burgemeester der Gemeente. Eerst in laatere tyden voegde men by denzelven nog een' tweeden van 's Heeren wegen, of van wegen de Graaflykheid; doch deze laatſte had geene andere zitting, dan in den Schepensbank. Eindelyk is het getal van Burgemeesteren, by verloop van tyd, tot op vier gebragt; ſchoon men den ouden oirſpronglyken naam niet alleen, maar de inrichting zelve behouden heeft, terwyl de Burgemeester der Gemeente ten allen tyde van de anderen onderſcheiden geweest is. Volgens de Privilegien van 1456, 1478, 1481 en 1494 ſtaat de verkiezing van dezen Burgemeester aan de Goede Luiden van Agten; hoe zeer de Staaten de herroeping van deze verkiezing door de Burgers, by Placaat van den Jare 1651, als oproerig verklaarden, en dezelve verboden te handhaaven, onder poene, van als perturbateurs van de gemeene rust, geſtraft te worden, en te zullen vervallen in hare hoogſte indignatie. Dus ſpraken de Staaten tot hen, die hunne onbetwistbaarſte regten herriepen, terwyl de Raaden der Steden ſlechts behoefden te eiſchen, om Octrooien te bekomen, zelfs de zoodanigen, die regelregt ſtrydig waren met de Oude Privilegien. In den Jare 1674 echter, toen Willem de IIIde zich de verkiezing der Burgemeesteren deed opdragen, werd uitdruklyk bepaald, dat die van Burgemeester der Gemeente daarvan zoude uitgezonderd wezen, wordende deze overgelaten aan den Oud-Raad, die zich reeds het regt had aangematigd, om ze met de Goede Luiden van Agten te doen. Eerst in onze dagen, en wel in 't Jaar 1766, by de meerderjaarigheid van den tegenwoordigen Stadhouder, hadden eenige laage vleiers zoo veel vermogen op deze Collegiën, dat men, na eene nominatie van een dubbel getal, de verkiezing aan Willem den Vden heeft doen opdragen. Of deze verandering zonder een afzonderlyk Octrooi

der Staaten, en bovenal zonder de uitdruklyke toestemming van Gilden en Gemeente heeft kunnen geschieden; — en dan nog, of de Oud-Raad dit regt heeft mogen afstaan, zou met zeer veel reden kunnen ontkend worden, terwyl de directe en vrye aanstelling van zoodanigen Burgemeester aan de Goede Luiden van Agten alleenlyk als een byzonder regt heeft toebehoord (*).

Mannen van Veertigen.

Het gezag der Wethouderschap echter was niet enkel beperkt door de voorzitting van eenen regtstreekschen Vertegenwoordiger der Burgery; maar zelfs verkreeg de Stad in den Jaare 1456 van Hertog Philips van Bourgondiën eene Charter, by welke de aanstelling van Raaden en Schepenen op eenen, met de Volksvryheid zeer overeenkomstigen, voet gebragt werd. Dees Vorst stond haar toe, zeker Collegie van Kiezers, onder den naam van *Mannen van Veertigen* op te richten. Dit Octrooi, schoon slechts provisioneel voor tien jaaren gegeven, werd in 1478 en 1481 door Maximiliaan en Maria niet alleen vernieuwd, maar zelfs vastgesteld ten eeuwigen dage. By deze Charter verbindt zich de Graaf, om geene andere Wethouders te verkiezen, dan uit dat getal, welk door deze Veertigen werd voorgesteld. Terwyl deze vergunning aan *de goede luiden Poorteren en inwoonende te Dordrecht* geschiedde, maakten de Dekens der Gilden de eerste nominatie van dit nieuwe Collegie, stellende ten dien einde een honderdtal, in huwelyk staande, of gehuwelykt geweest zynde Persoonen voor, uit welken de Commissarissen van den Graaf de Veertig verkozen (†); gelyk ook nog bepaald werd, dat deze Veertig de Leden, tot Schepenen en Raaden te verkiezen, niet enkel uit hun eigen midden, maar ook *uit den buicke van den voorschreve Stede*, zouden nemen. Men kan niet ontkennen, dat deze schikkingen veel verstandiger zouden geweest zyn,

(*) Zie BALEN *bl.* 528, 531, 535 en 538. VAN DE WALL *bl.* 729. *Gedenkb. bl.* 62—66.

(†) BEVERWYCK, *Cap.* X. *bl.* 157. BALEN, *bl.* 359—363. VAN DE WALL, III. 660—680.

zyn, indien men met ronde woorden had vastgesteld, dat niemand te gelyk Kiezer en Regeerder zyn mogt. Immers, had men deze voorzorg genomen, dan zoude men ook hebben voorgekomen het geen in volgende tyden gebeurd is, namelyk, dat, zoo dra de Veertigen uit hun eigen ligchaam persoonen tot Raaden of Schepenen benoemden, ook van den eersten tyd af, waarop de Oud-Raad tot Veertig Leden gebragt werd, de zoo noodzaaklyke onderscheiding tusschen de twee Collegiën verbroken, ja bykans vernietigd is geworden. In 't jaar 1672 maakten deze Veertigen reeds het grootste gedeelte uit van de Overheid en den Oud-Raad (*). Willem de IIIde echter, geen minder naam begeerende, dan dien van Hersteller der Privilegiën, deed al wat in zyn vermogen was, om deze vereeniging te vernietigen. In navolging der oude Graaven, liet hy de Dekens der Gilden honderd persoonen voorstellen, uit welken hy nieuwe Veertigen verkoos, met deze uitdruklyke bepaaling, dat voortaan *geene Veertigen in haare Bedieningen zullen mogen continueeren, wanneer dezelve tot Oud-Raad of Schepen ingekooren worden*: doch het leed niet lang, of hy zelf verklaarde by eene nadere dispositie van 17 September 1672, dat *de Burgemeesteren, die bevorens Veertigen geweest waren, wederom by Vacaturen zouden innemen de plaatsen, door hen bevorens in het Collegie van de Veertigen bekleed* (†). Deze nieuwe schikking veroorzaakte niet slechts hevige geschillen tusschen den Oud-Raad en de Veertigen over den rang, die den President Burgemeester in het Collegie der Veertigen zoude gegeven worden; maar bragt ook allengskens de herstelling te weeg der oude gewoonte, zoodat, by het overlyden van den laatstgenoemden Stadhouder, een groot aantal der Leden van den Oud-Raad tevens in het Collegie der Mannen van Veertigen zitting had. Naderhand echter maakte de min betoomde Aristocratie een' des te grooteren voortgang, terwyl eerlang, gelyk ook nog heden, het grootste gedeelte der Veertigen de Wethouderschap en den Oud-Raad uit-

(*) BALEN, I. *bl.* 364.
(†) SYLVIUS, III. 158.

uitmaakte. Wanneer men in aanmerking neemt, dat de schikking van Willem den IIIde door hem geschiedde uit kracht der Auctorisatie van de Hooge Overheid, dat hy het waare oogmerk van de instelling der Veertigen herstelde, en dan tevens bezeft, hoe ongerymd het in der daad zy, dat eene en dezelfde Persoon in twee zoo onderscheiden Collegiën zitting heeft, ziet men duidelyk, dat het de waare toets, de toets van reden en billykheid, kan veelen, dat de Stadhouder zelf geen regt had, om daarop eenige inbreuk te maaken.

De aloude invloed der Gemeente in het algemeen op het Stads-bewind — en Goede Luiden van Agten.

Hoe wederregtelyk nu de vereeniging dezer twee Collegiën in zich zelve ook zyn mogt, zy zoude echter in hare gevolgen geene merkelyke nadeelen gehad hebben, indien de Burgery dien algeheelen invloed behouden had, welken zy in de allereerste tyden bezat. In de oudste tyden, namelyk in de jaren 1299 en 1345, ziet men aan het hoofd van gewigtige Publicatien den naam van *Gemeene Poorteren*, zo wel als die van Schepenen en Raaden (*). De Ingezetenen, vervolgens in aanzien en vermogen toenemende, en zelven de waardy gevoelende van den bystand, dien zy aan den Graaf verleenden, maakten zich dit tydstip ten nutte, om eenen geregelden invloed op het Stads-bewind te bekomen. Meer dan eens ziet men den naam van Gemeente, Dekenen en Gilden aan het hoofd van openbaare handelingen, overeenkomsten en keuren. De Wethouderschap, oordeelende, dat hare eigen magt des te meer versterkt werd door het gezag van deze Gilden, waarin de voornaamsten harer Ingezetenen, toen ter tyd, wanneer een ieder met zyner handen arbeid den kost moest winnen, buiten twyffel waren aangeschreven, en dat zy des te beter de Stads toenemende magt, en de overheersching der Graaven konde te keer gaan (†), was

(*) MIERIS I. 612. II. 693. 699. III. 217. 522.
(*) Zie MIERIS, III. 526. IV. 45. 431. 637. 1001. VAN DE

was dus zeer verre af, van zich daar tegen te verzetten. „ De Gemeente," dus verklaarde zich het Hof van Justitie by eene Memorie van den Jare 1685, „ ofte wel de Gilden van de gemeene Neeringen, en „ de Dekenen van dien, heeft aldaar *van ouds af* het „ regt gehad, van het geheele lichaam van de voorschreeve Gemeente te repræsenteren, zoo om hetzelve te verbinden, beden en subsidien aan den „ Prince van den Lande te accorderen, en *al wat* „ *in de andere Steden de Vroedschap in het repræsenteren en vervanghen van het Corpus van de Burgery* „ *heeft vermoghen te doen.*" Doch, naardien de zaken naderhand te ingewikkeld werden, om door menschen van gemeene kundigheden begrepen, beoordeeld en beslischt te kunnen worden, en te meer nog, naardien de byeenroeping van alle de Leden van elk afzonderlyk Gild de onderhandelingen vry onrustig, ja dikwyls oproerig maakte, oordeelde men heilzamer, de belangen der Burgery aan een permanenten Raad te vertrouwen, die uit haren boezem gekozen werd.

De eerste melding, die men van een afzonderlyk Collegie van Vertegenwoordigers der Burgery gemaakt vindt, is in den Jaare 1372, onder den naam van *Goede Luiden van Twaalve.* Naderhand werden zy Goede Luiden van Agten genoemd, omdat hun getal in 1385 op agt gebragt werd, waarvan echter de meerderheid ten allen tyde twaalf volledige stemmen in den Oud-Raad heeft ingebragt. (*) De Nominatie van dit Collegie behoort den Dekenen der Gilden, die op hunnen eed verpligt zyn vier en twintig der bekwaamsten te benoemen, zes uit ieder Quartier der Stad, inwoonende in dat Quartier, uit welke vier en twintig eertyds de Graaf, en thands de Stadhouder, Agt mannen, en wel uit ieder Quartier twee, kiezen moet. Zy hebben regt, om in Schepens-bank tegenwoordig te zyn, wanneer 'er zaken verhandeld worden, die betreklyk zyn tot de Gilden. Voor het overige verhandelen zy in den Oud-Raad gelykelyk alle zaken van Politie, Justitie, re-

DE WALL, *bl.* 200, 201 en 202; als mede het Iste Deel van dit Werk, *bl.* 280. 2de Druk, *bl.* 155.

(*) MIERIS III. 420.

rekeningen en adminiſtratie, beſtaande het éénig, voor hun nadeelig, verſchil met de Leden van gemelden Raad hierin, dat zy geene Commisſie van Schepenen, Burgemeesteren, of van Gedeputeerden in de hooge Staats-Collegiën kunnen bekomen. Met dat alles echter moeten deze Goede Luiden van Agten in alle zaken van gewigt niet alleen de Dekens der Gilden raadpleegen; maar zelfs zouden deze Dekenen verpligt zyn, het advies hunner reſpective Gilden in te nemen: ten minſten, zoodanig luidt de overeenkomst, gemaakt in November 1580 (*), welke nog nader bevestigd is door het beroemde *Concordaat* van 1647, waarby bepaald werd, dat Burgemeesters, Schepenen, Raaden, Oud-Raaden, en Goede Luiden van Agten geene Conſenten zouden dragen in eenige ſchattingen of contributiën, *zonder daarop gehoord te hebben de Dekens van de Gilden en gemeene Neringen derzelve Stede van Dordrecht, en met gemeen Conſent, en de meeste ſtemmen van hen allen, volgens het oud gebruik*; wordende daar by nog gevorderd, dat de Dekens, by het benoemen dier Agten, noch de *inclinatie*, noch de *ſollicitatie* van iemand anders zouden mogen volgen.

Eene andere inſtelling, eindelyk, welke zeer veel afdoet ten bewyze van der Burgeren invloed op het Stadsbewind, is het regt van benoeming der Opzieners van het Stads-Finantie-wezen. Te Dordrecht, zyn twee Threſoriers: de een, als opziener over het groote Comptoir van ſtads-middelen; de ander over de reparatiën, hebbende het bevel over de vernieuwing en verbetering der ſtads werken, en het zoo genaamd klein Comptoir; doch derzelver benoeming verdient eene byzondere opmerking. Deze behoort Jaarlyks, in de maand van January, te geſchieden, niet enkel door de Goede Luiden van Agten, maar te gelyk door het gantſche ligchaam der Gilden-Broederen van de tweëendertig Gilden (†); en het is deze regtſtreekſche verkiezing niet alleen, welk der Burgery ten waarborge verſtrekt voor het goed beſtuur harer Finantien; maar boven dat alles zyn de Threſoriers Jaarlyks verpligt in het open-

(*) Zie VAN DE WALL I. St. *bl.* 333—378. en BALEN, *bl.* 357. *Gedenkb. bl.* 52. enz.

(†) *Tegenwoordige Staat*, D. XIV. *bl.* 350.

openbaar rekening en verantwoording te doen. Ook moeten alle Jaaren agt Rekenmeesters door de Dekenen der Gilden aangesteld worden, gelyk men, in 't begin van dit Jaar 1786, dit oud en wettig recht, zedert eene groote reeks van jaaren in onbruik geraakt, binnen deze stad hersteld heeft, door eene vrye Nominatie der Dekenen, die ten dien einde *twee* Leden uit den Oudraad, *twee* uit het Gerecht, *twee* uit de Achten en *twee* uit de Burgery hebben verkozen.

Regten van de Burgery.

Dan, hoe gunstig zoo veele onderscheidene inrichtingen ook zyn mogen voor de regten van een vry Volk; hoe geschikt de middelen ook mogen gekeurd worden, om deze regten te handhaaven, het is echter deze stad, welke, ondanks dit alles, de geweldigste aanslagen, zoo van de willekeurigste overheersching van éénen, als van de staatzucht der Aristocraten, heeft moeten ondervinden. Zeer langen tyd heeft de, weleer zoo plegtige, benoeming der Goede Luiden van Agten door het Volk, enkel bestaan in eene uiterlyke vertooning. Wanneer men de nominatie zoude maaken, deed de Burgemeester den Dekenen der Gilden een papier toekomen, waarop de naamen van hun, welken men gaarne op de nominatie zag: ja, deze recommendatie werd rasch als eene wet geëerbiedigd, tegen welke zich niemand durfde verzetten, ook zonder eenig het minste acht te slaan op de verdeeling der Quartieren. Het is eerst in deze laatste tyden der algemeene gisting, dat de Hoofdmannen der Gilden moeds genoeg gehad hebben, om een dergelyk schandelyk juk te verbreken. Het was voor 't Jaar 1784 bewaard, om dezen eersten gewigtigen stap te doen tot herstelling.

Onder alle de schreeuwende inbreuken echter, op het stads-bewind van Dordrecht van tyd tot tyd gemaakt, zyn voornamelyk die geenen te tellen, welke in de *Mémorie* zyn opgegeven, die *by eenige Leden van de Vroedschap* dezer stad *over eene en andere nodige verbeteringen in het verkiezen van Burgemeesteren* is *ingeleverd.* Deze toont genoegzaam, hoe zeer de zucht tot heerschen, en de geneigdheid, om het geheele bewind tot een kleen getal van familiën te bepaalen, de

heillooste verguizing van wetten en eeden ten gevolge heeft. Men ziet uit dezelve eene formeele conventie, reeds zedert den jare 1702 tot in 1760 in ſtand gebleven, terwyl zy nu en dan eenige verandering ondergaan heeft; — een verdrag, welks Leden elkander belooven; *niet*, dat zy de nominatie van Burgemeesteren, Schepenen, Agten, en Veertigen zullen doen vallen op de zoodanigen, die zy in conſcientie oordeelen, *de oirbaarlykſte* en *de nutſten* te zyn, zoo als de privilegiën, en hun eed zelf vorderen; maar dat (het zyn hunne eigen woorden) *de Familien van ons en van onze correspondeerende vrienden zoo veel doenlyk in de Regeering dezer Stad zouden blyven geconfirmeerd*; verpligtende zy elkander als luiden van *eer* en *trouw*, door alle wegen en middelen, by hunne respective Vrienden en Correspondenten hunne devoiren aan te wenden, ten einde deze Conventie onverbreeklyk onderhouden en naargekomen mag worden: zoo zelfs, dat *de kinderen en kinds-kinderen van de Vroedſchap naar den rang van hun eigen ouderdom vóór alle anderen op de nominatie zullen moeten gebragt worden.* Behalve deze is 'er ook nog eene andere conventie, van welke wy hier met een woord zullen gewaagen, namelyk die van 1782, om den Stadhouderlyken invloed te beteugelen. Met welk een heilzaam oogmerk dezelve ook moge gemaakt zyn, men kan echter nimmer ontkennen, dat zy onregelmatigheden behelst, die van eenen zeer nadeeligen invloed kunnen wezen. By deze immers wordt, tegen de uitdruklyke Keuren van 1478, 1481 en 1494, den Preſident Burgemeester de begeving toegeſtaan van eene Veertigs-plaats, die onder zyn *præſidium* vacant wordt (*): — en waarop toch moeten alle deze conventien anders uitlopen, als op de vernietiging van de regten der Burgery, en dat wel in eene Stad, daar men geene genoegzaam verbindende wetten heeft, om eene familie-regeering te bedwingen? — Wien moet het in der daad niet verbaazen, dat men onder eene Regeering, die in veele opzigten den uiterlyken ſchyn heeft eener volks-regeering, de willekeurigſte, de

(*) *Dord. Gedenkb.* bl. 13. *Mengelw. van Dord. Gedenkb.* bl. 35 en 135. OURYK *Memorie.*

de volstrektste Aristocratie heeft durven invoeren? En wie behoeft zich dan te verwonderen, dat de Stadhouders by herhaalde gelegenheden hunne magt met zeer weinig moeite hebben weten uit te breiden?

Uit het verhandelde blykt ten klaarsten, dat 'er voor de Burgery van Dordrecht nog zeer gewigtige stukken overig zyn, om te herroepen; zoo als

Vooreerst; de onwettige Conventiën onder de Regenten.

Ten tweeden; eene wezenlyke onderscheiding tusschen het Collegie der Veertigen en den Raad.

Ten derden; de Herstelling van het Verdrag, welk der Burgery het regt geeft, om in alles, wat het Finantiewezen betreft, hare stem te mogen geven. Ook zou men, volgens de Constitutie, den Raad het aanblyven kunnen betwisten, als eene vermindering van het oirspronglyk en constitutioneel gezag der Goede Luiden van Agten.

Eindelyk; de benoeming van eenen Burgemeester der Gemeente, enkel door de Goede luiden van Agten. 't Is waar, dezen hebben, in den voorleden Jare, uit naam der Gilden, de vrye verkiezing daarvan, volgens het Octrooi van 1674, herroepen; — en de Oud-Raad, eene nominatie van twee persoonen aan den Stadhouder hebbende gezonden, waaruit dezelve één heeft gekozen, heeft den anderen Genomineerden tot tweeden Burgemeester aangesteld; zoodat het om 't even was, op wien des Stadhouders keuze viel; doch het zou nog de vraag blyven, of niet de Goede Luiden van Achten ouder Privilegiën, dan die van 1674, kunnen bybrengen, by welken zy alleen tot het doen der verkiezing van eenen Burgemeester der Gemeente geregtigd zyn; terwyl het aan den anderen kant zeker is, dat de geheele aanstelling van de andere Burgemeesteren door den Oud-Raad, waarin de Achten twaalf stemmen hebben, zoude kunnen herroepen worden. Mogelyk zouden deze herroepingen der Burgery het best door een verdrag ten einde zyn te brengen, waarby de voorstelling of eerste nominatie der vacante Raads-plaatsen aan de Schutters-Compagniën werd toegestaan.

HAARLEM.

Is 'er ééne Stad, die uit hoofde harer aloude gehecht-

hechtheid aan de edele zaak der vryheid, uit hoofde der geweldige grieven, welke zy daarom heeft moeten uitſtaan, en met heldenmoed verduurd, eene byzondere opmerking verdient, het is HAARLEM, de tweede in rang der ſtemmende Steden van deze Provincie; en zy is het nogthands, die, hoe zeer, by hare oude conſtitutie, de gunſtigſte inrichtingen voor den invloed des Volks op het Stads bewind pleiten, in de tegenwoordige dagen, waarin verre de meeſte Steden hare oorſpronglyke regten waardeeren, verheffen, herroepen, bykans niets van hare vorige vryheids-min geöpenbaard heeft.

Schout en Schepenen.

Schout en Schepenen hadden aldaar, even als in de andere Steden, oorſpronglyk hunne aanſtelling van de Graaven: doch, om de nadeelen van willekeurige Reglementen voor te komen, werd by eene Charter van 14 January 1418 bepaald, dat dezelve Graaven voortaan geene Keuren zouden konnen geven, dan na voorafgaand advies en toeſtemming der meerderheid van hun, die in het Gerecht hadden gezeten. Van tijd tot tyd, gelyk wy ſtraks zien zullen, verkreeg de Stad het regt van nominatie dezer Wethouders, ſtellende zy een dubbel getal voor, waaruit de Graaf of zyn Stadhouder de keuze deed. Naderhand is deze verkiezing in handen overgegaan van de Stadhouders der Staaten; en wanneer 'er geen Stadhouder was, ging de Raad zelf, na eene gewoone nominatie gemaakt te hebben, by herſtemming over tot de verkiezing.

Burgemeesters en Tagtigen.

In de vroegſte tyden komen de Burgemeesters voor onder de benaaming van Raaden (*). Die van Burgemeesters wordt reeds in het jaar 1285 gebezigd (†), en byzonderlyk gevonden in een Privilegie van 24

(*) Zie *Privil. van Haarlem*, *bl.* 61. OOSTEN DE BRUIN, *Beſchr. van Haarlem*, I. D. bl. 116.

(†) MIERIS, I. 458.

24 January 1418, gegeven door Hertog Jan en Hertogin Jacoba van Beijeren, die zich het voorregt aanmatigden, om dezelven jaarlyks te vernieuwen. In 't jaar 1428 echter, en dus flechts weinige jaaren laater, ontmoet men een Privilegie van Hertog Philips van Bourgondien, welk verfcheide byzonderheden behelst, waaruit de toenmalige invloed der Gemeente zeer duidelyk kan worden opgemaakt. Volgens het zelve werden *uit de alinge Gemeente, de Goede Luiden van den Tagtigen, vier uit ieder Homanfchap*, gekoren, om de Stad en den Graaf, met raad en hulp, by te ftaan, die vervolgens magt kreegen, om *alle jaaren te kiefen ende te nemen tot der Stede behoef vier Burgemeesteren, daar altoos een van vieren 't einde den jaere Burgemeester af blyven foude.* Eindelyk, vindt men, van den jare 1445 af, de Schepenen jaarlyks benoemd door de Vier en Twintigen, die een dubbel getal voorftelden ter verkiezinge van den Graaf of zyne Gemagtigden (*). In 1651 leverde de Stad ter Staats-vergadering een Request in, waarby zy zich beklaagde, dat dit privilegie in onbruik was geraakt, en uitdruklyk verklaarde, tegen de verkiezingen van den Stadhouder te moeten protesteeren, als hebbende die geen anderen grondflag, dan eene acte van den jare 1492, by welke hare Privilegien even geweldig gefchonden waren, en die dus geen het minfte bewys ten voordeele van den Stadhouder konde uitleveren.

roedfchap of *Raad.*

Doch het is dit Collegie van Vier en twintigen, fchoon blykbaar uit den boezem des volks afkomftig, niet alleen, waardoor het Volk op zyne oude regten aanfpraak zoude kunnen maaken. Reeds in de oudfte tyden, en byzonderlyk in de jaren 1299 en 1345, vind men de naamen van de gemeene Poorteren aan het hoofd van de gewigtigfte Refolutien, zo wel als die van Schepenen en Raaden (†). Ook leest men in de vroegfte tyden van Repræfentanten der Burgery, onder den naam van Vroedfchap, wier getal, in den ja-

(*) *Tegenw. Staat*, XIV, bl. 417.
(†) MIERIS, I. 612. II. 4. 691, 693. IV, 67, 394.

jare 1402 uit drie en dertig Leden bestaande, door Hertog Albrecht aangesteld om Schepenen en Raaden te verkiezen (§), naderhand in 1476 door een lastbrief van Hertogin Maria, onder de benaaming van *Raaden*, tot op vier en twintig gebragt werd; doch dezen maakten de geheele Vroedschap niet uit. Zy werden, volgens dien zelfden brief, door den *Ryckdom* en de *Vroedschap* gekooren, en zouden gekend worden in alle zaaken des Graaven en der Stede, *gelyk die andere van de Vroedschap ende Ryckdom derselver Stede.* Op gelyke wyze verklaarden zich de Gedeputeerden van Haarlem in de Staats-vergadering in 's Hage van 1444, wanneer zy zwaarigheid maakten, hunne toestemming te geven tot zekere schikking omtrend de Finantien, dat zy niets konden doen, zonder alvorens vergadering belegd, en het advies van hunne *Vroedschap*, *Ryckdom* en *Gemeente* te hebben ingenomen (*).

Regten van de Burgery.

Uit alle deze aanmerklyke stukken derhalven blykt ten vollen, welken gewigtigen invloed deze gegoedste Burgers, onder den naam van *Tagtigen*, *Vroedschap* en *Gemeente* niet alleen hadden op de nominatie van Schepenen, Burgemeesters en Raaden; maar zelfs op de algemeene belangen, welker behandeling onmiddelyk of tot den Raad of tot de Staaten behoorde. Wie zou na dit alles gelooven, dat zulke oude en kostbare Privilegiën niet eerder verloren zyn geraakt, dan met die omwenteling, welke de vryheid in allen haren luister had moeten doen voortkomen, namelyk met de Unie van Utrecht, welker allereerste bepaaling was, dat alle regten en privilegiën zouden gehandhaafd of hersteld worden?

DELFT.

Is 'er eene Stad, waarin de Voorstanders eener Grond-

(§) MIERIS, III. 775.

(*) Zie *Mem. van Rose* bl. 7—10. DE RIEM, *Beschryving van 's Gravenhage* II. *D.* bl. 85 en 86.

Grondwettige Herſtelling een voorbeeld van bedaardheid tevens en van heldenmoed gegeven hebben, 't is ongetwyfeld DELFT. Het verdient derhalven eene byzondere naarſpooring, of het ontwerp dezer Vryheids-vrienden op ingebeelde, dan op wettige gronden berust; te meer nog daar de Republikeinen dier Stad de weder-invoering van den alouden Volks-invloed voornamelyk ſchynen te willen gronden op de herſtelling van den weleer beroemden luister harer Schutterye.

Mag men eenig acht ſlaan op oude ſpreekwoorden, waaruit dikwyls de geest der natie niet onduidelyk is op te maaken, dan zou men zeer ligtelyk op het denkbeeld kunnen vallen, dat de Schuttery dezer Stad zeer aanmerklyke Privilegiën moet hebben bezeten, terwyl omtrend haar het ſpreekwoord bekend is, dat *een Schutter van Delft zoo goed was als een Vroedſchap van andere geringer Steden.* Onder anderen werden in dezelve geene andere Burgers toegelaten, dan de zoodanigen, die of door hunne goederen, of door hun beroep een eerlyk beſtaan hadden, welk hen bevoegd maakte, om Leden van den Raad te worden (*), of ten minſten, om eenen gewigtigen invloed te hebben op het Stads-bewind, gelyk wy nu wat meer van naby zullen beſchouwen.

Schout, Schepenen, en Burgemeesters.

Even gelyk in andere Steden, ſchynen ook Schout, Schepenen en Burgemeesters van Delft oirſpronglyk door de Graaven te zyn aangeſteld. Wel is waar, men vind in de Jaaren 1299, 1355 en 1408 reeds gewag gemaakt van *Raadtsmannen* (†); doch deze Raaden, even als de Schepenen jaarlyks wordende gekozen, waren zeer waarſchynlyk geene anderen, dan Bewindsluiden der Juſtitie of Politie, of een ſoort van Burgemeesteren. Daarenboven, nadat Jacoba van Beye-

(*) *Tegenwoord. Staat*, XIV. D. *bl.* 477 en 478.

(†) Zie Mieris I. 612. DE RIEMER *Beſchr. van 's Gravenhage*, D. II. *bl.* 91. *Nieuwe Beſchr. van Delft*, *bl.* 104.

Beyeren in den Jare 1417 vier Burgemeesters had aangesteld (*), ontmoet men den vorigen naam van Raadtsmannen niet eerder, dan in 't Jaar 1445 by gelegenheid van zekere aanstelling, van welke wy aanstonds zullen spreken. Voor het overige schynen de belangen der Burgery oirspronglyk steeds behandeld geweest te zyn in daadelyke Volks-Vergaderingen, welke bestonden uit de vroedste en notabelste Burgers, die uit dien hoofde ook den naam van *Vroedschap* en *Ryckdom* droegen. In het jaar 1299 en 1416 werd met den Graaf van Holland, uit naam van alle de Poorteren en Gemeente, eene schikking gemaakt (†). In 1444 leest men, dat de Gedeputeerden van Delft ter Staats-Vergadering hunne toestemming op een voorstel van de Ridderschap weigerden te geven, voordat zy daartoe geregtigd waren door de *Vroedschap*, *Ryckdom* en *Gemeente* (§). Eerst in den Jaare 1445 werd een permanent Collegie van Raedtsmannen aangesteld by een Privilegie van 7 September, welks uitdrukkingen eene byzondere opmerking verdienen. By hetzelve verklaart Hertog Philips van Bourgondiën, dat ,, die Vroedschap ende Ryckdom ,, van der Stede zullen mogen kiesen, by haaren ,, eede, die sy daartoe oirbaarlyk doen sullen, veertig persoonen, die ryckste, eerbaerste, notabelste ,, en vredelykste, van wat conditie ende staet die ,, zyn, om geroepen te wesen in alle der voorsz. ,, Stede saken, gelyk die andere van der Vroedschap ,, ende Ryckdom." Deze Veertigen moesten Jaarlyks twee en twintig Persoonen benoemen, waaruit de Graaf, of zyne Gemagtigden vier Burgemeesters en zeven Schepenen verkozen (‡). Deze Charter, enkel bepaald tot de tien eerstkomende Jaaren, werd vernieuwd in het Jaar 1451; doch naderhand in 1477 door Karel den Stouten vernietigd, eindelyk wederom in het zelfde Jaar door Maria van Bourgondiën herroepen, en voor altoos vastgesteld (**). Aan den an-

(*) *Nieuwe Beschr. bl.* 106.
(†) Mieris I. 612. II. 4. IV. 529.
(§) Riemer *Beschr. van 's Grav.* II. 85.
(‡) Zie *Groot Placaatboek*, D. III. *bl.* 533.
(**) Zie *Nieuwe Beschr. van Delft*, *bl.* 79—89 en 123—128.

anderen kant kan men wel niet ontkennen, dat de Raad, eenmaal volgens de keuze der Burgery zynde aangesteld, het gewigtig regt verkreeg van de vacante plaatsen in deszelfs Collegie te vervullen; doch, wanneer men deze Charter met oplettendheid nagaat, vind men in dezelve verscheide andere plaatsen, die allen ten uitersten gunstig zyn, om den invloed des Volks te betoogen. Al aanstonds moet in het oog vallen de geheele aanstelling van den Raad, als oirspronglyk van het Volk alleen afkomstig; vervolgens, dat de Kiezers, de Vroedschap en de Ryckdom niet alleen van dezen Raad onderscheiden zyn; maar zelfs, dat zy het regt hebben om met denzelven over de voorkomende zaken te raadpleegen, zynde het voorregt van den Raad boven hen enkel daarin gelegen, dat deze de nominatie had van Burgemeesteren en Schepenen; zo dat, na de afschudding van het juk der monarchaale regeering, de verkiezing der Regenten door alle de gegoede burgers had behooren te geschieden. Wel is waar, men tracht dit wettig gevolg krachteloos te maaken, door te beweeren, dat de afgegaane Burgemeesters, Schepenen, Threforiers, Wees- en Haven-Meesters, die geene Veertigen waren, als Vroedschappen moeten aangemerkt worden, aan welken insgelyks stem in de Stads-Vergaderingen gegeven werd, tot dat deze ambten alleen uit de Veertigen zyn vervuld geworden (*); doch, behalve de aanmerking, welke deze uitvlucht van zelfs aan de hand geeft, de aanmerking namelyk, hoe zeer alle aristocratische Collegien natuurlyk overhellen tot eene willekeurige aanmatiging van allerleie vermogen, kan men dezelve uitvlucht wel anders, dan eene bespotting van reden en billykheid noemen, vermits men deze Veertigen, na dat zy de gemelde ambten aan hun Collegie verknocht hebben, naderhand wederom doet voorkomen, als de éénige Ingezetenen der Stad, die *kundig* waren (want zoodanig toch is de beteekenis van het woord *Vroedschap*)? Niemand zeker zal een oogenblik twyfelen, of zy werden uit de vermogendste familiën genomen; maar men kan aan de andere zy-

(*) Zie *Nieuwe Beschr. van Delft*, *bl.* 93.

zyde met geenen genoegzamen grond vooronderſtellen, dat zy de éénige bemiddelden zouden geweest zyn. Zouden 'er zich niet toen ten tyde zoo wel, als tegenwoordig, menige afzonderlyke onbeämpte Burgers hebben bevonden, die met dezen of geenen, ja met den rykſten zelfs der Regenten gelyk ſtonden? De Raad derhalven konde de plaats van de Vroedſchap en Ryckdom geenszins naar behooren vervullen. Deze laatſten hadden eene geheel andere hoedanigheid en beſtemming. — Wanneer men nu na dit alles deze blykbare onderſcheiding in het beoordeelen der Charter in 't oog houd, dan blykt het zeer duidelyk, dat haar voorname doelwit geweest is, om twee Collegiën te vormen, welken de Aristocratie niet heeft kunnen vernietigen, zonder een der dierbaarſte volks-regten met voeten te treden. En op wat grond zou men dan eene Burgery kunnen beletten, zulk een gewigtig voorregt te herroepen? Zouden de Regenten in der daad zich niet gelukkig mogen rekenen, indien zoodanige Burgery zich te vrede hield met eene ſchikking, volgens het beroemde *Ontwerp van vereeniging*, welk hare beste Leden ter vergadering der gewapende Corpſen te Leyden hebben ingeleverd? En hoe ſtreelend is in der daad het vooruitzicht eener Grondwettige Herſtelling binnen deze Stad, daar verſcheide Regenten, zoo heldhaftig, als eerlyk, reeds een aanvang gemaakt hebben, om dit gezag, welk door den al te grooten invloed der Burgemeesteren hun reeds in veelerleie opzigten ontnomen was, aan het Collegie der eigenlyke Volksvertegenwoordigers wederom in handen te geven!

LEYDEN.

LEYDEN, de vierde Stad in rang ter Staats-vergadering, werd eerst in den Jare 1420 ten vollen met Holland vereenigd, na dat de Burg-Graaf Philips van Wasſenaar, na een beleg van negen weeken, genoodzaakt was geworden, haar aan den Graaf van Holland over te geven. De Inwooners dezer Stad hebben zich ten allen tyde door hunne dapperheid onderſcheiden, uit welken hoofde zy ook by verſchillende gelegenheden door de Graaven met zeer aanzienlyke voorregten zyn begiftigd. Het is genoeg bekend, hoe veel

hun-

hunne verſtaalde moed en trouw by het langduurig en tevens bang beleg der Spanjaarden tot de vryheid der Republiek heeft medegewerkt; en men kan tot roem van het tegenwoordig geſlacht zeggen, dat hetzelve, verre van ontaard te zyn van de dapperheid zyner voorouders, in tegendeel met de pryzelykſte begeerte bezield, en yverigst werkzaam is, om eene Grondwettige Herſtelling te doen ſtand grypen, door welke de vryheid der Burgeren, en de zoo jammerlyk verminderende industrie op nieuws kan geſtaafd en bevorderd worden.

Schout Schepenen en *Raad.*

De eerſte Ambtenaars, welken men ten aanzien der Stads-beſtelling ontmoet, zyn *Schout* en *Schepenen*, die zeer langen tyd door den Graaf en Burggraaf jaarlyks, de eerſte om beurten, en de Schepenen voor de helft werden aangeſteld (*). Dit regt, welk de Graaf verkreeg, om de helft der Schepenen te benoemen, gaf waarſchynlyk aanleiding tot hun effen getal van agt, welk ook zedert dien tyd onveranderd is gebleven; ſchoon dit getal in andere Steden oneffen geſteld is, om by meerderheid te kunnen beſlisſchen. Nu en dan vindt men hen in oude Charters met den naam van Gezworenen, ja zelfs van Raaden genoemd (†). Van deze Ambtenâren kwam alles voort, wat de keuren der burgerlyke regtspleging en politie betrof, tot dat eindelyk de Ingezetenen, naar mate hunner meerdere bevolking, ook in vermogen toenemende, of door zich zelven, of door Repræſentanten, die zy zelven hadden gekozen, of door zekeren invloed op de aanſtelling van Schout en Schepenen, eenig deel aan de publieke zaak verkregen. Verſcheide oude ſtukken toonen, dat de Schout niet alleen buiten de Regeering konde gekoren worden; maar dat hy, ingevalle zyne verkiezing uit het ligchaam der Veertigen geſchiedde, ook, zoo lang hy Schout

(*) Zie ORLERS *Beſchr. van Leyden*, D. I. bl. 87 en 88. D. II. bl. 405.

(†) *Dienstb.* bl. 10 en 12.

Schout was, afſtand van zyne Veertigs-plaats doen moest (*).

Van de oudſte tyden af, en, onder anderen, in de Jaaren 1299, 1324 en 1347, vindt men verſcheide Ordonnantiën op den naam van Schout, Schepenen en RAADEN. In eene Charter van 1351 wegens de benoeming van Burgemeesteren wordt gezegd, dat de Schout en Schepenen zyn *overeengedragen by den Gemeynen Raadsluiden*, wier naamen tot agt zyn opgegeven (†). 't Is zeer waarſchynlyk, dat de naam van Raad enkel de zoodanigen betrof, die, als Schepenen gediend hebbende, in verſcheide zaken van Politie werden geraadpleegd.

Burgemeesters.

De *Burgemeesters*, jaarlyks door het Volk verkozen, zyn van zeer oude tyden herkomſtig. Reeds in den jare 1351 vind men van hun gewaagd onder den naam van Raadsmannen. Toen ten tyde werd door Schout, Schepenen en Raad gekeurd, dat de Stad vier Burgemeesters zoude hebben, in elken vierendeel of wyk één, en dat zy jaarlyks by meerderheid van ſtemmen door de oude Raaden en Poorters van ieder Quartier zouden gekozen worden (§). In 1386 werd vastgeſteld, dat men één der ouden, by de meeste omvraage, het volgende jaar zoude aanlaten (⁎). Vervolgens ziet men hen van den jare 1420, ja mogelijk reeds van 1345, met de volle benaaming van Burgemeesteren, aan het hoofd van het Stadsbewind (‡), tot dat in 1434 bepaald werd, dat de nominatie door Schout, Gerechte, en het groot aantal van Burgers, die de Vroedſchap uitmaakten (**), zou-

(*) *Handv. van Leyden*, bl. 500-503.

(†) Zie VAN MIERIS *Gr. Charterb.* D. II. bl. 796.

(§) *Ibid.* idem.

(⁎) *Ibid.* D. III. bl. 444.

(‡) Zie VAN HOUT, *Dienstb.* bl. 50. MIERIS, D. II. bl. 691.

(**) MIERIS, D. IV. bl. 1044. *Handv.* v. L. bl. 164—166.

zoude gefchieden; welk wederom duurde tot de jaaren 1514 en 1519, als wanneer de Veertigen, ter verkiezing van Burgemeesteren, zitting en ftem in de Vroedfchap verkregen (*).

Veertigen.

De *Veertigen*, thands Veertigen in Raade genoemd, fchynen in hunnen oirfprong een Collegie geweest te zyn, enkel gefchikt, om de nominatie van Schepenen te maaken. Het eerfte octrooi hunner aanftelling is van 22 April 1449, by 't welk, in den naam van Philips van Bourgondien, werd vastgefteld, dat het Gerecht en de Vroedfchap ten dezen einde zouden verkiefen Veertig perfonen, welke alle jaren zullen kiezen en nemen by de meeste ftemmen festien perfonen uit den Veertigen voorfchreven, of *andere Poorteren derzelver Stede*, die aan den Graaf of zynen Commisfaris zouden voorgefteld worden, om daaruit ter waarneming van het Schepensampt (*) agt te verkiezen. Het blykt voor het overige niet, dat deze Veertigen eenige andere magt hebben verkregen; waarom dan ook hunne oirfpronglyke aanftelling provifioneel, en wel voor agt jaaren, gefchiedde; wordende hun zulks in 't jaar 1476 eerst door Hertogin Maria *ten eeuwigen dage* gegeven. Dat zy daarenboven een afzonderlyk Collegie uitmaakten, welk van de Vroedfchap ten eenenmaal onderfcheiden was, kan nog hieruit blyken, omdat niet enkel bepaald werd, dat zy door de Vroedfchap alleen zouden gekozen worden; maar zelfs, dat de Vroedfchap de vacante plaatfen zoude vervullen (†). Dit Privilegie, wel is waar, werd in 1481 verbeurd; doch ook naderhand weder te rug gegeven *tot weder opzeggens toe*, tot dat eindelyk, by de Octrooien van 1514 en 1519, aan de Veertigen de magt werd toegeftaan, om zelven de vacante plaatfen in hun Col-

(*) *Handv. van Leyden*, bl. 146—148.
(†) *Ibid.* bl. 126.
(§) *Ibid.* bl. 126, 128 en 134.

Collegie te vervullen, schoon dit insgelyks *tot weder opzeggens toe* geschiedde, uit welk alles niet onduidelyk is op te maaken, dat het aanblyven der Veertigen voor hun leeven op geene reeks van uitdruklyke keuren berust; ten zy men het Octrooi van 1476 alleen in dit geval wilde doen gelden; en dan moeten zy een Collegie uitmaaken, ten eenenmaal onderscheiden van de Vroedschap, welke laatste als dan ook de vacante plaatsen in hetzelve moet vervullen. Het is 'er zelfs zoo verre af, dat de Veertigen en de Vroedschap één en hetzelfde Collegie zyn zouden, dat den eersten niet vroeger, dan in 1510 en 1514 zitting vergund werd in alle de vergaderingen der Vroedschap, met volle magt, om, even als deze laatste, in alle voorkomende zaken te kunnen stemmen (*); wordende 'er tot de hoedanigheid van eenen Veertig gevorderd, dat hy zeven jaaren Burger van de Stad moet geweest zyn, alsmede, dat, zodra hy van woonplaats verandert, of Schout mogt worden, hy alsdan zyne geheele aanspraak op deze bediening verliest (†).

Vroedschap, *Ryckdom* en *Gemeente.*

In de eerste tyden, werden in gewigtige omstandigheden alle de Burgers opgeroepen; zo als in 't jaar 1299, om Jan van Henegouwen tot Graaf in te huldigen (§). Even als in verscheide andere Steden, bestond ook waarschynlyk de Vroedschap te Leyden, onbepaald, uit zoodanige Burgers, die of door hunne kunde, of braafheid, of door hunne middelen in aanzien waren en het algemeene vertrouwen tot zich trokken. Zy maakten een Collegie uit, om in alles, wat de belangen der Burgery betrof, hun advies en stem te geven. In den jare 1363 ontmoet men hen, onder den naam van *Vroeder Lude*, gevende hunne toestemming tot eene nieuwe inrichting ter bevordering

(*) *Handv. van Leyden*, bl. 135 en 148.
(†) *Ibid.* bl. 138, 139 en 140: 96 en 97: 101 en 109.
(§) MIERIS, D. II. bl. 839.

ring van de Laken-neering (*): doch, wanneer men alzoo over de belangen der Gemeente raadpleegde, was het 'er verre af, dat het Gerecht en de Vroedschap hierin hun eigen goedvinden konden volgen, zonder vooraf den raad van het gros der Ingezetenen in te nemen. Van het jaar 1355 vindt men eene Resolutie betreffende de Privilegiën en den naam van Schout, Schepenen en Raad, *by raade en goeddunken der goede luiden gemeenlyk de Poorteren der Stede.* In 1386 en 1402 leest men niet alleen van eene *Gemeene Vroedschap*, met welke het Gerecht zich verdroeg (†); maar zelfs vindt men in het jaar 1387 een uitdruklyk accoord tusschen Philip, Graaf van Wassenaar, den Burg-Graaf, en de Stad Leyden, *by consent en goedduncken* des Gerechts, ende der Vroedschap, *zo zy met der Gemeente gesproken hadden van der Stad*, om de gemeeene oirbaar der Stede (§). Een ander, niet min gewigtig, ontmoet men in 't jaar 1420 tusschen den Burg-Graaf van den eenen kant, en niet enkel de Burgemeesters, Schepenen, en Raad, maar zelfs van de *Gemeenlyke, die Poorteren der Stede* van de andere zyde; gelyk men ook in volgende tyden, byzonderlyk in 1420, 1434, 1440, 1447, 1449 en 1451 (⁎), Burgemeesters, Schepenen en Raad zeer dikwyls den *rade en consent*, het *advys en goedduncken* ziet innemen van de *Alingen* en *Gemeene Vroedschap*, ja zelfs, van de *Ryckdom* en *Notabele.* Zelfs vinden wy in het jaar 1444, dat de Gedeputeerden ter Dagvaart uitdruklyk weigerden, zich over een point van deliberatie te verklaaren, voor en aleer zy de *Vroedschap*, *Rykdom en Gemeente* harer Steden by een geroepen en derzelver advies hadden ingenomen (‡). In den jare 1462, wanneer men over de belofte aan Hertog Philip handelde,

(*) *Handv. van Leyden*, bl. 363.

(†) *Gr. Charterb.* D. I. bl. 485, 796, 838. *Handv.* bl. 469.

(§) *Dienstb. van Leyd.* bl. 40. MIERIS D. III. 475.

(⁎) *Handv.* bl. 222, 290, 224, 225 en 176.

(‡) Zie de X. *Mem. van* ROSE, bl. 7, 10. vers. en DE RIEMER, *Beschryv. van 's Gravenhage*, D. II. 85.

de, om, by zyn overlyden, geen anderen Graaf, dan zyn zoon Karel, te zullen erkennen, geschiedde zulks niet alleen by consent van de Vroedschap en Rykdom, maar zelfs van *Gemeene Poorteren* (*); en, onder de dagtekening van 30 January 1477, vindt men een accoord geboekt tusschen de verschillende, toen heerschende, partyen, by welke gelegenheid een zo keurige, als gewigtige, lyst voorkomt van 67 Vroedschappen met hunne naamen, behalve nog een *dertig* tal van de Rykdom en Gemeente (†). In 1514 had 'er eene byeenkomst plaats van de Vroedschap, en de *Meerte* (meerderheid) van den Rykdom, om hun advies en toestemming te geven tot eene buitengewoone Verkiezing van Burgemeesters, Schepenen, Thresoriers en Veertigen, welke toen van den kant der Commissarissen van Keizer Maximiliaan werd bevolen: doch, naardien in dit zelfde jaar by een Octrooi, welk in 1519 nog nader bevestigd is, den Veertigen zitting en stem onder de Vroedschappen vergund werd, kan men zeer ligtelyk nagaan, op wat wyze, en om welke redenen de Veertigen zich van tyd tot tyd het geheele gezag van de Vroedschap hebben toegeëigend. De ondervinding leert ons genoegzaam, hoe rasch de heerschzucht en staatzucht in een vast en permanent Collegie haren zetel vestigen, en welk een groot voorregt hetzelve daardoor verkrygt boven alle andere Collegiën, die op eenen vryen en onbepaalden voet zyn ingericht. Na dit alles dan kunnen wy als eene genoegzame zekerheid opgeven, dat de Veertigen geene keur of Privilegie kunnen aanwyzen, waarop hun uitsluitend voorregt, zoo nadeelig in der daad voor den invloed der Burgery, zou gegrond zyn. Wel is waar, men heeft naderhand, en byzonder in de jaaren 1582, 1583 en 1676 tusschen de Vroedschap en Veertigen de volgende onderscheiding gemaakt, dat men namelyk, door de eersten alle de

zoo-

(*) *Handv.* bl. 61. MIERIS, D. III. bl. 611, 925, 1065.
(†) *Handv.* bl. 164.

zoodanigen verſtaan moet, die Burgemeesters en Schepenen of daadelyk zyn, of geweest zyn, en door de Veertigen alle die geenen, welken den breeden Raad of de Groote Vroedſchap uitmaaken; doch, in hoe verre deze onderſcheiding gegrond zy, kan uit de reeds bygebragte ſtukken genoegzaam worden afgeleid. Omtrend de tyden echter der Staats-omwenteling vint men geene andere Vroedſchappen, dan de Veertigen. Willem de Iſte zelfs, vreezende, dat een zoo aanzienlyk aantal, in een tyd, waarin de bevolking der Stad door het langduurig beleg merkelyk verminderd was, eenen te grooten invloed des Volks te weeg bragt, verminderde hetzelve tot op *zestien* Leden, onafhanglyk van de *vier* Burgemeesters, en *agt* Schepenen, die allen buiten hetzelve Collegie gekozen werden: en, ſchoon hy deze zyne daad van gezag kwanswyze op het verzoek van eenige Burgers grondde, deed men echter tegen deze nieuwe inrichting verſcheide uitdruklyke verklaaringen, waarin men hem met ronde woorden te kennen gaf, dat niemand hoe genaamd het regt had, eenige inbreuk op de Privilegiën te maaken. Doch de Stadhouder kreunde zich weinig aan deze herroepingen; buiten den gewoonen tyd veranderde hy de geheele Regeering, en ſtelde zelfs eenige perſoonen tot Regenten aan, die geene Poorters waren. Met dat alles was deze vermindering ſlechts van zeer korten duur, naardien het getal der Veertigen op den 9den van October 1576 wederom volledig werd (*). Op dezelfde wyze geſchiedde de verandering der Regeering door Willem de IIIde, in den jare 1672, nadat hy zich door een Request had gevolmagtigd geoordeeld, en de Burgers hem een getal van tagtig perſoonen hadden voorgeſteld, om daaruit te verkiezen (†).

Regten, op welken de Burgery aanſpraak kan maaken.

Uit dezen voordragt der zaken nu blykt ten klaarſten, wel-

(*) Zie ORLERS, *Beſchr. van Leyden*, D. III. bl. 588 en 589.

(†) *Ibid.* bl. 159. VALKENIER *Verw. Eur.* bl. 686, 741 en 843.

welke geweldige schokken en omwentelingen het Stadsbewind van Leyden heeft moeten doorstaan, eer het tot dien staat gekomen is, waarin hetzelve zich tegenwoordig bevindt. Dan, schoon de klem van het publiek gezag van tyd tot tyd in handen van het Collegie der Veertigen gewrongen is, heeft echter de staatzucht daarenboven nog middel weten te vinden, om de eigenlyke Regeering slechts tot een kleener getal te bepaalen, en dus hoe langs hoe onafhanglyker van het Volk te maaken. Wy bedoelen namelyk die conventiën, om aan *tweeentwintig* of *zesentwintig* persoonen de beschikking der zaken en ambten, en aan de Burgemeesters alleen de beheering van al wat de Stad in de Vergadering der Staaten heeft te verrichten, als mede de bestelling der vacante plaatsen in het Collegie der Veertigen over te laten; wy bedoelen die achterhandsche en geheime bepaalingen, om NIET *die geenen* te verkiezen, *die zy in hare conscientiën, de nobelste en rechtvaerdigste, de nutste en bekwaamste daartoe kunnen* en *weten* zullen, zonder eenigen haat of nyd, zonder iemand hoegenaamd te versteken, van welken rang of staat hy zyn mogt; maar *voornamentlyk die geene, welker voorouders, maagen en aanzienlyke vrienden in de Regeering zyn gewent, ofte die aan dezelve vermaagschapt zyn* (*); en ten aanzien van Schepenen, NIET de zoodanigen, die zy in conscientie de nutsten oordeelen, maar *volgens den rang en order, die 'er onder hen zyn*: en eindelyk, met betrekking tot de onderscheidene Commissiën, ook de zoodanigen, die *het belang van hun ondergenoemden in 't besonder* zullen bezorgen. Wien moet het in der daad niet verbaazen, dat men dan nog, by schikkingen van dien aart — schikkingen, by welken men alle beginsels van regt, billykheid en vryheid ten eenenmaal omverre wierp, en de magt van een geheel Regeerings-Collegie van *veertig* Persoonen tot op *zes en twintig*, of liever, tot op *veertien*, die toch de meerderheid uitmaaken, overbragt; ja in verscheide, en wel de gewigtigste opzigten, aan *vier*, ja zelfs aan *één* persoon onderwierp — wien

(*) Zie deze twee Conventiën in de *Handv. van Leyden*, bl. 171 en 173.

wien moet het, herhaalen wy, niet verbaazen, dat men by dat alles nog onbeſchaamdelyk durfde beweeren, dat men „ de Privilegiën, Octroijen en Keuren, „ zorgvuldiglyk onderhouden, en in alle deelen zou- „ de waarnemen."

Doch gelukkig zyn de tyden veranderd. Deze voortbrengſels der duisternis kunnen niet langer het licht verdragen, welk van rondsomme ten voorſchyn komt. Reeds in den jare 1782 hebben eenige vaderlandſche Regenten zich met moed tegen deze inbreuken verzet, en de ſtem der onafhanglykheid van hun eigen Collegie in de Raads-vergaderingen doen klinken, en de Vroedſchap zelve heeft in het volgend Jaar 1783 niet geſchroomd, de voornaamſten dezer ſchandelyke kluisters te verbreken, terwyl zy toen ten tyde beſloten heeft, dat „ voortaan tot het onderzoek van alle za- „ ken, de Vroedſchap rakende, zullen worden be- „ noemd de vier Regeerende en twee oudſte Oud- „ Burgemeesters; de twee oudſte Regeerende, en twee „ oudſte Oud-Schepenen; twee Gedeputeerden ter „ Dagvaart, en twee oudſte Veertigen, en dat aan „ alle de Leden van de Vroedſchap, alle de Papieren, „ tot de deliberatiën behoorende, vooraf zullen wor- „ den gezonden, om dezelve te examineeren." Eene Reſolutie in der daad, door welke het wyd beroemde Leyden zich op nieuws op Regenten kan beroemen, wier doorzicht en braafheid hen de regten van het gezond verſtand en de billykheid gereedelyk doet handhaven, en ook voor het vervolg eene gegronde hoop verſchaft, dat zy de Herſtelling der aloude Conſtitutie even ernſtig zullen helpen bevorderen.

Voor het overige heeft 'er tot nu toe geene andere onderſcheiding van de Vroedſchap plaats, dan enkel in het *Heere-boekje*. De Vroedſchap, weleer uit de voornaamſte Burgers beſtaande, is nu enkel tot het zoo even genoemd Collegie der Veertigen bepaald. De Rykdom, de Notabelſten en de Gemeente worden thands nimmer over publieke zaken geraadpleegd, zoo als te voren. De Veertigen worden niet, gelyk weleer, door de gemelde voornaamſte Burgers, die meestal in de Vroedſchap ingeſchreven waren, benoemd. De Schout is geensſins buiten dat Collegie der Veerti-

gen

gen gesloten. Men vindt geene Schepenen, die uit het lichaam der Burgers zijn verkozen. De Burgemeesters worden niet meer uit het gros der Ingezetenen genomen; zy worden niet langer door ieder Quartier der Stad, zelfs door geen gedeelte hoegenaamd der voornaamste Burgers, onder den naam van Vroedschap, benoemd, zoo als dit alles te voren in deze Stad plaats greep.

Met dat alles echter zyn wy zeer verre af van te beweeren, dat alle die oude inrichtingen naar de tegenwoordige omstandigheden volkomen zouden geschikt zyn: doch ook aan den anderen kant kan geene verandering van zeden en gewoonten de wettigheid der oirspronglyke keuren verminderen. Deze keuren te veranderen, heeft nimmer zonder de uitdruklyke en formeele toestemming der belanghebbende Partyen van wederzyde kunnen of mogen geschieden, en dan nog nimmer met benadeeling van het regt der volgende geslachten: en zoodanige toestemming echter weten wy niet, dat immer heeft plaats gehad. Welke gevolgen, bidden wy, zouden, ten aanzien der tegenwoordige regeerings-form, uit deze gelegde gronden niet zyn af te leiden? Zou het dan niet eindelijk tyd worden, dat men van den eenen zoo wel als van den anderen kant zich bereid verklaarde tot zoodanigen afstand, als de gemeene welvaart, om op eenen vasten voet gegrond te zyn, in der waarheid vereischt? Zou men, by voorbeeld, de Regeering niet op denzelfden voet kunnen laten, als zy zich tegenwoordig bevindt, behoudens echter dit regt, dat de voorstellingen of eerste nominatiën van Burgemeesters en Vroedschappen door de voornaamste Burgers moesten geschieden? Deze voorstelling immers is zeer verre af van eene nieuwe leer te zyn. De Stadhoudersgezinden zelfs van 't jaar 1748 (†) hebben niet alleen op deze vernieuwing aangedrongen, maar nog daarenboven de oprichting voorgesteld van een soort van Gemeenslui-

(†) Zie *Onderzoek over de oude Privilegien en Handvesten der Stad Leyden*, welk aan ELIE LUZAC wordt toegeschreven.

luiden, op dezelfde gronden, waarop zulks door de aanzienlyke Vergadering der Gewapende Corpſen, in 1785 te Leiden gehouden, geſchied is. „ De Stads Rekeningen, „ het zyn de eigen woorden dezer Stad- „ houders-gezinden, „ moeten niet door de Regen- „ ten, maar in præſentie van vier Volmagten uit de „ Burgery, by de Gegoedſten uit de Bonnen ge- „ kozen, met open deuren geſchieden."

AMSTELDAM.

Amſteldam, ſchoon de vyfde in rang der Hollandſche Steden, is nogthands de grootſte, de meest bevolkte, de rykſte, en gevolglyk, de vermogendſte Stad van Neêrlands Republiek geworden. „ Deze „ verhevenheid boven alle de anderen hebben wy nog „ niet verloren; onze koophandel bloeit by aanhou- „ dendheid; wy bezitten alles, dat ons groot kan „ maaken; toen wy groot zyn geworden, waren de „ zaken in denzelfden ſtaat, als nog heden; wy kun- „ nen niet zien, dat eene verandering by ons verbe- „ tering zou te weeg brengen; elke verwisſeling doet „ ons beeven; ja, een meerdere invloed des volks „ zou niets minder, dan een geest van partyſchap, „ van onrust en van oproerigheid verwekken, waar- „ door die ſtille gerustheid, welke de ziel van den „ koophandel is, geheel en al zoude vernietigd wor- „ den". Dus redeneeren de voorſtanders van het tegenwoordig ſysthema, welk het Volk eenen billyken invloed ontzegt op de Regeering. Men gaat zelfs met deze aanmerkingen zoo verre, dat men zich niet ontziet te beweeren, dat het aldaar ten uiterſten onvoorzichtig zyn zou, om de uitſpraaken der Regterlyke Vierſchaaren aan zoodanige voorſchriften te onderwerpen, als de grondbeginſelen en wetten der Burgerlyke Vryheid anderszins wel zouden vorderen.

't Is hier de plaats niet, om deze ſchynbare gronden te wederleggen. Alleen kunnen wy niet nalaten ter neder te ſtellen, 't geen in den mond van eenen Vriend des Volks niet onvoegzaam zyn zou ter beantwoording. „ Hebben niet de plaatſelyke oorzaken tot „ de grootheid van Amſteldam meer toegebragt, dan „ die, welke uit hare ſtaatkunde ontleend zyn? Ver-

„ an-

„ anderen deze laatften niet dagelyks ten haren nadeele? Worden niet verfcheide andere volken dagelyks verlicht omtrend de belangen van hunnen koophandel? Maaken zy niet dagelyks gebruik van de natuurlyke voordeelen, die aan hun eigen land verknocht zyn, en die zy voorheen uit traagheid of onkunde verwaarloosden? Heeft niet onze Republiek zich de gewigtigfte takken van koophandel zien ontwringen, waarin Amfteldam het voornaamfte aandeel bezat? Heeft niet die van de Oost-Indiën, weleer de voordeeligfte, onlangs de geweldigfte fchokken ontvangen, en bevindt dezelve zich niet nog by aanhoudendheid in het grootfte gevaar van eenen jammerlyken ondergang? Zou het dan, in dezen toeftand van zaken, niet allerheilzaamst wezen, dat het vermogend Amfteldam, door zyn voorbeeld, eene Staatkundige hervorming onderfteunde, welker gevolgen den geest van naarftigheid en koophandel allerzekerst zouden doen herleeven en verfterken? Zeer verre immers is het 'er af, dat men het Volk eenen gevaarlyken invloed op de Regeering zoude willen toevoegen. Het plan eener Grondwettige Herftelling ftrekt, in tegendeel, om al het gevaarlyke der tegenwoordige Democratie te vernietigen. Zy bedoelt enkel, der onkundige, onftuimige, en ligt te verleiden menigte dien invloed te benemen, welke den Staat zoo dikwyls ten geesfel verftrekt heeft, om denzelven in handen te geven van waardige Burgeren, namelyk, van hun, die door hunne goederen, door hunne naarftigheid, door hunne opvoeding, belang hebben in de handhaavening der Conftitutie, in de bewaaring der algemeene rust, en de vermeerdering van het welzyn des Volks. En dan nog, tracht men dezen invloed wel verder uitteftrekken, dan tot het regt van Nominatiën? Bedoelt men, met de aanftelling van Gemeensmannen, hun eenig deel te geven aan de Regeering? Hebben niet dezelfde inrichtingen in verfcheide andere Steden plaats, die beroemd zyn door haren koophandel? Heeft niet Dantzig, midden in hare Burgery, eene dergelyke foort van Gemeensluiden? Is Londen niet het hoofd der Koop-Steden? En

„ zyn

„ zyn echter niet daar ter plaatſe de afgevaardigden „ ter vergadering der Wetgevende Magt; is niet daar „ ter plaatſe het ligchaam der Stads-Regeering alleen „ aangeſteld door het Volk? Geeft niet aldaar het „ Volk in perſoon zyne aandryving in de publieke „ zaken? Hebben niet de oude Republieken „ die „ van Athenen, die van Carthago en van Marſeille „ — Republieken, welker koophandel zoo uitſte- „ kend, en mogelyk nimmer ſterker, gebloeid „ heeft, dan onder eene meer volſtrekte Volks-regee- „ ring, dan men thands poogt in te voeren — heb- „ ben niet dezen — doch, waar zouden wy ein- „ digen, indien wy dit alles naar behooren wilden „ ontwikkelen? — Zouden wy uit deze voorbeelden, „ zouden wy uit de natuur der zaken niet kunnen „ bewyzen, dat de koophandel in een allernaauwst „ verband ſtaat met de form der Regeering, en dat „ dezelve, naar mate zy de waare burgerlyke en po- „ litieke vryheid ten grondſlage heeft, of daarvan af- „ wykt, eenen bloeienden of kwynenden koophandel „ ten gevolge heeft?" — Doch, waartoe zouden wy ons met dit betoog verder inlaten? Het zy genoeg, de algemeene gronden, zoo voor als tegen, onpartydig te hebben voorgeſteld; terwyl wy na dit alles des te voegzamer kunnen overgaan, om de oude regten op te ſpooren, op welken het beroemde Amſteldam insgelyks zou kunnen eiſchen, in het plan eener Grondwettige Herſtelling te deelen.

Schepenen.

Amſteldam is eene der jongſte Steden van Holland. Reeds van ouds ziet men de burgerlyke regts-oefening in handen van Officieren, door den Heer van Amſtelland of deszelfs Bailluw aangeſteld. De Graaf van Holland, eindelyk, deze Heerlykheid in 't jaar 1311 zynde magtig geworden, verkreeg deze Stad, ontheven van de kluisters, onder welken de kleine Heerlykheden gewoonlyk min of meer moesten bukken, eene nieuwe kracht. Naar mate zy uitgeſtrekter en vermogender werd, verwierven ook de Ingezetenen eenen grooteren invloed op de Stads-Regeering. In het jaar 1449 werd hun het gewigtig voorregt geſchonken van zel-

zelven hunne Schepenen te verkiezen; ten minsten, om jaarlyks eene nominatie te maaken, uit welke de Graaf of zyn Gemagtigde verpligt was te verkiezen (*). Deze nominatie werd toegestaan aan den Raad gesamenlyk met de Burgemeesters en Schepenen, die in dienst waren. In deze Charter van Hertog Philips van Bourgondiën wordt gezegd, dat zy, die de nominatie maakten, zouden verkiezen *veertig Goede, Rycke, Eerbare, Notabele en Reckelyke Persoonen, Poorters der Stede, uit welken de Graaven, of hunne Gecommitteerden ter saecken hunner Lande van Holland*, zeven Schepenen zouden kiesen. Dit voorregt, slechts voor den tyd van 8 jaaren gegeven, werd, na derzelver verloop, nog voor tien volgende jaaren verlengd. Maria van Bourgondiën, eindelyk, strekte in 't jaar 1476 dit regt uit voor altoos of *ten eeuwigen daghen*, en Philips de IIde bevestigde zulks in 1558. In het volgend jaar verkreeg de Stad het regt, dat het getal van Schepenen tot op negen zoude gebragt worden, die altoos uit een dubbel getal zouden verkoren worden; maar Willem de Iste bragt in 't jaar 1581, in den naam des Konings, die toen nog niet was afgezworen, de zaken wederom op den ouden voet. Zedert dien tyd is de verkiezing uit een dubbel getal altoos overgelaten aan de Stadhouders in der tyd, en, by gemis van dezen, aan de Burgemeesters. Het Schouts-ambt, weet men, is door de Graaven voor twintig duizend Gulden aan de Stad afgestaan; gevolglyk heeft zy daarvan de volstrekte verkiezing, die als nog door Burgemeesters en Raaden gedaan wordt.

Laat ons, om den aart dezer gewigtige regten duidelyk te ontdekken, eens zien, wat Burgemeesters en Raaden oorspronglyk geweest zyn, en nog zyn overeenkomstig de waare Constitutie.

Burgemeesters.

Het oudste bericht, welk van Burgemeesteren hier ter Stede voorkomt, is in de Regeerings-lysten, voor de Handvesten en elders gedrukt, op de jaaren

(*) Zie *Geschied. van Amst. D. VII. B. I. Hoofdst. I.*

ren 1343, 1357, 1389, 1391 en 1397, daar zy *Beraders* en *Raedsluiden der Poorte van Amſtelredamme* genoemd worden. Voor 't overige is het algemeen bekend, dat de Burgemeesters meermalen genomen werden uit zoodanige Burgers, die Colonels der Schuttery geweest waren (*).

Wat nu de aanſtelling van Burgemeesteren betreft, dezelve geſchiedde door de Graaven niet dan in buitengewoone gelegenheden. Ook werden zy zeer waarſchynlyk niet door Schepenen gekozen, omdat men dezen daartoe niet eerder gemagtigd vindt, dan by het vergunde Privilegie van Hertog Albert van den Jare 1399. En nog veel minder door den Raad, omdat 'er van eenen permanenten Raad, eerst langen tyd na de aanſtelling van Burgemeesteren, wordt gewag gemaakt. Er blyft derhalven geen twyfel overig, of zy werden, even als in veele andere oude Steden, door de voornaamſten uit de Burgery gekozen, door welke voornaamſten insgelyks, zo als wy naderhand zien zullen, de verkiezing der Vroedſchappen oudtyds geſchiedde (†). Eerst by de vergunning van het gemelde Privilegie, werden „ de Kieſers van Burgemeesteren, „ *alle die ghene*, die Schepen of Raed, dat is Bur„ gemeester, gheweest hebben", of, gelyk men 't altoos verſtaan heeft, alle Regeerende en Oud Burgemeesters en Schepenen. Van dit regt van verkiezing was de Schout van Amſteldam volſtrekt uitgeſloten; gelyk zulks, in de Reglementen van 1565 en 1641, ook „ aan Vader en Zoon, aan twee Broeders, „ en aan dezulken verboden was, die eenig duur„ zaam ampt buiten de Stad bekleeden" (§).

Raaden.

Zoodra de Stad in grootte toenam, werd de Burgery niet alleen door Burgemeesters vertegenwoordigd, maar ook, even als in andere Steden, door eenen Raad. In den beginne vind men van geen bepaald ge-

(*) *Amſt. Geſch. III.* 180. *Handv. van Amſt. bl.* 167.
(†) Ibid. *III. D. in. fol. bl.* 286 en 287.
(§) Ibid. *bl.* 286.

getal gewag gemaakt. Waarschynlyk waren de eerste Raaden alle zoodanige Burgers, die zich door hunne kundigheden of rykdommen onderscheidden, waarom men aan dezen den naam gaf van *Wysheid* en *Ryckdom.* In zeker stuk van den jare 1274 (*) leest men een verdrag, gesloten tusschen Florens de Vde, Graaf van Holland, en den Raad en gezworen Gemeente, *Concilium & Universitas Conjuratorum*, van Aemstel. De tyd, waarop derzelver getal bepaald werd, is dus onbekend. Eerst in het Privilegie van Hertog Philips van Bourgondiën, van 14 April 1449, wordt 'er gesproken van *vier en twintig* Leden, *die van outs en over langhen, als Raeden der Stede, by der Gemeynte ghekoren zyn.* De Stads-Protocollen of Registers maaken 'er uitdruklyk gewag van, onder den naam van *vier en twintigen*, welk getal, by een handvest van Maria van Bourgondiën, in Maart 1476, nog met twaalf werd vermeerderd, die insgelyks benoemd werden door de Gemeente (†). En na dezen tyd bleef de Raad bestaan uit *zes en dertig* Leden. Volgens het zelfde, zoo even genoemd, Privilegie, hebben de fungeerende Leden de magt, om de vacante plaatsen in hun Collegie te vervullen, mits kiezende, *by haren eede en conscientie, andere notabele ende eerbare persoonen.* In het jaar 1565, by gelegenheid van zekere klagten der *Gemeente* over eenige misbruiken, die door de al te naauwe bloedverwantschap der Raaden plaats greepen, beval de Gouvernante der Nederlanden, dat geen stief-vader en schoon-zoon, noch twee zwaagers, waarvan de een des anders zuster getrouwd zou hebben, te gelyk in den Raad zouden komen (§).

Aloude invloed der Burgery op de Stads-Regeering.

Men zou zich geweldig bedriegen, indien men uit dit vertoog wegens Burgemeesters en Raaden wilde besluiten, dat de Burgery van Amsteldam reeds vroegtydig haar onmiddelyk deel in de publieke zaak had ver-

(*) *Amst. Gesch. Hoofdst.* V. MIERIS, I. bl. 375.
(†) *Handv: van Amst. bl.* 105.
(§) Zie *Amst. Geschied.* D I. *bl.* 273.

verloren. Het blykt in tegendeel, dat zy, zoo wel in deze, als verscheide andere Steden, zich met des te minder zwaarigheid heeft kunnen verzetten tegen het aanstellen harer Repræsentanten, zonder dat zy daarin was gekend geworden, terwyl zy nimmer het regt van invloed verloren heeft op alle gewigtige zaken, die haar onmiddelyk betroffen. By de algemeene deliberatiën der Regeering werd niet alleen de Raad, zelfs nadat deze een bepaald ligchaam uitmaakte, geroepen; maar men vergunde ook daarenboven den toegang aan de Vroedschap, die, in den Jare 1494, behalve uit den Raad, ook nog blykt bestaan te hebben uit alle die geenen, die Schepenen geweest waren. Ja, men liet aldaar zelfs toe de voornaamste Burgers, onder den naam van *Ryckdom*, *Rycke* en *Notabele*, of ook onder dien van de *Alinge Gemeente* (*). Reeds in 1422 leest men, dat de Gedeputeerden van Amsterdam ter Staats-vergadering van Holland uitdruklyk verklaarden, in het voorstel van de Ridderschap niet te kunnen consenteeren zonder den Raad byeengeroepen, en het advies van *Ryckdom* en *Gemeente* te hebben ingenomen (†). Zekere Keur van den Jare 1477 is gemaakt, *by advyse en goetduncken*, niet slechts *van de XXXVI*, maar ook *van meer andere goede mannen van der Gemeente*. Op gelyke wyze vindt men in de Jaaren 1469, 1471 en 1491 verscheide andere keuren openbaar afgekondigd, nadat het advies en de toestemming der voornaamste Burgers daarover gevraagd was. In 't Jaar 1495, wanneer de oorlog, in welken Karel de Stoute zyne Onderdanen bragt, de Stad in groote schulden had gewikkeld, werd in overweging genomen, of men geene nieuwe belastingen zoude heffen, om dezelven te betaalen. Ten dezen einde kwamen niet alleen het Gerecht en de *zes en dertig* Raaden, maar ook de *Notabele* en de *Ryckdom* der Stad by elkander, en namen onderling deswege eene resolutie (§). In 1498 had

(*) *Amsterd. Geschied. D.* III. *bl.* 35 *en* 36.
(†) DE RIEMER's *Beschr. van 's Gravenh. II. bl.*
(§) *Amst. Geschied. D.* I. *bl.* 193.

had 'er insgelyks eene byeenkomst plaats, niet alleen van de Regeering, maar ook uit den *geheelen Buyck ende Poorteren der Stede*. Het onderwerp ter overweging was niet minder, dan om te weten, of de vaart *naar* en *van* de Stad, door het Marsdiep of 't Vlie, geheel vry zoude wezen. En 'er werd met eenparigheid van stemmen besloten, dat 'er geene belasting op deze vaart zoude gesteld worden. In 1502, wanneer Jan de II*de*, Koning van Denemarken, de Stad Amsterdam om bystand vroeg, besloot de Regeering deze adsistentie niet te verleenen, dan na voorafgaand advies en overleg met de Gemeene Reeders, die in de Raad-kamer werden opgeroepen (*). In 1542 werden sommige Genootschappen en Gilden op het af breken der lastadiën gehoord, gelyk ook in de Jaaren 1565, 1566 en 1567 de Schutteryen en de Hoofdluiden der Gilden werden geraadpleegd. Ten dien tyde waren de drie Schutteryen, bestaande elk uit twaalf Rotten, met even zoo veel Hopluiden, vergaderd, wordende elke Schuttery op haren Doel ontboden, van waar ieder Hopman, 't geen by het meestendeel zyner Rotsgezellen gestemd was, voorts aan Burgemeesteren overbragt (†). Men kan zelfs met veel grond beweeren, dat de hervorming te Amsterdam haren opgang aan democratische beginselen is verschuldigd. Niet alleen deeden de Schutteryen de ontwerpen by de gemaakte Keuren tegen de Hervormden mislukken, door eene standvastige weigering, om daarin te willen toestemmen (§): maar zy bragten het zelfs zoo verre, dat ook haar advies en toestemming gevraagd wierd tot de keuren, die naderhand werden afgekondigd, om de rust in de Stad, na de beelden-storm, te herstellen. Uit haar midden richtten zy eene soort van Collegie op, welks Leden, onder den naam van Middelaars, zoo veel als Gemeensluiden waren (⁎). Wanneer de Staaten van Holland, in den Jare 1576, de Stad Amsterdam aanmoedigden, om tot de Pacificatie van Gend te

(*) *Amsterd. Geschied. D.* I. *bl.* 198.
(†) Zie COMMELIN, *Beschr. van Amst. bl.* 746.
(§) WAGENAAR, *Amst.* I. *bl.* 280 *en* 285.
(⁎) *Ibid. bl.* 285, 292, 302 *en* 382.

te treden, ſchreven zy zoo wel aan de Schuttery en de Burgers, als aan de Regeering (*). De Stad eindelyk, in 't Jaar 1578, tot de Staatſche party zynde overgegaan, onder beding, dat de Roomſche Godsdienst by voorkeur zoude bewaard blyven, kon ook daarin geene verandering gemaakt worden zonder de uitdruklyke toeſtemming der Schutteryen. Deze vergaderden, ontſloegen de Regeering van haren eed en bediening, en ſtelden andere Leden, uit haar midden by meerderheid van ſtemmen gekozen, in derzelver plaats (†). Het volgend Jaar kwam 'er eene keur uit op het diepen der wallen, die by raade van de Schutteren der drie Schutteryen gemaakt was (§). By gelegenheid der raadpleegingen omtrend de Overdragt der Souverainiteit aan Willem den Iſten verklaarden de Leden van den Raad, dat men in eene zaak van zoo veel gewigt geen beſluit konde nemen, zonder toeſtemming der Schutteryen en der wyken (⁎). En het is opmerkelyk, dat, daar deze verklaaring in *de maand van Juny* geſchied was, drie maanden naderhand de berugte Reſolutie der Staaten van Holland ten voorſchyn kwam, by welke zy beſloten, dat voortaan geene Schutteryen, zoo als te voren, over s'Gemeenen Lands zaken zouden raadpleegen, dan met hunne gemeene bewilliging. Op gelyke wyze verklaarde in den Jare 1584 de braave CORNELIS PIETERSZ. HOOFT in den vollen Raad, na de gevaarlykheid van deze Overdragt te hebben aangetoond, dat „ op deze zaak niet alleen de Kapiteinen en Luitenan„ ten van de Schutteryen en wyken moesten gehoord „ worden; maar ook alle andere Burgers, en vooral „ het zeevaarend Volk, waarin onze meeste ſterkte „ beſtaat " (‡), voegende daar nog by, dat men deze overdragt der Souverainiteit niet konde doen, „ om „ dat men 'er de Gemeente nog niet toe zal konnen „ brengen, zonder welke het werk nogthans niet uit „ te voeren is." In 't Jaar 1672 zag men gewigti-

(*) WAGENAAR, *Amſt.* I. *bl.* 249.
(†) *Ibid. bl.* 369 *en* 370.
(§) *Ibid. D.* III. *bl.* 367.
(⁎) *Ibid. D.* I. *bl.* 385 *en* 389.
(‡) *Ib. bl.* 393.

tige herroepingen, uit naam der Burgery, ten voorschyn komen, die zelfs ten grondslage gelegd werden der verandering in de Regeering, welke toen ten tyde plaats greep (*). By deze gelegenheid merkt Wagenaar aan, dat van alle de persoonen, door de Volks party voorgesteld, om de plaatsen der afgezette Regenten te vervullen, door den Prins slechts één gekozen werd: een voorbeeld in de daad, (om dit in het voorbygaan te zeggen) juist geschikt om te bewyzen, dat het Volk by de Vorsten alleen beschouwd wordt als een werktuig, dat zy met voeten treden, zoo dra het ter bereiking van hun oogmerk gediend heeft (†). Veelen onzer Landgenoten zyn getuigen geweest van het gebeurde in 1748. Met welke haatelyke kleuren men het zelve, ook hier en daar niet ten onregte, moge afschilderen, men kan echter niet ontkennen, dat zy, die de herroeping deeden, met zekere orde te werk gingen. Men had Gecommitteerden uit de Burgery; men hield onderhandelingen met de Regeering; men leverde uitdruklyke vertoogen in, om der Burgery eenig deel te geven in de aanstelling van Schepenen en Raaden; en, had men in dit opzigt gelukkig geslaagd, dan zouden ook ongetwyfeld de naamen van de aanleggers der volks-bewegingen met roem tot de nakomelingschap zyn overgebragt (§). Op eene andere plaats maakt Wagenaar, wanneer hy verscheide voorbeelden bybrengt van den alouden invloed des Volks op de deliberatiën der wetgevende Stedelyke magt, de volgende aanmerking. „ Dit is de reden, waarom de woorden *Koeren* of *Keuren* en *Plebisciten* of *Volks-kennissen*, van ouds, voor woorden van eene betekenis gehouden zyn. Al 't welke men geenzins vreemd vinden moet, alzo 's Lands Graaven zelven, op het maaken van ordonnantiën en overdragten, den Landstaet betreffende, niet alleen de *Ridderschap* en *Steden* plagten te hooren, maar ook den raad ende het goeddunken van de Notabele en verstandige persoonen van den Lande in te nemen" (*). *Reg-*

(*) *Amst. Gesch. D.* I. *bl.* 638, 639, 642 *en* 645.
(†) *Ibid. bl.* 646 *en* 647.
(§) *Ibid.* III. *D. bl.* 180 *en* 181.
(*) *Ibid.* II. *D. bl.* 36.

Regten der Burgery.

Het blykt derhalven genoegzaam, dat de Rykdom en Gemeente te Amſterdam, oudtyds, deel hadden aan de gemeene belangen, 't zy door de verkiezing harer Vertegenwoordigers, of door eenen onmiddelyken invloed op derzelver onderhandelingen. Het blykt ten klaarſten, dat, wanneer deze Rykdom en Gemeente zeer talryk werden, zonder dat men eenige ſchikkingen gemaakt had, om de ſtemmen behoorlyk te verzamelen, men zyn toevlucht nam tot de verdeelingen der Burgery, zoo door de Gilden als door de Schutteryen. De oproeping der Schutteryen in 't byzonder geſchiedde aldaar, zoo wel als in andere Steden; *voorеerst*, om dat zy, den waaren Rykdom en Gemeente behelzende, in der daad konden gezegd worden den Burgerſtaat van allerleien rang uit te maaken; en *ten tweeden*, om dat het, terwyl zy in kleene verdeelingen onderſcheiden waren, gemaklyk was, de ſtemmen, zonder wanorde, op te nemen; en dat nog met zoo veel te meerder reden, om dat de Schutteryen, die oorſpronglyk ſlechts één Gild uitmaakten, naderhand de algemeene Burgery vertegenwoordigden, zoo dra zy tot Compagniën gericht, en in verſchillende Quartieren werden afgedeeld (*).

De Historie-Schryver van Amſterdam erkent dus zelf de oude regten der Burgery; doch hy beweert, dat de merkelyk toenemende bevolking de byeenroeping der Gemeente, ja zelfs der Ryke en Notabele Burgers alleen, volſtrekt onmogelyk maakt. Zou dan dees achtenswaardige Schryver kunnen onderſteld worden, onkundig geweest te zyn in de oude Geſchiedenis? Of zou hy niet gedagt hebben om de Raaden van twintig duizend Burgers te Athene, of om die van tweemaal honderd duizend Burgers te Rome? Het aanwezen van dergelyke vergaderingen beneemt ons de twyfeling, of zy mogelyk zyn.

Dezelfde Schryver intusſchen merkt nog aan, dat de Burgery, daar zy vertegenwoordigd wordt door Burgemeesters en Raad, niets van haar oude regt ver-

(*) Zie *Amſterd. Geſchied.* III. *D. bl.* 168.

loren heeft, en, in tegendeel, door deze vertegenwoordiging haren invloed behoudt op de algemeene belangen. Doch, waren deze Burgemeesters en Raad niet even zeer de Vertegenwoordigers des Volks, toen het Volk zelf nog werd geraadpleegd? De Roomsche Keizers deeden zich de waardigheden opdragen van Burgemeesters, Dictators, Prætors, Tribunen en Pontifices. Onder deze benaamingen waren zy zoo veel als volks-vertegenwoordigers: en wat was echter in die tyden de Romeinsche Republiek? Wat nu het zeggen van Wagenaar betreft, dat de Burgery hare regten niet verloren heeft; dat zy nog in verscheide gelegenheden, schoon op eene verschillende wyze, wordt geraadpleegd; hiertoe, wel is waar, brengt hy het voorbeeld by van de raadplegingen der Regeering met de verschillende Collegiën van Bewindhebbers der voornaamste takken van negotie: maar, welk voorregt hebben toch deze Bewindhebbers boven de onderdanen der willekeurigste Alleenheerschingen, alwaar het geenszins ongewoon is, dat de grootste Despoot zyne Slaaven dikwyls tot eene raadpleeging roept, om zich voor de schandelyke gevolgen zyner onkunde te behoeden? —— Doch het is 'er zeer verre af, dat Amstels Burgery en Schuttery zich enkel op zoodanige wyze zouden hebben moeten vernederen! Zy zyn, gelyk wy op authentieke gronden hebben aangetoond, niet slechts in huisselyke zaken, niet slechts over Koophandel of Gilden, maar ook over de algemeene belangen van Stad en Staat gekend geworden. — Daarenboven hebben wy gezien, dat niet alleen eene vrywillige raadpleeging heeft plaats gehad, maar zelfs een uitdruklyk afvraagen van de toestemming der Burgery, of van het Volk, het welk men niet gewoon is te verzamelen, om enkel te raadpleegen.

Men heeft ook opgemerkt, dat te Amsterdam de Regenten der oudste en aanzienlykste familiën voor de handhaavening der oude Privilegiën het meest pleiten, en insgelyks allergunstigst denken over de Herstelling van zekeren invloed des Volks. Dit in der daad — men vergunne ons deze aanmerking — strekt niet alleen tot eer hunner Vaderlands-min, maar tevens der juistheid van hun oordeel. Het kan hun niet onbe-

kend

kend zyn, en de geschiedenis van alle Natiën bewyst het ontegenspreeklyk, dat het Volk altoos eene grootere genegenheid koestert voor de afstammelingen van zoodanige Familiën, die den Staat gewigtige diensten hebben bewezen, zoo dat het zelfs de verheffing van nieuwe geslachten, als 't ware met tegenzin, aanschouwt: en in der daad niet zonder reden; de ondervinding leert niet zelden, dat deze gunstelingen der fortuin naauwlyks tot dat toppunt van luister klimmen, welk voor hun geheel ongewoon is, of zy zwellen rasch van eenen onverdraaglyken hoogmoed, die niet zoo gemaklyk in hun vallen kan, welken reeds gewoon zyn, de eerambten als gemeene toevalligheden hunner geboorte te beschouwen. Dan laat ons voortgaan. Zoo immer het plan eener Grondwettige Herstelling aan sommigen een Platonisch gebouw moge toeschynen, dan kunnen wy ligtelyk gelooven, dat zy het denkbeeld, om het vermogende en volkryke Amsterdam daarin te doen deelen, niet min buitenspoorig vinden. Met dat alles echter kunnen zy ons nimmer betwisten, dat de gedagte en het vooruitzicht bekoorend is, en men zal het ons dus ten goede houden, dat wy ter dezer plaatse de toepassing maaken van onzen Politieken Roman op de beroemde Stad, van welke wy spreken. Zou het in der daad vreemd, zou het ongerymd wezen, wanneer wy een dezer Raadsheeren, welken wy zoo even den billykften lof toezwaaiden; — een man, vol van dien ernst, vol van dien yver en vaderlands-liefde, welke zich geenszins binnen den engen kring bepaalt van eenige familiën eener enkele Stad, maar die, gesproten uit eene groote ziel en een doordringend verstand, zich uitstrekt tot den gantschen omtrek van de Republiek — zou het vreemd zyn, vraagen wy nogmaals, wanneer wy zoodanigen Burgervader, die zyne waare grootheid gevoelt, op het midden van de Beurs, voor eene aanmerklyke Schaar zyner aanzienlykste mede Burgers, de volgende aanspraak hoorden doen?

„ Welk'eene eer is het voor 't eerwaardig ligchaam, „ welk ik help uitmaaken, eene zoo talryke, eene zoo „ aanzienlyke Burgery te vertegenwoordigen? Maar „ hoe veel te grooter zou deszelfs luister en roem „ wezen, indien dit ligchaam nog dezelfde regten,

 „ den-

„ denzelfden invloed bezat op de ſtedelyke keuren of „ wetten , als deze Stad weleer heeft mogen genieten? Hoe veel te meer zou hetzelve in achtbaarheid „ en in aanzien ſtygen, hoe veel te meer zoudt Gy U „ zelven kunnen verheffen, indien het gezag dezer Stad, „ en dus de algemeene Wetgevende Magt , van zo „ veel belang voor deze Provincie, ja voor de ge„ heele Republiek, niet enkel tot een Vier-manſchap „ bepaald was, van 't welk bykans alle ambten en be„ dieningen afvloeien, en door welks te grooten invloed „ ligtelyk eene ſlaafſche afhanglykheid zou kunnen ge„ boren worden? Het is zelfs de beſchikking over de „ vacante plaatſen in ons Collegie, welke op deze af„ zonderlyke Leden voornaamelyk berust! De verkie„ zing, die wy doen, is enkel voor het uiterlyke; zy „ beſtaat ſlechts in naam, terwyl niemand den Candi„ daat, dien zy voorſtellen, afkeurt, veel min, hunne „ geheele voorſtelling durft verwerpen! En, hing nog „ de aanſtelling van dit Viermanſchap , zoo als wel„ eer, van het Volk af, of van den Raad, die hetzel„ ve vertegenwoordigt, wy zouden te vrede zyn met „ hun gezag! — Maar neen: — Hunne benoeming „ zelve hangt van een ander ſoort van Collegie af, „ by 't welk de Rechts-pleeging de éénige grond is „ van deszelfs gezag! — En dezen —! Ja, door „ hen alleen is de weg gebaand , om tot de eer„ ſte waardigheden dezer Stad , tot een der gewig„ tigſte ambten der Republiek te geraaken! — Nim„ mer kan eenig Lid van den Raad zoo verre ko„ men, of hy moet vooraf dien ſcheidpaal om ver„ re rukken , die , in eene zoo volkryke Stad, de „ departementen der wetgevende en regtſprekende „ magt zoo gevoeglyk konde, en in der daad behoor„ de af te zonderen. — De Raad, myne mede-Bur„ gers! die éénige bron, waaruit, en tot welken al„ les, wat tot de algemeene wetgeving betrekking „ heeft, moest voortvloeien, en te rug keeren; die „ Raad, waarin Gy zelven onmiddelyk wordt vertegen„ woordigd, is zoo weinig in achting, dat men in de „ Staats-Collegiën de zoodanigen ziet afvaardigen, die „ aan denzelven niets het minſte verknocht zyn, en dus „ eigenen zy, wier bediening zich alleen tot de Stede„ lyke Regts-oefening moest bepaalden, zich alle de

„ kracht

„ kracht van het hoog gezag toe. — En daar elk Sche-
„ pen op zyne beurt de Burgermeesterlyke waardig-
„ heid bekleedt, welke belooning blyft 'er dan overig
„ voor de verdiensten? — Of moeten alle dezelven
„ enkel aan rang en familie worden opgeofferd? —
„ Een Staat is dan alleen vry, wanneer geen Bur-
„ ger aan eenige wet, hoe ook genaamd, verbonden
„ is, dan die hy, of zelf, of door zyne Vertegen-
„ woordigers, heeft goedgekeurd. Maar, wat be-
„ duidt eene vertegenwoordiging van iemand, zon-
„ der dat men door hem zelf verkozen is? In eenen
„ vryen Staat heeft dan 't Volk het regt tot zoodanige
„ verkiezing, en dit regt is onvervreemdbaar. Welk
„ Republikein zou zulks aan het zelve kunnen betwis-
„ ten, daar het Volk dit, onder eene monarchaale
„ Regeering, reeds bezeten, reeds heeft uitgeoefend?
„ *Vervult, braave Burgers! uwe harten met deze be-
„ ginselen! Waakt voor uwe vryheid, om uwe Re-
„ præsentanten te herstellen! — Hunne magt vereenige,
„ verheffe zich te gelyk met de Uwe!* Zy zullen dan
„ in al hun gezach en invloed hersteld zyn. En daar
„ tegenwoordige omstandigheden niet, zoo als weleer,
„ de Volks-vergaderingen gedoogen, maakt dan een
„ verdrag met hun, die den naam van uwe Repræsen-
„ tanten dragen!"

Zie daar de taal, welke in den mond van eenen Voorstander der Volks-regten niet ongepast zoude wezen! —

Het blykt uit de opgegeven schets ten klarsten, dat 'er in de Regeering van Amsterdam eene byzonderheid is, die in der daad eene ernstige opmerking verdient; namelyk, dat de aanstelling van Burgemeesters, in plaatse van, gelyk behoorde, door de Vroedschap, of den Raad van *zes en dertigen* (die, als eigenlyke Repræsentanten der Burgery en Gemeente, de wetgevende magt uitmaaken) te geschieden, in tegendeel ééniglyk afhangt van hun, die Burgemeesters of Schepenen geweest zyn, en dus van een soort van Collegie van Schepenen, welk men reeds met den luisterryken naam van den Oud-Raad heeft willen bestempelen; en men kan dus ligtelyk bezeffen, hoe zeer alle die middelen, door welken men het algeheele gezag tot den naauwen kring van Burgemeeste-

ren heeft willen bepaalen, den Vertegenwoordigers der Burgery hunnen wettigen invloed hebben doen verliezen; schoon het zekerlyk te verbaazen is, dat deze laatsten, daar zy voor het grootste gedeelte geene billyke hoop kunnen voeden, van ten eenigen tyde tot het Burgemeesterschap te zullen bevorderd worden, zich hun regtmatig gezag zoo gemaklyk hebben laten ontwringen, doet 'er zich thands echter een vleiend vooruitzicht van herstel op, vermits men, volgens de algemeene gerugten, reeds in deze Stad, een stap gedaan heeft, om dit Juk te verbreken; — en met zo veel te meer rede, als de Burgery, hier door zoo wel, als door de Conventien, die onder de Regenten plaats hebben, niet dan met schrik het gevaar te gemoet zag, waaraan de Stad zou worden blootgesteld, wanneer zy den een of ander tot haren gezagvoerer kreeg, die in geenen deele dat *vertrouwen der Gemeente en Burgery* bezat, op het welk, volgens de beroemde Memorie van de Heeren Temminck en Rendorp, van de maand Juny 1781, *in eene Volks-Regeering*, als de onze, *het behoorlyk gezag en de goede orde alleen gevestigd zyn*; en zonder het welk *binnen kort alles het onderste boven zyn zou*. — Hoe wenschelyk ware het voor 't overige, dat men ook alhier, in navolging van andere Steden, de mindere ambten aan geringer Burgers gaf, om hen meer en meer aan het Vaderland te verbinden; — dat men niet langer de Regenten de plaatsen in de Admiraliteits-Collegiën liet vervullen; — dat men de Schuttery op een vryer en aanzienlyker voet inrichtte; — dat men — doch, waartoe eene verdere opnoeming? — Wy onthouden ons van verdere aanmerkingen, daar wy ze reeds in den mond van eenen regtgeaarten Regent gelegd hebben, en wyzen den Lezer naar de welsprekende, om niet te zeggen, de onwederleglyke *Memorie ter Adstructie van het Verzoek door Mr. J. C. Hespe en J. Verlem*, onlangs uitgegeven, waarin niet alleen de Burgers van Amsterdam, maar alle Ingezetenen onzer Republiek allerduidelykst zien kunnen, — dat het ook aan eenvoudige Burgers toebehoort, aloude Voorregten te herroepen, en hoe boosaartig en laag de zoodanigen

zyn,

zyn, die zulke braave Burgers met den naam van *Oproerkraaijers* durven te bestempelen.

Welken regtmatigen grond nu tot de gewigtigste herroepingen aan de zyde der Burgery geven niet de egte stukken aan de hand, die wy, ten bewyze van den Volksinvloed, hebben bygebragt? — Eene benoeming van Burgemeesteren en Raaden, — eene raadpleeging, eene toestemming van de Rykften en Notabelsten, — en dat niet slechts in de gewigtigste omstandigheden van Staat, maar zelfs in menigvuldige Ordonnantiën en Keuren der Stedelyke Politie — zie daar, het geen Amstels Burgery weleer heeft bezeten, weleer heeft uitgeoefend! Wie toch zou, op de aangevoerde gronden, aan Haar de verkiezing van Raaden, en van Burgemeesters uit het lichaam der Burgeren — wie zou den Notabele Ingezetenen het regt van stemming in de Raads-vergaderingen kunnen betwisten? — Zoude de van ouds aanzienlyke Schuttery haren alouden invloed op de Regeerings-bestelling niet kunnen herroepen? Zou zy niet mogen vraagen, of de gemaakte conventiën en tourbeurten in allen deele overeenstemmen met het plegtig gebed, vóór de verkiezing van Burgemeesteren, Schepenen en Raaden, voor den throon des ALOMTEGENWOORDIGEN uitgestort, waarin men GOD tot getuige roept, van eene keuze van *Godvreezende, Waarachtige, Verstandige Mannen, der Gierigheid vyand zynde*, en, ten aanziene van Schepenen, van de *Reckelykste Poorteren*? — Zou men niet mogen vraagen, of het met de Privilegiën overeenkomstig zy, dat Burgemeesters, geene Raaden zynde, de beschikking hebben over vacatures welker vervulling aan de keuze der Raaden alleen is overgelaten? 't Is toch zeker dat de Raaden daar zy eene vrye verkiezing hebben, ook hierin verpligt zyn, zo als het Privilegie vorderd, om volgens hunnen eed en geweeten te handelen; en is het niet altoos hunnen pligt om alleen *notabele* en *verstandige* te verkiezen tot het gewigtig ampt van vertegenwoordiger eener zoo aanzienlyke Burgery en daar toe zulke perzoonen te benoemen, die alle bevoegdheid hebben tot zulk eene gewigtige amtsbediening verkoren te worden. — Zou het eindelyk geen tyd worden, om de naauwkeurige hand-

haa-

haavening te herroepen van het waardig Privilegie van Hertog Albrecht, ter bevestiging van de veiligheid der Burgeren? — 't Is waar, men vreest misschien eene wanorde, die in eene zo volkryke Stad uit dergelyke herroepingen mogt geboren worden; maar zou dan een vrees voor een *mogelyk* gevaar zwaarer kunnen weegen, dan alle de heiligste regten, by de Unie van Utrecht zoo plegtig bezwooren? Zouden 'er geene schikkingen te beraamen zyn, welke aan het mogelyke de waarschynelykheid benamen? Zou men niet uit de *Zestig* Quartieren der Stad één of twee der braafste Republikeinen kunnen benoemen, om gesamentlyk met de achtbare Regeering de heilzaamste maatregels tot een billyk herstel te nemen, en dus door dat middel de nationaale Vryheid en Voorspoed, waarin deze beroemde Stad een onmiddelyk belang heeft op de duurzaamste gronden te vestigen? — In der waarheid, welk Vaderlandsch Regent en Burger zou kunnen aarzelen, om tot dezen gewigtigen stap te treden, waardoor hy de gantsche Natie aan zich zoude verbinden, en by het tegenwoordig geslacht en de nakomelingschap in eene eerbiedigste zegening zoude deelen? — En hoe ligtelyk zou men als dan van beide zyden in deze of dergelyke punten van herstel kunnen overeenkomen, als wy ten besluite hier byvoegen?

Vooreerst; Dat in alle politieke zaken, die de algemeene wetgevende magt der Staaten betreffen, de Burgemeesters, onafhanglyk van den Raad, geen ander gezag zullen hebben, dan alleen, om te waaken voor de uitvoering van het geen in den Raad besloten is.

Ten tweeden; Dat de notabelste Leden der Schuttery, jaarlyks, door Kiezers, — ten dien einde, by meerderheid, en wel op eene wyze, die alle kuipery verhindert, verkozen, — eene nominatie zullen maaken van een dubbel getal van Burgemeesters, de helft uit de oudste Raaden, en de andere helft uit de oudste Schepenen, uit welke nominatie de Raad zal kiezen.

Ten derden; Dat by iedere vacante Raad-plaats eene gelyke nominatie door de notabelsten zal gemaakt worden, uit welke de Raad zelf zal verkiezen.

Ten vierden; Dat het Collegie van Schepenen voor al-

altoos een ligchaam zyn zal, ten eenenmaal afgezonderd van den Raad. — Dat het bestaan zal uit een gelyk getal van Leden, als tegenwoordig; zonder, in hunne gesamenlyke qualiteit, eenig ander voorregt te genieten, dan, om door den Raad op de nominatie gebragt te mogen worden van Hoofd-Officieren, ten tyde der verwisseling, of door het Volk op die van Burgemeesters.

Ten vyfden; Dat 'er ter handhaavening van de Regten en belangen der Burgery twee Commissiën zullen benoemd worden; De eene van Burger-Gecommitteerden, om te zorgen, dat de verkiezingen in orde geschieden, en om toezigt te hebben op de zaken van Finantie; en de andere, om eene Kamer van Commercie op te richten; terwyl ééne derzelven de magt behoorde te hebben, om in alle byzondere gevallen, wanneer onregtmatige vorderingen, of monopoliën van afzonderlyke compagnieschappen de uitbreiding der nationaale industrie mogten benadeelen, uitdruklyk te beslisschen.

GOUDA.

GOUDA, in haren oirsprong eene afzonderlyke Heerlykheid geweest zynde, werd, in den jare 1297, by het overlyden van Guy de Chatillon, Graaf van Blois, met Holland vereenigd. Na dezen tydkring heeft zy den rang, als de zesde der groote Hollandsche Steden, somtyds zelfs als de vyfde vóór Amsteldam, ter Staats-vergadering bekomen, en altoos behouden.

In de oudste tyden, en byzonder in 1408, 1410 1417 en 1419, vindt men eene gemeene *Vroedschap* (*). Dezelve bestond waarschynlyk uit alle de voornaamste Burgers, tot dien tyd dat zy het gewigtig voorregt kreegen, om eene nominatie te maaken van een dubbel getal, waaruit de Graaf, of zyne Commissarissen de Burgemeesters en Schepenen verkozen. Dit Privilegie werd door Karel de Stouten verbeurd verklaard; doch by zyn dood door Hertogin Maria te rug gegeven. Zelfs stonden de Staaten in den jare 1650 by een Octrooi de volle verkie-

(*) MIERIS, D. IV. bl. 98, 151, 407, 443, 532 en 994.

kiezing toe by openbare ſtemmen en een enkel getal; doch het is genoegzaam bekend hoe de volgende Stadhouders dit gewigtig Privilegie door hunnen invloed hebben weten te verdonkeren.

Na het jaar 1476 werden de *Burgemeesters*, te voren ſlechts twee in getal zynde, op vier gebragt; doch het aantal van Schepenen is, voor zoo verre men weet, altoos op denzelfden voet geweest, waarop het nog is, namelyk van zeven: gelyk het ambt van Schout of Hoofd-Officier aan deszelfs aloude inſtelling ſchynt gelyk te zyn gebleven, wordende deze gewigtige bediening door den Souverain, dat is de Staaten van Holland, begeven (*).

Zoodaanig is de uitwendige form van het Stedelyk bewind te Gouda. Mogelyk zal men uit deze korte beſchryving zich diets maaken, dat 'er, met betrekking tot deze Stad, niets zal te vinden zyn, welk den *alouden invloed harer Burgery* ontegenzeglyk zoude betoogen; dan, hoe zeer wy erkennen, dat zulks niet gemaklyk is, het is 'er echter zeer verre af, dat wy hieromtrend geen het minſte bewys zouden kunnen bybrengen. In het jaar 1400 vinden wy aldaar eene *Gemeene Vroedſchap*, in welker tegenwoordigheid de jaarlyks afgaande Burgemeesteren verpligt waren, rekening te geven van de Stedelyke Finantiën (†). In het jaar 1416 zien wy den naam van de Gemeene Poorteren, zo wel als die van Schout, Schepenen en Burgemeesters aan het hoofd van een Verdrag. By de hier onder aangehaalde Schryvers (§) vinden wy, dat de Gedeputeerden van Gouda ter Staats-vergadering van den 17den van May 1444, even als die van Haarlem, Delft, Leyden, Amſteldam en Rotterdam, weigerden, zich over het ingebragte point te verklaaren, voor en aleer zy de *Vroedſchap*, *Ryckdom* en *Gemeente* harer Stede byeengeroepen, en derzelver advies en toeſtemming hadden afgevraagd. Naderhand lezen wy ook by verſcheide gelegenheden, dat deze Stad in de langduurige en bloedige onlusten der Hoekſchen en Cabeljauwſchen zich

(*) Zie *Tegenw. Staat*, D. XV. bl. 210-213.

(†) MIERIS, D. IV. bl. 151.

(§) Zie de Xde *Memorie van* ROSE, bl. 7-10. verſ. en DE RIEMER, *Beſchr. van 's Gravenhage*, D. II. bl. 85.

zich byzonderlyk onderſcheidde, blyvende zy onſchendbaar aan de eerſte party verknocht, welke men altoos in het algemeen beſchouwd heeft, de regten des Volks het meest te hebben gehandhaafd. Zelfs ontmoet men verſcheide voorbeelden, en, onder anderen, onder de Regeering van Hertoginne Maria, dat de Burgery zoodanige Regenten, welken zy verdagt hield, als der goede Volks-zaak niet te zyn toegedaan, van hunne waardigheden ontzet heeft. Zoo ook vinden wy in den jare 1581 tot 1584, dat de Regeering van deze Stad met die van Amſterdam ſamenſpande, om zich tegen den opdragt der Souverainiteit aan Willem den *Iſten* uitdruklyk te verzetten, en, ten dezen opzigte, niets, zonder de voorafgaande toeſtemming der Burgery, te verrichten. In 1650 eindelyk viel 'er in de Regeering te Gouda eene verandering voor, die, met oplettendheid beſchouwd, voor den meer- of minderen invloed des Volks op het Stads-bewind geenszins onverſchillig heeft kunnen zyn. De Burgemeesters namelyk en Raaden verkregen toen ten tyde van de Staaten van Holland een Octrooi, waarby zy het getal van *agt en veertig* Raaden tot op *agt en twintig* Leden konden verminderen. En het waren ongetwyfeld dergelyke aanſlagen op den alouden invloed des Volks, die, den naauwen band tusſchen het Volk en zyne Regenten verminderende, natuurlyk aanleiding gaven tot alle die buitenſpoorigheden, welke in de Schand-Jaaren van 1672 en 1747 zyn gepleegd geworden, — buitenſpoorigheden, welke den een' of anderen tyd op nieuws zullen plaats grypen, wanneer de Burgery by het verdedigen harer Regenten geen het minſte belang heeft. Hoe ongerymd intusſchen deze verandering was, blykt al aanſtonds, zoo dra men bezeft, dat deze Stad, te voren *veertig* Repræſentanten gehad hebbende, toen zy ſlechts 820 huizen had, ten tyde van het bewuste Octrooi op *agt en twintig* werd verminderd, toen de bevolking, en ook het getal der huizen, vier maal grooter was geworden (*). Wat toch zou de Burgery aldaar hebben kunnen overreeden, om de aristocratiſche aanſtelling der Regenten

te

(*) Zie *Tegenw. Staat*, D. XV, bl. 192 en 193.

te handhaaven, daar, met de vermeerdering van het getal der Ingezetenen, hare *infage* in het Stads-bewind des te fterker verminderde?

In deze laatfte tyden echter heeft de Regeering van Gouda zich door hare vaderlandfche en vryheid-minnende gevoelens byzonderlyk onderfcheiden. Met reden mag zy geteld worden onder de zoodanigen, die zich het alleryverigst betoond hebben, om harer gantfche Burgery de zucht tot de waapen-oefening in te boezemen. Zy was het, die den grondflag leide tot de beroemde Staats-refolutie van 18 November 1784, by welke de algemeene waapening, ten platten Lande, zoo wel, als in de Steden, werd bevolen. Eén der braave Regenten dezer Stad heeft zelfs niet gefchroomd, het vernietigd Privilegie van 1650 in den vollen Raad te herroepen. 't Is hare cordaate DE LANGE VAN WYNGAARDEN, die in 1785 openlyk beweerde, dat de Burgery zelve geenszins het regt had, om tot zoodanige vernietiging magt te geven, „ als hebbende," dus verklaart hy zich zoo bondig als nadruklyk, „ geene „ Burgery, als een *Corpus morale* befchouwd, 't welk „ niet verfterft, het regt, om afftand te doen van het „ bezit van Privilegiën, welke een wettig eigendom „ zyn, dat door het eene geflagt voor het ander niet „ kan worden weggegeven; terwyl de Octrooien niet „ aan perfoneele of *temporaire* Leden van de Regee„ ring, maar aan de gantfche Regeering, als de *ge„ heele Burgery der Stad repræfenterende*, en dus aan „ de Burgery der Stad Gouda zelve gegeven zynde, „ geen Regent, aan wien de confervatie van Stads „ Privilegiën en Octrooien is toevertrouwd, zonder „ medebewilliging of magtiging van de Burgery ge„ rechtigd is, om eenige affchaffing der Privilegiën „ aan den Souverain te verzoeken, laat ftaan, die Pri„ vilegiën zelve daadelyk weg te fchenken." Het is deze Stad, aan welke men de beroemde Refolutie, ten fpyt der onverdraagfaamheid, te danken heeft, dat de Roomschgezinden van de haatelyke en onregtvaardige knevelaryen zyn ontheven. Het is, eindelyk, deze Regeering, welke, op voorftel van eenige Leden, ten aanzien van de begeving der kleine bedieningen eene gunftige Refolutie, overeenkomstig het verlangen der Burgery, heeft genomen. Zy heeft

be-

begrepen, dat de bedieningen geene eigendom zyn der Regenten, en dat 'er andere middelen genoeg zyn, om vreemdelingen tot zich te trekken, dan enkel, die, met hun te begunstigen, de oude en braave Burgery zouden benadeelen. Ja, men heeft alle reden van zich te vleien, dat zy zelfs van die uitzondering zullen te rug keeren, ten aanzien der kleene bedieningen, welke zy ten voordeele hunner domestieken gemaakt hebben.

Ééne zaak echter, die met reden het beklag, doch tevens het oplettend doorzicht van ieder regtschapen burger dezer Stad verdient, is, dat zy, in alle de takken van nyverheid en koophandel, die de bevolking helpen bevorderen, langs hoe meer de gevolgen ondervindt van een allerdroevigst verval. En welk krachtiger middel, om dit kwaad, zoo niet geheel te genezen, ten minsten voor het vervolg te verhinderen, zal men daartoe kunnen vinden, dan aan de Burgers die vryheid te bezorgen, welke de eigenliefde regtmatig moet streelen? Dit is het, dat zelfs nuttige vreemdelingen — vreemdelingen, die tot iets meer dan tot slaafsche diensten geschikt zyn — derwaarts lokken, en de gewoone beletselen van heilzame ondernemingen zal doen ophouden. Dat Gouda derhalve zich tot het plan eener Grondwettige Herstelling begeve! Dat de Burgers eenig deel nemen in de benoeming hunner Repræsentanten! Dat zy Gecommitteerden aanstellen, om te waaken voor de handhaavening hunner Privilegiën, voor de huishoudelyke finantie, voor de uitbreiding en bevordering der Stedelyke industrie! — Gaat zy hier toe over, dan durven wy, met veel waarschynlykheid, beweeren, dat deze Stad haren alouden rijkdom, haar aanzien en vermogen op nieuws zal bekomen.

III. KLEINE STEDEN VAN HET ZUIDER-QUARTIER.

ROTTERDAM.

Rotterdam, schoon tegenwoordig de aanmerklykste Stad in Holland na Amsterdam, zoo door haren rykdom en bevolking, als door het aandeel, welk zy heeft inde betaaling der publieke lasten; behoort echter niet onder de zes groote Steden, die weleer in de

gewoone Staatsvergaderingen zitting hadden. Eerst in de tyden der groote omwenteling in aanzien en vermogen zynde toegenomen, is zy slechts de zevende in rang, of de eerste der kleine Steden. Intusschen heeft deze Stad ten allen tyde zeer veel deel genomen in de verschillende onlusten, met welken Nederland steeds heeft moeten worstelen. Zy was de laatste toevlucht en vesting der Hoekschen, toen Jonker Frans van Brederode, zyne party willende herstellen, ongelukkig met zyne laatste pooging dezelve geheel te onder bragt. Voor het overige is het genoeg bekend, in welken jammerlyken toestand zy in onze tegenwoordige dagen door de thands heerschende partyen geraakt is. Of deze wanorden in den aart zelven van de Constitutie dezer Stad gegrond, en welke de middelen, om de rust, de vryheid en de veiligheid der Burgeren op nieuws te staaven, zal het onderwerp van het volgend onderzoek en betoog uitmaaken.

Burgemeesters, *Raad* en *Vroedschap.*

Naauwlyks was Rotterdam middelmatig bevolkt, of men ontdekt reeds het aandeel, welk de Ingezetenen, met de Ambtenaaren der Graaven, in de vaststelling der Keuren of de Stedelyke wetgeving hadden. In den Jare 1348 vindt men reeds eene Keur afgekondigd op naam van Schepenen, Raad en Gemeene Poorteren. By eene andere van 1373 moesten niet alleen Schout, zeven Schepenen en twee Raaden, maar nog daarenboven *agt Rykften en Vroedften* van der Stede, die in Stads-zaken gekend werden, in aanmerking komen en consenteren; welke Vroedsten, 't geen nog opmerkelyker is, door de Quartieren, uit ieder twee, werden gekozen. Op gelyke wyze leest men aan het hoofd eener Ordonnantie van 1380 raakende het Bagynhof, de volgende aanmerklyke woorden. „ Wy Schout, „ Schepenen en Raad der Stede Rotterdam oirconden, dat wy, met goede voorziening, ende *by* „ *raede en goeddunckeu onzer Vroedschap ende Ryckheit* binnen der Stede gegeven hebben en geven" enz. Zoo ook verklaaren Schout, Schepenen en Raaden in den bekende St. Joris of Schutters Brief, bezegeld met der Stads groot Zegel op den 18 May 1418,

„ dat

„ dat zy by gemeene goeddunken der Vroedſchap, „ ende om nutſchap ende oirbaar der Poorte (dat is „ *Stad*) gegeven hebben den Veertig Schutters, die „ nu zyn of namaals weſen zullen tot euwigen dagen, „ dat zy alle Jaaren zouden kieſen twee Hoofdmans, „ en dat alle redelyke Keuren en Ordonnantien, die „ zy onder haar zelven leggen ende ordineren, geſta- „ de zoude blyven." Nog begint zekere Gunstbrief voor St. Antoni's Gasthuis, gegeven in 1437, met de niet min aanmerklyke woorden, „ Wy Schout, Bur- „ gemeesteren, Scheepenen, Raeden ende *Gemeene* „ *Vroedſchap* binnen der Stede van Rotterdam doen „ condt" (*) enz.; gelyk men eindelyk in 't Jaar 1456 van Burgemeesteren, Scheepenen, Raaden, en *alle goede luiden gemeenlyk* van der Vroedſchap vindt gewag gemaakt. De Raad was dus toen ten tyde van de Vroedſchap uitdruklyk onderſcheiden; en het is zeer waarſchynlyk, dat by de aangehaalde Keuren van 1373 en 1380 de naam van Raad het ambt van Burgemeesteren; in die van 1437 alleen de zoodanigen beteekent, die, reeds als Schepenen gefungeerd hebbende, echter, even als in veele andere Steden, in gewigtige zaken gekend en geraadpleegd werden; terwyl de naam van Vroedſchap in die van 1437 en 1456 niet enkel de Repræſentanten der Burgery beteekent, die door haar waren gekozen, maar zelfs een veel grooter aantal, dan de Agten, die in vorige tyden waren aangeſteld.

Het getal derhalven der *Gemeene Vroedſchappen* en *Rykheid* was zeer waarſchynlyk geheel en al onbepaald; en het was misſchien, om in de gevolgen van zoodaanige onbepaalde Volks-vergaderingen te voorzien, dat Philips van Bourgondiën op den 8ſten van July 1436, *aan deze Stad* „ gonde en conſenteerde, dat *door haar* „ gekoren en geordonneert mogten worden van haare „ mede-Poorteren, van de Rykſten onzer Stede, om „ by hulpe van dezelve der Stede-Goed te regeeren, „ ende uit henluiden te verkieſen vier perſoonen, wel- „ ke de Goede der Stede ontvangen ende uitgeven zou- „ den"

(*) MIERIS, D. II. 751, III. 372. *Tegenw. Staat*, D. XV. 247.

„ den" (*): gelyk dit zelfde Octrooi in den Jare 1446 vernieuwd, en den Ingezetenen van Rotterdam, op hun verzoek, vergund werd, dat zy kiesen ende-ordonneeren mogten *veertig eerbare mannen van haren medepoorteren, van de Ryckſten der Stede, om by dien der Stede Goederen te regieren* (†); wordende dit Privilegie in 1479 door Maximiliaan en Maria nog nader bevestigd. Voor het overige is men algemeen van gedagten, dat deze Raaden toen ten tyde door de Burgers, in Gilden verdeeld, zyn verkozen, en dat zy, zoo niet verkozen, ten minſten door hunne Hoofdmannen genomineerd zyn en voorgeſteld: welke benoeming door de Gilden of Burgers, volgens de aanmerking van een hedendaagsch Schryver, reeds lang, en gantsch niet tot verbetering onzer Conſtitutie, zelfs al ten tyde der Graafelyke Regeering, in onbruik geraakt is (§). Eerst in den Jare 1482 vonden de Regenten dezer Stad het middel, om deze oirſpronglyke en heilzame inſtelling te vernietigen, door de verklaaring der Hertogen, Maximiliaan en Philips, dat, wanneer één der Veertigen kwam te overlyden, de anderen een notabel en eerbaar perſoon in zyne plaats zouden verkiezen; ſchoon men deze keur ter benadeeling van de regten der Burgery even wederregtelyk moet beſchouwen, als die van Keizer Karel in 1518, by welke hy zich het regt aanmatigde, om de vacante plaatſen op eene, door de Vroedſchap gemaakte, nominatie van drie perſoonen, te vervullen; doch deze laatſte inbreuk werd in den Jare 1615 door de Staaten wederom herſteld (*). Dezelfde Keizer verminderde in het reeds genoemde Jaar het getal der Veertigen tot op *zestien*; doch zulks duurde niet langer, dan zes jaaren; wordende in 1524 het getal door denzelfden Graaf weder tot *vierentwintig* vermeerderd. Met dat alles greep 'er eene daadely-

(*) Zie VAN MIERIS. *Gr. Chart.* D. IV. bl. 1082.

(†) *Tegenw. Staat*, D. XV. 248 enz., als mede het Adres der Burgers te Rotterdam in de *Utrechtſche Courant* van 1785. No. 46.

(§) *Interesſant Vertoog over 't bedanken voor Z. D. H. Recommand.* bl. 3. en *Merkw. Brief ter opheldering van het interesſant Vertoog.*

(*) LOIS *Chron.* bl. 372, 379 en 380.

lyke vermindering plaats, die niet dan ten uiterſten nadeelig zyn konde voor de Burgery.

In het Jaar 1580 verzogten Burgemeesters en Regeerders, uit naam der Stad, op een tyd, dat 'er van de Buitenſtad nog niets, dan alleen de Nieuwe Haven, Kolk, en Viſſchers-dyk exteerde, dat de Raad tot *zes en dertig* Leden zoude gebragt worden, met dat gevolg, dat, op naam van Koning Philips, geoctroyeerd wierd, dat voortaan het ligchaam der Stad door *twee en dertig* gequalificeerde perſoonen zoude gerepræſenteerd, en daaruit gekoren worden *drie* Burgemeesters, welk getal men weet, dat by een Octrooi der Staaten in 1637 tot *vier* gebragt is. „ Schoon het nu wel eene waarheid is," dus verklaaren zich hierop de Ingezetenen by hun Adres van 11 April 1785, „ dat, by nader Octroy, den „ 25 September 1615 door Hun Ed. Groot Mog. ver„ leend, het getal der Vroedſchappen weder is be„ paald op *vierentwintig*; zoo zyn daarvoor echter „ geene andere Redenen in de præmisſen van 't Ver„ zoek geallegeerd, dan dat, „ „niet tegenſtaande „ „het voorſz. Privilegie van 1580, de Vroedſchap„ „pen haar getal wederom hadden laten komen tot „ „XXIV, en met hetzelve getal tot nog toe de Stad „ „geregeerd hadden."" — „ Welke eigendunke„ lyke daad echter weinig ſtrookte met de onmidde„ lyk daarop volgende Conſideratie van de Verzoe„ kers, „ „dat de Vroedſchappen van de Steden ei„ „genlyk zyn ingeſteld om de geregtigheden en de „ „Privilegiën van de Steden te bewaren.""

Scheepenen.

Wat nu het Collegie der *Scheepenen* betreft, dit maakt reeds, van onheuglyke tyden, een getal uit van zeven Leden. In den beginne droegen zy den naam van Gezworenen, en moesten door den Graaflyken Schout, by raade van den Bailluw van Schieland, gekozen worden. Hertog Albert bepaalde in 1382, dat niemand Schepen of Raad mogt worden, ten zy hy vyf Jaaren Poorter der Stad geweest ware, en aldaar geduurende al dien tyd hadde ingewoond. In 't Jaar 1439 gaf Hertog Philips wederom eene an-

dere Ordonnantie, by welke werd vastgesteld, dat Vader en Zoon, twee Broeders- of Zusters-, of Agter-Zusters Kinderen geene zitting in het Gerecht zouden mogen hebben, ten minsten, dat de een geen Burgemeester zyn mogt, terwyl de ander Schepen was. Byzonder opmerkelyk is ook de manier, op welke de verkiezing van Schepenen, zoo wel als van Burgemeesteren, aan de Stad verbleven is, wordende zulks in een Privilegie van Hertog Philips, en in een ander van Maximiliaan en Maria van 8 April 1479, op de volgende wyze bepaald gevonden. „Vier (en thands twee) dagen vóór de maand van May zullen de Raaden by loting *zeven* persoonen kiesen, die, zonder tegen iemand te spreken, ook zonder eten of drinken, oogenbliklyk *agttien* persoonen, alsoo wel *uit den buyck van der Stede*, als uit den Raad zullen verkiesen, zonder iemand te versteken. En uit deze agttien zal de Graaf, of zyn Stadhouder en Raeden, de Burgemeesters en Schepenen nemen." Voor het overige is deze verkiezing, by gemis van een Stadhouder, door den Raad zelven geschied, door middel van de vyf Boonheeren, welke de nominatie van een dubbel getal gemaakt hebbende, werden zy, die Burgemeesters en Schepenen zyn moesten, daaruit by loting verkozen.

Regten der Burgeren.

Hoe geschikt nu alle deze treffelyke voorzorgen in haren eigen aart zyn mogen, om alle cabaalen, en eenen verkeerden invloed op de nominatien voor te komen, de ondervinding echter heeft in dezen wederom de droevige waarheid bevestigd, dat de geheiligdste wetten tegen de listig werkende Staatzucht van zoodanige Regenten niets vermogen, die of enkel van zichzelven, of van den Stadhouder afhanglyk zyn. Ten tyde van Willem de III*de* had zich zekere Jacob Zuilen van Nieveld zoo zeer weten meester te maaken van het gezag, dat hy hun, die naar eene Regeerings-plaats stonden, eene Acte deed bezweeren, waarvoor een ieder, die in een God gelooft, en in wien het besef van pligt niet geheel is uitgedoofd, natuurlyker wyze moet beeven. Hy liet hun den eed doen, dat zy, tot Regenten gekozen wordende, hunne eigen kundigheden,

ja

ja hun geweten zelfs, verzaaken, en zich blindeling naar het goedvinden van hem gemelde Zuilen van Nieveld zouden gedragen, en voorts, gedurende hun leeven lang, de Stadhouderlyke Regeering, en de *maximes, daaruit proflueerende, zoo wel als de Voetiaansche maximes in de Kerk, zoo als die toen waren, te zullen voorstaan en helpen verdedigen*, onder verbeurte van *f* 4000:-:- voor de eerste overtreding, (verbindende hiervoor eene Obligatie van gelyke somme) en van hunne Vroedschaps-plaats voor de volgende; sterkende nog, boven dit alles, deze verbindtenis, als eene geheel vrywillige en onafgeperste belofte, met het doen van eenen heiligen Eed. Daarop dan werden deze Candidaten voorgesteld, als luiden, op welken geene verdenking vallen, en men volkomen konde vertrouwen, moetende nog daarenboven, by hunne inhuldiging, den eed van zuivering doen, dat zy om de verkiezing, nominatie of recommandatie, direct of indirect, noch door zich zelven, noch door anderen eenige gifte of gave gedaan hadden (*). Zoo eeren pligt-vergeten handelden de Regenten, gebukt onder den alvermogenden invloed van eenen Stadhouder. Het zal der moeite waardig zyn, te onderzoeken, of zy, van dit dwang-juk ontslagen, in vervolg van tyd aan hunnen oirspronglyken eed getrouwer zyn geworden. Na het overlyden van Willem de III*de* hadden zekere Pieter de Mey, Harmen van Zoelen en Samuel Beyer, die uit hoofde van eenige gerezene onlusten uit hunne Regeerings-plaatsen ontzet waren, op nieuws verzogt, dezelven wederom te mogen bekleeden, met dat gevolg, dat hun de toezegging daarvan by de eerstkomende vacaturen gegeven wierd. Naauwlyks echter was de eerste in zyn ambt hersteld, of hy bemerkte, dat men in een kring van zestien Leden, met uitsluiting der agt overige Vroedschappen, over alle voorkomende zaken en bedieningen willekeurig beschikte. Vervolgens werd hy, om tot de cabaal te worden toegelaten, zeer bedektelyk in de Stads Doelen gebragt, in zekere kamer, alwaar men hem in een

(*) Zie *Staatkund. Bydragen van Adolus*, D. II. bl. 296-306. *Courier van Europa*, D. I. No. 11.

een hoek twee houten gesloten deuren aanwees, achter welker tweede een yzeren kist met drie verschillende sloten geplaatst was. Uit deze koffer haalde men een boek, waarvan de titel was *Wetboek van de Party*; doch welk veeleer verdiend had, Wetboek van de Hel genoemd te worden. In hetzelve was de schikking beschreven, volgens welke de Boonheeren niemand op de nominatie van Burgemeesteren en Schepenen brengen konden, dan zodanige voorwerpen, welke door deze Cabaal daartoe bestemd waren. Wie moet zich in der daad niet verbaazen, dat zy, aan welken de heiligste Volks-belangen zyn toevertrouwd, en nog meer zoodanige Boonheeren, tot een allerheilzaamst einde aangesteld, zich in zoo verre durven vergeten, van by deze gelegenheid eenen nieuwen Eed met voeten te treden, waarby *zy zweeren, om lief noch leed, om haat of nyd, of geenerhanden zaken wille* iemand anders te zullen verkiezen, dan de *notabelste*, de *eerbaerste* en *rekkelykste* persoonen! Ja, wie moet niet de diepste verachting gevoelen voor zoodanige Regenten, die, nadat deze verborgenheid der ongeregtigheid, by meer dan ééne Memorie, onder het oog der Staaten van Holland gebragt was, echter nog halsstarrig voortgingen, door middel van deze hunne helsche Cabaal, de geheele orde van het burgerlyk bewind baldadig om te keeren (*)? Behalve dat zy willekeurig de zoodanigen tot de Regeering toelieten, die, of door hunne geboorte, of by mangel eener vereischte inwooning, geheel en al tot deze posten onbevoegd waren, deeden zy alle de magt der Regeering op *zestien* Leden berusten, zoodat, hoe zeer het Collegie uit *vier en twintig* Leden bestond, alle resolutiën met eene meerderheid van *negen* stemmen konden genomen worden. Daarenboven bepaalden zy al het gezag tot eene cabaal, die, verre van het algemeene welzyn ter harte te nemen, niets anders dan het byzonder belang van haar zelve, en van hare vrienden, beoogde. En, eindelyk, werd de Republikeinsche Regeerings-form in eene heerschzuchtige Regeering van eenige weinigen

(*) Zie *Verdeediging van de Stadhouderl. Regeering en het Stadh. Huis*, te Rott. by Hake, *bl.* 86—95.

gen verwisseld, onder welken één enkel Lid in de mogelykheid gesteld was, om de Electien te beschikken, en de dierbaarste Staats-belangen aan den vyand te verkoopen, en door de verguizing der geheiligdste wetten en verpligtingen, welke hy openlyk aan den dag leide, tevens uitdruklyk toonde, dat hy daartoe ten vollen in staat was. Ziet daar dan de heillooste geweldenaryen, onder welken deze Stad niet minder in Stadhouderloze, dan Stadhouderlyke tyden heeft moeten bukken. En wie zal, na de beschouwing van dit alles, na de beschouwing van de laatste onlusten, welke deze Stad (welker Grondwettige Constitutie anderszins, boven verre de meeste Steden, eene uitmuntende onderscheiding tusschen de wetgevende en regtsprekende magt behelst) hebben beroerd; wie zal, vraagen wy, na dit alles, zich by mogelykheid kunnen diets maaken, dat de zaken binnen deze Stad op eenen vasten en regelmatigen voet zouden gebragt zyn? Hebben niet de Stadhouderlyke verkiezingen aldaar een Systhema van Regeering ingevoerd, welk de ontzettendste, de verschriklykste tooneelen van eene allergevaarlykste Regeeringloosheid heeft opgeleverd? Heeft men aldaar niet openlyk beweerd, dat de Hooge Staats-vergadering geen het minste regt had, om voor de herstelling der verstoorde rust te waaken, om eene zeer aanzienlyke menigte van Burgers, die hare tusschenkomst verzogten, te hulp te komen? Heeft men niet daardoor den grond tot een systhema gelegd, welk, indien het algemeen ware aangenomen, alle de Steden tot zoo veele afzonderlyke Republieken zoude vormen, waarin eenige weinige Burgers, ten eenenmaal van het Volk onafhanglyk, naar eene vrye willekeur met de veiligheid en vryheid hunner medeburgeren zouden kunnen speelen (*)? Wie toch zal ontkennen, dat de Regeering van iedere Stad het allereerste gezag in handen heeft, waaraan de handhaavening der wetten, de waarneming der Justitie, de bewaaring der goede orde is toevertrouwd? Maar wie kan dan tevens in alle billykheid ontkennen, dat, wanneer de handhavers der Justitie, in tyden van partyschap — het natuurlyk gevolg helaas! van het tegen-

(*) Zie *Rotterdamsche Stukken*, D. II.

genwoordige Systhema — zich zoo verre door eene blinde partydigheid laten vervoeren, dat zy het eene door de vingers zien, en het andere met het uiterst geweld vervolgen, de Burgers zich in zoodanig geval, by eene hoogere magt, om derzelver byſtand en tusſchenkomst, zouden mogen vervoegen? Wel is waar, deze hoogere magt zou men in de Steden by Burgemeesters en den Raad kunnen zoeken; doch is deze toevlucht wederom niet geheel en al vruchteloos, terwyl een gedeelte der Wethouderſchap zelve Leden, en de Burgemeesters te gelyk de eerſte Wethouders, en de volſtrekte Meesters zyn van den Raad?

Doch, waarom zouden wy ons langer met het betoog hiervan bezig houden? De braave Burgers dezer Stad hebben zulks by hun Adres aan de Hooge Volks-Vertegenwoordigers genoegzaam aangetoond; gelyk zy, by een ander Adres aan Burgemeesteren en Raaden, niet min bondig, dan kloekmoedig, de ongerymde en ſchaadelyke gevolgen hebben aangewezen van de plaats grypende gewoonte, volgens welke Leden van de Regeering, boven andere gequalificeerde Ingezetenen, niet alleen met de Ambten der Admiraliteit, maar ook met de Helft der Capiteins-plaatſen van de Schuttery belast worden. Met eene niet min keurige, dan juiste, berekening hebben zy doen zien, dat 'er, door de waarneming der menigvuldige onderſcheidene bedieningen door dezelfde perſoonen, het zeer mogelyk geval konde plaats hebben, dat in een tydſtip van gevaar, waarin bovenal de tegenwoordigheid der geheele Regeering nodig was, 'er niet meer dan één Lid gevonden werd, om het Collegie van den Raad uit te maaken, en de functien daarvan te vervullen. En het is door dezen beredeneerden aandrang, waarvan de billykheid allerduidelykst doorſtraalt, dat zy in beide deze punten reeds eenigermate gelukkig geſlaagd zyn.

Doch het zyn niet enkel de Burgers dezer Stad, die eene Grondwettige Herſtelling hebben poogen in te voeren. Zy mag zich insgelyks op eenige Regenten beroemen, die zich zelven voor der Burgeren veiligheid en regten hebbende in de bres geſteld, zich daardoor eenen onſterflyken naam hebben verworven.

Het

Het was, onder anderen, de braave GEVERS, die, op den 7den van Juny 1785 — een dag, die daarom by alle welmeenenden in zegening behoort te wezen — eene Propofitie deed, om de fchaadelyke gevolgen van den Stadhouderlyken invloed met wortel en tak uit te rooien. Hy toonde met bondige redenen aan, dat de verkiezing van Vroedfchappen, Burgemeesteren, ja zelfs van Schepenen, ten vollen aan de Stad behoorde; dat de affchaffing daarvan niet eerder gefchied is, dan onder Karel den V*den* en Philips, en dat, wanneer deze verkiezing aan Prins Maurits in 1621, aan Frederik Henrik in 1625, en aan Willem den II*den* in 1647 is overgelaten, zulks alleen gedaan is onder den naam van temporair Mandaat, of Commisfie, en onder expres beding van Acte van non præjudicie. Eindelyk, dat terwyl het Octrooi der Staaten van 1650, by 't welk de oude vrye verkiezing, ook ten aanzien van Burgemeesteren en Schepenen, wederom herfteld werd, zoo min, als dat van 1658, door een tegengefteld Octrooi vernietigd, maar in tegendeel in de jaaren 1752 en 1759 uitdruklyk was gereclameerd tegen de geweldige inbreuken, welke men daarop gemaakt had, de Regeering derhalven tegenwoordig zoo veel te meer regt had, om de herftelling daarvan te rug te eifchen, kunnende de ftrydige gewoonten in dit opzigt niets het minfte afdoen, omdat zy ten allen tyde, enkel als temporaire toelatingen, zonder præjudicie of confequentie voor het vervolg, hebben plaats gehad, of kunnen aangemerkt worden.

De gronden van dit gewigtig voorftel werden door dezen Handhaver der Volks-regten nog nader bevestigd by eene Memorie van 8 Augustus; eene Memorie, welker mannelyke welfprekendheid, bondige redeneeringen, en zuivere Republikeinfche gevoelens der vergetelheid verdienen ontrukt te worden, waarom wy niet kunnen nalaten, eenigen van derzelver voornaamfte trekken hier ter plaatfe mede te deelen. „ De „ Privilegiën en Regten," dus laat zich dees Staatsman onder anderen uit, „ moeten gehouden worden, voor al„ toos aan ieder byzonder Lid dier Burgerye, zoo ouden „ als jongen, ook zelfs aan hun, die ten tyde van de „ Concesfie nog niet in de waereld waren, toegeftaan

„ te

,, te zyn en toe te behooren. — Een Volk moet be-
,, schouwd worden als eene *persona moralis*, welke,
,, hoe zeer de individus, waaruit hetzelve bestaat,
,, van tyd tot tyd versterven, altyd geoordeeld word
,, in wezen te blyven, en het zelfde Volk te zyn. —
,, Gelyk ook alle dezelve Privilegiën en Regten, aan
,, eene geheele Burgerye geschonken, niet verlooren
,, kunnen worden, omdat veele, ja zelfs de meeste
,, en voornaamste der Burgeren, daar tegen handelen,
,, dezelve verwaarlozen, of dezelve direct of indirec-
,, telyk door verzuim aan anderen overgeven of over-
,, laten: — de daaden van eenigen kunnen immers,
,, volgens de eerste principes van recht en billykheid,
,, niet op rekening van het gantsche lichaam der Bur-
,, gerye gesteld worden; nochte de renuntiatie van
,, eenige aan zekere Regten, de gantsche Burgery
,, competerende, de gezamentlyke Burgers van die
,, Rechten berooven, wanneer die gezamentlyke Bur-
,, gers den rénuntiant ten dien einde niet gemagtigd
,, hebben; kunnende om de overgiften, of tempo-
,, rairen afstand, welken de Regeering gedaan heeft,
,, geenzints geällegeerd worden, dat die overgifte of
,, temporaire afstand gedaan is door de Regeering,
,, *als repræsenteerende de gantsche Burgery*, ten zy
,, *de Regeering ten dien einde door de Burgery gemag-*
,, *tigd is geworden, en daartoe bevoegdheid gekregen*
,, *heeft*. Was zulks niet geschied, dan stelde zich
,, de Regeering gelyk met een *Mandataris*, *die zyn*
,, *last te buiten gegaan is*, *en den geenen*, *van wien*
,, *hy zyn mandaat ontleenen zoude*, nergens in heeft
,, kunnen verbinden of præjudiceeren. Geen Ligchaam
,, derhalven van Regeering binnen deze Provincie heeft
,, *in haren boezem de bevoegdheid*, om van den inhoud
,, dier Privilegiën in het geringste af te wyken. En by-
,, aldien een dergelyk ligchaam van Regeering be-
,, speuren mogt, dat in eenig Privilegie iets mogt resi-
,, deeren, 't welk *voor de Burgery* nadeelig zoude
,, kunnen zyn, zoo zoude in dit geval zulk een Col-
,, legie van Regenten *verplicht* zyn, zich te dier
,, zaake *uit naam van de Burgery*, te vervoegen tot
,, den Souverain, met verzoek, om zulk een Privile-
,, gie tot nut en voordeel der Burgery te altereeren.
,, Waarom dan de Regenten volgens eed en conscien-

,, tie

„ tie verplicht zyn, om, als REPRÆSENTANTEN
„ *van* EENE VRYE BURGERY, en als BEWAAR-
„ DERS *van* DERZELVER PRIVILEGIEN, alle
„ zodanige misbruiken, welke tegen recht, reden en
„ billykheid in de Constitutie van den Burgerstaat, de
„ Regeering en het bestuur van denzelven, door ver-
„ zuim en onachtzaamheid, mogen zyn ingeslopen,
„ op de best mogelyke wyze te verbeteren, al het
„ geen door de Voorzaten, 't zy uit wanbegrip of
„ eene al te groote inschiklykheid, verwaarloosd is,
„ te herstellen, en dus zich, of der Burgery, weder
„ toe te eigenen al het geen aan hen op eene *onwet-*
„ *tige* wyze *ontvreemd* is, en als nog *onrechtvaar-*
„ *diglyk* word onthouden.

„ Misbruiken", dus besluit eindelyk dees waardige Volks-Vriend zyne voortreflyke Memorie, „ worden
„ in eene zaak van zodanige natuur *nimmer door* lang-
„ duurigheid van tyd gewettigd, en zyn uit dien
„ hoofde, *vooral by een vry Volk*, altyd een geschikt
„ object van hervorming. — HET IS EEN VRY
„ VOLK BY ALLE GELEGENHEDEN EEN GE-
„ PAST TYDSTIP, OM TEGEN EEN ONWET-
„ TIG OF MISBRUIKT GEZAG ZICH TE OP-
„ POSEEREN, EN, MET VERBREEKING
„ VAN SLAAFSCHE BANDEN, ZICH IN DE
„ OUDE EN WETTIGE VRYHEID TE HER-
„ STELLEN."

Na het geen wy tot dus verre wegens de Constitutie dezer Stad hebben aangemerkt, na het voordragen van eenige grondstellingen, deswege in den vollen Raad geuit en verdedigd, zou het niet moeilyk vallen, daaruit de vorderingen af te leiden, welke de Burgery met reden zou kunnen doen; dan, daar wy zoo veel mogelyk de kortheid betrachten, zy het genoeg, hare regten kortelyk aan te stippen.

Vooreerst, heeft zy het regt tot het maaken eener nominatie by de openvallende Raads-plaatsen.

Ten tweeden, zoude zy, even als in andere, en wel kleinere, Steden plaats heeft, kunnen vorderen, dat het getal der Raaden uit *veertig* bestond, de Burgemeesters daaronder begrepen.

Ten derden; dat de Boonheeren, die de Wethouderschap benoemen, *zeven* in getal zyn zouden.

Ten

Ten vierden; dat deze Boonheeren, zoo wel uit de Burgery, als uit de Regeering, genomen werden, terwyl men om beurte *drie* of *vier* daaruit zoude kunnen benoemen.

Ten vyfden; dat, daar 'er oirſpronglyk een uitdruklyk onderſcheid tusſchen den Raad en de Vroedſchap plaats greep, voortaan ook de Burgemeesters door het Volk zouden benoemd worden.

De overige byzonderheden, die in het plan eener Grondwettige Herſtelling ten aanzien dezer aanzienlyke Koopſtad zouden kunnen en moeten begrepen worden, laten wy ter verdere naarſpooring over van hun, die moeds genoeg zullen hebben, om het zelve in te voeren, vergenoegende ons, die Hoofd-pointen te hebben opgegeven, zonder welker herſtelling althands de burgerlyke veiligheid en vryheid nimmer op eenen beſtendigen voet zullen geſtaafd worden.

GORINCHEM.

De agtſte in rang der ſtemmende Hollanſche Steden is GORINCHEM of GORNICHEM, by verkorting ook GORKUM genoemd. Zy was weleer de hoofdſtad van den Lande van Arkel, met het welk zy eene afzonderlyke Heerlykheid uitmaakte; doch is na verſcheide omwentelingen, eindelyk, in den jare 1412 met Holland vereenigd (*).

Deze vereeniging echter heeft haar, ten aanzien der Politie, de oude gedaante, in welke zy onder haren Heer ſtond, geheel benomen. Men vindt aldaar aan het hoofd van het Stedelyk bewind eenen Bailluw, onder den naam van *Drosſaard*, die, in oude tyden, Burgemeesters, Schepenen en Raaden verkoos, en ook zelf zitting had in den Raad; en, daar hy dezen zoo wel als Burgemeesters, naar goedvinden, konde byeenroepen, was hy, ſchoon in veele gevallen van Politie en Juſtitie een openlyke party, volſtrekt meester van alle onderhandelingen, beſluiten en vonnisſen. Deze overheerſching van éénen had ten gevolge, dat de Staaten van Holland, na het overlyden van Willem

(*) Zie VAN MIERIS *Gr. Charterb.* D. III. bl. 208.

lem den II*den*, dit wangedrogt in eenen vryen Staat ten eenenmaal vernietigden, verklaarende, dat de Drosſaard voortaan geene zitting langer in den Raad zoude behouden. Naauwlyks echter werd Willem de III*de* tot Stadhouder aangeſteld, of hy begiftigde een zyner gunſtelingen, Lodewyk Huigens, met het Drosſaardſchap: deze verzuimde geen oogenblik, om zich die volle magt toe te eigenen, welke zyne voorgangers hadden bezeten; en, ſchoon zyne Staatzucht zelfs tot die buitenſpoorige hoogte ſteeg, dat men hem in zyne bediening ſchorſte, en tot eene aanmerklyke geld-boete verwees, wist hy zich echter, met behulp van den Stadhouder, zoo wel ſtaande te houden, dat hy een groot gedeelte van het gezag der oude Drosſaarden behield, tot dat eindelyk de voorgemelde Stadhouder in den jare 1686, zich de hoedanigheid van ſcheidsman aanmatigende, uitſpraak deed over het verſchil, verklaarende, dat de Drosſaard, na voorafgaande kennisgeving aan Burgemeesteren, de magt had om de Vroedſchap te beleggen, voorſtellen te doen, in één woord, om het geheele beloop der deliberatiën te beſtieren, behoudende hy, enkel als eene toegift, tevens zitting in de kamer van Burgemeesteren. By het overlyden echter van Willem de III*de* deden de Staaten hunne reſolutie van 1652 wederom op nieuws gelden, zoodat hy zedert dien tyd van zyne zitting in den Raad heeft moeten afzien.

Behalve den Drosſaard is 'er te Gorkum nog een *Schout*, die de magt heeft, om in Schepens-kamer den Regt-bank te ſpannen, de ſtemmen op te nemen, en elk, die onder het pleiten eenige onvoegzaamheid pleegt, in boete te beſlaan.

In oude tyden waren 'er ſlechts *twee Burgemeesters*; doch dit getal is vervolgens tot *drie*, en naderhand tot *vier* vermeerderd, die uit eene, door den Raad gemaakte, nominatie worden gekozen.

Het Collegie van Schepenen beſtaat uit *zeven* Leden, welker verkiezing, zoo wel als van Burgemeesteren, deze Stad, uit de heerſchappy van hare byzondere Heeren tot die der Graaven van Holland zullende overgaan, by het plan, ten dien einde door haar aan Willem van Beyeren overgegeven, heeft voorbehouden, gelyk zulks ook toen ten tyde aan haar

vergund werd; doch, wanneer deze overdragt in den jare 1414 haar beslag kreeg, matigde zich de Graaf van Holland eene volkomene aanstelling aan van deze Wethouders (*). In volgende tyden, toen 'er geen Stadhouder was, werd, na eenige debatten (†), bepaald, dat de afgaande Schepenen eene nominatie van een dubbel getal zouden maaken, waaruit de Vroedschap zoude kiezen. Tegenwoordig geschiedt deze verkiezing door den Stadhouder uit eene nominatie, welke door de Vroedschap gemaakt wordt.

Reeds van 't jaar 1414 vindt men in deze Stad van eenen *Raad* gewaagd, die waarschynlyk uit de zoodanigen bestond, welken reeds als Wethouders gediend hadden (§); schoon men vóór het jaar 1560 nergens leest, dat deze Repræsentanten der Burgery een permanent Collegie geweest zyn (⁎). Hun getal werd by eene Charter van Philips den II*den op drie en twintig* bepaald, waarby de Drossaard den *vier en twintigsten* moest uitmaaken. By een Staats-Octrooi eindelyk van 1651 verbleef aan den Raad zelven de nominatie niet alleen, maar ook de vervulling der vacante plaatsen in dit Collegie. Tegenwoordig telt men onder de Raaden *tien* Leden, die, of als Oom en Neef, als Schoon-Vader en Schoon-Zoon, of als volle Neeven, aan elkander zyn vermaagschapt (‡). Voor het overige worden in deze Stad, behalven eenige Regenten, onder de Burgers, veele onbaatzuchtige Handhavers der Volks-Regten gevonden; doch door eene schandelyke *Conventie* in hunne goede poogingen gedwarsboomd. Zelfs is aldaar een Exercitie-Genootschap, welk zich zeer ernstig bezig houdt met eene Grondwettige Herstelling. Aangenaam zal het ons zyn, wanneer wy den braaven eenige aanleiding gegeven hebben, om dit heilzaam oogmerk te bereiken.

SCHIEDAM.

De negende der stemmende Steden in Holland, is SCHIEDAM, langen tyd onder den naam van *Nieuwen-*

(*) Zie MIERIS III. *bl.* 50, 55 *en* 217.
(†) *Resol van de Witt*, *bl.* 519, 520 *en* 521.
(§) MIERIS III. *bl.* 69.
(⁎) *Groot Placaatboek*, D. V. *bl.* 722.
(‡) *Holl. Hist. Courant* van 1785, N. 106.

wendam bekend. De Burgers dezer Stad hebben zig by aanhoudendheid door hunne nyverheid onderſcheiden, terwyl zy hunnen koophandel door alle de waereld-deelen hebben uitgebreid, blykende het zelfs uit de Stads-Registers, dat zy in den jaare 1597 tot by de honderd ſchepen in zee hadden. Deze, voor een vry Volk gelukkige, hoedanigheid, en de daar mede gepaard gaande bevolking zyn met het begin dezer eeuwe, langs hoe aanmerklyker geworden; zoodat Schiedam thands eene der bloeiendſte Steden uitmaakt van de Republiek, zynde zy dezen bloei verſchuldigd aan het nog Jaarlyks toenemend getal Branderyen, welk tegenwoordig aldaar gevonden wordt. Deze tak van koophandel, zedert het begin dezer eeuw zeer aanmerklyk bevorderd, heeft insgelyks de Scheepvaart grootelyks vermenigvuldigd, terwyl de meeste Graanen regtſtreeks uit de Oost-Zee worden aangevoerd.

Charters van de hoogſte Oudheid, zoo als onder anderen van het jaar 1306, ſpreken, ten aanzien van het Stads-bewind, van Schepenen en Raaden *der Gemeene Poorteren*; deze laatſten waren waarſchynlyk geene anderen, dan Burgemeesters, welken, ten dien tyde, ook wel Threſoriers genoemd werden. Men vindt dezen naam insgelyks in zeker Handvest van 1418, alwaar eenige melding van Burgemeesters en Vroedſchappen gemaakt wordt (*); doch deze laatſten waren zeer waarſchynlyk geene anderen, dan, gelyk elders, de notabelſte Burgers, tot dat Philips van Bourgondiën eindelyk, in den jare 1463, een Permanent Collegie maakte, met het voorregt, van de verkiezing onder hen voor hun leeven te mogen doen. In 1527 werd hun getal door Karel den V*den* op *vier en twintig* gebragt; doch hun te gelyk een groot gedeelte van hun recht benomen in het aanſtellen van Burgemeesteren en Schepenen (†); doch in 't jaar 1650 kreeg de Regeering by Octrooi het regt van verkieſing in alle zyne uitgeſtrektheid te rug, welk reeds door Keizer Karel in zoo verre gekrenkt was, dat hy of zyn Stadhouder de vacante Vroedſchapsplaatzen, uit eene nominatie van drie perſoonen,

(*) Mieris II. D. *bl.* 33. IV. 443.
(†) Rapport der Plac. *bl.* 79.

nen, door de overig zynde Leden gemaakt, vervulde. Na dien tyd heeft men niet min geweldige inbreuken gemaakt op het bewind van deze Stad. Eene der aanmerklykste is ongetwyfeld de *Onderlinge Conventie*, den *4den van November* 1782 gemaakt. Zy behelst verscheide byzonderheden, die haar ten eenenmaale van alle andere bekende conventiën onderscheiden, welke men in de meeste Steden van deze Provincie heeft aangegaan. Zy bestaat, *vooreerst*, alleen uit *twaalf* Leden, en dus uit de helft der Regeering. *Ten tweeden*, moeten alle Stads- of Staats-ambten, Commissiën en Beneficiën, 't zy by tourbeurt, 't zy by rang van den oudsten af, tot dezen kring bepaald wezen, uitgezonderd alleen de Ministeriale Charges, als van Pensionaris, Secretarissen, of andere soortgelyke Stedelyke bedieningen, tot welker vervulling geboorte of gunst alleen niet genoegzaam zyn, en welker vacaturen by meerderheid der Leden van de Groote Vroedschap zullen worden begeven. *Ten derden*, kan een Lid, welk deze Conventie getekend heeft, zyne plaats, als Vroedschap, op zyn Zoon overdragen, en zal zich by den Stadhouder daarvan mogen verzekeren. *Ten vierden*, zullen de Zoonen en behuuwd Zoonen van Vroedschappen of Ministers, by voorkomende vacaturen, den voorrang hebben boven die geenen, welken daartoe uit de Burgery worden genomineerd en geëligeerd, mits de descendenten der eersten boven die der Ministers, de Zoonen aan de Behuwd-Zoonen, en de oudsten aan de jongsten præferabel zyn, haalende men ter staaving hiervan eene Resolutie aan van Burgemeesteren en Vroedschappen van 27 April 1724, by welke waarschynlyk de eerste grondslagen dezer zonderlinge Oligarchie zyn gelegd geworden. Niet onaartig derhalven is reeds aangemerkt, dat door deze Conventiën de Regeering, zoo wel in de Vrouwelyke, als Mannelyke linie erflyk is gemaakt geworden.

Het is dus geenszins de verdienste in hun, die tot de Regeering bevoegd zyn; het is dus van der Regenten zyde geenszins de verbindtenis, om, zonder onderscheid, de kundigsten en braafsten te benoemen, welke de gewigtigste ambten doet vervullen. Het is enkel de gunst, om in deze Conventie te mogen deelen; 't is enkel het toevallig voordeel, om tot de bloedver-

want-

wantſchap der Regeering te behooren. Wat toch moet uit zoodanige Conventie, hoe hoog men daarby de zuiverſte beginſels van Vaderlands-min en billykheid moge opvyzelen, wat toch moet daaruit anders voortvloeien, dan de heillooste verguizing van waare verdienſte, die éénige bronwel van de grootheid, den bloei, en de bevestiging van eene vrye Republiek? — Wat anders, dan dat de aangenaamheden niet alleen, maar het algeheele gezag en de klem der Regeering, in plaatſe van, gelyk de billykheid vordert, tot de geheele Vroedſchap, dat is tot *vier en twintig* Regenten te behooren, nu in tegendeel aan *twaalf*, of liever aan *zeven*, die de meerderheid uitmaaken, in handen worden gegeven, om daarmede naar willekeur om te ſpringen? — Behoeft men in der daad wel een ſterker bewys, om het hooge gevaar te doen zien, waarin zich eene Regeering bevindt, die aan zich zelve is overgelaten, om, by voortgang, de dierbaarſte privilegiën geheel en al op niet te doen uitlopen? Behoeft men iet meer te zeggen, om te betoogen, hoe onontbeerlyk des Volks invloed zy, ter voorkoming van Stadhouderlyke indragten, of ter vernietiging van de ſchreeuwendſte misbruiken der Aristocratie?

SCHOONHOVEN.

SCHOONHOVEN, de tiende in rang der ſtemhebbende Steden, werd in 't Jaar 1397, by het overlyden van haren Heer, den Graaf van Blois Guy, de Chatillon, even als Gouda, met Holland vereenigd; en, ſchoon niet onderſcheiden door haren rykdom, nyverheid of bevolking, hebben echter de Ingezetenen dezer Stad by aanhoudendheid uitſtekende proeven van hunnen heldenmoed aan den dag gelegd. In deze jongſte tyden is hare Regeering de eerſte geweest, die den ſtandaard der vryheid geplant, en het Juk der Stadhouderlyke recommandatiën heeft verbroken.

Wat de Regeerings-form betreft, dezelve is, naar mate van het kleen getal van Ingezetenen, door eene byzondere vereeniging, voor den Volks-invloed genoegzaam gunſtig. De Politie beruſt in handen van twee *Burgemeesteren* en zeven *Schepenen*; doch de wyze, op welke deze negen Ambtenaars benoemd

worden, is geheel verschillende van die, welke in andere Steden plaats grypt. Men heeft hier een Collegie van *Electeurs*, die, by hunne oirspronglyke inrichting, door Schout, Burgemeesters, Schepenen en Raaden werden gekozen; doch die thands, by eene vacature, zelven eene nieuwe verkiezing doen, en dus hun Collegie zelven voltallig houden. In den beginne werden de Wethouders, by eene volstrekte verkiezing, door hun aangesteld; doch, by volgende Octrooien van 1480, 1513, 1542 en 1550, werd bepaald, dat zy enkel eene nominatie van een dubbel getal zouden maaken, waaruit de Graaf of zyn Stadhouder jaarlyks *één* Burgemeester, en *zeven* Schepenen zoude verkiezen. Deze nadere bepaaling schynt tot den Jare 1651 onveranderd te zyn gebleven, als wanneer de Electeurs het regt der vrye verkiezing by de Staaten herriepen, en ook daadelyk verkreegen, zoo dat het zelfs, by het tweede tusschenkomend Stadhouderlyk bewind in 1703, op gelyke wyze in stand bleef.

Van de oudste tyden vindt men te Schoonhoven, even als in de andere Steden, gewag gemaakt van Ambtenaren der Policie, onder den naam van *Raaden*, wordende dezen, gelyk Schepenen, Jaarlyks verwisseld (*). Het Collegie van *Vroedschappen*, als Vertegenwoordigers der Burgery, is van eene laatere instelling. Het getal dezer Vroedschappen bedroeg in den beginne *een en twintig*, en dat der Electeurs *vyf en twintig* Leden; en daar deze *zes en veertig* persoonen, uit den boezem der Burgery gekozen, behalven nog de Burgemeesters en Schepenen, het aantal van notabelen in de Stad bykans verslonden, terwyl zy op dien tyd ten minsten twee derden minder Ingezetenen, dan tegenwoordig, behelsde, was het geenszins te bevreemden, dat de bestryders van den Volksinvloed deze gelegenheid niet lieten voorby slippen, om, van tyd tot tyd, het gezag der Regeering tot een geringer aantal te bepaalen. Ten dezen einde maakten zy eene soortgelyke Conventie, als in verscheide andere Steden nog plaats hebben, onder den naam van *de Vriendschap*, door welke het geheele bewind van Electeurs ter beschikkinge van *vyftien*, en dat der Vroedschap van *twaalf*, en dus aan de meerderheid van

(*) MIERIS, D. III. bl. 9 en 385.

van *zeven* perſoonen werd overgelaten; doch, na het afſchaffen der Stadhouderlyke recommendatiën, ſchynt deze conventie verbroken te wezen.

Voor het overige zyn 'er nog andere misbruiken, die insgelyks eene herſtelling vorderen. In den Jare 1714 verkreeg de Regeering van Schoonhoven een Octrooi van de Staaten, waarby het getal der Vroedſchappen tot op *zeventien* zoude uitſterven, verzoekende zy naderhand, het getal der Electeurs op *één en twintig* te mogen brengen. Intusſchen beſtaat tegenwoordig het Collegie der eerſten uit *één en twintig*, en dat der laatſten uit *zeven en twintig* Leden, bedraagende dus, naar het ſchynt, een getal van *agt en veertig* Repræſentanten der Burgery. Met dat alles echter vergist men zich zeer in deze gedagte. Immers, daar alle de Vroedſchappen te gelyk Electeurs zyn, heeft 'er tusſchen beide de Collegiën geen ander onderſcheid plaats, dan alleen, dat de *zes* jongſte Electeurs enkel gekend worden by het maaken van nominatiën, en den hoogen rang eerst by eene vacante Vroedſchaps-plaats kunnen bekomen: — een onderſcheid in der daad zoo gering, dat het naauwlyks noemenswaardig is, en de verkiezingen der Vroedſchappen op niet doet uitlopen: — een onderſcheid derhalven, welk, als geheel ſtrydig met zyne oirſpronglyke inſtelling, met regt eene algeheele herſtelling verdient. En, daar deze Stad zich op een groot aantal van Regenten kan beroemen, die even waardige Voorſtanders zyn der Volks-regten, als de Ingezetenen zelven verdeedigers hunner Vryheid, is het te hoopen, dat zy geſamenlyk de hinderpalen zullen uit den weg ruimen, die zich daarin mogten voordoen, of dat ten minſten, door een minnelyk verdrag, der Burgery de verkiezing, of de eerſte nominatie der vacante Electeurs-plaatſen zal vergund worden, verkrygende zy dus, ter vergoeding harer oude regten, eenen heilzamen en billyken invloed.

BRIELLE.

De laatſte Stad van het Zuider-Quartier, de elfde der ſtemmende Steden van deze Provincie, is BRIELLE, byzonder beroemd door hare eerſte verovering door de Water-Geuzen, en door de gelukkige aan-

landing van een handvol Luikfche en Nederlandfche Gelukzoekers, die, zonder zulks te voorzien, de allereerfte grondflagen leiden der Republiek; van waar zy dan te regt den naam behouden heeft van de Eerfteling der Nederlandfche vryheid, door welke dezelve in deze Republiek haren zetel heeft gevestigd. In deze laatfte tyden echter levert zy het byzonder fchouwfpel op eener verdeeling van Regeering en Burgery in twee partyen, waarvan de eene de herftelling der aloude regten en privilegiën beöogt, terwyl de andere de inbreuken van het Stadhouderlyk bewind tracht te verdedigen, zynde dus deze laatfte niet ongelyk aan de metgezellen van Ulisfes, die hunne natuurlyke gedaante, welke zy verloren hadden, op nieuws weigerden aan te nemen. — Doch, laat ons ter zake komen. Mogelyk zal eene beknopte opgave van het Stads-bewind eenig meerder licht over het tegenwoordig gefchil kunnen verfpreiden.

Schepenen, *Burgemeesters* en *Raaden.*

Terwyl Brielle met den Lande van Voorne, waarvan zy als 't ware de hoofdftad was, onder eenen afzonderlyken Heer ftond, verkreeg zy het gewigtig voorregt, om jaarlyks, zonder tusfchenkomst van iemand anders, haren eigen Magiftraat te verkiezen. In den Jare 1342 werd haar door Dirk van Moujói vergund, om jaarlyks *zeven* Schepenen te kiezen, die als dan het regt zouden hebben, om *twee* Oud-Schepenen by zich te nemen, en daarenboven nog *twee* Burgemeesters aan te ftellen, met dewelken zy vervolgens *twee* Raaden of Rentmeesters zouden verkiezen, om voor Stads-Finantiën te waaken. Zoodanig was de form, ten dien tyde aan het Stadsbewind gegeven; fchoon men niet gewaagd vindt, op welke wyze en door wie de benoeming of aanftelling der Schepenen zelven zoude gefchieden. Dit ftilzwygen heeft naderhand doen denken, dat dezelve door alle die geenen gedaan ware, welke de Jaarlykfche Wethouderfchap of daadelyk uitmaakten, of hadden uitgemaakt, beroepende men zich ten dien einde op zeker ftuk van den Jare 1433, by 't welk de Vertegenwoordigers der Burgery, in eene zaak van gewigt, voorkomen

men onder den naam van *oud en nieuw Gerecht* (*), alsmede op een Octrooi van Maria van Bourgondiën van 1479, waarby het geschil ten eenenmaal werd afgedaan. Doch het is juist dit Octrooi, welk hun de verkiezing benam, die zy te voren gedaan hadden, latende hun enkel eene nominatie van een dubbel getal, dat is van *veertien*, over, waaruit Stadhouder en Raaden Jaarlyks de *zeven* Schepenen moesten verkiezen. Deze schikking werd vervolgens voor den tyd van *agt* Jaaren door Maximiliaan en Philips bevestigd, met dat onderscheid alleen, dat de verkiezing zoude geschieden door Margareta, Weduwe van Hertog Karel van Bourgondiën, in qualiteit als Vrouw van Brielle en Voorne. Eindelyk bragt Karel van Oostenryk, naderhand onder den naam van Karel den V*den* bekend, in den Jare 1512 deze verkiezing over op den Gouverneur van Brielle, en drie jaaren laater op den Stadhouder en de Raaden van Holland (†). Eerst in het jaar 1651 kregen de Briellenaars hun oorspronglyk regt van vrye verkiezing te rug, wordende zulks, toen ten tyde, aan de Vroedschap, als Repræsentanten der Burgery, in handen gegeven. By de wederinvoering echter van het Stadhouderschap, kwam 'er in 1672 een Staats-Octrooi ten voorschyn, waarby de zaken op denzelfden voet gebragt werden, als by Octrooi van 1620 bepaald was; gelyk dan ook, na de aanstelling van den laatsten Stadhouder, de nominatie van *veertien* persoonen door de Vroedschappen, by meerderheid van stemmen, geschiedt, wordende dezelve nominatie alsdan in handen van den Schout gesteld, en door hem aan den Stadhouder overgezonden, om daaruit de *zeven* Schepenen te verkiezen. Dezen vervolgens in hun ambt getreden, nemen nog *twee* der Oud-Schepenen, die het vorige Jaar in dienst geweest zyn, by zich, en verkiezen uit dit negental eenen Præsident Burgemeester, en eenen Præsident Schepen, terwyl zy daar te boven, buiten dit hun Collegie, nog een andere Burgemeester aanstellen tot Opziener der Finantiën. Door deze *tien* Leden worden eindelyk *twee* Raaden verko-

(*) Alkemade, *Beschryv. van den Briel, bl.* 95 *en* 97.
(†) Mieris, III. 673. IV. 1009.

kozen, tot Opzieners over Stads werken en gebouwen, die hunne zitting nemen in de Wethouderſchap.

Vroedſchappen.

Wat nu het Collegie der *Vroedſchappen*, als handhavers van des Volks belangen, betreft, hetzelve heeft oudtyds in deze Stad zoo min, als elders, uit een bepaald getal van Leden beſtaan. Regeerende zoo wel als Oud-Burgemeesters, Schepenen, of Raaden ſchynen in gewigtige voorvallen eenen Raad te hebben gevormd, waaruit de reſolutiën, vergunningen en deputatiën, in naam der Stad voortvloeiden. In den jare 1433, by voorbeeld, maakten zy een getal uit van *twee en veertig* Leden (*), waaruit men veilig beſluiten kan, dat zy enkel uit den bloem der geheele Burgery werden genomen. De naam van Vroedſchap komt het eerst voor in een Octrooi van 1476 voor het oud en nieuw Gerecht. Voor het overige is 'er tot op het jaar 1618 geen bepaald getal van Leden geweest, als wanneer de Stadhouder Maurits een Collegie van *twintig* Vroedſchappen oprichtte, welk, ſchoon naderhand tot *vyftien* Leden verminderd, zyn oude getal echter te rug gekregen en tot nog toe behouden heeft.

Regten tot Herſtelling.

Uit dit verhandelde kan men dus ligtelyk afnemen, dat het Octrooi van 1476, in plaatſe van den naam van *Privilegie* te verdienen, eerder eene vermindering, dan eene handhaavening of eene vermeerdering van der Burgeren regten moet genoemd worden: gelyk ook de despotieke handelwyze van Maurits de aloude Stedelyke Conſtitutie ten eenenmaal omkeerde. Het zou derhalven de vraag zyn, of eene vernieuwing, die in haren oirſprong zelve onregelmatig is, immer door het gezag der Staaten, die men toch in geen ander licht, dan als Verdedigers der Privilegiën beſchouwen moet, heeft kunnen gewettigd worden; — en dat wel in een tydſtip, waarin deze Staaten zel-

(*) Zie ALKEMADE, *bl.* 92 *en* 123. MIERIS, IV. 1009.

zelven niet meer dan werktuigen waren dierzelfde gewelddadige overheerfching, door welke zy hunne aanftelling hadden ontvangen? En deze verandering is zoo veel te fchaadelyker voor de Burgery geweest, als haar geheele invloed by dezelve binnen den engen kring van *twintig* perfoonen is bepaald geworden, die, in plaatfe van, gelyk weleer, de Wethouders uit de Burgery te nemen, zulks ten eenenmaal verwaarlozen, terwyl wy voor het overige reeds gezien hebben, dat de Raad uit *twee en veertig* Leden beftaan heeft.

Van geen gering belang derhalven zyn de herroepingen, welken de Brielfche Burgers met regt zouden kunnen doen, van die aloude Privilegiën, wier handhaavening of herftel by de Unie van Utrecht zoo uitdruklyk is bezworen. Men heeft zelfs alle reden van zich te vleien, dat zy ten aanzien van dit gewigtig ftuk in veelen hunner Regenten de kloekmoedigfte verdedigers zullen vinden. Het is bekend, met welken onverzetlyken moed negen dier Vaderlanders, fchoon de minderheid in de Vroedfchap uitmaakende, zich tegen den onwettigen indragt der recommendatiën, of liever, der volftrekte beheeringen van den Stadhouder hebben aangekant. En hoe toch kan eene verbindtenis, om zich in de begeving van alle ambten en commisfiën volkomen naar het genoegen van den Stadhouder te gedragen, immer overeengebragt worden met de plegtige gelofte, om aan de Privilegiën gehouw en getrouw te wezen; — aan privilegiën, welke eifchen, dat Regenten op hunnen eed, in confcientie, enkel verkiezen zullen de *notabelften, eerbaarlykften, reckelykften, en vredelykften, zonder zulks te laten om lief of leed, noch om generhande zaken*? Het is vervolgens bekend, hoe deze Minderheid, by haar beklag over deze onwettigheid aan de Staaten van Holland, in hare regtvaardige zaak heeft gezegevierd: doch gantsch Nederland is ook aan den anderen kant getuige, hoe zeer de Meerderheid van den Raad dezer Stad, door dezen billyken uitflag zich beleedigd achtende, naderhand, op voorgeven kwanswyze van eene verblindde en omtrend hare regten onverfchillige Burgery, publicatiën heeft durven afkondigen, regtftreeks ftrydig met de

welmeenende oogmerken en bevelen der Hooge Overigheid: en het wordt dus meer dan tyd, om, ter voorkoming van alle dergelyke wanstaltigheden, der Burgery zoodanigen invloed op het Stads-bewind te verschaffen, waardoor het vuur der vryheids-min niet slechts eene rasch voorbygaande vlam, maar integendeel eenen duurzamen gloed zou kunnen uitleveren. — Hoe ligtelyk ware misschien het aantal der Vryheids-vrienden daardoor te vermeerderen, ter vernietiging van het willekeurig gezag van éénen? — Hoe ligtelyk waren mogelyk de wederzydsche belangen van Regenten en Burgeren te vereffenen, wanneer de tegenwoordige staat van zaken onder de eersten bleef stand grypen, en, by voorkomende vacatures in den Raad, de nominatie van eerste nieuwe Vroedschappen aan de voornaamste Burgers werd toegestaan?

IV.

STEMMENDE STEDEN VAN NOORD-HOLLAND.

Dat gedeelte dezer Provincie, welk men doorgaans *Noord-Holland*, *West-Friesland*, of *Noorder-Quartier* noemt, verdient in veelerleie opzigten eene byzondere opmerking. Reeds eenige eeuwen had het Zuider-Quartier den Graaf en zyn gezag erkend en gehoorzaamd, toen de West-Friezen nog by aanhoudendheid weigerden, zich daaraan te onderwerpen; en, wanneer zy eindelyk door geweld daartoe werden gedwongen, wisten zy zich, door middel van hunne moerassen en eilanden, die zich uit hunne meiren verhieven, telkens aan het Juk der dwinglandye te ontrukken. Hunne grondwetten, gewoonten en zeden verschilden niet veel van die hunner naamgenoten aan de overzyde der tegenwoordige Zuider-Zee, welke toen ten tyde een ongelyk smaller water was. In navolging van deze hunne Nabuuren, wilden zy steeds den alouden naam van *vry* en *moedig* bewaaren, en leefden dus naar hun welgevallen onder eene vrye Volks-regeering (*). Geduurende den tydkring van

(*) Zie MEERMAN *Leven van Graaf Willem*, D. II. bl. 79. VAN DER WOUDE *Kronyk van Alkmaar* bl. 19.

van drie honderd Jaaren ziet men hen, onder de eerste Graaven van Holland, hunne vryheid kloekmoedig verdedigen, tot dat zy eindelyk in den Jare 1299 ten eenenmaale werden te onder gebragt. En, schoon deze bemagtiging niet geschiedde, dan na eene geweldige nederlaag der West-Friezen; schoon by dezelve zeer harde voorwaarden plaats grepen, kreeg zy echter haar beslag niet, dan nadat zy met hunne overwinnaren een onderling verdrag gemaakt hadden, welk, op naam der Gemeenten van West-Friesland, zelfs met het Zegel der geringste dorpen van dit Gewest werd bekrachtigd; uit welk alles derhalven wy by voorraad kunnen opmaaken, dat wy in ons volgend betoog verscheide trekken der aloude Volks-regeering zullen ontmoeten.

ALKMAAR.

Weinige Steden zyn 'er in de daad te vinden, die, na hare stichting tot op de groote omwenteling, welke de Republikeinsche Regeerings-form te weeg bragt, voor de edele zaak der Vryheid meer geleden hebben, dan ALKMAAR. In den beginne was het eene sterkte, geschikt, om de West-Friezen te bedwingen, en de Ingezetenen waren dus natuurlyker wyze genoodzaakt, de party van den Graaf te kiezen; doch het zy 't climaat, 't zy de noodwendige verstandhouding met de overige bewooners van dit Quartier hun gevoelens van dapperheid en onafhanglykheid inboezemde, die van Alkmaar echter waren by aanhoudendheid verdedigers der burgerlyke vryheid, schoon niet altoos even voorspoedig in hunne ondernemingen. Dan eens zich tot de zyde der Hoekschen begevende, en de wettige regten van Vrouwe Jacoba van Beyeren handhaavende, moesten zy de verbeurtverklaaring hunner Privilegiën door Philips van Bourgondiën verduuren. Dan weder de toevlucht zynde van alle die ongelukkigen, die door de knevelaryen der Ontvangers en door den uitersten honger tot zoodanigen wanhoop gebragt waren, by welken alle wetten hare kracht verliezen, moesten zy dulden, dat hunne Stad, voor eene meerdere magt moetende bukken, veroordeeld werd, om hare muuren, poorten en torens af te breken, en hare privilegiën aan

eenen

eenen onmededogenden overwinnaar ter willekeurige beheering over te geven. Het Jaar 1573 eindelyk levert een uitmuntend bewys op hunner aloude dapperheid, terwyl Mannen en Vrouwen zich tegen de Spaansche tieranny heldhaftig verdedigden, en den vyand noodzaakten het beleg op te breken; van waar dan ook het gemeene spreekwoord; *Van Alkmaar begint de Victorie.*

Burgemeesters.

Reeds in de oudste tyden ontdekt men der Burgeren invloed op het Stads-bewind door middel hunner Burgemeesteren. By een Handvest van Hertog Willem van Beyeren van 19 February 1414 wordt van dit ambt breedvoerig gesproken; schoon uit ditzelfde stuk, waarvan wy aanstonds zullen handelen, blykt, dat 'er toen slechts *drie* Burgemeesters geweest zyn, die naderhand by een Staats-Octrooi van 1588 tot op *vier* zyn gebragt geworden, hebbende de Burgemeesters ten allen tyde deze hunne waardigheid niet langer, dan een Jaar, mogen bekleeden.

Vroedschap.

In den Jare 1418 vindt men reeds van eene Vroedschap gewaagd onder den naam van *Gemeene Vroedschap* (*). Dezelve moet in de daad van zeer oude herkomst zyn, omdat, by gelegenheid van zeker verschil in 1450 tusschen de Regeering en Rykdom, Vroedschap en Gemeente der Stad, een Collegie van *een en dertig* Leden werd opgericht, niet alleen, om Jaarlyks de Geregts-luiden te verkiezen, maar ook om in alle zaken, den oirbaar en welvaart der Stede raakende, bewind te voeren. Doch deze Kiezers beroofden van tyd tot tyd dat gedeelte der Burgery, welk aan het hoofd der Volks-vergaderingen de belangen der Gemeente steeds had gehandhaafd, van zyn en naam van Vroedschap, bragten dien tot zich zelven over, en, naar gelang de Burgery in het vervolg over de publieke zaken niet meer werd geraadpleegd, raak-

(*) Zie Mieris D. IV. bl. 443.

raakte ook de naam en invloed allengskens geheel verlooren. Het getal der Vroedfchappen werd door Philips de Schoone tot *veertig*, doch naderhand in den Jare 1618 door Karel de *Vde* tot *zestien* gebragt, en eindelyk op den *26sten* van September 1530 op *vier en twintig* bepaald, by welk getal het vervolgens gebleven is.

Schout en Schepenen.

Terwyl deze Stad door de Graaven gefticht is, om ter uitbreiding of bewaaring van hun gebied te kunnen dienen, zyn 'er waarfchynlyk in den beginne geene andere bewindsluiden geweest, dan van den Graaf, of door hem zelven aangefteld. Deze Ambtenaars beftonden uit één Schout en zeven Schepenen, welk getal geene verandering ondergaan heeft. Naderhand verkreeg de Regeering dezer Stad het gewigtig Privilegie om haren eigen Schout te mogen verkiezen. In deze laatfte tyden echter is, zoo over de verkiezing van Schepenen, als van Burgemeesters en Raaden, zeker gefchil gerezen, welks aandagtige naarfpooring een geheel nieuw licht over de grondwettige conftitutie dezer Stad kan verfpreiden.

Beredeneerd Vertoog over de wettige Conftitutie van Alkmaar.

Van de oudfte tyden, zelfs reeds van den Jare 1299, wordt de naam van *Gemeene Poorteren* zoo wel, als van Schepenen en Raaden, aan het hoofd van verfcheide openbare keuren en verdragen gevonden (*). Het gewigtigst Privilegie echter, welk dezen invloed des Volks ten vollen bevestigde, is ongetwyfeld dat van Jacoba van Beyeren, door haar den 11den van April 1426 gegeven. By hetzelve verklaarde zy uitdruklyk, dat de Burgery, ter vergeldinge van alle dienften, welke deze aan hare Voorzaten bewezen had, het voorregt, dat zy reeds bezat, zoude behouden, om *zestien* Hoofdmannen te hebben, die Jaarlyks door de Dekenen der negen Gil-

(*) Zie MIERIS, D. I. bl. 612. D. II. bl. 4 en 394.

Gilden, gelyk deze Dekenen, op dezelfde wyze, Jaarlyks door de meerderheid der Gildebroeders zouden verkozen worden, en dat de Jaarlyksche verkiezing van drie Burgemeesteren, en van zeven Schepenen door deze *zestien* Hoofdmannen en Dekenen zoude geschieden, wordende daarenboven nog bepaald, dat, zoo wanneer eenig Deken, Hoofdman, Burgemeester of Schepen tusschentyds mogt overlyden, men als dan *by den meesten gevolge van hun, die leevendig waren, in des dooden staat eenen andere zoude kiezen, die dat jaar dan voort uit dienen zou, en niet langer.* Dit gewigtig Privilegie was verknocht aan, en in gevolge van een ander, by het welk de Dekenen en Hoofdmannen hun advies en toestemming moesten geven, zoo tot het maaken van nieuwe keuren, als tot het regelen der Stads-Accysen (*).

Volgens deze bepalingen derhalven werd „ de „ klem der Regeering”, zoo als de Minderheid van Alkmaar's Raaden heeft aangemerkt, „ niet gebragt „ in handen van een vast bepaald getal van Vroed-„ schappen uit de rykſten en aanzienlykſten, die, van „ deze magt misbruik maakende, der Gemeente zwaa-„ re belastingen konden opleggen, en verder naar „ willekeur regeeren, zonder dat de Gemeente, of „ door hen zelven, of door een hooger Collegie, „ eenige hulp konde worden toegebragt; maar dat, „ terwyl het Privilegie de klem der Regeering in „ handen stelde van Repræsentanten, jaarlyks door „ de Burgery, en van Wethouders, jaarlyks door de-„ ze Repræsentanten gekozen, ieder afzonderlyk Bur-„ ger, door middel dezer jaarlyksche veranderingen, „ zynen invloed op de algemeene zaak behield, en de „ aanleidingen tot misbruiken en onderdrukkingen ge-„ maklyk en krachtdadig konde te keer gaan; gelyk „ daardoor tevens aan alle Burgers gelegenheid ge-„ geven werd, om jaarlyks deel te krygen in de Re-„ geering en het bestellen der Magistraat.”

En hoe toch is het te gelooven, dat de Burgery zich in zoo verre heeft kunnen vergeten, om een, voor haar zoo dierbaar, Privilegie ten eenenmaal te vernietigen? Intusschen vindt men zulks in een Handvest van

(*) Zie MIERIS, D. IV. bl. 839.

van 26 Maart 1450, waarby bepaald werd, dat zekere *een en dertig* Perſoonen *de Stad gezamentlyk zouden regeeren en gouverneeren, zoo in het Jaarlyks noemen en kieſen van de Perſoonen tot het Gerecht volgends de Privilegiën, als in alle andere zaken, den oirbaar en welvaart der Stede aangaande, en dat dezelve ook, by aflyvigheid van eenigen uit dezelve een en dertig Perſoonen, anderen zouden kieſen, zetten en ordineeren.* En deze ſchikking komt dan nog voor, als gemaakt by eene *vriendelyke overeenkomst en overdragt* tusſchen die *Alinge, Ryckdom, Vroedſchap en Lichaam der Stad.* Doch het is met dat alles zeer opmerkelyk, dat by deze overeenkomst geene melding hoegenaamd gemaakt wordt van de verbeurtverklaaring der Privilegiën, welke de geweldenaar Philips, omtrend vyf maanden na de gegevene Charter van Vrouwe Jacoba, heeft durven doen: — eene verbeurtverklaaring, die, door zekere opſtand zynde veroorzaakt, welke toen ten tyde had plaats gehad (*), nog zoo veel te meer verwondering moet baaren, daar Philips zelf zeer uitdruklyk verklaarde, dat het meerdere deel der voornaamſte Ingezetenen, en dus vooral van hun, die by deze verbeuring het meest zouden verloren hebben, in het bewuste oproer niets het minſte betrokken was. Eindelyk, Philips zelf komt in de gemelde overdragt, volgens den gewoonen ſtyl, waarin dezelven doorgaans geſteld waren, niet zoo zeer voor als opperſte wetgever, maar enkel als zoodanige, die de gemaakte overeenkomst *goedkeurde* of *bevestigde*. Want hoe toch heeft de Burgery eenig contract kunnen aangaan, zonder het daadelyk bezit van iets, waarover zy zoude beſchikken? Hoe heeft zy van een Privilegie kunnen afſtaan, welk niet ſlechts aan de tydelyke Burgery en Gemeente der Stad Alkmaar, maar wel uitdruklyk aan hare nakomelingen *ten eeuwigen dage* was vergund geworden? Doch alle deze tegenwerpingen krygen nog zoo veel te meer grond en gewigt, wanneer men nagaat, dat het altoos de aangenomen grondregel by de Staaten geweest is, dat 'er ten aanzien der aloude Volks-voorregten geene verjaaring

(*) Zie VAN MIERIS, D. IV. bl. 1072.

ring kan plaats grypen (*). En het is op dezen onwrikbaren grond, dat de Meerderheid van Alkmaar's Regenten zich verlaten heeft, wanneer zy verklaart, dat de Handvesten, Privilegiën en Octrooien nog heden ten dage aan de Stad en Burgery toekomen, en het derhalven den pligt van een ieder braaf Regent rekent, om dezelve, als zoo veele waardige eerteekenen van der Voorvaderen deugd en dapperheid, en als zoo veele dierbare kleinoodiën voor deze Stad en hare Burgery, te respecteeren, te bewaaren, en alzoo aan de nakomelingschap over te leveren.

Voor het overige is het algemeen bekend, hoe uitmuntend de Regeering dezer Stad zich in de laatste tyden door haren standvastigen yver voor de behartiging der hooge Staats-belangen heeft onderscheiden. Het is genoegzaam bekend, dat by de Vroedschap dezer Stad, op voorstel van den President Burgemeester de Dieu van 12 February 1783, op den 24*sten* dierzelfde maand, by eene zeer groote Meerderheid het treffelyk besluit genomen werd, niet alleen tot afschaffing der Stadhouderlyke recommendatiën, maar ook nog, om voortaan geene nominatiën tot verkiezing van Burgemeesteren, Schepenen, Vroedschappen en Thresorier aan den Stadhouder te zullen toezenden. Hoe zeer deze Meerderheid in dit opzigt op grond der Octrooien van 1426 en 1450 — Octrooien, waarin de Regeerings-bestelling volstrekt ten eenenmaal aan de Stad was overgelaten — haar gedrag meende te wettigen; hoe zeer zy, ten meerderen betooge, ook nog die der Staaten van 1650, 1669 en 1728 aanvoerde, zulks echter hield noch de *vier* Leden, die de Minderheid uitmaakten, noch den tegenwoordigen Stadhouder te rug, om zich tegen deze herroeping uitdruklyk te verzetten. Ten dezen einde beriepen Dezen zich op zeker Privilegie van Karel de V*de* van 26 September 1530, als mede op een ander van Willem de I*ste*, in naam van Philips de II*de*, van 1565, gelyk ook op een derde van de Staaten van 6 December-

(*) Zie DE GROOT, *Inl. tot de Holl. Regtsgel.* I. B. II. D. §. 20.

cember 1588. En, daar het onbetwistbaar is, dat by deze drie ſtukken de verkiezing van Burgemeesteren, Vroedſchappen, Schepenen en Threſoriers aan den Stadhouder is opgedragen, meenden zy zich daarop met regt te mogen gronden. Ja zelfs gingen zy zoo verre, van te beweeren, dat, vermits de Privilegiën van Alkmaar in de jaren 1426 en 1492 waren verbeurd verklaard, en niet eerder te rug gegeven, dan in 1530, de drie aangehaalde Octrooien een des te grooter gezag verkreegen, en de Charter derhalven van 1530 als de éénige richtſnoer van het Stads-bewind moest worden aangemerkt; te meer nog, zoo zy meenden, daar hetzelfde plan onder eene Republikeinſche en Stadhouderlyke Regeering in 1588 was gevolgd worden, en de Octrooien, in Stadhouderloze tyden gegeven, altoos voor nul en van geene waarde gerekend waren, zoo dra men een Stadhouder had verkozen. Beide partyen hebben zich eindelyk te gelyk bediend van een Octrooi van 1610, waarby de verkiezing der Vroedſchap de éénige is, welke buiten den Stadhouder konde geſchieden, ſchoon dit zelfs niet langer dan tot den 20*ſten* December 1620 ſtand hield.

Deze zyn de algemeene gronden, waarop beide partyen zich hebben beroepen. 'Er zyn Privilegiën, dit ſchynen zy beiden te beweeren, die door verdere Octrooien of bevestigd, of vermeerderd, of verminderd zyn geworden. In deze groote verſcheidenheid moet het laatst gegeven Octrooi tot eene grondwet, of liever, tot een punt van beſlisſching dienen. Ingevolge hiervan meenen de yverige Republikeinen de grootſte kracht aan dat van 1650 en 1728 te mogen toekennen. De Stadhoudersgezinden, in tegendeel, dezen verwerpende, omdat zy in Stadhouderloze tyden gemaakt zyn, bepaalen zich tot dat van 1620, als het welk de Regenten zelven, by de verheffing van Willem de III*de* in 1672, en van Willem de IV*de* in 1748, ten aanzien der Stadhouderlyke verkiezingen hebben doen gelden. Tegen dit laatſte verklaaren wederom de Leden der Meerderheid, dat het Octrooi van 1620 niet alleen een gevolg was van het willekeurig bewind, welk Prins Maurits, met omkeering van de geheiligdſte gronden der Conſtitutie, zich had

aangematigd; maar dat de gerezene onlusten, de oproerigheid van het Volk, en de buitenſpoorige magt van den Stadhouder in de jaaren 1672 en 1747 den Regenten ten eenenmaal de vryheid benamen, om in dit opzigt volgens de vorige Privilegiën te kunnen handelen: waarby men nog voegen kan, dat, indien al de Octrooien van 1650 en 1651 van dien aart waren, dat daaruit eenige bepaalingen konden afgeleid worden ten aanzien der herſtelling van het Stadhouderſchap, zulks alleen zou kunnen plaats grypen in zoodanige articulen, die in den eigenlyken zin tot het ambt van den Stadhouder behooren. En of dit zoodanig zy, zullen wy, naar het ons toeſchynt met eene genoegzame klaarheid, door eenige bedenkingen trachten aan te wyzen, die misſchien ook de wederzydſche voorgevens het best zullen kunnen vereenigen.

Niemand inderdaad zal ontkennen, dat de Unie van Utrecht de grondſlag is, zoo wel van het onderlinge bondgenootſchap der onderſcheidene Provinciën, als van derzelver byzondere Regeering, en daar deze Unie zelve als eene voorafgaande bepaaling vast ſtelt, dat alle Leden van hetzelve Bondgenootſchap by hunne aloude regten en voorregten zullen bewaard blyven, vloeit daaruit onmiddelyk voort, dat niet alleen de reſpective Regeeringen, maar zelfs de afzonderlyke Collegien en Burgers een volkomen regt hebben, om alle hunne aloude regten, privilegien en coſtumen te herroepen, voor zoo verre zy eenigzins kunnen geoordeeld worden, niet te ſtryden met die Republikeinſche Conſtitutie, welke naderhand als wettig en noodzaaklyk is bevestigd geworden, en in dit opzigt derhalven kan 'er by geene mogelykheid eenige verjaaring worden voorgegeven.

Volgens de oirſpronglyke Conſtitutie nu werden Schout en Schepenen door den Souverain, of zynen Stadhouder gekozen. Dezen waren Bewinds-luiden of liever Vertegenwoordigers van den Graaf. De Burgemeesters in tegendeel, de Raaden of Vroedſchappen waren oirſpronglyk niet anders, dan Gemeensmannen van het Volk, of zoodanige Ambtenaars, die de belangen handhaafden, welke niet den Graaf, maar de Burgery zelve betroffen. In vervolg van tyd, wel is waar, deeden de Steden alle moeite, om van den

den Souverain het Privilegie te bekomen, tot bezit van een Raads-Collegie; doch, wanneer men deze Privilegiën in hunnen waaren aart beschouwt, zal men bevinden, dat het voornaamelyk te doen was, om aan zoodanig Ligchaam zekere uitdruklyke form, zekere volmagt en kracht toe te kennen, welke zulks door de bepaaling van den Souverain alleen verkreeg, en bovenal, om aan hetzelve eenig deel te verschaffen aan het Souveraine gezag door de voorstelling of eerste nominatie der Justicieren, welker bezit by de Steden altoos van het hoogste belang is gerekend. Ten allen tyde heeft men het in eene en dezelfde Stad voor de burgerlyke vryheid nodig geoordeeld, dat de waarneming der Justitie van eene uitwendige magt afhing, welke, of door haren invloed op de nominatie der Justicieren, of door het appêl, welk zy verleenen konde, in staat was, om de gevolgen der onderdrukking of der onkunde van Stedelyke Regenten, voor te komen of te herstellen.

Terwyl nu de opperste waarneming der Justitie eene dier verrichtingen is, welke onmiddelyk tot het opperste gezag behooren, is het geenszins te verwonderen, dat men den Stadhouder, als het hoofd van 't Hof van Justitie, heeft toegelaten om Schout en Schepenen te verkiezen. Het is geenszins vreemd, dat het Hof van Holland, by de vernietiging van het Stadhouderschap in 1650 met het overlyden van Willem de II*de*, eenige vorderingen deed ten aanzien van deze verkiezing. Ook gaven de Staaten toen ten tyde geene andere Octrooien, dan die betreklyk waren tot de Magistraats-bestelling, dat wil zeggen, tot de verkiezing van Burgemeesteren en Schepenen, en wel met deze nadruklyke bepaaling, *volgens de privilegiën van de respective Steden en plaatsen*; eene bepaaling, die insgelyks gemaakt wordt in de instructie van den Stadhouder, zelfs in die van 27 February 1766. En schoon de Staaten aan alle Steden, welke hare oude Octrooien ter beschikkinge der Raadsplaatsen herriepen, daartoe volkomen vryheid gaven, werd echter dit punt enkel als eene domestieke zaak beschouwd, „ waaruit wederom „ blykt," dus verklaart zich de Meerderheid van

 Alk-

Alkmaar's Regeering in hare Memorie aan de Staaten, „ dat UEd. Gr. Mog. zelven in dien tyd het „ *aanſtellen van Vroedſchappen door de Steden* als „ buiten tegenſpraak conſtitutioneel hebben geconſi- „ dereerd " Wat nu de Burgemeesters betreft, dezen, een gedeelte van het publiek bewind aan de Politie ontnemende, ſchynen niet alleen Repræſentanten der Burgery, maar ook van het opperſte gezag te zyn; en het is uit dezen hoofde, dat de verkiezing van Burgemeesteren alleenlyk op weinige plaatſen aan den Stadhouder ſchynt overgelaten te wezen: immers zyn ten dezen opzigte Leyden, Amſterdam, Brielle, Hoorn, Enkhuizen, Edam, Monnikendam, en Medenblik volkomen vry; waarby zich insgelyks Haarlem en Rotterdam met alle regt zouden kunnen voegen; terwyl de Stadhouder bykans nergens de verkiezing heeft van Vroedſchappen. En het is deze ontwikkeling, welke genoegzaam die conſtitutioneele beginſelen aanwyst, welker trekken, noch door de verwarring der tyden, noch door de verſcheidenheid der plaatſen geheel hebben vernietigd kunnen worden; het zyn deze beginſelen, die al het duistere verklaaren, en de eerſte bronnen ontdekken, uit welken al het verval is voortgeſproten.

Immers, wat heeft de verkiezing der voornaamſte Leden van de wetgeevende magt, welke toch voornamelyk, zedert de afſchaffing van het monarchaale juk, tot den Burgemeester behoort, wat heeft het ambt van eenen Vroedſchap, die een Medelid is van het zelfde wetgevende ligchaam, wat heeft de post van Threſorier gemeen met het departement der regtſprekende magt? Vordert in tegendeel niet de waare aart van alle wel ingerichte Regeering, dat de wetgevende magt ten eenenmaale onafhanglyk zy van de uitvoerende? En derhalven, indien men al op zoodanige plaatſen, alwaar zulk regt op uitdruklyke keuren rust, den Stadhouder de verkiezing van Schepenen niet konde betwisten, dan echter is het 'er zeer verre af, dat men hem, vooral van dien tyd af, op denzelfden voet eenigen invloed op de aanſtelling van Burgemeesteren en Vroedſchappen, als Leden der Wetgevende Magt, zou mogen toekennen.

Maar, zeggen de Stadhouders-gezinden, wanneer

de

de Vroedſchappen der Steden, zoo door hun aanblyven in den Raad, als door hunnen beheerſchenden invloed op de nominatiën der regtſprekende magt, op welke zy in verſcheide Steden geene anderen ſtellen, dan uit hun eigen Collegie, zoo volſtrekt onafhanglyk worden, ſtelt men hen dan niet volkomen in ſtaat om de heillooste en willekeurigſte Aristocratie in de Steden in te voeren? „ Vóór de verheffing van „ Willem de IV*de* tot het Stadhouderſchap" zegt de Minderheid, „ was Alkmaar de prooi van eene ca„ baal, die haar na willekeur regeerde; de Stads „ Finantie genoegzaam geruineerd, terwyl die wei„ nige Regenten importante voordeelen trokken; de „ Burgery, die uit vreeze voor ſommigen hunner Re„ genten nergens hulp durfde zoeken, met hardheid „ behandeld; alles onderworpen aan het despotismus „ van eenige weinige Aristocratiſche Regenten". — „ Wanneer, " deze aanmerklyke woorden voegen dezelfde Regenten 'er nog by, „ wanneer een vast „ getal van Vroedſchappen by continuatie blyft re„ geeren, wanneer zy hebben eene eigene Electie „ en Suppleering, en het zelf beſtellen van de Ma„ giſtratuur, dan kan zulks niet alleen voor ſommige „ Regenten, maar ook voor de gantſche Burgery „ zeer gevaarlyk worden, en den weg baanen tot „ partyſchappen en factiën, tot overheerſching en „ geweld. "

En in der daad, wanneer een Burger over zyne Regenten te klaagen heeft, by wien zal hy zich vervoegen? By de Hooge Overheid? — Maar aan welke moeilykheden en belemmeringen is deze toevlucht niet blootgeſteld, die ſlechts door zeer weinigen zullen te boven gekomen worden? Is het niet mogelyk, dat men in hun, welken men te hulp roept, zyne eigen party zal vinden? Beſtaat niet der Staaten - Vergadering voornamelyk uit de Regeeringen zelven der onderſcheidene Steden? Is het niet derzelver onderling belang, elkander te ontzien? En is het dan niet, om wederom met de Minderheid te ſpreken, „ voor de Bur„ gery te præfereeren, dat zy een æquivalent in den „ Stadhouder kan vinden, by wien zy, zoo 'er abui„ ſen inſluipen, zeer gemaklyk en ſpoedig, gelyk

„ meermalen gebleeken is, redres kan bekomen" (*)? Volgens hen derhalven behoorde de Stadhouder de bemiddelaar te zyn tusſchen de Regenten en het Volk. Volgens hen behoorde hy eene magt te bezitten, welke tegen die der Regenten konde opwegen, en hen in ontzag houden. Aan hem moest men, door middel der recommendatien en verkiezingen, de begeving overlaten der gewigtigſte ambten. Hem eindelyk moest men aanmerken als den beſchermer der regten en privilegiën. Zie daar hun Systhema! Maar hoe toch zal deze leer ten voordeele van den Stadhouder ingang vinden, zonder dat men door de ondervinding, die onfeilbare leermeesteres, zulke heilzame gevolgen van zynen invloed betooge? Wat zal in dit geval Gelderland, wat zal Utrecht, wat zal Overysſel getuigen? Wat anders, dan dat zyn invloed alleen geſtrekt heeft tot eene heilloze verzwaaring van het yzeren juk der Aristocratie? Wat anders, dan dat dezelve by aanhoudendheid tot een brug gediend heeft, over welken de heiligſte Volks-regten van lieverlee zyn weggedragen? Men herinnere zich het geval van Hambrouk, en het bekende Request der Groningſche Burgers! Men lette eindelyk eens op, hoe onbeſcheiden en verachtelyk de tegenwoordige Stadhoudersgezinden van alles ſpreken, dat Volksregten, of herroeping van Privilegiën moet genoemd worden, en wie zal zich dan ten voordeele van den Stadhouderlyken invloed kunnen verklaaren?

En welk middel toch zal en de Aristocratie der Regenten, en het Stadhouderlyk despotismus het best kunnen beteugelen, dan zeker aandeel van het Volk in de aanſtelling zyner Vertegenwoordigers? Welk ander middel blyft 'er overig, om de zaken ten genoegen der drie belanghebbende partyen te vereffenen, dan den Stadhouder de verkiezing van Schepenen op den gewoonen voet te laten behouden, het Volk de eerſte nominatie van Burgemeesteren, Threſoriers en Vroedſchappen te rug te geven, en de Regenten eindelyk in het volle bezit te ſtellen van de verkiezing tot deze drie waardigheden, en de eerſte no-

(*) Zie *Nadere Aanteek. van de Minderheid*, bl. 112.

nominatie van Schepenen? Zie daar eene ſchikking, die alleen de onafhanglykheid eener *Conſtitutioneele Volks-Regeering* kan bevestigen en verzekeren! Zonder deze zal die geheiligde naam, welken de Meerderheid niet ſchroomt aan het Stads-bewind van Alkmaar te geven, niet meer, dan eene ydele klank, of eene bedrieglyke benaaming zyn.

En hoe veel te noodzaaklyker in der daad wordt niet zoodanig verdrag tusſchen Regenten en Burgers, daar van de zyde der Regeering zelve op die privilegiën, welke zy herroepen — privilegiën echter, die wel uitdruklyk aan de Burgery en Gemeente gegeven zyn — verſcheide inbreuken zyn gemaakt geworden? Waarom, onder anderen, heeft de Vroedſchap geenen invloed meer, zoo als weleer, op het maaken van ordonnantiën en keuren? Waarom worden de Leden der Vroedſchap, tegen de letterlyke bepaaling van het Octrooi van 1610, tot Schepenen verkozen? Wat naam zal men aan een Octrooi geven, als dat van 1728, welk, in plaatſe van heilzame inrichtingen te behelzen, de nuttigſte wetten blykbaar wederſtreeft? — een Octrooi, welk, volſtrekt ſtrydig met den geheelen inhoud der keuren van 1451 en 1650, in plaatſe van tegen eene Familie-Regeering te voorzien, in tegendeel verklaart, dat Vaders en Schoonzoonen, Oomen en Neeven, en twee Zwaagers, te gelyk, in de Vroedſchap mogen toegelaten worden.

De beginſels eener Grondwettige Herſtelling moeten te Alkmaar reeds diepe wortels hebben geſchoten, naardien een gezelſchap van eenige waardige Burgers, op den voorafgelegden grond, dat de Souveraine magt in den boezem van het Volk berust, en dat de vryheid en veiligheid van Regent en Burger in Nederland thands volſtrekt vereischt, dat het Volk zyne Vertegenwoordigers benoemt en aanſtelt, door middel der publieke Nieuws-papieren de volgende gewigtige Prysvraag ter beantwoording heeft opgegeven; „ of de gewapende „ Burgeryen, by welke de beſchermende en verdedi-„ gende magt berust, niet de naastgeregtigde zyn, „ om, zonder in acht neming van Gilden, of eenige „ andere vroegere of laatere bevoorregten, uit alle be-„ lang hebbende Burgers de bevoegdſten en waardig-

 „ ſten

„ ſten te verkiezen tot de aanſtellers hunner Regen-
„ ten?"

Wat het gevolg dezer openbaare, onlangs herhaalde aankondiging zyn zal, is ons onbekend: wy nemen echter de vryheid, ter dezer plaatſe aan te merken, dat deze vraag, naar onze gedagten, op de overtuigendſte wyze behandeld en beſliſcht is in het *Ontwerp om de Republiek gelukkig en gedugt te maaken*, in de Vergadering der Gewaapende Corpſen te Leyden op 4 October 1785 voorgedragen. Wy voegen 'er alleen nog by, dat men in de tegenwoordige tyden, waarin men zoo zeer niet bedoelt, eene geheel nieuwe industrie te vormen, als wel om de algemeene nyverheid op te wakkeren en uit te breiden, in zoo verre dat men met andere volken moge worden gelyk geſteld, zich niet te ſterk kan verzetten tegen alle zoodanige inrichtingen, waardoor de uitſluitende voorregten en monopoliën zouden kunnen begunstigd worden, 't welk mogelyk door eenen te grooten invloed der Gilden op de wetgevende magt zoude plaats grypen.

HOORN.

De tweede Stad van het Noorder-Quartier, en de dertiende ter Staats-vergadering van Holland, is HOORN, beroemd door haren rykdom, nyverheid en bevolking. Zy is de verblyfplaats van het Collegie der Gecommitteerde Raaden in West-Friesland, als mede van de Admiraliteit in 't Noorder Quartier, en maakt ook eene der kamers uit van de Oost-Indiſche Compagnie. Geene der Hollandſche Steden heeft de overblyſſels van den alouden invloed des Volks op het Stads-beſtuur zoo lang bewaard, als deze weleer bloeiende Stad; doch met het verlies harer vryheid heeft zy te gelyk een droevig verval in haren Koophandel moeten ondervinden. Het volgend tafereel zal ons duidelyk doen zien, in hoe verre men van de aloude inrichtingen — inrichtingen, welke den Burgeren niet dan eene naauwe verbindtenis aan hunne geboorteplaats konden inboezemen — is afgeweken.

Reg-

Regten der Burgeren tot aanſtelling van Burgemeesteren en Schepenen.

Het regt der Burgery van Hoorn op de benoeming harer Burgemeesteren verliest zich in de hoogſte oudheid. In den Jare 1397 vindt men een Privilegie van dezen inhoud. „ Voort ſoo ſal men die Raeden binnen „ onſer Stede van Hoorn elkes jaers kieſen en ſetten op „ den Goeden Vrydag, *als* tot deſen daghe toe *Costu*„ *melyk is gheweest.*" Tot deze verkiezing van Raaden (dus waren toen de Burgemeesteren benoemd) waren ten dien tyde nog alle Burgers geregtigd; doch in 1422 werd dit gewigtig voorregt alleen tot die geenen bepaald, die tien pond ſcots of daarboven, of derde half honderd Nobelen gegoed waren. Dezen alleen mogten *te loote* of *te boon* gaan, en zy, die de *negen* zwarte boonen trokken, waren ten eenenmaal bevoegd tot de verkiezing van Burgemeesteren, en de benoeming van *een en twintig* perſoonen, uit welken de Schout, of zoodanig ander, dien de Graaf goedvond daar toe te magtigen, zeven Schepenen verkoos (*). Ook mogt oudtyds ieder Poorter dezer Stad tot Schout, Burgemeester of Schepen worden gekozen; doch by een Handvest van 1390 werd zulks byzonderlyk tot de zoodanigen bepaald, die drie jaaren in de Stad gewoond hadden. En wie zou echter gelooven, dat alle deze voorregten — dierbaar ongetwyfeld voor alle de zoodanigen, die volgens het Octrooi bevoegd waren — niet eerder eenige inbreuk of verandering ondergaan hebben, dan by die omwenteling zelve, welke zoo tot bevestiging, als tot herſtel had behooren te dienen? Men geeft voor, dat de Vroedſchap, in de beroerten der zestiende eeuwe, waarſchynlyk om de Roomschgezinden buiten alle Regeerings-beſtelling te houden, zich het regt aanmatigde, om te oordeelen, wie der gegoeden kiezer zyn zoude, of niet (†). En het was door dit middel, dat de Raad vervolgens het getal der Boonluiden tusſchen de *tagtig* en *negentig* be-

(*) Zie MIERIS, D. III. 661, 662. IV. bl. 652. VELIUS *Kron. van Hoorn*, bl. 21.

(†) *S. Centen* op VELIUS *Kron.* V Boek, bl. 577.

bepaalde, en, by het overlyden van eenen, een ander in deszelfs plaats ſtelde. 't Was deze inrichting, welke, daar zy een der dierbaarſte Voorregten van een Vry Volk aan de willekeurige beſchikking der Regenten overliet, de aloude en oirſpronglyke Conſtitutie ten eenenmaale omkeerde, en het natuurlyk gevolg daarvan is geweest, dat het getal der Boonluiden by aanhoudendheid is verminderd, zoodat 'er voor deze laatſte tyden niet meer dan *vyf en vyftig* geweest zyn, waar onder zich dan nog de Vroedſchappen zelven, die *twintig* in getal zyn, bevinden (*). Doch het is geenszins by deze enkele pooging gebleven. Het is bekend, dat, zoodra de *negen* Keurmannen by het lot verkozen zyn, zy alsdan eenen plegtigen eed moeten doen, dat zy alleen de zoodanigen zullen verkiezen, die zy *oprechtelyk* houden voor wel *gequalificeerd*, niet alleen *van tydelyke Goederen*, *Wetenſchappen*, *voorbedagten Raade* en *opregte Conſcientien*; maar ook voor *getrouwe Burgers en Liefhebbers des Vaderlands*, *en der waare Christelyke Gereformeerde Religie* (†). Men begrypt ligtelyk, dat deze laatſte woorden eerst in laater tyden by den eed zyn gevoegd geworden. Doch in 1747, wanneer men de Roomschgezinden van het maaken der nominatiën volſtrekt wilde weeren, maakte men een nieuw byvoegſel, welk voor deze Christelyke Gezindheid nog haatelyker was, dan het vorige. Zelfs werd ten dien tyde eene nieuwe dwinglandy ingevoerd, die *alle* Burgers ten eenenmaale van hunne dierbare voorregten beroofde. De Stadhouder namelyk regeerde door zyne Luitenant Stadhouders, en maakte zich in dier voege meester van de nominatiën, dat de verkiezingen niet langer volgens den eed, maar volgens eene Conventie en project geſchiedden, welk den Boongangers werd opgedrongen.

Vroedſchap, *Rykdom* en *Gemeente*.

Immers, daar de Jaarlykſche benoeming van den Magiſtraat in deze Stad aan de Burgery zelve is verbleven, daar derhalven de voornaamſte aanleiding tot het

(*) *Tegenwoordige Staat*, D. XV. *bl.* 441

(†) *Ibid. bl.* 443.

het oprichten van een permanent Collegie van Vroedſchappen aldaar in geene aanmerking komt, zou het in geenen deele te verwonderen zyn geweest, wanneer ter dezer plaatſe een, zoo byzonder onderſcheiden, Collegie nimmer beſtaan had. Het bezef hiervan maakt de onzekerheid in dit opzigt des te grooter, uit welken hoofde, en op wat tyde dit Collegie zyne aanſtelling hebbe verkregen. Het Collegie van den *Rykdom* is zyn oorſprong verſchuldigd aan een oud Westfriesch gebruik, volgens welk alle de rykſte Burgers werden ontboden, om over zaaken, ſtaande aan Burgemeesteren, met hun raad te pleegen, welke Rykſte of Rykdom, ontboden, indien zy niet verſchenen, volgens de oudſte Keuren eene uitdruklyke boete moesten verbeuren. En, terwyl men daartoe doorgaans de zelfde Luiden nam, is hier uit een vast Collegie van Rykdommen en Raadsluiden, of van Vroedſchappen, zoo als zy thands genoemd worden, ontſtaan. Uit zeker Octrooi van Jan van Beyeren van 30 Augustus 1424 blykt, dat men ten aanzien der Stads-belangen niet enkel de ſtem vroeg van Burgemeesteren en Schepenen, maar ook van die van den Ryckdom (*). Zelfs komt de naam van *Vroedſchap* en *Ryckdom* geſamenlyk, in onderſcheiding van de *Gemeente*, voor in twee brieven van Hertog Karel van Bourgondiën, ſchoon men anderszins de Gemeente in de voornaamſte Stads-zaken te gelyk raadpleegde (†). Even onzeker is men insgelyks omtrend den tyd, wanneer de Vroedſchap op *twintig* Leden is gebragt geworden; ſchoon in der waarheid eene vermindering van dezen aart, welke de Burgery van zulke gewigtige voorregten beroofde, op eene uitdruklyke keur behoorde gegrond te wezen, om eenigen ſchyn van wettigheid te bekomen. Hoe 't ook zy, dit is ten minſten zeker, dat, tot op de tyden der Staats-omwenteling, de bloem der Burgery tot de onderhandelingen der Vroedſchap werd geroepen. Zelfs hadden de Kapiteinen en Hoofdluiden, nevens de Voogden der Gilden, zitting en *ſtem* in Stads-zaken, zynde zy eerst in

(*) Zie MIERIS, D. IV. bl. 731 en 732.
(†) *Handv. van Hoorn*, bl. 79.

in den Jare 1572 buiten de vergadering gesloten, en daardoor ten eenenmaal van hunne magt beroofd geworden (*).

Is 'er derhalven ergens eene Burgery van deze Republiek geregtigd, om hare aloude voorregten te herroepen, het is ongetwyfeld die van Hoorn, welker constitutioneele Stads-bewind voornaamentlyk op het uitdruklyk Privilegie van Hertog Albrecht berust. De hoedanigheden, by hetzelve afgeëischt, zyn te duidelyk; ja het geheele Privilegie spreekt veel te sterk, dan dat immer eenige regtsgeleerde uitvluchten of spitsvondigheden den bevoegden hunnen wettigen invloed op de Stedelyke belangen zouden kunnen betwisten. Niet alleen het regt, om Burgemeesters en Schepenen uit het ligchaam der Burgery te benoemen; niet alleen het vermogen, om Burgemeesters en Schepenen te weigeren, welken eene eenhoofdige aristocratie hun zoude willen opdringen, wordt hun toegekend; maar zy zelven zyn verpligt, ja by eede verbonden, om de waardigsten en kundigsten tot die gewigtige ambten te verkiezen. Gelukkig in der daad zyn de zoo zeer bevoorregte Burgers dezer Stad, dat zy in de Meerderheid hunner Vroedschappen de uitsteekende verdedigers hunner aloude voorregten hebben gevonden! De dag van den 20*sten* Maart dezes jaars, is die, waarop deze edele voorstanders der Volks-regten dit gewigtig Privilegie der Burgerye, op haren plegtigen voordragt, op nieuws hebben in handen gegeven. Zie daar dan het heilryk gevolg van de beginselen eener Grondwettige Herstelling, die van dag tot dag veld winnen! Intusschen wachte zich de braave Burgery dezer Stad voor een blind vertrouwen! Zedert 1422 hebben de rykdommen, en derzelver maate geene mindere verandering ondergaan, dan de zeden. Ook na dien tyd, zyn de Burgemeesters in verre na dezelfde Ambtenaren niet, die zy te voren geweest waren. Thands hebben zy deel aan het Souveraine Gezag, en gevolglyk meerdere kundigheden, althands meerdere ondervinding nodig, om de hooge belangen, hunner zorge aanbetrouwd, waardiglyk te handhaaven. Thands ver-

(*) Zie VELIUS *Chron.* bl. 341. *Tegenw. Staat* XV.

vereischt het herſtel, welk een opregt Vaderlander bedoelt, de naauwkeurigſte oplettendheid, om niet, dan naar een ernſtig beraaden ontwerp te handelen. De aloude Privilegiën in alle hunne kracht en uitgeſtrektheid thands te willen herſtellen, zou niets minder ſtrekken, dan tot eene geheele ommekeer onzer Republiek, en door deze ommekeer op nieuws den weg baanen tot het gehaatte juk van een Aristocratisch, of Aristo-monarchaale despotismus, welk helaas! reeds veel te lang den hals der vrygevogten Belgen gekromd heeft. Eene Regeering, welke door hare daden betoogt, hoe zeer zy het vertrouwen des Volks verdient, heeft alle aanſpraak op een minzaam verdrag met hare Medeburgers. Dat Volk zal geenszins weigeren, eene ſchikking te maaken, by welke de Burgemeesters ten allen tyde uit de Vroedſchap zullen gekozen worden; — terwyl de Regeering, wanneer de Burgery van hare zyde de inſtelling der Vroedſchap openlyk erkent; wanneer de Burgery de waarneming harer belangen aan deze Vroedſchap wettig opdraagt en verzekert, ook wederkeerig geenszins weigeren zal, dat de eerſte nominatie der vacante Vroedſchaps-plaatſen door de Burgery geſchiede, noch ook, dat Gecommitteerden uit de Burgery toezicht hebben op de Finantie, op de handhaavening der Volks-regten, en op de goede orde by de verkiezingen — immers is 'er ergens eene Burgery te vinden, welke tot zoodanig Collegie regt heeft, dan is het die van Hoorn, terwyl de voornaamſten onder haar oudtyds zelven als Regenten konden aangemerkt worden. — — De Regeering zal — doch, waartoe eene verdere opnoeming voor eene achtenswaardige Meerderheid der Vroedſchap, voor eene braave en voorbeeldige Burgery? — Harer beider regtſchapene Vryheids-min voltooie eerlang het aangevangen werk eener Grondwettige Herſtelling!

ENKHUIZEN.

De oudſte Stad waarſchynlyk van West-Friesland, ſchoon de derde van het Noorder-Quartier, en de veertiende in rang ter Staats-vergadering dezer Provincie, is ENKHUIZEN. Men vindt ze reeds in die tyden genoemd, toen de West-Friezen, nog onder

der geene Graaflyke overheerfching gebukt, hunne vrye Volks-regeering in haar geheel behielden (*). Voor het overige is zy zeer langen tyd het kweekschool geweest van kloeke en dappere zeeluiden, die de grootfte dienften aan het Vaderland bewezen, en zich bovenal in de onlusten der Staats-omwenteling zeer byzonderlyk hebben onderfcheiden.

Het bewind van deze Stad heeft veel overeenkomst met dat van Hoorn; doch het is van zulke aanmerklyke indragten, als 'er op deze laatfte gemaakt zyn, bevryd gebleven. De verkiezing, wel is waar, van *Schepenen* komt niet, zoo als te Hoorn, voort uit den boezem der Burgery; doch zoo veel te minder afwyking van de oirfpronglyke inrichting heeft die van *Burgemeesteren* ondergaan. Volgens het eerfte Octrooi van Hertog Albrecht, van 17 Maart 1397, gefchiedde derzelver verkiezing op den 1*ften* van January door den Schout, het Gerecht en de Poorters; doch de wyze, op welke deze verkiezing gedaan wordt, verdient eene byzondere opmerking. De Præfident Burgemeester en twee Secretarisfen, op den laatften dag des jaars na den middag op het Stadshuis byeenkomende, ftellen de naamen der geachtfte Burgers op *twee en zeventig* Biljetten, *drie* op ieder Biljet. Deze Biljetten, tot den volgenden dag zynde weggefloten, worden door Burgemeesters, als dan te gelyk met Schepenen vergaderd, aan deze laatften aangeboden. Dezen trekken ieder *één* Biljet uit, en de *een en twintig* perfoonen, wier naamen op de zeven Biljetten ftaan, zyn geregtigd, om terftond *drie* nieuwe Burgemeesters uit de overige Vroedfchappen te verkiezen, die, den eed hebbende afgelegd, uit de afgaande Burgemeesters, een *vierden* nevens zich benoemen; gelyk zulks by een Octrooi van 23 November 1512, waarby het getal van Burgemeesteren op *vier* gebragt werd, zeer wyfelyk bepaald is.

Hoe voortreflyk deze gewoonte in der daad, op zich zelve befchouwd, moet genoemd worden, kan men echter niet ontkennen, dat de toelating der 216 perfoonen afhangt van Burgemeesteren, en dat zy, welken het lot te beurt valt uit de Vroedfchap moe-

(*) Zie *Tegenw. Staat*, D. XV. bl. 449 en 450.

moeten verkiezen; dan, of deze inrichting waarlyk met het oirſpronglyk Handvest overeenkome, verdient ongetwyfeld een nader ernſtig onderzoek, gelyk mede, op wat regt, in den jare 1564, de Burgemeesters-plaatſen, die by overlyden waren vacant geworden, door de Vroedſchap, eigener gezag, zyn vervuld geworden.

De Vroedſchap dezer Stad is, oudtyds, niet dan onder den naam van *Rykdom* bekend geweest; eene benaaming derhalven, welke genoegzaam aanduidt, uit welke perſoonen zy beſtond. Derzelver getal en wyze van aanſtelling is geheel onbekend tot op het jaar 1523, als wanneer Keizer Karel de V*de* een Handvest verleende, waarby de oude en nieuwe Burgemeesters gemagtigd werden, om *twintig* Perſoonen te kiezen, die in het vervolg zouden geregtigd zyn, de vacaturen in hun eigen collegie te vervullen (*). Hoe 't ook zy, men kan niet ontkennen, dat de Burgers ten allen tyde eenen aanmerklyken invloed op de Stads-regeering hebben bezeten. In 1572 hadden zy vier perſoonen gemagtigd, die zitting en ſtem hadden in den Raad. Ook zyn 'er nog brieven voor handen van den Koning van Spanje, geſchreven aan de *twee en zeventig* Hoofden der Burgery, gelyk mede een brief van Burgemeesters en Vroedſchappen, door de Kapiteinen der Schuttery en Wyken onderteekend (†).

Uit het geen wy tot dus verre hebben aangemerkt, blykt ten klaarſten, dat ook de Enkhuizenaars gewigtige ſtukken zouden kunnen herroepen. By wyze van verdrag althands zouden zy eene bepaaling kunnen vorderen van de bevoegdheid, om tot de verkiezingen te worden toegelaten, als mede de eerſte nominatie, zoo niet de geheele verkiezing van de vacante Raadsplaatſen; terwyl de verkiezing van Schepenen op den vastgeſtelden voet zoude kunnen blyven, daar dezen, volgens eene verſtandige en heilzame inrichting, even als

(*) Zie *Handv. van Enkh.* bl. 63. BRANDT *Hist. van Enkh.* bl. 44.

(†) BRANDT *Ibid.* bl. 116, 169, 179 en 182.

als te Hoorn, geenszins uit de Vroedſchap kunnen genomen worden.

EDAM.

De vierde Stad van het Noorder-Quartier, de vyftiende der ſtemmende Steden van Holland, EDAM, kan zich op geene hooge oudheid beroemen. In den jaare 1572 ging zy tot de Staatſche party over, en heeft vervolgens, ſchoon noch aanmerklyk van wege hare grootheid, noch bevolking, ſchoon zelfs in haren handel grootelyks verminderd, ten allen tyde hare afgevaardigden ter Staats-vergadering gezonden.

De Keur, op welke derzelver geheele Stedelyke Regeering berust, is die van 11 Maart 1413 (1414), terwyl alles, dat en de Vroedſchap, en Burgemeesters en Schepenen betreft, in dit Handvest bepaald is. Daar te voren alle gegoede Burgers Vroedſchappen geweest waren, werd derzelver getal ten dien tyde bepaald tot *een en dertig* van de rykſten, die den meesten ſchot betaalden, en de Regeering zelve ging naderhand, onder voorgeven, dat veele voorname Burgers door de pest geſtorven waren, zoo verre, dat zy, in 1576, van Willem den *Iſten* Octrooi verzogt, om hun getal tot op *een en twintig* te verminderen, welk, ſchoon reeds op den *1ſten* van May deszelven jaars verkregen, echter in 1577 eerst zyn beſlag kreeg, en ſlechts korten tyd in ſtand bleef, zynde het getal niet lang daarna wederom op den ouden voet herſteld geworden. Gelukkiger ſlaagde de Regeering in haar verzoek by de Staaten in Maart 1705, als van welken zy een volledig Octrooi verkreeg, om de Leden der Vroedſchap tot op *een en twintig* te laten uitſterven, welk getal zy ook nog tegenwoordig uitmaakt.

Eéne verſtandige inrichting echter heeft hier ter Stede plaats, dat geene Schepenen uit de Vroedſchap, maar uit het ligchaam der Burgery moeten genomen worden. Overeenkomſtig het eerſte Octrooi behooren zy uit de *redelykſte*, *vroedſte*, *en vrolyckſte knaapen* der Stad te worden gekoren. De verkiezing geſchiedde van ouds door den Schout; doch

na-

naderhand werd dezelve ook door Burgemeesters met den Schout verricht; tot dat eindelyk een Staats-Octrooi van 16 Maart 1651 dit gewigtig ſtuk in handen van Burgemeesteren en Vroedſchap overgaf, aan welke laatſte insgelyks de jaarlykſche verkiezing van Burgemeesteren toebehoort. Oudtyds droegen dezen den naam van *Raaden*, en waren ſlechts *drie* in getal. By een Privilegie echter van Philips de II*de*, in het jaar 1561, werden zy op *vier* gebragt (*).

Na zoo veele aanmerkingen, als wy reeds wegens eene Grondwettige Herſtelling omtrend andere Steden gemaakt hebben, zal het niet nodig zyn, daarop hier wederom ſtil te ſtaan. — En toch, indien het doorgaat, het geen men ons van eene goede hand berigt heeft, dat men namelyk in deze Stad den Burgeren het inleveren van Requesten verboden heeft; indien de Regeering reeds tot dien hoogen trap van Aristocratie geklommen zy, zonder dat de Burgers eener dergelyke overheerſching het hoofd bieden, maar in tegendeel dezer ſlaavernye zich onderdaniglyk onderwerpen, wat zou voor de zoodanigen het aanbod van vryheid baaten? — De moedwillige ſlaaf heeft geen gevoel van zyne waarde.

MONNIKENDAM.

De vyfde Stad in rang van het Noorder-Quartier, en de zestiende der ſtemmende Steden van Holland is MONNIKENDAM, eene der oudſte plaatſen van West-Friesland. Schoon niet zoo groot, noch zoo aanmerklyk zynde, als Edam, heeft zy echter meerdere trekken behouden van den alouden invloed des Volks. In de eerſte tyden berustten de belangen der Burgery in handen der voornaamſte Ingezetenen. Volgens zeker Privilegie van Hertog Albrecht van 1404 moesten *één en zestig* der rykſte Poorters in gewigtige gevallen, zoo als in het heffen van ſchattingen, gekend worden, en hunne ſtem uitbrengen. Zelfs moesten dezen de Jaarlykſche verkiezing doen van Burgemeesteren (†). Deze, voor vrye Burgers zoo heil-

(*) Zie *Tegenw. Staat*, D. XV.

(†) MIERIS, D. III. bl. 198. *Handv. van Monnikendam*, bl. 17.

heilzame, inrichting hield ſtand tot den jaare 1464, als wanneer dees Raad der Burgery op *één en twintig* der *oudſte*, *notabelſte* en *experte Burgers en Poorters* bepaald werd (*). Op voorgeven eindelyk, dat deze Stad, zoo in middelen als perſoonen, zeer ſterk afnam, verkregen Burgemeesters en Vroedſchappen in 1711 van de Staaten, dat de Regeering in handen van een nog geringer aantal Leden verviel, terwyl hun vergund werd, om de Vroedſchap tot op *vyftien* perſoonen te laten uitſterven (†), welk getal tot op heden is gebleven.

Deze korte voordragt is genoegzaam, om den Burgeren dezer Stad de waardige voorregten onder het oog te brengen, waarop zy insgelyks eene Grondwettige Herſtelling zouden kunnen vorderen.

MEDENBLIK.

In het algemeen wordt MEDENBLIK voor eene der oudſte Steden van West-Friesland gehouden. Reeds in eenige ſtukken van de negende eeuw vindt men van dezelve gewag gemaakt (§). Thands volgt zy, zoo in het Noorder-Quartier, als ter Staats-vergadering, in rang op Monnikendam, en, van hoe weinig belang zy, in vergelyking van andere Steden, ook moge gerekend worden, heeft echter de Burgery den alouden invloed op de benoeming harer Regenten niet geheel verloren. In 1397 verkreeg zy de gewigtige Charter van Hertog Albrecht, waarby de Burgemeesters (toen *Poortmeesters* genoemd) en Raedsluiden jaarlyks door *dertig* Perſoonen, geloot uit *honderd en twintig* van de rykſte Burgers (⁎), moesten gekozen worden. Dit Privilegie onderging eenige verandering in den jare 1422, als wanneer eene ſoort van Collegie van Veertigen, uit de rykſte Burgers beſtaande, werd opgericht, uit welk vervolgens de *Goede Gemeente* — eene benaaming, met welke alle die Burgers ſchynen ge-

(*) *Tegenw. Staat*, D. XV. bl. 497.
(†) MIERIS, D. IV. bl. 14.
(§) Zie *Tegenw. Staat*, D. XV. bl. 504.
(⁎) MIERIS, D. III. bl.

gemeend te zyn, die tot de verkiezing geregtigd waren — jaarlyks twee Burgemeesters zou moeten kiezen (*). Volgens hetzelve Charter werden de Schepenen insgelyks uit deze Veertigen genomen, en door den Schout gekoren en beëedigd. Tegenwoordig bestaat 'er nog een dergelyk Collegie van Veertigen, *Boontrekkers* genoemd. Den eersten dag van het jaar gaan deze Veertigen ten boon, en zy, die de *zeven* zwarte boonen trekken, maaken eene nominatie van *veertien* persoonen, uit welken Schout en Burgemeesters *zeven* Schepenen verkiezen. Eene zoo heilzame inrichting te willen veranderen, zou in der daad de grootste ongerymdheid wezen; te meer nog, daar de constitutie dezer Stad verstandiglyk gezorgd heeft, dat geen Vroedschap te gelyk Schepen zyn moge: eene bepaaling in der daad, tegen welker vernietiging althands ieder Burger zeer yverig behoorde te waaken.

Wat nu de verkiezing van Burgemeesteren betreft, ook in deze, ten minsten voor een gedeelte, schynt de Burgery haar oirspronglyk regt by aanhoudendheid te hebben gehandhaafd. Nog jaarlyks worden dezelven door *dertig* Kiezers, (welken men den naam van *stemmers* geeft) uit de voornaamste Burgers geloot, verkozen.

In de onderscheidene aangehaalde Charters wordt geene melding gemaakt van de Vroedschap. In zeker Handvest van 8 October 1563 leest men, dat *van alle oude tyden, en boven memorie van menschen* de Vroedschap dezer Stad bestaan heeft uit *zestien* Poorters, die het meeste opbragten in de Stads belastingen; en het was in gevolge daarvan, dat by hetzelfde Handvest een Collegie van *zestien* Raedsluiden wierd aangesteld, die voor de eerste keer zouden benoemd worden door alle die geenen, welken of Burgemeesters waren, of geweest waren, zonder hun meer of minder aandeel in de publieke lasten in acht te nemen; terwyl de vacante plaatsen in het vervolg door de andere Vroedschappen zouden vervuld worden. Intusschen verklaarden Burgemeesters in 1660, by hun Adres aan de Staaten, dat het ligchaam der Stad oudtyds door *Veertig*, en naderhand door *zestien*

(*) MIERIS, D. IV. bl. 651.

tien der rykſten was vertegenwoordigd geworden; doelende waarſchynlyk op de Handvesten van 1422 en 1563.

Hoe 't ook zy, zeker is het, dat de Vertegenwoordigers der Burgery geduurig eenige verandering in hun Collegie hebben moeten ondergaan, zynde hetzelve by een Octrooi van 21 July 1668 op *veertien*, naderhand wederom in 1672 tot *zestien*, en eindelyk by een Octrooi van 1710 op nieuws tot *veertien* Leden gebragt geworden (*).

Genoegzaam derhalven blykt uit dezen korten voordragt, dat de aanſpraak der Burgeren, om als Repræſentanten verkoren te worden, eertyds veel gunstiger was, dan tegenwoordig; terwyl deze hunne Repræſentanten zelven een Collegie van *Veertig* Leden moesten uitmaaken. En hoeveel te grooter verwondering in der daad moet deze inbreuk op de aloude inrichting, niet verwekken, daar het getal van Ingezetenen tegenwoordig, in vergelyking van de jaaren 1397 en 1422, eens zoo groot is? Zou het dan onregtmatig kunnen genoemd worden, wanneer deze Burgery eene ſoort van vergoeding vorderde voor het geleden verlies, het zy door eene benoeming van de vacante Vroedſchaps-plaatſen, het zy door de *ſtemmers* tot eene ſoort van Gemeensluiden te maaken, die door Haar verkozen, en gemagtigd zyn zouden, om voor het goede beſtuur der Finantiën, en de handhaavening harer Regten en Privilegiën te waaken.

PURMERENDE.

De zevende Stad eindelyk van het Noorder-Quartier, en de agttiende, of laatſte der ſtemmende Steden van Holland is PURMERENDE. In de vyftiende eeuw was zy niet meer dan een gemeen Dorp van West-Friesland, werd, en bleef naderhand vry langen tyd eene afzonderlyke Heerlykheid, en kreeg ten laatſten hare toelating ter Staats-vergadering niet eerder, dan in de Jaaren 1573 en 1575, by welk gewigtig voorregt zy zich zelve ſteeds heeft weten te hand-

(*) Zie *Tegenw. Staat*, D. XV.

handhaaven, hoe zeer andere, en wel veel aanmerklyker, Steden zulks hebben moeten misſen. In de laatſte tyden zelfs is zy eene der eerſte Steden geweest, die het juk der Stadhouderlyke recommendatiën kloekmoedig hebben afgeſchud.

Volgens de aloude Conſtitutie dezer Stad heeft men in de eerſte tyden een getal zelfs van *één en dertig* Vroedſchappen gehad, aan welken het *gantſche Regiment der Stede*, als ook de Stedelyke Wetgevende Magt was toevertrouwd. *Zy mogten vinden en ontvinden*, dat is keuren of ontkeuren, *na die tyd ende nood vereischte.* Dit Privilegie had zy in den Jaare 1474 aan haren toenmaligen Heer, Jan van Egmond, te danken. De Staaten echter gaven naderhand een Octrooi, om hun getal tot op *twintig* te verminderen; en, of dit getal nog te groot ware, deed men eindelyk in 1669 nog eene pooging, om hetzelve te verminderen, welke ook gelukte, wordende zulks op *vyftien* gebragt, waarop het voorts gebleven is. Op welken voet deze verminderingen geſchied zyn, zal altoos een raadſel blyven, te meer, wanneer men bezeft, dat de huizen, welke in 1510 niet meer dan 210 bedroegen, thands meer dan het dubbel getal zyn vermeerderd, boven al na het droog maaken van de Beemſter, die, na het Jaar 1608, een voornamen en vruchtbaren tak van rykdom en nyverheid voor deze Stad heeft opgeleverd (*).

De Burgemeesters, oudtyds niet meer dan *drie* in getal zynde, zyn by een Octrooi van 1710 op *vier* gebragt geworden. Zy worden even als Schepenen, door de Vroedſchap benoemd. In 1651 verkreeg de Stad daarenboven het regt van verkiezing, welke te voren door de Stadhouders geſchied was. Dit Octrooi derhalven, welk men na de laatſte weder-invoering van het Stadhouderſchap heeft laten vaaren, zou door Purmerend, in navolging van andere Steden, kunnen herroepen worden. En, indien de Ingezetenen op de vernietiging dier Octrooien aandrongen, by welken, door de herhaalde vermindering der Vroedſchaps-Leden, hunne invloed zoo merkelyk is benadeeld, zou dan de billykheid niet vorderen, dat zy, ter vergoeding,

(*) Zie *Tegenw. Staat*, D. XV. *bl.* 525.

ding, het regt verkregen der nominatiën van Jaarlyksche Burgemeesteren, en permanente Vroedschappen — een regt zoo nuttig, en overeenkomstig met de goede orde, als te gelyk by uitnemendheid geschikt, om het vertrouwen tusschen de Regeering en Burgery te herstellen en te bevestigen?

V. KLEINE, *geene stem in Staat hebbende*, STEDEN, VOORNAME VLEKKEN en DORPEN.

Het getal der Steden, in den beginne ter *gewoone* Staats-vergaderingen toegelaten, was niet meer dan *vier*; doch werd naderhand tot *zes* vermeerderd. In de beroerten eindelyk, welke de Republikeinsche omwenteling hervoortbragten, werden zy allen tot derzelver bywooning geroepen. Van daar is het, dat zelfs in July 1584, na den aanslag op het leeven van Willem den *Isten*, by welken hy omkwam, behalve de *agttien* Steden, die wy reeds verhandeld hebben, nog *veertien* andere ter Provinciaale Vergadering verschenen, als *Woerden*, *Oudewater*, *Geertruidenberg*, *Heusden*, *Naarden*, *Wesop*, *Muiden*, *Vianen*, *Asperen*, *Woudrichem*, *Heukelom*, *Leerdam*, *Ysselstein* en *Goedereede* (*). En, daar wy, straks over de verbeteringen sprekende, die in het Staats-bestuur zouden konnen plaats grypen, te gelyk van de aanspraak zullen gewaagen, welke deze Steden hebben, om in de gewigtige Staats-Belangen gekend te worden, zal het niet ondienstig zyn, vooraf dat geen te melden, welk ons in de onderscheidene Steden geschikt is voorgekomen, om een politiek ligchaam tot vertegenwoordiging der Burgeryen te vormen.

WOERDEN was een leen van het Sticht van Utrecht, eer zy in 1287 in handen der Graaven van Holland kwam (†). Het Stads-bewind bestaat uit een Bailluw, een Schout, *zeven* Schepenen, *twee* Burgemeesters en *elf* Vroedschappen. De eerste heeft zyne aanstelling onmidlyk van de Staaten. De tweede van Gecommitteerde Raaden uit eene nominatie van *drie* persoonen, door de Regeering gemaakt. De Burgemees-

(*) *Tegenw. Staat*, D. XIV. bl. 112.
(†) MIERIS, D. I. bl. 467.

meesters worden door Schepenen en Vroedschappen, en de Schepenen door den Stadhouder, uit eene nominatie van een dubbel getal, gemaakt door Burgemeesters en Vroedschappen, en de Vroedschappen, eindelyk, by vacaturen, door de Burgemeesters en overige Vroedschappen verkozen (*). Volgens het Privilegie van Hertog Albrecht van 1401 behoorde de verkiezing van Burgemeesteren, Jaarlyks, door *het Oude Gerecht en de Nye Gerecht*, *Schepenen*, *Achte*, *ende Burgemeesters* te geschieden, gaande dezen alsdan te boon, terwyl *zeven* hunner, op welken het lot viel, uit de Poorters, die zy de *nutsten* oordeelden, de Burgemeesters kozen, zynde voorts uitdruklyk gelast, dat noch Burgemeesters noch Schepenen elkander in den bloede zouden mogen bestaan (†).

Oudewater was insgelyks een leen des Bisdoms van Utrecht, eer zy, na het Jaar 1280, een gedeelte van Holland wierd. Het Handvest, waarop het Stads-bewind berust, is van 24 Februari 1401 (1402), volgens 't welk de Bailluw van Rhynland Jaarlyks op May-dag de Schepenen moest verkiezen; gelyk ook op denzelfden dag de aanstelling van *agt* Vroedschappen moest geschieden; doch, door wie en op wat wyze, wordt niet gevonden. Deze Vroedschappen, de *Agten* genoemd, moesten op 27 October met den Schout, de Burgemeesters en Schepenen uit ieder der vier Stads-Quartieren *agt* persoonen benoemen, welken, by looting op *negen* gebragt, *twee* Burgemeesters kozen, terwyl dezen wederom noch uit het Gerecht, noch uit de Agten, noch uit de Oud-Burgemeesters, ten zy reeds drie Jaaren achter elkander hebbende stilgezeten, mogten genomen worden (§). In den Jare 1585 echter werd bepaald, dat één der Burgemeesteren altoos het volgende Jaar zoude aanblyven. In 1591 maakten de Staaten van Holland een permanente Vroedschap van *vier en twintig* Leden, en bepaalden, dat de Schepenen door den Stadhouder zouden gekozen worden uit eene nominatie van een dubbel getal, op welke *vier* regeerende Scheepenen en *tien* Vroedschappen, of de

(*) Zie *Tegenw. Staat*, D. XVIII. bl. 14.
(†) *Ibid.* bl. 751.
(§) Mieris, D. III. bl. 758.

de voornaamſten der Burgery zouden geſteld worden. Ook werd ten zelfden tyde de Jaarlykſche verkiezing van Burgemeesteren den *twee en dertig* voornaamſte Poorteren, die zulks gewoonlyk verrichtten, ontnomen, en in handen geſteld van den Schout, Burgemeesters, Vroedſchap en den Secretaris. Eindelyk werd de invloed des Volks op de benoeming zyner Repræſentanten nogmaals gekrenkt door de vermindering van het Vroedſchaps-Collegie, welk getal op *agttien* perſoonen gebragt werd (*).

Onnodig zou het zyn, thands over het oude regt te ſpreken, welk de Hertogen van Braband weleer op GEERTRUIDENBERG meenden te bezitten; vermits men algemeen erkent, dat deze Stad waarlyk een gedeelte van Holland uitmaakt, en zy, reeds van de oudſte tyden, in het bezit was der Hollandſche Graaven. Hare Ingezetenen maakten, in den Jare 1299, reeds een verbond met de andere Steden van Holland en Zeeland, om zich over den dood van Florens de V*de* te wreeken. De Regeering dezer Stad beſtaat uit een Schout, die zoo wel van crimineele, als civiele zaken kennis neemt, uit *twee* Burgemeesters, *zeven* Schepenen, een Threſorier, en een Secretaris. Schout, Burgemeesters en Schepenen maaken een afzonderlyk Collegie uit, waarin alles, tot het burgerlyk Stadsbewind en de Finantiën betreklyk, wordt verhandeld, wordende alle deze Ambtenaren door den Prins van Oranje, als Heer dezer Stad, aangeſteld. In vorige tyden had de Burgery dezer Stad nog eenen Oud-Raad, als hare Vertegenwoordigers, aan welken alle zaken van gewigt ter beſlisſching werden overgegeven. Dezelve beſtond uit alle zoodanigen, die te voren in de Regeering geweest waren; doch tegenwoordig is 'er niets van te vinden (†); en, daar de Burgers thands niet meer gekend of geraadpleegd worden, gelyk weleer in zaken van belang geſchiedde (§), zouden zy zoo veel te meer regt hebben, om althands een zoodanig Collegie van Repræſentanten, als dat van den Oud-Raad, te herroepen. Eene

(*) *Tegenw. Staat*, D. XVIII. bl. 42.
(†) *Ibid.* D. XVIII. bl. 240.
(§) MIERIS, I. 612. II. 3, 43, 59 en 428. IV. 1, 349 & 443.

Eene andere Stad, van de hoogſte oudheid, welke men doorgaans onder Zuid-Holland telt, is HEUSDEN, op welker bezit de Hertogen van Braband langen tyd aanſpraak gemaakt hebben. In onze dagen is zy de eerſte der niet ſtemmende Steden geweest, die zich tegen de inbreuken op hare Regten en Privilegiën kloekmoedig verzet heeft. De eerſte perſoon, die omtrend de Stads-Regeering in aanmerking komt, is de Drosſaard, die wel eer van den Schout onderſcheiden was, doch thands één en dezelfde perſoon uitmaakt. Volgens een Handvest van Hertog Albert van 17 July 1404 behooren aldaar *zeven* Schepenen te zyn, die jaarlyks *zeven nieuwe* benoemen, en door welken insgelyks de verkiezing van *drie* Burgemeesters moest geſchieden (*); en dus was de aanſtelling der Wethouders van de oudſte tyden af ten eenenmaal aan de Stad overgelaten. In 1577 ging Heusden tot de Staatſche party over, en het was by deze gelegenheid, dat zy de zeer ernſtige voorwaarde maakte, dat 'er in hare aloude wetten, privilegiën en hercomen geene vermindering hoegenaamd zoude plaats grypen. In 1670 echter vergunden de Staaten by Octrooi, dat de *zeven* fungerende Schepenen de nominatie zouden maaken van hunne Opvolgers; doch dat de Drosſaard het regt zou hebben, om *twee* van dezelven uit te ſchrappen, en derzelver plaats met twee anderen uit de Oude Schepenen te vervullen. Dan, hoe heilzaam deze ſchikking ook ware, heeft zy echter de geweldigſte indragten der Ariſtocratie, ja van het despotismus zelfs, niet kunnen ontwyken. Hoe zeer, volgens dit Octrooi, zoo wel *vyf* nieuwe Schepenen als de Burgemeesters door de afgaande Schepenen werden gekozen, vonden Drosſaard en regeerende Burgemeesters echter welhaast middelen, om deze verkiezing van nieuwe Burgemeesteren, zoo als ook de benoeming van zeven perſoonen tot Schepenen zich zelven toe te eigenen, terwyl men de nominatie der laatſten aan den Stadhouder zond, die volgens willekeur, of alle de oude Schepenen continueerde, of een der afgaande Schepenen tot Burgemeester, of een of meer Burgemeesters tot Schepenen aan-

(*) MIERIS, D. III. bl. 791.

aanſtelde. Op dezen geheel willekeurigen voet zyn de zaken ook nog tegenwoordig ingericht. Zeer zelden, ja bykans nooit, is de kamer van Burgemeesteren of Schepenen verwisſeld, en deze twee ambten blyven in een kring van *tien* perſoonen, die dezelven om beurte vervullen. By een ſterfgeval wordt 'er een ander in zyn plaats geſteld; doch enkel volgens de keuze van den Stadhouder, aan wien echter de Charters geenen den minſten invloed op de verkiezing der Regenten veroorloven. Men zegt zelfs, dat zeker Oud Schepen dit ambt *vyf en twintig* jaaren bekleed heeft, zonder in al dien tyd meer dan één jaar te hebben ſtil gezeten; en dus is deze Stad van een der voornaamſte bolwerken tegen een willekeurig bewind beroofd, welk zy anderszins, nevens de andere Steden, in de verwisſeling der Regeerings-leden behoorde te bezitten. Al de klem van het gezag berust by den Stadhouder en den Drosſaard, en dees laatſte zelfs is tegenwoordig Schout en Kasteleïn, zonder dat hy in de Stad woont. Eindelyk maaken de oude Charters ook gewag van een Collegie van Gezworenen, die zoo veel als Repræſentanten der Burgery ſchynen geweest te zyn (*). Ook had men hier, vóór deze laatſte inbreuken, een Oud-Raad, die, in zaken van gewigt, het tweede Lid der Regeering uitmaakte, en waarſchynlyk uit de Oud-Schepenen beſtond: doch, hoe zouden alle dergelyke goede inrichtingen, hoe zouden privilegiën kunnen beſtaan, wanneer *tien* perſoonen onophoudlyk alle de Regeerings-plaatſen onder elkander verdeelen en vervullen (†)?

Gunſtiger in der daad voor den Volks-invloed is de Stads-Regeering van NAARDEN ingericht. Zy beſtaat uit den Baillluw van Gooiland, uit een Schout, die zulks tevens is over de dorpen, uit *drie* Burgemeesters, *zeven* Schepenen, en een Collegie van *één en dertig* Vroedſchappen. De Baillluw, Burgemeesters en Schepenen hebben, jaarlyks, de benoeming van *één en twintig* perſoonen, (die zedert het jaar 1620 op *veertien* gebragt zyn) uit welken de Staaten van Holland, en by hun afwezen Gecommitteerde Raa-

(*) MIERIS, D. III. bl. 696 en 791.
(†) *Tegenw. Staat*, D. XVII. bl. 264.

Raaden, de nieuw aan te komen Schepenen verkiezen. Deze nieuwe Schepenen ſtellen vervolgens *twee* Burgemeesters aan, en dezen wederom verkiezen zich een *derden* ambtgenoot uit de twee afgaande Burgemeesters, die niet langer dan één jaar hebben gediend. Agt dagen daarna ſtellen de afgaande zoo wel, als nieuwe Burgemeesters en Schepenen, uit kracht van een Octrooi van Philips van Bourgondiën van 2 Juny 1459, *twaalf* notabele perſoonen uit de Burgery aan tot hunnen Raad, en deze allen te ſamen maaken den Raad uit van *één en dertigen*, of de Vroedſchap. En dus doende wordt dit Collegie, welk het regt heeft, om over de belangen der Stad te raadpleegen, als mede om keuren en ordonnantiën van Politie te maaken, telkens verwisſeld. Hoe zeer de Regenten een permanent Collegie hebben willen invoeren; hoe zeer zy het plan, om namelyk zoodanigen permanenten Raad te vormen, die zelf de vacante plaatſen zoude vervullen, aan de Staaten van Holland hebben voorgedragen, het zelve echter is tot heden ſteeds verydeld geworden. En in der waarheid, wanneer de vacante Raads-plaatſen geenszins door de Burgery vervuld worden, dan is het voor de burgerlyke vryheid der overige Ingezetenen veel verkieslyker, dat de Regeering Jaarlyks verwisſelt (*). Daarenboven, heeft de Burgery zoo veel te meer regt, om haren invloed op de Regeering te herroepen, omdat de Raads- en Magiſtraats-beſtelling tot den Jare 1403 ter beſchikking was van de *Alinge* Gemeente, zynde dit regt haar door Hertog Albrecht geweldig ontrukt, om het aan een kleen getal van Raaden in handen te geven (†).

De vastgeſtelde Regeerings-form van WESOP of WEESP berustte tot 1445 in handen van het Volk. 't Was eerst ten dien tyde, dat Philips van Bourgondiën eene nieuwe ſchikking beraamde, volgens welke de nominatie van een dubbel getal van Schepenen jaarlyks door *één en dertig* der rykſte en gegoedſte Burgers, die de meeste ſchot betaalen, zoude geſchieden, uit welken Gecommitteerde Raaden vervol-

(*) *Tegenw. Staat*, D. XVIII. *bl.* 108—111.
(†) *Erfgrav. Bediening bl.* 323.

volgens *zeven* moesten verkiezen. Deze nieuwe Schepenen hadden de magt, om voor het eerst *drie*, en naderhand jaarlyks *twee* nieuwe Burgemeesters aan te ſtellen, terwyl een der ouden aanbleef. Tegen dit Octrooi verzettede zich de Bailluw, die insgelyks door Schepenen was aangeſteld. De zaak werd in regten getrokken; doch, op welke wyze dezelve beſlischt zy, is onbekend. Uit eene Ordonnantie van het Hof van Holland in 1541 blykt, dat de verkiezing aan den Bailluw werd gelaten, die ook, volgens Reſolutie van 20 Maart 1603, daarmede voortgaat. Met dat alles echter kan het regt der nominatie van een dubbel getal aan de *één en dertig* voornaamſte Burgers niet betwist worden. Zy, die thands de Vroedſchap uitmaaken, zyn niet meer in getal, dan *één en twintig* perſoonen. Voor het overige heeft aldaar nog deze inbreuk op de privilegiën plaats, dat de Schepenen verſcheide jaaren achter elkander gecontinueerd worden. De privilegiën echter melden, dat 'er jaarlyks eene nominatie van *veertien* der notabelſte Burgers moet worden gemaakt. Maar, hoe toch kan zoodanige nominatie van Burgeren gezegd worden plaats te hebben, wanneer fungeerende Schepenen daartoe genomen worden (*)?

De Regeering te MUIDEN beſtaat uit een Drosſaard, door de Staaten van Holland wordende aangeſteld, uit een Stedehouder, die de plaats van den Drosſaard bekleedt, en ook door hem wordt benoemd, uit *vyf* Schepenen, weleer zonder voorafgaande nominatie, doch tegenwoordig uit een dubbel getal, welk door de afgaande Schepenen en Burgemeesters gemaakt wordt, door den Stadhouder verkozen, en uit *twee* Burgemeesters, die door de *vyf* nieuwe Schepenen worden aangeſteld. Deze *zeven* Ambtenaars maaken, geſamentlyk met Wees-meesters en den Arm-meester, jaarlyks een Collegie uit van *twaalf* Vroedſchappen. In voorige tyden had de Regeering hare aanſtelling ten eenenmaal van het Volk, en het was eerst in 1403, dat Hertog Albrecht de Gemeente van het regt van nominatiën beroofde, om zulks aan eenige weinigen over te geven (†).

VIA-

(*) *Tegenw. Staat*, *bl.* 138. *Erfgrav. Bed. bl.* 324.
(†) *Erfgrav. Bediening bl.* 323.

VIANEN, ASPEREN, WOUDRICHEM, HEUKELOM, LEERDAM, YSSELSTEIN en GOEDEREEDE hebben, ten aanzien van het Stedelyk bewind, niets, dat naar eene Volks-vertegenwoordiging zweemt. De Handhaavers der Politie, zoo wel als der Juſtitie, worden op eene wyze aangeſteld, die min of meer den willekeurigen invloed van een Aristocratisch, of liever van een eenhoofdig gezag aanduidt. Met betrekking echter tot WOUDRICHEM vinden wy een Handvest van 1381, waaruit blykt, dat men toen ten tyde aldaar een Gezworen Raad had, en dat de Gemeente omtrend de Stads-belangen uitdruklyk gekend werd (*).

Schoon nu de *veertien* Steden, die wy zoo even hebben opgenoemd, de éénigen zyn, die de Staatsvergadering in 1584 hebben bygewoond, zyn 'er echter nog andere van meer of minder belang, die insgelyks het Stede-regt genieten, en onder welke ſommige te voren zitting in Staat gehad hebben, zoo als Vlaardingen, 's Gravezande, Geervliet, Heenvliet, Nieupoort, Beverwyk en Schagen. Zelfs vindt men verſcheide Vlekken en Dorpen, wier regten, op uitdruklyke handvesten gegrond, weinig verſchillen van die der Steden, gelyk 's Hage, Oost- en West-Zaandam, Broek, enz.

Te VLAARDINGEN en NIEUPOORT heeft de Burgery een vertegenwoordigend Collegie van Vroedſchappen, waaruit Burgemeesters, Schepenen en Threſoriers gekozen worden; doch zy heeft geen het minſte deel in de benoeming harer Regenten. Te BEVERWYK vindt men insgelyks eene Vroedſchap, en wel met dit voorregt, dat uit haar *één* der *twee* Burgemeesters, en *drie* der *zeven* Schepenen moeten genomen worden. Veel voordeeliger echter voor den Volks invloed is SCHAGEN, vermits aldaar de Vroedſchap uit *vyftig* Leden beſtaan moest; doch tegen het aloude regt is dit getal op *dertig* verminderd, uit wier midden de Wethouderſchap gemaakt wordt.

'S HAGE, welk men uit hoofde van zynen luister en bevolking, waarin het veelen der grootſte Steden evenaart, meer dan eens den naam van *Stad* gegeven heeft

(*) MIERIS, II. 519.

heeft, bezit veelerleie Stedelyke voorregten. Men vindt haar, onder anderen, ter Staats-vergadering van 6 January 1584 te Delft beſchreven, ja zelfs eene uitdruklyke Reſolutie van 1586, by welke haar de zitting ter Dagvaart na Purmerende wordt toegekend (*). In 1607 herriepen die van den Haag het regt, om ter Staats-vergadering te mogen verſchynen, by gelegenheid van den Vrede-handel met Spanje, omtrend welken de kleine Steden waren beſchreven; doch men antwoordde hun in het volgend Jaar, dat zy *patientie zouden hebben*, onder *toezegging*, *dat zy voortaan voor geen nieuwe conſenten*, *of anticipatien zouden geſommeert worden*, *zonder alvoorens daarop te zyn beſchreven en beſcheiden*, *en te hebben geconſenteert*: gelyk zulks ook in 1609 geſchiedde. In den jare 1624 echter deeden zy op nieuws aanzoek om ſesſie in de Vergadering, *ten minſten op de pointen van nieuwe Middelen*, *en van 't redres der Verpondingen*; doch deze laatſte pooging gelukte niet, alzoo de Staaten eenpaarig verſtonden, dat *zulks op dien tyd nog zoude worden geëxcuſeerd* (†). Het is derhalven vreemd, dat men haar niet wel anders, dan onder de benaaming van een Vlek wil doen voorkomen, even of de waare Conſtitutie van eene Stad enkel in het bezit van Wallen of Poorten gelegen is. Zy is voor het overige de Vergader-plaats van de Afgevaardigden der Hollandſche Regeeringen, die de Souverainiteit uitmaaken dezer Provincie, zoo als ook het midden-punt van de onderſcheidene Collegien der Unie enz.

Het eerſte gewag, welk men van Burgemeesters gemaakt vindt, is van 1559, wanneer 'er niet meer dan *twee* Burgemeesters waren, waarby in 't Jaar 1591 een *derde* gevoegd werd. Van ouder tyd is de inſtelling van het Collegie der Vroedſchap, welk reeds in het begin van 1400 ſchynt beſtaan te hebben. Doch hetzelve heeft naderhand, zoo in zynen aart als gedaante, zeer aanmerklyke veranderingen ondergaan.

Hoe groot het getal der Leden in den beginne geweest

(*) Zie DE RIEMER *Beſchr. van 's Gravenh.* D. I. *bl.* 11.

(†) VAN SLINGELANDT, *Staatk. Geſchr.* D. I. bl. 50 en 51.

weest zy, is onzeker. Waarschynlyk waren het de voornaamste Ingezetenen, die byeen kwamen, om over de byzondere Stedelyke belangen te raadpleegen, gelyk men in den Jare 1443 daarvan uitdruklyk gewaagd vindt. In zeker Octrooi van Philips van Bourgondiën in 1450 wordt van *twee en dertig Buurluiden* van den Haag gesproken, aan welken de Jaarlyksche benoeming zoude staan van *veertien* Persoonen, uit welken de Stadhouder en de Raad, of de Bailluw, *zeven* Schepenen zou verkiezen, terwyl deze *Twee en dertigen* voor hun leeven zouden aanblyven, en de voorkomende vacaturen in hun Collegie zelven zouden vervullen. Deze Raad echter beschikte geenszins zoo willekeurig over de algemeene belangen, dat de overige Ingezetenen van allen invloed beroofd waren: men vindt tot dat einde ook gemeld van den *Rykdom* en *Gemeene Buuren*. In 1513 werd het getal op *vier en twintig* gebragt, en verminderde in 1525 op *twaalf*; welk naderhand alzoo gebleven is, terwyl deze nog daarenboven, volgens verzoek van den Magistraat, in 1621 aan de Staaten van Holland gedaan, doch welk niet eerder, dan in 1672, zyn beslag kreeg, voor hun gantsche leeven, of zoo lang zy Poorters zyn, aanblyven. Dan, daar de Wethouderschap (de Bailluw namelyk, de Schout, Burgemeesters en Schepenen) bykans alles verricht, 't geen anderszins tot de Vroedschap alleen behoort; daar het van haar oordeel afhangt, wanneer het nodig is, de Vroedschap by een te roepen; daar zelfs de beschikking der vacante Vroedschaps-plaatsen tot dezelfde Wethouderschap benevens den Stadhouder bepaald is, en de Vroedschappen dus geen ander voorregt bezitten, dan het vooruitzicht, van ten eenigen tyde, by eene vacature, in den Magistraat te zullen komen; daar dit alles plaats heeft, zyn Burgemeesters en Schepenen ook gevolglyk aan geene jaarlyksche verwisselingen blootgesteld, dan alleen, dat de *negen* Heeren, om beurten, de twee gemelde waardigheden bekleeden; waarvan de Schepen van Scheveningen echter is uitgezonderd, als die in deze hoedanigheid in den Regtbank zitting behoudt voor zyn leeven.

En wie zal niet erkennen, dat zoodanige uitgestrekte magt in handen van eenen Magistraat, die zoo goed

als permanent, en allerwillekeurigst is ingericht, ten uiterften gevaarlyk is in een land, dat vry genoemd wordt? Doch gelukkig is deze buitenfpoorige magt wederom van eene andere zyde beperkt. De tegenwoordigheid niet alleen der opperfte Wetgevende Magt, niet enkel die van Gecommitteerde Raaden, welke het Opper-gezag vertegenwoordigen, noch ook die van het Hof van Juftitie ftrekt haar ten breidel, maar zelfs wordt haar Regtsgebied door het *Collegie van de Societeit* zeer aanmerklyk bepaald. Dit is eene foort van Gerichts-Hof, waaraan de Edelen en Onderhoorigen van den Hove zich moeten onderwerpen, terwyl de overige Ingezetenen, als ambagt- en neering-doende perfoonen wordende aangemerkt, zich voor het Gerecht moeten verantwoorden. Deze Societeit beftaat uit *twee* Leden van den Hoogen Raad, *twee* van het Hof, *twee* van de Hollandfche Rekenkamer, *één* Burgemeester, *één* Schepen, en *één* Vroedfchap, welke laatfte alle *zes* maanden verwisfelt. Van dit Collegie hangt voornamelyk de vastftelling van belastingen af voor 's Gravenhage, terwyl het voor 't overige al dat bewind der politie voert, welk in andere Steden onmiddelyk tot den Magiftraat behoort (*).

OOST- en WEST-ZAANEN, waarby men ook DE KOOG, ZAANDYK en WORMERVEER moet voegen, als zynde door hunne vereeniging niet meer dan één Dorp, maaken te famen een Ban, welks burgerlyk bewind gemeen is. Het is in deze plaatfen, zoo beroemd door hare nyverheid, rykdom en bevolking, dat men nog eenige overblyffels vindt der aloude vryheid van de West-Friezen. Dus hebben zy gefamenlyk een Regtbank van Schepenen, die jaarlyks zoo door de afgaande Schepenen, als door die van het voorgaande Jaar moeten gekozen, en uit de onderfcheidene Dorpen genomen worden. Ook bezitten zy een gemeen Collegie van *zestien* Vroedfchappen, die jaarlyks door de nieuw verkorene Schepenen worden aangefteld. Uit welk alles duidelyk is op te maaken, dat het aldaar niet moei-

(*) DE RIEMER, *Befchryv. van 's Gravenhage.*

moeilyk zyn zou, om den alouden Volks-invloed te herſtellen.

VI. HET PLATTE LAND.

Doch het is niet enkel in de Steden, Vlekken of Dorpen, dat men eene Volks-vertegenwoordiging ontmoet, die tot een billyke grondſlag kan dienen eener algemeene Grondwettige Herſtelling van ons Staatswezen. Verſcheide voorbeelden zyn 'er zelfs voor handen, waaruit ten vollen blykt, dat ook het Platte Land ter Dagvaart is beſchreven (*). Menige aanzienlyke Districten kunnen in dit geval zich op gewigtige voorregten en oude herkomen beroemen. Het voorbeeld van WEST-FRIESLAND, daaronder *Kennemerland* en *Waterland* begrepen, alsmede van het LAND VAN VOORN, zal genoegzaam zyn, om zulks te betoogen. Die Historie-Schryvers zelven, welken anderszins zeer gereed zyn, om de magt der oude Graaven breed uit te meten, komen hierin overeen, dat de Ingezetenen van West-Friesland, eer zy onder de Graaflyke overheerſching bukten, onder eene volſtrekte Volks-regeering leefden (†). Men weet, dat Willem, Roomsch Koning, in eene belegering van het jaar 1255, die alleen was aangelegd om hen te onder te brengen, zyn leeven verloor, en, hoe zeer zy de nederlaag kreegen, en overheerd werden, ging echter de invloed des Volks niet zoo zeer verlooren, of men vond daarvan nog zeer langen tyd naderhand de dierbaarſte overblyfſelen. In 1288, by voorbeeld, benoemden alle de Ingezetenen van een groot getal dorpen van West-Friesland Commisſarisſen, om met den Bisſchop van Utrecht en den Graaf van Holland te handelen (§). De-

(*) Zie MIERIS, *Handv. van Leiden*, bl. 61.

(†) MEERMAN *Geſch. van Graaf Willem* D. II. bl. 79. *Begin*, *Voortgang en Einde der Erfgrav. Bediening*, bl. 141, 191, 194 en 201.

(§) MIERIS, D. I. bl. 473, 474, 476 en 558. en D. II. bl. 82.

Dezen richtten even zoo hunne brieven in aan de gantſche Gemeente (*), en, in plaatſe dat de Graaf zich eene volſtrekte overheerſching aanmatigde, beraadſlaagden die van het Platte Land, en kwamen ook daadelyk overeen, om hem eenige Landeryen tot een geſchenk te geven (†). Men had åldaar zelfs eene ſoort van Staaten, onder den naam van *Concilium* of Raad (§). De benoeming zelve der Wethouderſchap was geheel en al in handen van de Bueren of Ingezetenen (⁎). In den jare 1305 deeden de Welgeboren Mannen of Edelluiden van Kennemerland hun beklag, dat men hun ſchattingen en handvesten had opgelegd, waaraan zy noch hunne bewilliging, noch hun zegel, noch hun conſent hadden gegeven (‡), en de Graaf ontkende deszelfs wettigheid niet. In 1347 ſtelden die van Waterland een gemeenen Raad aan, waarin zy ſchikkingen en wetten beraamden voor alle de Ingezetenen (**). Zelfs maakte het gantſche Land, onder den naam van West-Friesland begrepen, naderhand eene ſoort van afzonderlyke Staats-vergadering, in welke door die van het Platte Land, zoo wel als van de Steden, in gewigtige zaken afgevaardigden werden gezonden. Dus werd, by voorbeeld, in den jare 1482 eene Dagvaart gehouden te Hoorn, alwaar niet alleen afgevaardigden van onderſcheidene Steden, maar ook van Vlekken en Dorpen, zoo als, onder anderen, van *Bovenkarſpel*, *Groote Broek*, *Lutke Broek*, *Wognum*, *Berkhout*, *Zwaag*, *Blokker* enz. verſchenen (††). En het is ingevolge van deze gebruiken, die enkel uit de aloude Volks-Regeering hunnen oirſprong hadden, dat de West-Friezen, na de Staatsomwenteling, byzondere Staaten bleeven uitmaaken, op

(*) *Ibid.* D. I. bl. 574. D. II. 81.

(†) *Ibid.* D. I. 558.

(§) *Ibid.* D. II. bl. 78, 80, 81 en 197.

(⁎) *Ibid.* bl. 723. *Erfgrav. Bediening*, bl. 141, 191, 203 en 466.

(‡) MIERIS, D. II. bl. 48.

(**) *Ibid.* bl. 735.

(††) VELIUS, *Chron. van Hoorn*, bl. 133. GOUDHOEVEN, bl. 515.

op grond, van hunne Souverainiteit afzonderlyk te mogen en moeten uitoefenen; het is ingevolge daarvan, dat zy naderhand ter Staats-vergadering van Holland zyn verschenen, als Vertegenwoordigers der Staaten van West-Friesland; het is ingevolge der aloude keuren, dat de Ingezetenen van het Platte Land in West-Friesland in den Jare 1575 uitdruklyk vorderden, om op diezelfde Hooge Vergadering te worden toegelaten (*). 't Is hieruit eindelyk, dat een Collegie van Gecommitteerde Raaden is opgericht, welk nog tegenwoordig bestaat.

Doch nog sterker overblyfsel eener afzonderlyke Staats-vergadering, by welk het Volk zynen onmidlyken invloed behouden heeft, vindt men in het Zuidelykst gedeelte dezer Provincie. Nog jaarlyks op den eersten Dingsdag van Juny wordt in de Stad Brielle eene algemeene Dagvaart gehouden in en over het LAND VAN VOORN, welke vergadering weleer die der Staaten was van dit land (†). Dit Landschap of deze Heerlykheid, in den Jare 1503 in handen komende der Hollandsche Graaven, behield het voorregt, om door zyne eigen afgezonderde wetten, Inzettingen en Gewoonten bestierd te worden, gelyk dit zelfs door Philips de II*de* en zynen Stadhouder, den Hertog van Alva, uitdruklyk erkend is by zeker Octrooi van 1570, waarin de breedste Geërfden, met Schout en Schepenen van den Lande van Voorn en de Stad Brielle, *de Gemeene Staaten van den Lande van Voorn* genoemd worden. In 1581 leverden Brielle en Voorn, ter gelegenheid van de overgifte der Hooge Overigheid aan den Prins van Orange, eene verklaaring in by de Staaten van Holland, met betoog, dat zy van ouds eene vrye Heerlykheid geweest waren, zonder aan de Graaflykheid van Holland onderworpen te zyn geweest (§). De Regeering zelve van dit Landschap had in vroeger ty-

(*) VELIUS, *Chron. van Hoorn*, bl. 373, 376 en 470. *Groot Plac.* D. III. bl. 83. BOR *Nederl. Oorl.* B. VIII. bl. 689. B. XXVI. bl. 482, en *Byvoegz.* bl. 709.

(†) Zie *Tegenw. Staat*, D. XVII. bl. 69.

(§) *Ibid.* bl. 53 en 54.

tyden zeer veel overeenkomst met die van Friesland, en de gemeene Dagvaart bestond uit afgevaardigden van Brielle, Goedereede, de Dorpen en het Platte Land. De Ingezetenen waren niet gehouden eenige andere lasten op te brengen, dan waarin zy zelven door hunne Vertegenwoordigers hadden toegestemd; en wanneer men eenige buitengewoone schattingen toeliet, geschiedde zulks altoos onder voorwaarde van *non præjudicie*, dat wil zeggen, onder uitdruklyk beding, dat zoodanige vergunning naderhand in geen gevolg tegen hen zoude getrokken worden (*). Zelfs achtten zy zich bevoegd, om, wanneer hunne Heer goedvond te oorlogen, te beslisschen, of zoodanige oorlog regtmatig ware, of niet, en, wanneer zy dien onbillyk oordeelden, hem allen bystand te weigeren (†). De Dagvaart van Voorn, die thands nog plaats grypt, bestaat uit den Bailliuw van Voorn, den Raad en algemeenen Rentmeester, vier Gecommitteerden uit de Vroedschap der Stad Briel, en uit alle zoodanige Ingelanden of Geërfden, die ten minsten honderd Gemeten Lands in deze Heerlykheid bezitten, of in de gewoone verponding honderd vyftig Guldens opbrengen. Gewoonlyk bedraagt het getal der afgevaardigden meer dan *honderd en vyftig* persoonen (§), houdende zy zich voornamelyk bezig met de rekening van den algemeenen Ontvanger wegens de gemeene Middelen, renten en inkomsten op te nemen, en een overslag te maaken van de Verpondingen. In den Jare 1579 beweerden die van Voorn niet alleen het regt, om zonder hunne toestemming niet te mogen belast worden; maar zyn toen zelfs door eene deputatie in de Vergadering van Holland verscheenen, en, nadat men uitdruklyk had geweigerd, hen toe te laten, protesteerden zy, met dat gevolg, dat men met onderling goedvinden besloot, de zaak geregtelyk te bepleiten (*): dan, terwyl 'er tot nu toe geene regterly-

(*) Zie ALKEMADE, *Beschr. van den Briel*, D. I. bl. 186-189.

(†) *Ibid.* bl. 231.

(§) *Tegenw. Staat*, D. XVII. bl. 69 en 70.

(*) ALKEMADE, D. I. bl. 344-346. VAN SLINGELANDT *Staatk. Geschr.* D. I. bl. 39 en 40.

ſyke uitſpraak daaromtrend geſchied is, en die van Voorn en den Briel zich hun regt uitdruklyk hebben voorbehouden, kan men ligtelyk opmaaken, welke gewigtige vorderingen zy insgelyks zouden kunnen doen tot eene Grondwettige Herſtelling, te meer, daar zy ten allen tyde niet als een Lidmaat, maar als Geünieerden van deze Provincie hebben willen aangemerkt worden.

Eindelyk vindt men nog in eenige gedeelten van het Platte Land verſcheide inrichtingen, die den alouden invloed des Volks ten eenenmaale bevestigen. Dus zyn 'er, by voorbeeld, in *Delfland*, *het Land van Putten* en *Gooiland* Leenmannen, Buurtmeesters en Ingelanden (*), die, als de voornaamſte Geërfden, zoo op de regeering van het diſtrict, als op de bezorging der dyken, eenen gewigtigen invloed bezitten. Zelfs zyn 'er verſcheide plaatſen, zoo als in *Rhynland*, in *het Bailluwſchap van Blois* enz., alwaar de algemeene rekeningen in tegenwoordigheid der voornaamſte Ingelanden, zoo Eigenaars als Inwooners, moeten gedaan worden (†). In anderen wederom, zoo als *Schager-* en *Nieuw-Dorper-Kogge*, ontmoet men verſcheide Vroedſchappen (§), terwyl, eindelyk, ſommige, gelyk *Bezoyen* in de *Langeſtraat*, het gewigtig voorregt hebben, om Jaarlyks door hare Inwooners één der twee Burgemeesteren te doen verkiezen (⁎), hebbende het laatstgenoemde Ambagt dit ſchoone Privilegie, veele Jaaren buiten kracht geweest zynde, in dit jaar herroepen, en op nieuws doen gelden.

Uit alle deze bygebragte voorbeelden, die zeer ligt met eene menigte anderen zouden kunnen vermeerderd worden, blykt ten vollen de groote invloed, dien de Ingezetenen van het Platte Land niet alleen op hunne byzondere huishoudingen, maar zelfs op de algemeene Provinciaale belangen hebben bezeten.

Te-

(*) *Tegenw. Staat*, D. XVI. bl. 487-495. D. XVII. bl. 154-156 D. XVIII. bl. 92, 124 en 278.
(†) *Ibid.* D. XVIII. bl. 317.
(§) *Ibid.* bl. 441-475.
(⁎) *Hist. Cour.* 1786. No. 13.

Tegenwoordig echter is dees invloed, behalve in den Lande van Voorn en eenige plaatsen van Noord-Holland, enkel bepaald tot de Edelen dezer Provincie, die, wel is waar, in vorige tyden de voornaamste Eigenaars waren; doch thands verre het geringste gedeelte bezitten. Terwyl nu deze Landeryen meestal tot andere Eigenaars zyn overgegaan, vereischt de natuur der zaak zelve, dat hierin eene andere orde werd vastgesteld. Die soort van vrye Geërfden, bekend onder den naam van Edelen of Welgeboren Mannen, konden niet verpligt worden, zich te onderwerpen aan eenige nieuwe wetten en belastingen, ten zy door hun zelven bewilligd; zy werden echter allen ter Staatsvergadering beschreven, zy vertegenwoordigden aldaar het Platte Land, en het is genoeg bekend, welke gewigtige punten in deze vergadering werden behandeld, zoo als het stuk der belastingen, althands de buitengewoone, en de vrywillige beden; — punten, waarin geene overstemming konde plaats hebben, en waaraan zy allen gehouden waren te voldoen, die hunne uitdruklyke toestemming hadden gegeven (*). „ Elke Provincie," het zyn de woorden van den Heer *van de Spiegel*, „ stond hierin niet alleen voor haar „ zelve; maar ieder Lid van de Ridderschap, iedere „ Stad had het regt van vry consent, en geene uit- „ winning konde gelegd worden tegen dien geen, die „ niet geconsenteerd had (†)". Dit zelfs maakte ééne der gewigtige bepaalingen uit van het groote Privilegie van Vrouwe Maria, en de stem van hun, die het Platte Land vertegenwoordigden, was van zoo veel te meer belang, omdat in dien tyd hunne toelagen die der zes groote Steden zeer verre overtroffen (§).

Eindelyk, toen het 'er op aankwam, om de algemee-

(*) Zie *Erfgrav. Bediening*, p. 103. HEENEMAN *de prec. Comit.* p. 87 & 88.

(†) VAN DE SPIEGEL *Hist. der Satisf.* bl. 370. MIERIS D. II. 33 en 48. *Vaderl. Hist.* D. III. bl. 184. VAN DER POT *de Trib. præd.* p. 11 & 13. *Aanmerk. op het Redeneerend Vertoog*, gedrukt te Amst. by H. Uitwerf 1737, bl. 77 en 78.

(§) VAN SLINGELANDT D. I. bl. 40-42.

meene vryheid tegen den Spaanſchen Geweldenaar met de waapenen in de vuist te verdedigen, kwam 'er eene aanmerkelyke verandering in de Conſtitutie van de Staaten. In plaats dat te vooren alle de Edelen, als Vertegenwoordigers van het Platte Land en de kleine Steden, in de vergadering waren erkend geworden, werd beſloten, dat voortaan geene Edelen zitting zouden erlangen, dan die by name daartoe beſchreven zouden worden; en by eene Reſolutie van 1573 werd niet alleen aan alle de kleine Steden, die zulks begeerden, een vrye toegang ter Dagvaart verleend (*); maar zelfs werd in 1579 en 1581 uitdruklyk beſloten, dat in zaken van belastingen, van vrede, van oorlog en van Regeerings-verandering, de kleine Steden byzonderlyk zouden beſchreven worden (†). En het is derhalven op deze gronden onloogchenbaar, dat aan de kleine Steden het volle regt toekomt, om ter vergadering van Staat over zaken van gewigt, en vooral de zoodanigen, als wy zoo even noemden, mede te raadpleegen en te beſluiten. Dan, daar wy ten aanzien van het Platte Land, en onder anderen van West-Friesland en het Land van Voorn, geene mindere gronden hebben aangevoerd, waarop een dergelyk regt onbetwistbaar berust, zou het ongerymd wezen, om de overige districten, ſchoon zelfs zulke beſlisſchende keuren ontbeerende, van een zoo dierbaar voorregt uit te ſluiten.

Doch misſchien maakt men ook deze tegenwerpingen, — „dat men aan de kleine Steden geenszins den toegang ter Staats-vergadering benomen heeft; — dat zy de uitſluiting daarvan aan zich zelven hebben te wyten, als zynde, om de kosten der deputatiën te ſpaaren, van zelf afwezig gebleven van die Vergaderingen; — dat de Gedeputeerden der Kleine Steden, wanneer de Staats-vergadering te Delft, na den dood van Willem den *Iſte* in July 1584, hun te lang duurde, zelven verklaard hebben, (§) „haar afſcheid wel te „willen nemen, om te verhoeden de grote onkosten „van de Vergadering, hebbende eerst gelykelyk uit „kracht

(*) Zie BOR, B. VII. bl. 7. (482).
(†) VAN SLINGEL. D. I. bl. 48, 49 en 51.
(§) BOR. XIX. *bl.* 3.

„ kracht van hare ſpeciale Procuratien, en last „ van hunne Principaalen verklaard, dat zy niet „ van meening waren, hen te ſcheiden van de Unie „ tusſchen die van Holland en Zeeland, nogte ook „ van die gemaakt was tusſchen de Geünieerde Pro- „ vintien; maar dat ze hun daaraan als nog verbon- „ den hielden, en overzulks vastelyk belovende, hen „ in alles te gedragen naar het geene op dezelve „ Unie, aangaande 't ſtuk van de Regeeringe en de „ zaken van Contributie, tot behoudenis en welſtand „ van den Lande, zoude werden gehandeld en be- „ ſloten." — dat zoodanige vermeerdering van ſtemmen ligtelyk verwarring zoude maaken, zonder het bedoelde nut te verſchaffen; terwyl toch de ſtemmende Steden aan anderen geene lasten konden opleggen, dan die ook zy zelven moesten dragen, en terwyl daarenboven, wanneer het op Staats-zaken aankwam, derzelver byzonder voordeel haar aan het algemeene belang verbond; — eindelyk, dat het zou kunnen gebeuren, dat verſcheide Steden, waarin byzondere Heeren zeer aanmerklyke voorregten bezitten, wanneer zy ter Staats-vergadering geroepen werden, niet zoo zeer de ſtem harer Burgery of Committenten, als wel die van den Heer der plaats zouden uitbrengen; terwyl men niet verwachten konde, dat alle Edelen zoo edelmoedig zyn zouden, als Willem de *Iſte*, tot wiens lof men zeggen moet, dat, zoo lang hy geleefd heeft, noch Geertruidenberg, noch de Willemſtad, noch de Klundert, noch Leerdam, noch Ysſelſtein ter Dagvaart zyn verſchenen (*)."

By alle deze tegenwerpingen echter moet aanſtonds in het oog lopen, 't geen men tot lof van Willem den *Iſte* wil doen voorkomen. Immers wordt alles, wat hy ten aanzien der zoo even genoemde plaatſen heeft nagelaten, rykelyk opgewogen door het geen hy, in tegenoverſtelling, in Zeeland ten aanzien van de Steden Veere en Vlisſingen, gedaan heeft. En wat de Steden en Diſtricten betreft, die vrywillig het gewigtig voorregt der bezending hebben afgeſtaan, daarvan althands moeten, zoo als de Secretaris *Costerus* betoogd heeft, de Stad Woerden,

„ als

(*) Zie *Erfgrav. Bediening*, *bl.* 111.

als mede het Land van Voorn worden uitgezonderd, terwyl dit laatſte tegen de uitſluiting, die het ondergaan moest, uitdruklyk heeft geprotesteerd. Eindelyk, daar de vorderingen der niet ſtemmende Steden, Vlekken, Dorpen en van het Platte Land min gevaarlyk zyn, omdat zy noch belemmering noch verwarring te weeg brengen in de gewoone onderhandelingen der Dagvaart, zoo zyn dezelven daar te boven zoo veel te regtmatiger, omdat aldaar niet enkel over algemeene zaken der Provincie, waarin ieder Lid een even groot belang heeft; maar wel uitdruklyk over byzondere zaken, waarin de eene plaats een veel grooter belang kan hebben, dan de andere, wordt gehandeld, zoo als in de veranderingen, by voorbeeld, van Regeering en Godsdienst, en in zaken van belastingen; waaromtrend ook de Reſolutie van 1573 eene Grondwet vormt, met byvoeging van het ſtuk van Vrede, van Oorlog en Lasten. In 1587 immers verklaaren de Staaten zelven in de bekende Deductie, dat in hunne Vergadering „ in alles oprechtelyk, vrymoe-„ delyk, rypelyk, en *met open deuren* is gehandeld, „ tot welken einde gebeurd is, dat aan veele van de „ kleine Steden, ook die men ten oude tyde ter ver-„ gadering van de Staaten niet en plagt te beſchry-„ ven, *immers aan alle die geenen, die zulks begeerd* „ *hebben*, in de vergadering van de Staaten vrye ſesſie „ en ſtemme is gegund, op dat een iegelyk 't beleid „ der Gemeene Lands zaken kennelyk zynde, de „ lasten, die anders onverdragelyk ſchynen, met „ goedwilligheid gedragen, en de eenigheid onver-„ breekelyk onderhouden zoude worden." En het is 'er zoo verre af, dat de kleine Steden in 1584 van haar regt van bezending hebben afgeſtaan, dat zy in tegendeel, tot den Jare 1608, ten minſten in zaken van belang, ter Staats-vergadering zyn beſchreven. Doch, al hadden de Gedeputeerden ten dien tyde van een zoo gewigtig voorregt afgezien, dan zoude nog de vraag vallen, of zy hunne nakomelingen tot dezen afſtand hebben kunnen verbinden, en of de Ingezetenen derhalven, daar toch aan hun, en niet aan de Regenten, het eigendom toebehoort, geene volkomene vryheid bezitten, om al dat regt te rug te eiſchen, daar het eene aangenomen grondregel van ons Regt is, dat

dat het Volk ten allen tyde als minderjaarig moet worden aangemerkt, en dat de Regenten, als deszelfs Voogden, het erfgoed hunner pupillen niet mogen, noch kunnen vervreemden.

En in der daad niets was regtmatiger. Immers, zoo dra de Oppermagt in den boezem des Volks te rug keerde, bestond de vergadering van Staat niet enkel uit de Edelen en de zes groote Steden. In tegendeel, de andere Steden, Vlekken en Dorpen, ja het Platte Land maakten daarvan wel uitdruklyk een gedeelte. Op welken billyken grond derhalven zouden de Ridderschap en de Repræsentanten van eenige Steden zich de voorregten der Oppermagt over het andere gedeelte der Natie hebben kunnen aanmatigen? Was het, omdat zy te voren de Staats-vergadering uitmaakten? Doch zy, die deze vergaderingen bywoonden, waren zoo min Souverainen, als die, welke tot de vergaderingen niet behoorden.

't Is waar, niet zelden ryst by veelen de vrees op tegen alle nieuwigheden, als of daarmede noodzaaklyk verwarring moest gepaard gaan. Doch, hoe ongegrond deze vrees ook zyn moge, terwyl zy noch het nut, noch het regt kan vernietigen, zou men dan geen middel kunnen vinden, om de zaken ten dezen opzigte op een billyken en constitutioneelen voet te regelen? Zou men, by voorbeeld, het geheele Platte Land, niet in onderscheidene, *vyf* of *zes*, districten kunnen verdeelen, waarvan ieder een afzonderlyk Collegie had van Vertegenwoordigers, bestaande uit Gecommitteerden van de Vroedschappen of Buurtmeesters, Leenmannen, Geërfden, Ingelanden van de kleine Steden, Vlekken, Dorpen en het Platte Land, die hunne Vergadering zouden hebben in eene der kleine Steden? Of zoude men niet kunnen bepaalen, dat in de Vroedschaps-Collegiën der stemmende Steden insgelyks Repræsentanten van de omliggende plaatsen in gewigtige zaken zouden mogen stemmen? Dit laatste ontwerp althands zou geene daadelyke vermeerdering van stemmen ter Staatsvergadering te weeg brengen, en, daar de Hooge Vergadering, behalve de Ridderschap, alleen uit de Vroedschappen der Steden bestaat, alle Ingezetenen zonder onderscheid eene regelmatige en gelyke vertegenwoordiging doen ge-

nie-

nieten. Eindelyk, indien men al in de uitvoering dezer voorgestelde ontwerpen onoverkomelyke zwaarigheden vinden mogt, zou men dan niet kunnen vorderen, dat ieder Vroedschap, om tot dezen post geregtigd te zyn, ook zeker landgoed bezat, op eene plaats, die geene Repræsentanten heeft in de Provinciaale Vergadering? Deze schikking immers zou en de Regenten belang doen stellen in het land, waarin zy eenig eigendom bezitten, en ook aan den anderen kant nog dit voordeel hebben, dat het hen van de heilloze dwaasheid te rug hield, van hunne kapitaalen by vreemde natiën uit te zetten.

Doch, om niet al te breedvoerig te zyn, welke zwaarigheden men ook daarin moge ontmoeten, dat aan de kleine Steden, Vlekken, Dorpen en het Platte Land eenig deel aan de algemeene wetgeving worde toegestaan, 'er zyn echter eenige punten, die men haar nimmer kan betwisten, en welker herstel althands geene de minste wanorde kan veroorzaken; zoo als het toezicht op de handhaavening en het bestuur harer Finantien, en opgelegde imposten; hare toestemming tot het heffen van belastingen, die haar afzonderlyk betreffen, zaken van bewind, en de aanstelling harer Magistraaten, waarin zy een onmiddelyk belang hebben, en welk men, zonder eenig het minst gevaar, op een veel vryer voet zou kunnen inrichten, dan thands plaats heeft. En in der daad, hoe veele wanorden, die voornamelyk door het gebrek van Vertegenwoordiging worden veroorzaakt, zouden door dergelyke hervormingen niet verbeterd, ja ten eenenmaale hersteld worden? De knevelaryen der Baillu- wen, de ongelyke verdeelingen der belastingen, om daardoor eenige onbillyke vrydommen te kunnen vaststellen, in één woord, eene menigte van misbruiken en onderdrukkingen zou door dezelven geheel en al worden weggenomen. Het zy ons vergund ter dezer gelegenheid gebruik te maaken van de voorstellen, die door de Herstellers van het Stadhouderschap in den Jare 1748 gedaan zyn. „ Ten Platten Lande verzoekt „ men," dit zyn de woorden, „ dat alle hooge en „ laage Amptenaars aldaar zullen moeten woonen; — „ dat zy alle Dorps - lasten nevens de Opgezetenen „ zullen gehouden zyn te betaalen; — dat de Schou-

„ ten

„ ten en Secretarisſen ten minſten twintig morgen
„ Lands in het Ambagt in eigendom moeten hebben,
„ en dat zy de Schouwen moeten waarnemen, of by
„ manquement geen ſalaris trekken; — dat een iege-
„ lyk geauthoriſeerd worde, om de knevelaryen by
„ præventie aan te brengen, en de overtreder van zyn
„ ampt ontzet worde, — en dat de maaltyden op de
„ Ambagts-rekeningen en Schouw-dagen worden
„ verboden." (*) Alle zoodanige hervormingen immers zouden juist geſchikt en gewigtig genoeg zyn, om de Ingezetenen van verſcheidene plaatſen belang te doen ſtellen *in*, en te doen medewerken *tot* eene Conſtitutioneele Herſtelling van ons jammerlyk misvormd Staats-wezen, en naderhand in de handhavening der Conſtitutie, wanneer zy overeenkomſtig de waardigheid en de voorregten van een vrygevogten Volk herſteld is. Voor het overige is het niet nodig te herhaalen, dat, op welke wyze men dit gewigtig oogmerk pooge te bereiken, in eene zoo edele zaak echter alleen de zoodanigen behooren toegelaten te worden, die, het zy door hunne verbindtenis met patriottiſche Militaire Corpſen, 't zy door eene verklaaring of Politieke Geloofs-belydenis, by welke gezonde vaderlandſche begrippen erkend worden, getoond hebben, het wel met den Vaderlande te meenen.

VII. *Oirſprong der Politieke Regeeringen van de Steden en het Platte Land.*

Naauwlyks zyn de grondbeginſelen eener Conſtitutioneele Herſtelling bekend geworden, of zy maakten, hoe verſchillend ook derzelver lot zyn mogt, eenen verbaazenden indruk. Kundige en onbaatzuchtige vrienden van het Vaderland gaven openlyk hun genoegen daarover te kennen, terwyl zy de kwaalykgezinden niet dan met ſchrik en ſpyt vervulden. Moeilyk was het in der daad, een ontwerp, zoo blykbaar en tevens zoo verheven, van zyn aanzien te berooven, door hetzelve regtſtreeks en voor de vuist aan te tasten. Men moest derhalven zyn toevlucht tot eene loo-

(*) Zie *Onderzoek over de Oude Privilegien van Leiden.*

looze verdraaijing nemen, als of deszelfs grondſtellingen alle orde vernietigden. Na dit alles dan wordt het zoo veel te noodzaaklyker, om, daar wy over de voornaamſte Provincie onzer Republiek handelen, dit punt nog wat byzonderer te ontwikkelen, en, door de zaak in haren waaren aart voor te ſtellen, te doen zien, hoe zeer het zelve ontwerp, verre van met de orde ſtrydig te wezen, in tegendeel juist geſchikt is, om de waare Conſtitutie te voltooien, en het gezag zelfs van hun, die zich aan het hoofd der regeering bevinden — een gezag, welk, by ondervinding, zoo dikmaals gebleken is, ten uiterſten onbeſtendig te zyn — in alle opzigten te bevestigen. Kan men dit bewyzen, dat deszelfs aangetygde gebreken alleen beſtaan in valſche onderſtellingen, dan zal de waarheid ook met des te meer luister zegevieren, wanneer men de voornaamſte ſtellingen, die zoo op de Conſtitutie van Holland, als op die van Zeeland (welke toch van alle de Provinciën met de eerstgenoemde het meeste overeenkomt) toepasſelyk zyn, onder één oogpunt ſamenvoegt.

Om de billykheid van het regt te betoogen, welk het Volk heeft, om of door zich zelf of door zyne Repræſentanten, die het zich zelf verkozen heeft, beſtuurd te worden, zal het niet eens nodig zyn, tot den eerſten oirſprong en den aart zelven der aloude nationaale Vergaderingen op te klimmen. Welk gevoelen men wegens de uitgebreidheid van derzelver vermogen ook moge omhelzen, dit is ten minſten zeker, dat de regten des Volks vóór de onrustige tyden, die eindelyk de Republikeinſche Conſtitutie te weeg bragten, niet min gegrond, niet min heilig zyn. Men zou 'er zelfs kunnen byvoegen, dat, indien het gevoelen van eenige Publicisten doorgaat, dat de Staaten namelyk oudtyds geen het minſte deel hadden in het bewind der publieke zaken, en zy enkel geroepen werden, om zekere ſoort van belastingen toe te ſtaan, en die over de Ingezetenen te verdeelen, het regt des Volks daardoor, verre van te verminderen, juist langs hoe grooter wordt. Al gaat men zelfs zoo verre van te beweeren, dat 'er geen Contract of Verdrag heeft plaats gehad tusſchen de Hollanders en hunnen Souverain, welk in zyne gevolgen voor de vorderingen,

die

die thans door het Volk geschieden, gunstig zou kunnen wezen: zoo dra men echter toestaat, dat met de afschudding van het monarchaale juk het Souveraine gezag in den boezem des Volks is te rug gekeerd; zoo dra men bewyst, dat dit voorregt door het Volk noch plegtig afgestaan, noch op eenige andere magt is overgedragen, dan zal ook van zelfs volgen, dat, hoe uitgebreider men de magt stelle van den ouden Souverain, het regt van het Volk, op 't welk de erfenis verviel, ook des te grooter en uitgestrekter moet wezen.

Hoe voordeelig intusschen dit gevoelen voor de Herstelling der Volks-regten ook zyn moge, hebben doch de Staaten in de beroemde Acte van afzweering, verklaart: „ dat deze landen van alle „ tyden zyn geregeert geweest, en ook hebben „ moeten geregeert worden, naarvolgende den eede, „ by heure Prinsen 't heuren aankomen gedaan, „ naar uitwysen heurer Privilegien, costumen en „ oude herkomen: hebbende ook meest alle haren „ Prince ontvangen op Conditien, Contracten ende „ accoorden, dewelke breekende, ook naar regt de „ Prins van de heerschappy van den Lande is vervallen"; waarby wy nog de zeer aanmerklyke woorden van eenen onzer Staatkundige Schryvers kunnen voegen, die, nadat hy, niet zoo veel oordeelkunde als geleerdheid, de omstandigheden ontvouwd had, door welke de Onderzaten altyd de middelen behielden, om het gezag der Graaven van Holland en Zeeland binnen de paalen te houden, dit besluit opmaakt; „ dus ziet men, dat de verbindtenis, tusschen den Vorst en het Volk aangegaan en bezworen, rustte op wederzydsche verpligtingen: aan „ de eene zyde beloofden de Onderzaten gehoorzaamheid aan den Vorst, op voorwaarde van de bewaaring hunner Privilegiën en oude Herkomen; „ aan de andere zyde verbond de Vorst zich tot het „ bewaaren dier Privilegiën, en ontving *op dien voet* „ de belofte van gehoorzaamheid." (*)

De

(*) VAN DEN SPIEGEL *Satisfactie van Goes*, bl. 22 en 23.

De Conſtitutie derhalven is op de oude Regten, Privilegiën en Herkomen gegrond; en het is tot derzelver uitdruklyke handhaavening, dat de Unie van Utrecht is aangegaan. De oirſpronglyke handvesten, die men tot herſtel eener Republikeinſche Regeerings-form herroept, zyn die, welke onder de eenhoofdige Regeering der Graaven plaats grepen; zy zyn dezelfden, op welken de Regenten hunne onafhanglykeid, en het Volk zynen invloed grondt; en de beſchouwing dezer aloude privilegiën maakt derhalven een gedeelte uit van ons Staats-regt. Verre van onnutte arbeid te wezen, is derzelver naauwkeurige overweging juist geſchikt, om ons de wyze te doen kennen, op welke de Stedelyke Raaden, die bykans geheel en al de Staaten van den Lande uitmaaken, zich tot hunnen tegenwoordigen ſtaat hebben verheven. Het zyn deze Raaden, by welken thans de uitoefening der Souverainiteit berust; en, zoo dra men bewyst, dat deze Collegiën, en volgens derzelver waaren aart, en volgens derzelver oirſpronglyke inſtelling niet meer dan Vertegenwoordigers zyn der Burgery, dan bewyst men tevens de daadelyke Souverainiteit des Volks. Verre van het Republikeinsch bewind valſchelyk te gronden, wanneer men de bouwſtoffen daartoe onder de puinhopen der Graafelyke Regeering opdelvt, verdient het in tegendeel niet alleen de overweging van ieder Burger, maar levert zelfs, naar onze gedagten, de eenige aanleiding op, om het ſtuk naar waarheid te beſlisſchen. Men moge al eens tegen de voorbeelden, die ten voordeele van den Volks-invloed worden bygebragt, gewoonten aanvoeren, die denzelven tegenſpreken: doch, zo dra men bewyst dat het Oppergezag op het Volk vervallen, en niet dan by wyze van lastgeving of *Commisſie* uitgeoeffend is, ſtaat alles wat des Volks-Repræſentanten ten dezen opzichten bezitten onder deszelfs welbehagen: De geheele Majeſteit behoort aan het Volk, en hetzelve heeft het onbetwistbare recht van allen zulke Privilegiën te doen gelden, die voor dezen invloed waarlyk gunſtig geweest zyn.

Het gantſche land immers, digt aan Zee, of aan de Wezer en de Schelde, of naderhand aan de Eems en de Maas liggende, heeft langen tyd den naam van

Friesland gedragen. En het is bekend, dat de Graaven van Holland weleer slechts byzondere Heeren waren van een kleen stuk lands, welks bezit zy aan de edelmoedigheid der Keizers hadden te danken. Het éénig regt, hun met andere Keizerlyke ambtenaars gemeen, was, om regt te oefenen, weduwen en weezen te beschermen, en het land van kwaaddoeners te zuiveren. De naam zelfs van Holland werd eerst in het begin der elfde eeuw bekend; en het was eerst naderhand, dat de Graaven, ten koste der regten van andere Heeren of vrye Ingezetenen, hunne domeinen rondom het kleine eiland, dat tegenwoordig Dordrecht uitmaakt (*), met langzame schreden uitbreidden. Geweldig derhalven zoude men zich bedriegen, wanneer men uit het geven van wetten, en aanstellen van Wethouders, door de Graaven, besluiten wilde, dat alle Privilegien enkel aan hunne Souveraine magt hunnen oirsprong waren verschuldigd. Met deze onderstelling immers zou men de verbaazende ongerymdheid moeten beweeren, dat de Steden zoo wel als het Platte Land vóór deze vergunning zonder Wetten en Wethouders geweest waren; — en wat toch zoude dan het woord *oude herkomen* beduiden, een woord, door de Graaven zelven zoo dikwyls gebezigd? Doch een naauwkeurig onderzoeker zal ook zich zelf hierin alle voldoening kunnen verschaffen, wanneer hy bespeurt, dat de eerste keuren der Graaven alleen uit die Friesche wetten getrokken waren, die reeds hadden plaats gehad. (†).

Oudtyds schynen de Ingezetenen in vier onderscheidene soorten te zyn verdeeld geweest. De laagste bestond uit slaaven, ten eenenmaal tot arbeid verwezen, wier lot ongetwyfeld, naar gelang der verschillende plaatsen, min of meer beklag verdient. Hierop volgde die van Lyf-eigenen, die schatting betaalden, en daarom ook *Schotborstigs* of *Bedeschuldige* genoemd worden; en dezen, door hunne geboorte of hunne schattingen van de slaaverny ontheven, waren niet alleen vry; maar konden zelfs tot den adelstand worden verheven. De der-

(*) Zie VAN SPAAN *over het Hooge Rechtsgeb.* D. I. bl. 5-8. KLUIT *Hist. Crit. Com. Holl.*

(†) VAN DEN SPIEGEL *Oirsprong der Vaderl. Rechten.*

derde ſoort was die der welgeborenen, die vry waren van ſchattingen, wordende zelfs die geenen onder hen, die zich byzonderlyk tot den oorlog wilden verbinden, tot den Ridderſtand verheven; waarom zy dan eigenlyk den adel uitmaakten. Eindelyk, zou men de laatſte ſoort kunnen bepaalen tot de Hooge Edelen, of, zoo als zy genoemd worden, Groote Vaſallen, omdat zy nog andere Vaſallen onder zich hadden. Behalven dat deze Hooge Edelen met de Welgeborenen een aanmerklyk getal uitmaakten, konden 'er daarenboven noch eenige nieuwe wetten gemaakt, noch belastingen worden geheven, ten zy ze daartoe hunne uitdruklyke toeſtemming hadden gegeven (*). Zy, die niet meer dan vryen waren, hadden, gelyk verſcheide plaatſen der Nederlandſche Geſchiedenisſen, door het voorbeeld der Gemeenten, zulks allerduidelykst bewyzen, hunne uitdruklyke voorregten; doch deze geſteldheid van zaken moest natuurlyker wyze veranderen, toen het grootſte gedeelte der adelyke Familiën of in den oorlog was omgekomen, of zich, door het doen van handwerken of fabrieken, met de Gemeenten der Steden en Dorpen vereenigde; en het is derhalven in dit opzigt van het hoogst belang, te weten, welke regten deze Gemeenten bezeten, welk deel zy, zoo in de verkiezing hunner Magiſtraaten, als in het heffen van algemeene belastingen, en in het maaken van huishoudelyke ſchikkingen voor het ligchaam der Burgery gehad hebben. Het zal de moeite waardig zyn, dit een weinig nader op te ſpooren.

Van de oudſte tyden vindt men in verſcheidene distriĉten een *Azinge* of Hoofd van de Juſtitie, en ***Gebuuren***, die zoo veel waren als *Asſesſoren*, of medeRaaden (†). Van deze inrichting wordt niet alleen in de oude Frieſche Wetten, maar zelfs in die van Kennemerland, West-Friesland, Voorburg, Wasſenaar enz., en wel vóór de zestiende eeuw geſproken. Deze

(*) Zie MIERIS D. II. bl. 43. HEENEMAN *de Prec. Com.* p. 117 & 150. RACER *Overysſ. Stukk.* KLUIT *Prim. Lin.* p 104 & 131.

(†) DEUTZ *Disſert. de Orig. Scabin.* p. 29. BRUIN *Exercit.*

Deze Azinge en Gebuuren waren, gelyk de naam zelf genoegzaam aanduidt, Volks-Amptenaren, gekozen *uit*, en aangefteld *door* de Ingezetenen der plaatfen, welker belangen hun waren toevertrouwd. En wat de regtbanken der Welgeboren Mannen — een naam, die tegenwoordig nog hier en daar plaats heeft — betreft, deze waren, volgens de algemeene regel hier te lande, van de Frankifche en Duitfche Volken overgenomen, by welken de grondwet, dat een ieder door zynes gelyken moest gerecht worden, fteeds was geëerbiedigd en aangenomen (*). Ongevoelig werden by deze Azinge en Gebuuren door de Graaven een Bailluw en Schepenen gevoegd, die zy zelven aanftelden.

Door deze uitgeftrekte magt der Graaven liep de Volks-invloed wel rasch geheel en al gevaar, van door de willekeur te worden verflonden; het éénige, welk dit onheil voorkwam, was, dat de Graaf aan verfcheide plaatfen, zoo als in 1322 aan Kennemerland, het regt, om hare Schepenen te verkiezen, gelaten of vergund had (†). Bovenal had 'er, in den Jare 1427, ten tyde van Philips van Bourgondiën, een aanmerklyk voorval plaats, waarby, zoo al niet het Hof van Holland daadelyk werd opgericht, de Raad ten minften van den Graaf, die te voren hetzelve Hof fchynt te hebben uitgemaakt, eene beftendige gedaante verkreeg (§); — eene nieuwigheid in der daad van het grootfte gewigt, te meer, daar de Regtsplegingen der *Misfi Dominici* der Franken, of van andere verwisfelende Ambtenaren, ja der Graaven zelven, die zoo ten behoeve der Juftitie in het algemeen, als byzonderlyk om de zaken van appêl af te doen, op gezette tyden de districten bezogten, om de vaardigheid der procedures, en het gemak der zwakke partyen, den voorrang verdienden.

(*) De Riemer *'s Gravenhag.* D. II. bl. 71. Van Spaan *over het Hooge Rechtsgeb.* D. I. bl. 85. D. II. bl. 63 en 65. Van Loon *Aloud. Reg.* bl. 171. *Erfgrav. Bediening*, bl. 44, 191, 192, 199 en 200.

(†) Zie Mieris D. II. bl. 723.

(§) *Aanmerk. op het Reden. Vertoog*, geplaatst voor de Werken van P. Bor, bl. 206. Van Son *Disfert.* p. 15, 16, 17 & 23.

den. Dan, hoe ongunſtig alle dergelyke bepaalingen voor de aloude vryheid mogten wezen, het Volk echter verloor niet zoo gemaklyk zynen invloed op de huishoudelyke belangen, waarin het onmiddelyk betrokken was.

In de eerſte tyden, wanneer men publicke werken, zoo als dyken, kanaalen, grachten, voornaame gebouwen, en andere zaken wilde aanleggen, die deze of geene afzonderlyke Burgery betroffen, of de Gravelyke Beden op het heffen, werden zy allen, die, of door hun aanzien, of door hunne goederen, konden gerekend worden daarin zoo wel, als in zaken van Contributiën belang te hebben, byeengeroepen, geraadpleegd, en de zaak werd by meerderheid van ſtemmen beſlischt. Dit was een gemeen regt, en in verſcheide plaatſen een uitdruklyke pligt. Zy droegen op het Platte Land den naam van *Buuren*, *Ingelanden* en *Geërfden*, in de Steden dien van *Rykdom* en *Rykſte*; en zelfs tegenwoordig zyn nog eenigen dier naamen binnen deze Provincie voor de Eigenaars der Landeryen in ſtand gebleven. Zy werden door den Magiſtraat geraadpleegd, ja moesten zelfs tot verſcheide ordonnantiën, de Stedelyke of plaatſelyke politie betreffende, uitdruklyk hunne toeſtemming geven. En dit zelfde voorregt behielden ook zy, die naderhand de Steden bevolkten, onder den naam van *Burgeren*, *Poorteren* en *Gemeente* (*).

„ Het woord *Keuren* of *Willekeuren*," zegt daarom te regt de Historieſchryver van Amſterdam, „ betekende oudtyds, ergens in bewilligen of iet toeſtemmen. Hierom wordt in onze Keuren het woord *gewilcoert* dikwils met het woord *overdragen* of *overeengekomen* verklaard en verwisfeld;" vergelykende hy uit dien hoofde de keuren by de *plebisciten* der oude Romeinen, nadat hy betoogd had, dat de Gemeente weleer in verſcheide ordonnantiën der Politie was gekend geworden (†). Op gelyke wyze vindt men ook van de oudſte tyden, zoo aan het hoofd der Brieven, die door den Graaf aan de Steden geſchreven werden, als der huishoudelyke keu-

(*) *Erfgrav. Bediening* bl. 90, 91 en 468.
(†) Zie *Amſt. Geſch.* D. III. bl. 34—37.

keuren den naam van de Gemeente te gelyk met dien van de Magistraat (*). De Vergaderingen hadden den naam van *Morgenspraken*, zynde deze waarschynlyk afgeleid van den tyd, waarop zy gehouden werden, en de besluiten dien van *Buur-stem* of *Borger-stem*: al het welk ten klaarsten doet zien, dat het denkbeeld zoo min als het woord *Volks-stem*, schoon eerst in laatere tyden gebezigd, van eene nieuwe uitvinding is. En wat de belastingen aangaat, hierin alleen konden de zoodanigen de *Schotzetters* of *Schot-gaarders* benoemen, die zoo wel deel hadden in de verzameling, als in het opbrengen der Schattingen (†).
„ Vermits door de Graaven, ja zelfs door de Borgemeesters en Raden geene Beden mogten werden ingevorderd," het is de aanmerking van een kundig Schryver der vorige eeuw, „ dan ten ware die „ met de meeste stemmen des Rykdoms, dat is aller „ Borgeren of Landzaten, die daarin te gelden hadden, waren ingewilligt, en dat, zonder derzelver „ inwilligingen, geene omslagen gemaakt, geene Schotten gegaard, geene huisen en imposten opgesteld, „ of eenige gelden ten laste der Steeden of Landen „ op interessen geligt mogten werden, en eindelyk, „ dat geene Poorters over Borgerlyke schulden, schoon „ daarover uitgewonnen, ten zy die alvoorens ontpoorterd waren, gevangen mogten worden; zo is „ hieruit ontstaan, dat die Schouten en Schepenen „ aan hunne Willekeuren geen kragt hebben konnen „ toebrengen, dan wanneer die met goedvinden der „ Borgemeesteren, en mits dien der Gemeene Borgerschap gemaakt waren: zulks de magt der Regeering, so wel in de groote als kleine bemuurde en „ onbemuurde Hollandsche Steden, waarlyk was by „ die Gemeente der Steden. Gelyk nog heden blykt „ uit meest alle oude Handvesten, Besegeldheden en „ Privilegien der Steden, die doorgaans uitdrukken, „ dat aangegaan, gemaakt en verleent zyn van wegen en ten behoeve, niet alleen der Magistraten „ en Raden, maar ook der Gemeene Poorteren dier „ Steden, en de zegelen veeltyds uitdrukkelyk me-

„ de-

(*) MIERIS doorgaans op de *boven aangehaalde plaatsen*.
(†) *Erfgrav. Bediening* bl. 141, 142, 465, 46 en 474.

„ debrengen dese of diergelyke woorden, *Het Zegel*
„ *der Gemeente*, of *Het Zegel der Poorteren van der*
„ *Stede N.*, of ook *Het Zegel der Stede N*; en
„ daarentegen brengen de oude Handvesten nooit
„ mede, dat de Privilegien door de Graven gegeven
„ zyn aan Schout, Schepenen, Borgemeesteren en
„ Raden, of aan de Regeerderen alleen; maar aan
„ de *Gemeente der Stede N*, aan de *Goede Luiden*
„ *van N* enz. met welke woorden beduid wier-
„ den alle Manluiden, die bevoegt waren, om ten
„ gebannen dagen, op de gemeene Malen, Werven,
„ Vierschaaren, of in eenige andere gemeene Verga-
„ deringen der Buren, Poorteren, Borgeren of Ryk-
„ dom te verschynen, om Morgenspraek te houden,
„ en aldaar hunne Borger- of Buur-stemmen te ge-
„ ven (*)".

De Steden van Holland, niet dan uit zeer geringe beginselen zynde voortgekomen, hadden in den beginne slechts weinige gemeene goederen. Dan, terwyl de zaken, met de toenemende bevolking, in dit opzigt zeer merkelyk veranderden, moesten 'er ras persoonen gekozen worden, om deze goederen te bestuuren. Van daar de aanstelling van Burgemeesteren, of, zoo als zy in den beginne genoemd werden, *Wykmeesters*, *Poortmeesters*, *Beraders*, *Raden* of *Thresoriers*, 't zy dat ze door de Burgers of de Inwooners der onderscheidene Wyken verkozen, of dat zy werden aangesteld, om hunne Medeburgers van hunnen raad te dienen, en voor de veiligheid der Poorten, welker sleutels hun werden toevertrouwd, te zorgen. Het was 'er dus zeer verre af, dat zy in hunnen oirsprong Burger-meesters waren, zoo als eene laage vleiery van volgende dagen hen heeft willen doen voorkomen (†). De invloed, dien

(*) Het Charterboek van MIERIS levert verscheide Handvesten en Keuren op, uit welken ten klaarsten blykt, dat de *Gemeene Poorteren*, de *Gemeente*, de *Goede Luiden* van Dort, Haarlem enz. in alle zaken zyn gekend geworden, die naderhand door de Vroedschappen zyn behandeld. Zie onder anderen D. I. bl. 612 en 803. II. 74, 394, 693 en 699. III. 43, 133, 217 en 522. IV. 45—47, 294, 504 en 747.

(†) *Ibid.* bl. 464. *Amst. Geschied.* D. III. bl. 287.

dien zy op de Ingezetenen verkregen, om hen tot bewilliging der Graafelyke beden te verpligten, noodzaakte den Graaf, om hen te ontzien: en het was waarschynlyk, om hen aan zyne belangen te verbinden, dat hy het Burgemeesterschap als een wettig deel der Regeering verklaarde, en dat alle stedelyke ordonnantiën, zelfs die te voren alleen door Schout en Schepenen waren gegeven, naderhand insgelyks door Burgemeesteren gedaan worden, ja zelfs hunnen naam aan het hoofd moesten voeren. Van dezen tyd nam de invloed des Volks eene geheel andere gedaante aan.

Wy hebben reeds gezien, dat alle die geenen, welken door hun aanzien of door hunne goederen belang hadden in de gemeene zaak, ook daadelyk geroepen werden, om deswege te raadpleegen en te beslisschen. Deze gewoonte heeft langen tyd stand gegrepen, en nog tegenwoordig zyn 'er eenige geringe overblyfsels van te vinden. Sommigen verschenen aldaar uit hoofde hunner kundigheden of ervarenis in de ambten en zaken, die zy waarnamen of hadden waargenomen, en van hier is waarschynlyk de naam van *Wysheid* en *Vroedschap* oirspronglyk. Anderen wederom lieten zich aldaar vinden uit hoofde van het aanmerklyk deel, dat zy hadden in de opgebragte lasten, en dezen noemde men de *Alinge Gemeente*, de *Rykheit* en *Rykdom*. Onbepaald derhalven was het getal van hun, die de Volks-vergaderingen uitmaakten. Het was eerst naderhand, wanneer het aantal van de Ingezetenen der Steden merkelyk toenam, dat te Amsterdam een bepaald getal van *vierentwintig* Raaden door de Gemeente werd gekozen, *met welken de Heeren van den Geregte of Burgemeesteren, in gewichtige gelegenheden, tot welvaart der Stede zouden raadpleegen.* Doch het blykt tevens, dat, nadat deze bepaaling reeds gemaakt was, de kundigste en aanzienlykste Ingezetenen echter, in zaken van belastingen en andere gewigtige stukken, niet minder gekend werden, dan te voren (*).

Vóór

(*) Zie *Amst. Geschied.* D. III. bl. 349 en 350. DE RIEMER *Beschryv. van 's Gravenh.* D. II. bl. 85 en 86.

Vóór de uitgave der keurige verzameling van oude Charters door den kundigen VAN MIERIS — eene verzameling, die den weg gebaand heeft tot de zekere kennis van de menigvuldige veranderingen, welke het Stedelyk bewind ongevoelig ondergaan heeft — was en de oirſprong en het tydſtip onbekend, waarop de Collegien van Raaden of Vroedſchappen daadelyk aanvang hebben genomen. In 1587 hebben de Staaten verklaard, dat deze Collegien zoo oud waren als de Steden, of ten minſten, dat 'er geene geheugenis was van derzelver beginſelen. En wy hebben reeds gezien, dat deze verklaaring niet geheel en al ongegrond is. Dees Raad namelyk beſtond uit alle de zoodanigen, die belang hadden in de gemeene zaak, en wanneer dezelve tot zeker getal van Leden is bepaald geworden, is zulks alleen geſchied, om daarmede de Gemeente te vertegenwoordigen. Het onderſcheid derhalven, door verandering van tyden en omſtandigheden daarin gekomen, beſtaat hierin, dat deze ſoort van zuivere Volks-regeering veranderd is in eene zelfde regeering by repræſentatie. De Schryvers zyn het niet eens, op welk eene wyze deze verandering geſchied zy; en in der daad iedere plaats heeft daarin eene onderſcheidene manier gevolgd. Te Dordrecht, by voorbeeld, en te Amſterdam ſchynt het Volk zelf zulks te hebben verricht, in de eerſte Stad door middel van de Goede Luiden van Agten, in de laatſte door de vierentwintig Raaden. Over het algemeen genomen echter is de aanſtelling van eenen permanenten Raad by de meeste andere Steden aan eene geheel verſchillende oorzaak te wyten. De Steden, haar inwendig vermogen gevoelende, waren natuurlyker wyze genegen, om eenigen invloed te verkrygen op de aanſtelling van ambtenaaren, die, behalve de vonnisſen in crimineele en burgerlyke zaken, ook nog daarenboven het gewigtig regt bezaten, om door Stedelyke ordonnantien en keuren voor de politie te waaken. Van tyd tot tyd verkregen zy het regt, om eene nominatie te maaken van een dubbel getal, waaruit de Graaf, of deszelfs Commisſaris, Jaarlyks de Schepenen verkoos; en het is door de beſchouwing van de manier, op welke deze nominatie in de meeste Steden geſchiedde, dat wy gereedelyk

 lyk

lyk de aanleiding zullen ontdekken, uit welke een bepaald getal van permanente Raaden zynen oirsprong hebbe genomen. Behalve de aangehaalde bewyzen, die genoegzaam doen zien, dat het hoofdoogmerk van de aanstelling dezer nieuwe Collegien niets anders was, dan het maaken der gemelde nominatiën, blykt het daarenboven, dat zy in eenige Steden volstrekt geene andere magt hoegenaamd bezaten, terwyl op andere plaatsen wederom de belangen der Gemeente even zeer in handen bleeven berusten van de voornaamste Burgers, gelyk te voren had plaats gehad, uit welken hoofde men nog tegenwoordig Steden vindt, waarin zy, die de nominatie maaken, ten eenenmaale onderscheiden zyn van den Raad.

Wat zullen wy nu uit de gegevene ophelderingen wegens den oirsprong van de Hollandsche Wethouderschap en Regeeringen anders opmaaken, als dat de *opperste* Regters en Regtbanken, zoo ten aanzien van Politie, als Justitie, door de Graaven of Heeren zyn ingesteld; zy *waren Repræsentanten van de Souverein* en in dit vak behoort derhalven in het algemeen genomen alles tot de Hooge Regeering, aan welke de uitoefening der onderscheidene gedeelten van de oude Souverainiteit is aanbevolen. Doch uit al het gezegde blykt ook niet minder, dat de eigenlyke belangen der Gemeenten, die geenszins den Graaf, maar onmiddelyk haar zelven betroffen, in den beginne door alle die geenen werden waargenomen, die, zoo door hunne middelen, een onmiddelyk deel hadden in de algemeene zaak, als door hunne kundigheden en ondervinding het vertrouwen bezaten hunner medeburgeren, om hen met raad en daad te ondersteunen. Van hier de naam en de Vergaderingen van de Buuren, de Schotbare, den Rykdom, de Vroede Luiden en van de Notabelen. Doch, naardien de Volks-vergaderingen, en door de toenemende bevolking, en door de menigte van dagelyksch opkomende en gewigtige voorvallen menigvuldiger en onrustiger werden, heeft het Volk van tyd tot tyd Raaden of Burgemeesters, ja zelfs, in eenige plaatsen, permanente Raads-Collegiën benoemd, om gezamenlyk met de Wethouderschap de min gewigtige

za-

zaken af te doen, latende de aanmerklykste belangen over, om met de voornaamsten der Burgery te behandelen en te beschikken. Het is uit dezen hoofde, dat men slechts weinige plaatsen ontmoet, alwaar het afzonderlyk Collegie der Raaden door het Volk zelf niet is benoemd geworden: met dat alles echter was het 'er zeer verre af, dat het regt des Volks, schoon deze nominatie in andere plaatsen niet bezittende, in eenig opzigt was verminderd, of ophield; want het waren de Burgers zelven, die hunne eigen, of liever de algemeene belangen waarnamen, indien 'er geen Collegie van Raaden bestond, en de geheele aanstelling derhalven van de Raads-Collegien, door de Burgery zelve benoemd, was ten eenenmaale buiten den Graaf. De Raads- of Vroedschaps-Vergaderingen *waren dan* zo wel als de Burgemeesteren, *Repræsentanten van de Burgery.* De Graaven hadden oirspronglyk op hetzelve geene de minste betrekking of invloed: dezen verkregen zy eerst, toen zy aan deze Raaden, die reeds lang te voren bestaan hadden, de magt gaven, om de eerste nominatie der jaarlyksche Wethouders te maaken, of toen zy nieuwe Collegiën van Electeurs, van Veertigen enz. tot ditzelfde oogmerk stichtten. Deze nieuwe inrichting werd eerst gemaakt onder Hertog Philips van Bourgondiën. Ongetwyfeld waren deze nominatiën een dierbaar en gewigtig voorregt voor de Steden; doch te gelyk waren het ook deze, die den grondslag legden eener Aristocratie, welke het Volk welhaast zyne oude privilegiën deed verliezen, het zy door het regt, welk deze Collegiën verkregen, om zich zelven permanent te maaken, of dat zy de voornaamste Burgers van tyd tot tyd van de vergaderingen weerden, alwaar hunne belangen beslischt werden. En is het na alle deze aanmerkingen — aanmerkingen in der daad, die op handvesten en keuren, op ontegenspreeklyke gebeurtenisfen en bewyzen berusten — is het na dit alles, vraagen wy, wel te verwonderen, dat de meeste Privilegiën, na den tydkring van Philips den Goeden aan de Regeeringen vergund, by sommigen beschouwd worden, als de verwoesters van de aloude Regten der Hollandsche Natie? De kundige Schryver ten minsten van het werkje, welks titul is *Begin, Oirsprong*

en

en Einde der Erf-Gravelyke Bediening, heeft ten dezen aanzien eenige keurige aanmerkingen, die onzen aandacht byzonderlyk verdienen, en welken wy uit dien hoofde, als niet zeer bekend, alhier gaarne eene plaats vergunnen. „ Nademaal," dus ſpreekt hy, „ de Borgemeesteren ende Raden ten geenen an-
„ deren einde door de gemeene Borgerſchap met opge-
„ legde pligten en geſtaafde eeden gekooren wierden,
„ dan, om de vryheden, gerechtigheden, privilegien
„ en welvaren der Gemeene Inwooneren der Steeden
„ te vermeerderen, of ten minſten te bewaaren, —
„ zo zyn derhalven opgemelde Graven te rade gewor-
„ den, tusſchen de Regeerderen en de Gemeenten der
„ Hollandſche Steeden, eene ſeer konſtige en *in der*
„ *eeuwigheid onheelbaare ſcheuring* te maaken, om,
„ nadat die ſcheuring een onderling mistrouwen tus-
„ ſchen den Regeerderen ende den Borgeren gemaakt
„ ſoude hebben, *mits dien over beiden* naar hunne
„ lusten *te konnen heerſchen*. Namentlyk, onder voor-
„ geeven, dat de Poorters of Burgers in hunne Wy-
„ ken niet konden vergaderen, om Jaarlyks hunne
„ Borgemeesteren en Raden te kieſen, dan met grote
„ twisten en oproeren. — Zo vond Hertog Philips
„ goed, in de eene Hollandſche Stad voor en de ande-
„ re na, by form van Privilegie, de Jaarlykſche Raden
„ voor enige Jaren, of tot wederzeggens toe te mag-
„ tigen, Raden te blyven; en middelerwyle by affter-
„ ven of onbekwaam worden eeniger Raden, hun ge-
„ tal met andere te vervullen, als mede hunne Jaar-
„ lykſche Borgemeesters te kieſen." In het ſlot eindelyk van zyn werk voegt hy 'er deze niet min aanmerklyke woorden by; „ Uit deſen vertoog blykt
„ ook, dat onze gemeene Borgeren nauwelyks van
„ der Regering hunner reſpective Steden, en by ge-
„ volg des gemeenen Lands beroofd, en mitsdien op
„ hunne onwettige Borgemeesteren en altyd aanblyven
„ ſullende Raden misnoegt zyn geworden, of opge-
„ melde Borgemeesters en Raden, zich, mits dat groot
„ misnoegen en die verſche ſcheuringe, van hare Ge-
„ meene Borgeren verlaten ziende, hebben zich ook
„ geene twintig Jaren daaraan magtig genoeg gevon-
„ den, om zich tegen onzer Graven tyrannyë te ſtel-
„ len, en die te konnen bedwingen. Zulks in tegen-

„ deel

„ deel van dien blykt, dat, wanneer Borgemeesters „ en Raden, onafhankelyk van der Steden Gemeenten, gemagtigt zyn geweest, niet meer zyn geschat „ geweest door de Graven, dan even als of zy slaven „ en dienstschuldige Boeven waren gesteld geweest; „ en eindelyk, als der Graven Deurwaarders en Beulen; om de weerloose en gemeene Ingezetenen, ten „ genoegen der alles verkwistende Graven en Hovelingen te scheeren, te plonderen, te plagen en te „ dooden.". — Eindelyk, nadat hy had aangemerkt, dat de Regenten zelven, daardoor van allen steun by de Gemeente beroofd, zich, als ten eenenmaale onvermogend, aan de volstrekte willekeur van den Graaf moesten overgeven; nadat hy had aangemerkt, dat de grondvesting eener goede Republiek moet gelyk zyn aan eene pyramide, welker spits zoo veel te hooger en vaster is, naar mate hare voet breeder is; nadat hy vervolgens had aangetoond, dat deze omwenteling den weg gebaand had tot onregtvaardigheden en partyschappen, zegt hy ten besluite, „ dit waren die heiloose en beklagelyke vrugten der „ nieuwe en geweldige verandering, waarna onse „ Graven seer langen tyd gehaakt hadden, als wetende, dat de vryheid eener Stad of Republiek niet „ konde beschermd, en zekerlyk vermeerderd of bewaard worden, dan door een gemeene Borgerschap, „ of wel door eenen Raade uit so veele Borgeren bestaande, dat zy indien hun eigen welvaaren besorgen wilden, onder deselven niet ligtelyk eenige twist „ over het verzekeren der gemeene Vryheid en het „ vermeerderen der Stede welvaren ontstaan konde" (*). Het denkbeeld derhalven, dat de benoeming

(*) Zie bl. 150, 322, 323, 328, 329, 456—458. Dit werkje, door ons aangehaald, wordt door DE RIEMER in zyne *Beschryving van 's Gravenhage*, D. II. bl. 84 aan zeker Advokaat JAN UITENHAGEN VAN MYST, en door Mr. P. PAULUS in zyne *Verklaaring der Unie*, D. I. *Inleid. bl.* 84. aan zekeren PIETER DE LA COURT toegekend; eene gedagte, die, wanneer men dezen Man voor denzelfden Schryver houdt van veele Anti-Stadhouderlyke geschriften, die omtrend twintig jaaren vroeger zyn uitgekomen, ons gantsch niet waarschynlyk voorkomt. De Schryver intusschen

ming van Regenten, onafhanglyk van het Volk, een onuitputlyke bron is van misverstand en tweedragt, is zeer verre af van nieuw te wezen, en in der daad veel toepaslyker op de tegenwoordige omstandigheden, dan op die eerste tyden van het aristocratisch aanblyven der Raaden, terwyl het Volk zelf in zaken van gewigt werd geraadpleegd. Met dat alles echter is deze afzondering tusschen Volk en Regenten nog zoo veel te grievender, omdat het Volk niet kan nalaten te gelooven, dat zyne regten in een Republikeinsch Bewind veel grooter moeten wezen, dan onder eene Eenhoofdige Regeering.

Doch het gezegde zal genoeg zyn, om te betoogen, dat de Ingezetenen, behalve de oude Privilegiën, hun door de Graven vergund, ook nog andere Regten en wel herbrachte Costumen hebben bezeten, en dat deze privilegiën zelven of alleen op oude herkomen zyn gegrond geweest, of dezen naam enkel aan heerschzuchtige oogmerken zyn verschuldigd, of eindelyk, indien men al eens onderstellen kan, dat de Vorsten uit weldadige beginselen handelden, vergunningen geweest zyn, die volstrekt noodzaaklyk waren voor den bloei der Steden, welker vermogen te vermeerderen het belang der Graven zelven vorderde. Het onmiddelyk gevolg van dit alles is, dat, by het vernietigen der Eenhoofdige Regeering, en het vormen eener vrye Republiek, in welke het Volk zyne oude Herkomen, Regten en Privilegiën zoude ge-

schen, hy zy dan wie hy zy, daar hy zyne uitgebreide geleerdheid toont nopens het stuk der Oude Graafelyke Regeering, betoogt, dat de vrye nominatien door het Volk het éénig en zeker middel zyn, om Regenten en Burgers te vereenigen, en daardoor een bestendig tegenwigt te vormen tegen alle magt, die naar eene Monarchaale overheersching neigt. Dit Stuk echter is openlyk met den naam van den Boekverkoper JAN RIEUWERTSE te *Amsterdam* in 't jaar 1683 in het licht gekomen, en dus op een tyd, wanneer wy den heerschzuchtigsten en willekeurigsten der Stadhouders hadden, zonder dat men weet, dat de Regeering immer den Uitgever of Schryver, schoon volkomen in de denkwyze van JUSTUS PLEBEJUS vallende, als een *ondermyner der geheele Regeeringsform*, eenige moeite heeft aangedaan!

genieten, alleen de zoodanigen gelden konden, die met de meerdere Volks-vryheid bestaanbaar waren. En wy vraagen derhalven, wanneer men by deze schets ook nog dat geene voegt, welk wy omtrend iedere Stad in het byzonder hebben aangemerkt, of niet voor de goede Ingezetenen dezer Provincie een groot aantal der dierbaarste regten is te herroepen? Dat men ons verklaare, of de Regeerings-Collegiën, in welken thands de uitoefening van het Souveraine Gezag berust, oirspronglyk wel iets anders waren, dan de voornaamste Burgers, en naderhand de Vertegenwoordigers en Gemeensluiden van het Volk?

Men verklaare ons, of 'er, in geval de vorderingen des Volks met die der Regenten in een lopen, wel eenig ander middel voor handen is, om dezelven te vereenigen, dan door een uitdruklyk en wederzydsch verdrag? En, terwyl, zedert de oprichting onzer Republiek, zoodanig verdrag geenszins heeft plaats gehad, en het regt der Regenten derhalven op het Souveraine gezag op geenen zekeren grondslag berust, zou het dan niet eindelyk tyd worden, dat eene zoo jammerlyke en gevaarlyke onzekerheid een einde nam, en plaats maakte voor de grondvesting der Constitutie op de regten, en onderlinge overeenkomst en de belangen des Volks?

Doch, al mogten alle deze oude regten en herkomen thands by sommigen voor geene voldoende gronden erkend worden, waarop eene daadelyke herroeping zoude kunnen geschieden, één beslissende grond echter is 'er, die, al ware 'er ook niets anders, alles afdoet, en die met geene reden door iemand kan geloogchend worden. Wanneer de Eenhoofdige Regeeringsform namelyk in eene Republikeinsche is verwisseld, is ook het Souveraine gezag te rug gekeerd tot den oirsprong van alle Souverainiteit, dat is, HET VOLK, welk nu het regt tot beschikking over dezelve had herkregen. Het deel, welk de Staaten, in meerdere of mindere uitgestrektheid, aan de Souverainiteit mogten gehad hebben, was zelf geheel en al vervallen; want zy hadden te voren zulks niet dan met den Graaf. Met den val van dezen derhalven was de uitoefenende magt der Souverainiteit geheel vernietigd. De Staaten hebben ten dien tyde onmiddelyk het roer aangevat,

vat, en het Volk heeft daarin berust. Beiden hebben, naar de toenmalige omſtandigheden, zeer wel gehandeld; doch 'er blyft dan alleen overig, te onderzoeken, in hoe verre zich, aan den kant des Volks, de toeſtemming, die door het zelve gegeven, en, aan de zyde der Staaten, het regt uitſtrekke, welk door hun verkregen is. Indien de Aristocraten en Stadhoudersgezinden dezer Provincie deze ſtelling van het te rug keeren der Souverainiteit tot het Volk, by de afzweering van den Graaf, durfden wederſpreken, dan zou men niet alleen kunnen bewyzen, dat 'er geen andere grond voor het gezag, by hun zelven erkend, te vinden is; maar ook, dat deze ſtelling op de plegtigſte, de nadruklykſte, en tevens op de billykſte wyze door hun zelven is erkend geworden. — Doch, wat behoeven wy hier meer by te voegen? Zy, die na dit alles nog wilden beweeren, dat het Volk van de, tot het zelve te rug gekeerde, Souverainiteit wederom geheel en al afſtand gedaan, en dezelve in diervoege aan de Staaten heeft wedergegeven, dat thands van de Souverainiteit des Lands elders niets hoegenaamd, dan in den boezem der Staaten berust; zy, die dit beweeren, moeten deze uitgeſtrektheid van der Staaten Souverainiteit uitdruklyk betoonen; zy moeten de gronden daarvoor uitdruklyk opgeven. Gebrek aan bewys is reeds voldingende tot het tegendeel; want de vraag is, met wat regt toch is de uitoefening van het Souveraine Gezag op die Staats-Collegiën overgegaan, in wier bewaaring hetzelve thánds berust? Indien men nergens eenig bewys kan vinden, dat het Volk zyn herkregen eigendom op hetzelve plegtig hebbe overgedragen, met wat regt dan voeren zy daarover het bewind of de beſchikking? Zekerlyk niet dan by indragt of by volmagt: Een derde is hier niet te vinden. — Doch de Staaten zelven, zoo ras zy de onderſcheidene deelen der Souverainiteit begonnen uit te oefenen, hebben dit geheele punt uitdruklyk beſlischt. Het is in de beroemde *Vertoog* van 1587, dat zy zelven verklaarden, niet meer dan *Repræſentanten te zyn der Gemeente.* Op gelyke wyze, wanneer men beraadſlaagde, om het Souveraine Gezag aan Willem den *Iſte*, aan Engeland of aan Frank-

ryk

ryk over te dragen, kwam men eenparig overeen, dat zulks zonder de toeſtemming der Ingezetenen niet konde geſchieden. En zouden de Regenten zelven zich niet wel van dit regt der heerſchappy bediend hebben, indien zy gemeend hadden, zulks vryelyk te mogen verrichten? Konden zy immer een uitdruklyker bewys geven, dat zy even zeer de plegtige toeſtemming des Volks hadden moeten hebben by het bekomen der volſtrekte Souverainiteit? Doch waar is deze plegtige gelofte des Volks te vinden? Waar berust toch het oirſpronglyk ſtuk, waarby dees gewigtige afſtand geſchied is? De Souverainiteit derhalven is hun geenszins geſchonken by wyze van *overdragt*, zoo als verſcheide Opperhoofdige Vorsten dezelve bezitten. Zy voeren geen ander gezag, dan het geen hun *by* aanbeveling is *toebetrouwd*. Iets anders aan hun te willen toeſtaan, zou hetzelfde zyn, als hun een onregtvaardigen en geweldadigen indragt aan te tygen, die zoo min overeenkomt met de toenmalige omſtandigheden, als met hunne oogmerken en belangen. Zy zyn derhalven niet meer dan Repræſentanten. Men moge al ſpottende tegenwerpen, dat ook de Koning van Frankryk, ja de Sultan zelf niet meer dan de Repræſentanten zyn der Natie, die aan hunne bevelen en wetten onderworpen is; dit toch is eene ellendige verſchooning, of een trek van ſpotterny, die zeer ter kwaader trouw geſchiedt; vermits de natuur der zaak zelve leert, dat de vertegenwoordiging in eene volſtrekte alleenheerſching niets meer dan eene metaphyſiſche herſenſchim is. Zoodanige Souverainen zyn volſtrekt onafhanglyk van hun, die in naam hunne Committenten zyn, daar in onze Republiek de Regenten daadelyke en afhanglyke Vertegenwoordigers zyn van het Volk. De Staaten zelven hebben deze hunne vertegenwoordiging niet alleen ſtellig erkend; maar men behoeft de onderſcheidene verzamelingen van Charters en Placaaten ſlechts ter loops te doorbladeren, en men zal bevinden, dat 'er niet één der Stedelyke Raaden is, welken de Staats-vergadering uitmaaken, of hy heeft, 't zy voor, 't zy na de Staats-omwenteling, zich openlyk als Repræſentant van het ligchaam der Burgery en Gemeente doen erkennen. Noch het vraagen, noch het vergunnen van Octrooien is *voor* of *aan* hun,

maar altoos *op naam* en *ten gevalle* der Burgeren en Ingezetenen geschied.

Op gelyke wyze zyn de Raaden der Steden Repræsentanten en afhanglyk van het Volk, even als derzelver Gedeputeerden ter Dagvaart op hunnen naam en van hunnentwege gelast worden. Het éénig onderscheid is, dat, dewyl het Volk, zonder alle de wanorden eener volstrekte Democratie in te voeren, hunne onderscheidene Instructien niet wel kan vervaardigen, deze afhanglykheid derhalven zich niet kan uitstrekken tot de uitoefening der deelen van de Souverainiteit, welke door deze Collegiën worden waargenomen. Het is in dit opzigt, dat de Staaten, by verschillende gelegenheden, wanneer het namenlyk aankwam op de byzondere Souverainiteit der Provintien, een iegelyk in den haren en byzonderlyk by hunne Deductie van 1654 verklaard hebben, ,, dat de Staaten van de respective ,, Souveraine Provincien aan niemand ter waereld, ,, neen maar alleen aan God Almagtigh schuldig zyn ,, rekenschap te geven van 't ghene dezelve, ver- ,, mogens hare Souverainiteit, van tyd tot tyd, in ,, den haren komen te resolveeren," Het is in dezen zin, dat de Staaten van Holland, in een brief van 4 October 1663, geschreven aan vier Provinciën (*), verklaaren, dat zy, te weten de Ridderschap, Edelen en Steden, de Staaten van den Lande uitmaakende, ,, de ontwyffelbare Souverain zyn, ende, ,, naest Godt, de eenige Hooge Overigheid hunner ,, Provincien ". Het is in deze meening eindelyk, dat zy in 1587 uitdruklyk beweerden, dat zy dezelfde magt hadden bekomen, als de oude Graaven, en dat in de Collegien van Raaden of Vroedschappen ,, alleenlyk is de magt om te advyseeren, resolveeren ,, en disponeeren van alle zaaken, concerneerende ,, den Staat van den Lande en der Steden respective; ,, ende wat 't zelve Collegie advyseert, resolveert en ,, disponeert, werdt by de gantsche Burgery gevolgt, ,, daar tegen nooit eenige inbreuk ofte oppositie van ,, de Burgeren is gevallen."

Het

(*) Zie *Considératien ten tyde van de Witt*, bl. 7 en 8.

Het verdient in deze laatste aanhaaling eene byzondere opmerking, dat de Staaten, wanneer zy zich de magt der oude Graaven toeëigenden, in der daad zich niet veel hebben aangematigd; want in dit geheele Vertoog merken zy den ouden Graaf niet anders aan, dan als een soort van Stadhouder en Minister der Staatsvergaderingen. Zy zeggen wel, dat de Burgery zich niet gekant heeft tegen de resolutiën, door hare Repræsentanten genomen; doch nergens zeggen zy, dat de Burgery het regt ontbeert, om dezen tegenstand te doen. En waarlyk, het was slechts zoo weinig tyds geleden, dat zy de uitoefening van het Souveraine bewind hadden bezeten; zy hadden tot dien tyd zoo zeer het Volk geraadpleegd, en deszelfs begeerten gevolgd, dat hunne uitspraaken met het hoogste regt als de Volks-stem konden worden aangemerkt. Het was in deze overtuiging, dat de Staaten zeiden, dat by geene mogelykheid eenige partyschappen tegen hen konden plaats hebben, voegende ten zelfden tyde daarby, dat zy *de Gemeente vertegenwoordigden, of, om eigenlyker te spreken, het Volk zelf waren.* En in der waarheid, wanneer het Volk op dien voet kan beschouwd worden, dat de stem zyner Regenten de zyne is, aan welke andere magt op den aardbodem zouden zy dan verantwoordelyk wezen? In deze betrekking zyn de Staaten, na God, de Hooge en éénige Souverain.

Doch misschien zullen zy, die de volstrekte onafhanglykheid van der Staaten Souverainiteit verdedigen, ook toegeven, dat de Regenten geen uitdruklyk verdrag ten hunnen behoeve kunnen bybrengen; mogelyk zullen zy zich dan beroepen op de stilzwygende bewilliging, die, zoo uit hoofde van hare langduurigheid als van haar vermogen, naar hunne gedagten, tegen de plegtigste overdragt rykelyk kan opwegen; mogelyk zal men de meeste Regeeringen ten bewyze aanvoeren, als die zich, naar hunne meening, meestal, in ditzelfde geval bevinden, en, eindelyk, met veel ophef beweeren, dat de wettigheid eener regeering van zulk eene stellige bewilliging des Volks te doen afhangen, niets minder dan de ommekeer van alle Staaten ten gevolge zoude hebben, daar het toch,

volgens de stelregel van het Romeinsche Regt, *semper qui non prohibet pro se intervenire, mandare creditur*, eene aangenomen grondwet is, dat hy, die zwygt, zyne toestemming geeft.

Zie daar eene reeks van tegenwerpingen, die wy, om niet te lang te zyn, het best kunnen beantwoorden met het gestaafde grondbeginsel zelf der Staaten van Holland in hunne beroemde Deductie van 1654, wanneer zy verklaaren, dat „ alle het gunt de Pro-„ vinciën origineelyk gecompeteerd, ende niet bevon-„ den werd by EXPRESSE OVERGIFTE geäbdi-„ ceert, gehouden moet werden *aan yder respective-„ lyk* gereserveert ofte verbleven te wesen, conform „ de notoire dispositie van het gemeene Recht, dat „ nooit presumeert eenige alteratie, verandering, veel „ min alienatie, insonderheid in materie van groote Re-„ galien." Zyn deze gezegden niet beslisschend? Wordt hier niet gesproken van *Groote Regalia*? Waren dezen, by de afzweering van Philips, niet op het Volk vervallen? Wordt hier niet met ronde woorden gezegd, dat 'er in deze gevallen niet enkel eene vermoedelyke, maar wel degelyk een *expresse overgift* nodig is? En waar toch is zoodanige plegtige overdragt in onze Jaarboeken te vinden? — Maar daarenboven, wordt ook de staat des geschils by de tegenwerpingen zeer verkeerdelyk voorgedragen. Indien al eens het beginsel eener stilzwygende bewilliging geheel en al doorging, dan nog zou men moeten bewyzen, dat juist daardoor den Regenten meer gezags was opgedragen, dan met eene vertegenwoordiging, die van het Volk afhanglyk is, bestaan kan. Doch men ondervraage hieromtrend de Regenten; men roepe, zoo mogelyk, alle de Leden van de Ridderschap en de Vroedschappen by een; men vraage hen, of zy waarlyk gelooven, dat de Souverainiteit in hunnen boezem berust uit kracht van een regt, dat hun toebehoort, *vi Juris proprii*; dan alleenlyk, uit kracht van een hun toebetrouwd bewind, *vi administrationis* (*): en, indien zy beweeren, dat hunne vertegenwoordiging evenredig zyn moet met die van den ouden Souverain; indien zy beweeren, dat het

(*) Zie GROTIUS *de Jure Bell.* L. II. c. 6. n. 3.

het Volk hen, die weleer zyne Verdedigers en Gemeensmannen waren, thands niet minder dan zyne Meesters moet aanmerken, waar blyft dan de Volksvryheid? Hebben de Staaten niet van den beginne der oprichting van het Gemeenebest af verklaard, dat de Natie een vry Volk was geworden? Hebben zy by die verklaaring niet volhard; en doen zy dat nog niet? Toont de Munt hunner geldſpecien dit niet nog dagelyks aan de geheele Natie? Maar kunnen zy zelven die onafhangelyke Souverainiteit, welke men hun toeëigent, ſterker tegenſpreken, dan hier door geſchiedt? Vryheid, van welke alle zelfs beſtuur geheel is uitgeſloten, is eene tegenzeglykheid, eene *Contradictio in terminis.* Gelyk de menſchelyke ziel door hare vryheid over hare daden beſchikt, gelyk een vry man, en juist zoo verre als zyne vryheid zich uitſtrekt, meester is over zich zelven en zyn bedryf, zoo regeert een vry volk zich zelven, of onmiddelyk, of, door zyne daadelyke Repræſentanten. Neem dit weg, en het geheele denkbeeld van Volks-vryheid is weggenomen, dewyl voor de beteekenis van Vryheid geene plaats meer overig blyft. Men kan echter wel onder eene zachte Regeering zyn, en veele byzondere vryheden, in byzondere opzichten, door toelating en vergunning des Meesters, genieten; maar dit genot is en blyft afhangelyk, niet van den algemeenen wil, maar van den wil des Meesters, tegen welken, wanneer hy door eene ſtaande legermagt wordt geſterkt, Privilegiën, Voorwaarden, enz. ſlechts zwakke bolwerken zyn. Het eenige, 't geen dan eindelyk overig blyft, wanneer de Meester die zwakke ſteunſels van des Volks Regten, niet meer wil eerbiedigen, is het uiterſte te waagen, om zyn geweld met geweld tegen te gaan en te verbreken. Rampzalig vooruitzicht! Zal dit het voorrecht van een vry Volk zyn boven anderen? zullen dat heil, en die meerdere veiligheid en zekerheid van Regten en bezittingen, welke men onder den titel van vryheid een Volk aanbiedt en toezegt, hierop nederkomen? .... Waar is dan hier een wezenlyk voorregt van een vry Volk boven anderen te vinden? Het regt, om zich tegen het geweld des dwingelands te verzetten, hebben alle Volken, wan-

 neer

neer hunne Aristokraten, wanneer hunne Monarchen, wanneer hunne Despoten hun Meesterschap in Dwinglandy hebben doen ontaarten. Maar hebben dan onze Regenten, zoo dikwyls zy ons voor een vry Volk verklaard hebben, en nog verklaaren, ons bedrogen? Neen. Door de verjaaging en afzweering van den vorigen Dwingeland en ontaarten Souverain is onze Natie een vry Volk geworden; zy heeft Repræsentanten tot eenen Meester verkregen; dit heeft zy voor haar goed en bloed verworven; van dit Regt heeft zy nimmer afstand gedaan; en hare Regenten hebben dit *naar waarheid* erkend, en erkennen dit nog door de *Vryheid* der Natie te erkennen.

Het tegenwoordig gezag der Regenten is derhalven niet meer dan eene ontleende volmagt, die op eene stilzwygende toestemming of vergunning berust. Deze is ongetwyfeld de sleutel, en de eenige verantwoording van al het geen de Overheden in den gewoonen loop der publieke zaken verricht, en zelfs van de gewigtige keuren, die zy ten aanzien der wyze van Regeering nu en dan gemaakt hebben. Het gezag der Staaten, of dat der byzondere Regeeringen is op eene stilzwygende toelating, dat is, op toegevendheid en op voorbeelden gegrond; doch is deze toegevendheid, zyn deze voorbeelden genoegzame grondslagen, om daarop hun gezag te bouwen? Indien het bewys, dat hun gezag in der daad bestaat, omdat het in vorige tyden bestaan heeft, voldoende is, dan zyn 'er in tegendeel genoeg voorbeelden voor handen, waaruit blykt, dat hun gezag meermalen voor de eischen des Volks heeft moeten zwichten. 't Is waar, zoo lang het Volk zich onderwerpt, dan wordt het gerekend, zyne toestemming te geven. Maar, vloeit uit deze stelling niet van zelf voort, dat, zoo dra het Volk zelf ten voorschyn treedt, het alsdan aan dat Volk staat, om door stellige verklaaringen al dat geene te vernietigen, welk geen anderen grond heeft, dan in de toegevendheid of willekeurige vermoedens, die men te voren van de begeerte des Volks heeft opgevat. Zie daar het natuurlyk gevolg eener Republikeinsche Regeerings-form, die zonder verdrag, zonder wederzydsche schikkingen van Volk en Overheden is gevestigd. De zwakke

grond-

grondſlagen moeten zoodanig gebouw ten allen tyde doen waggelen. De geweldige ſchokken, die het van den eerſten oirſprong dezer Republiek tot op heden hebben doen beeven, ſtrekken tot een onwraakbaar getuigenis. Het is alleen door middel van zoodanige tusſchenkomst des Volks, welke de Stadhoudersgezinden deeden gelden, dat zy de onderſcheidene oproeren, ten hunnen voordeele geſmeed, hebben kunnen verdedigen. Doch, welke gedagten men ook moge koesteren over de wettigheid der Volks-opſtanden, die ten eenigen tyde, zoo by gelegenheid der hevige geſchillen over het Stadhouderſchap, als ten tyde der Stadhouders zelven, niet alleen door de geheele Republiek of Provincie, maar zelfs in de onderſcheidene gedeelten van eene en dezelfde Provincie, en wel over allerleie zaken van regeering hebben plaats gehad, men moet echter allerzekerst erkennen, dat dezelven niet meer dan een noodwendig gevolg zyn van de onvolmaaktheid der tegenwoordige Conſtitutie; dat 'er zelfs geen ander tegenwigt is tegen de aristocratiſche handelwyze der Regeeringen, en dat dezelfde opſtanden in bagchelyke omſtandigheden ten allen tyde even zeer zullen plaats grypen: men zal moeten toeſtemmen, dat 'er geen ander middel voor handen is, om derzelver uitwerkſels te verhinderen, of de gevaaren voor de openbare vryheid te voorkomen, dan het ontwerp, welk wy in de Grondwettige Herſtelling hebben aangewezen. Te zeggen, dat men geenszins de Souveraine Magt des Volks in twyfel trekt; maar dat het, in de gemelde voorvallen, dikwyls niet meer dan een oproerig gemeen, niet meer dan eene onkundige, verdwaasde en woeste hoop volks geweest is, die de wet heeft geſteld; dit voorgeven toch, hoe zeer men daarmede de kracht van ons betoog wil vernietigen, doet niets hoegenaamd af, zoo dra men begrypt, dat het echter deze wet geweest is, die, op welke wyze ook ingevoerd, uitdruklyk heeft gegolden, en, dat in burgerlyke onlusten, geenszins die burgers, die zich ſchuil houden, maar alleen de zoodanigen, die zich daadelyk vertoonen, kunnen gerekend worden. En, welke zwaarigheden deze ſtelling ook moge behelzen, het is, om dezelven in het vervolg te verhoeden; het is, om de

Republiek niet langer aan de woede van zulk onzinnig gemeen ten prooi te geven; het is om deze reden alleen, dat wy op de noodzaaklykheid aandringen van een verdrag tusſchen Volk en Overheden; het is om deze reden alleen, dat wy eenen regelmatigen en heilzamen Volks-invloed begeeren, die in handen berusten zal van zoodanige Burgeren, die in de publieke zaken het meeste belang hebben.

VIII. *Waarin de magt der Staaten geſamenlyk, en der integreerende Leden van Staat afzonderlyk beſta.*

Niemand echter hechte eene verkeerde beteekenis aan het geen wy door de Souveraine Magt der Staaten verſtaan! Wy meenen daarmede het hoogſte gezag, welk in de Conſtitutie bekend is, dat gezag, welk, in vergelyking van andere magten, door de wet het hoogst geſtaafd en geregeld is. Dit woord *Souverain* derhalven is alleen van eene betreklyke, geenszins van eene volſtrekte beteekenis. De magt der Staaten wordt niet enkel bepaald door de algemeene regels van het regt der natuur, en het heil der maatſchappy, maar wel uitdruklyk door de grondſlagen en byzondere inrichtingen onzer Conſtitutie. Gaat dit gevoelen niet door, dan moet men zoo verre komen, om te beweeren, dat en de Regeerings-Collegiën en de Staats-vergaderingen, by het nemen harer reſolutien, geene andere regel volgen, dan hare eigendunkelyke willekeur; dan moet men onderſtellen, dat zy zich allerleie magt aanmatigen, ja de Conſtitutie zelve zouden omkeeren; dan moet men gelooven, dat twee of drie honderd menſchen, aan allerleie verzoekingen tot bederf daadelyk blootgeſteld, en zich zelven verkiezende, over het lot van een millioen burgers naar willekeur zullen beſchikken, wier Voorvaders tagtig Jaaren voor de vryheid hebben geſtreden. Met ſommige Schryvers (*) derhalven te beweeren, dat de Staaten, als

(*) Zie *Redener. Vertoog van de Aloudheid en Souver. der Staten van Holland*, zynde eene *Voorrede* vóór de wer-

als vereenigende de Regten des Volks met het gezag der oude Graaven, de volle Souverainiteit in zoo verre hebben verkregen, dat zy dezelve onbepaald, zonder eenige uitzondering of voorwaarde, mogen uitoefenen, dit in de daad loopt op niets minder uit, dan op eene geheele omkeering van het oirspronglyk grondbeginsel der Unie, welke uitdruklyk op de handhaavening of het herstel der aloude Regten en Privilegiën van ieder afzonderlyk Lid berust. Dit is met andere woorden even veel, als aan onze Overheden, aan de Edelen en Ridderschap, aan de Burgemeesteren en Raaden der stemmende Steden hun wettig en onbetwistbaar regt op de oppermagt te benemen, en dus, by gevolg, de Vergadering der Heeren Staaten van haar oirspronglyk gezag te berooven, naardien hetzelve „ afvloeit van het Recht en de Raaden „ der Steden, die als Gevolmachtigden, en verbeeldende het Volk, alle zaken rakende het gemeene „ welweesen door hare Gecommitteerden of Gemachtigden ter Vergadering *in der daad zelfs* uitvoeren, doende, en kunnende de Gedeputeerden in „ zaken van gewigt niets doen, als uit speciale last „ van hare Principalen" (*). Waarom dan ook de voorgevens even verkeerd zyn van hun, die, de Souverainiteit der Staaten willende verdedigen, hen als oppermagtige Heeren doen voorkomen, die ten eenenmaale onverantwoordelyk zyn wegens hun gedrag: dezen immers doen de wezenlyke voorregten der integreerende Leden geheel en al te niet, terwyl zulk een leerstelsel juist geschikt is, om niet alleen de regten der Natie, maar ook die van den Stadhouder van eene willekeurige Meerderheid afhanglyk te maaken.

Zoo min als de verschillende Provinciën, by de Unie, aan de gewoone Vergadering der Staaten Generaal eene onbepaalde magt toegestaan, maar wel uitdruklyk zich zelven de voornaamste deelen der Souverai-

werken van P. BORT; doch welke door de *Aanmerkingen*, die wy zoo even zullen aanhaalen, genoegzaam wederlegd is.

(*) *Aanmerk. op het Redener. Vertoog. Voorber.* bl. 3.

rainiteit hebben voorbehouden, even min hebben de Adel en de Steden hare Regten en Privilegiën aan de Provinciaale Staats-vergadering overgegeven (†). En hoe toch zouden de Regeerings-Collegiën der Steden deze onwaardeerbare bezittingen hebben kunnen overgeven; daar het toch niemand geoorlofd is, over eens anders eigendom te beschikken, en het een stelregel van ons Staats-regt is, dat de Regten en Privilegiën geenszins aan de Regeeringen, maar aan de Ingezetenen toebehooren, terwyl de overeenkomsten en verdragen geenszins ten overstaan der Magistraaten en Overheden, maar wel uitdruklyk ten overstaan, en met goedvinden, en stilzwygende of expresse toestemming der Schuttery en Burgery gemaakt zyn (*). Van hier is de burgerlyke eed van getrouwheid geenszins aan de Staaten, maar alleen aan de Stad, tot welke de Burgers behooren (†). En wat den eed der Vroedschappen betreft, „ dat zy de Graaflykheid en Hooge „ Overigheid houw en getrouw zullen zyn," deze kan niets anders beteekenen, dan dat zy hunne getrouwheid zweeren aan de Republiek. Het belooven immers van gehoorzaamheid aan de Vergaderde Staaten, dat is, aan de andere Steden en Leden van Staat, zou hunne eigen Stad van hare vrye stem ter Vergadering berooven, en haar ten eenenmaal verpligten, om zich aan de meerderheid te onderwerpen. De éénige verbindtenis, welke door de gemelde belofte wordt aangegaan, is, om de gemaakte vereeniging met de andere Leden en Steden heiliglyk te bewaaren (§). Het minst bepaald gedeelte van de oppermagt der Staaten is de Regtspleeging. Het regt, welk de Graaf in dit opzigt weleer bezat, is door de Edelen en Steden gemeen gemaakt, en gevolglyk opgedragen aan de Staaten; schoon dit hooge regt echter door de Stedelyke voorregten en privilegiën zeer aanmerklyke bepaalingen heeft ontvangen. De Burgemeesters en

(*) *Aanmerk. op het Redener. Vertoog. Voorber.* bl. 119 — 123 en 143.
(†) *Ibid.* bl. 128.
(§) *Ibid. bl.* 164.

en Vroedschappen kunnen in alles, wat de politie en het welzyn der Stad betreft, zodanige orders geven, als hun goeddunkt; terwyl in zaken van Justitie niets zonder de gewoone Regters van iedere Stad en District kan geschieden. De Magistraat eindelyk, dat is, de Burgemeesters en Schepenen zyn alleen bevoegd, om Keuren en Ordonnantiën te maaken. Zy zyn, voor zoo verre dit hun ambt betreft, onafhanglyk van alle politieke Overheden, en erkennen niemand boven zich, dan de Staaten, die door middel van de Hoven van Justitie enz. het hooge regts gebied voeren; schoon deze onderwerping aan de Staaten echter alleen plaats heeft in bepaalde gevallen, en op de eene plaats meer, op de andere minder is, naar gelang der verschillende Regten en Privilegiën hunner Stad, die zy en als Regters en als Burgers verpligt zyn te handhaaven. Het is niet alleen met bewilliging van den Magistraat, dat eene Publicatie mag of moet geschieden; maar de geschiedenis dezer Provincie heeft zelfs voorbeelden opgeleverd, dat een Bode van het Hof om eene, buiten weten van het Gerecht gedaane, panding in hechtenis gezet, ja zelfs door die van Amsteldam openbaar is gegeesfeld. (*)

Wanneer men nu nagaat, dat de Stedelyke Raaden, door het belang, welk zy hadden in het handhaaven der Regten, in de daad niet meer dan Gemeensmannen waren der Burgery; — dat deze Raaden met den bloem der Burgery eenparig te werk gingen tot het maaken en afkondigen der gewigtigste Ordonnantiën; wanneer men, eindelyk, bezeft, dat de Schepenen, zoo niet alleen, ten minsten voor een groot gedeelte, buiten den Raad uit de algemeene Burgery werden genomen, wat toch heeft dan het Volk by den tegenwoordigen staat van zaken gewonnen? Wat heeft dat weleer zoo uitstekend bevoorregt Volk van alle zyne voorregten behouden, wanneer men daar te boven nog beweert, dat het zelve het volstrekte regt tot de regeering ten eenenmaale aan zyne Regenten heeft overgegeven?

Waar toch is in dit gewest de juiste scheidpaal tus-

(*) *Aanmerk. op het Reden. Vertoog*, *bl.* 84.

tusſchen de Adel- en Volks-regeering, dat is, de juiste bepaaling der regten van Volk en Overheden te vinden? Zy immers, die de Vergadering uitmaaken, van welke de hooge orders afkomen, worden niet, zoo als op het Platte Land in Friesland, door het Volk benoemd en afgevaardigd; en dus is de Regeerings-form dezer Provincie in dit opzigt *Aristocratisch*.

De Collegiën, welke de deputatiën benoemen, behandelen en beſlisſchen allerleie publieke zaken, zoo van Oorlog, als van Vrede, van Alliantiën en Belastingen, in één woord, alle de onderſcheidene deelen der Wetgevende Magt, zonder eenige verpligting, om zich op het Volk, hunne Committenten, te beroepen, zonder eenigen last of volmagt van het zelve te ontvangen; — ook in dat opzicht is onze uitwendige Regeerings-form *Aristocratisch*.

De Ridderſchap en de Raaden der ſtemmende Steden doen aan niemand rekening. Hunne Committenten worden gerekend, het algeheele vertrouwen aan hun te hebben overgegeven; en in dat opzicht is de Regeerings-form wederom *Aristocratisch*.

Ongetwyfeld heeft het Volk het bewind van zaken niet, en dit is goed. De uitwendige uitoefening der Oppermagt voegt het zelve niet. De voornaame regels van Staatkunde gaan, over het geheel genomen, deszelfs gewoone kundigheden te boven. Het moet zich hierin aan het oordeel gedragen zyner Beſtuurderen, die daarin altoos ervarener onderſteld worden. Volgens eene gepaste orde komt het hun toe, den uitwendigen luister der algeheele Volks-majeſteit te vertoonen. Het voornaamst belang van den Burger is, om zoodanige Beſtuurders te verkrygen, die de wetten handhaaven, de eigendommen beſchermen, en ieder Ingezeten beveiligen.

Mogelyk zal men wel beweeren, dat de leer der Volks regeering met der Staaten Souverainiteit ſtrydig is; doch dit lompe voorgeven kan geen ingang vinden, dan by menſchen van kwaade trouw. Zoo lang men eene Volks-regeering by Repræſentatie leeraart, verdedigt men eigenlyk niet anders dan eene Staats-regeering; en wat toch beteekenen de naamen

men van *Repræsentanten der Gemeente*, *des Volks* of *der Landzaten*, welke niet alleen de Raaden der Steden, maar zelfs de gesamenlyke Staaten zoo dikwyls hebben aangenomen, anders, als eene Repræsentative Volks-regeering? Eene Constitutie, op eenen oirspronglyken invloed des Volks gebouwd, zie daar de grondslag onzer Regeerings-form! De wyze, waarop zy zich ontwikkelt, is eene Staats-regeering, omdat de Souverainiteit des Volks geenszins door de Burgers, hoofd voor hoofd, maar door middel van Repræsentanten, die eene Staatsgewyze Vergadering houden, wordt uitgeoefend.

'Er zyn slechts drie voornaame soorten van Regeering, by ééne van welken onze Staaten zich min of meer moeten voegen. Onze Regeerings-form is geenszins Eenhoofdig, omdat de wetten niet van één enkelen gebieder afdaalen. Zy is ook niet Aristocratisch, omdat 'er geene Familiën zyn, die, met uitsluiting van alle anderen, het regt hebben, om te regeeren. 'Er is derhalven een volstrekte grond tot eene Volks-regeering, omdat niet alleen geen Inboorling van den toegang tot de regeering is uitgesloten; maar ook, omdat de magt der Bestuurders onmiddelyk van het goedvinden der Natie, welke zy vertegenwoordigen, haren oirsprong heeft. „ Onze Regeering is eene *Aristocratie*, die naast aan de *Volks-Regeering* paart door de aanzienelyke voorrechten, „ welke het Volk zich heeft behouden" (*). De naam van Volks-regeering is zelfs in deze laatste tyden door de Regeeringen van Amsteldam en Alkmaar uitdruklyk aan onze Constitutie gegeven; en, zoo men al wilde staande houden, dat de Regeering Aristocratisch is, omdat het Volk geenszins door zich zelf regeert, zeer gaarne zullen wy dit toegeven, omdat het geschil daarover op niets anders, dan een enkelen woorden-stryd zoude uitlopen. Het blyft daarom, merkt te regt de Heer COSTERUS aan, sprekende over het aanstellen van een Erf-Stadhouder, de vraag, „ of het wel in de macht is geweest „ van

(*) *Aanmerk. op het Reden. Vertoog*, bl. 228. *Polit. Weegschaal.*

„ van de refpective Vroedfchappen in de Steden, die „ in *Democratia*, als onze Republique voor het grootfte gedeelte is, *niet anders als de Burgery Repræfenteren*, foo groot gedeelte van de Souverainiteit, „ in prejudicie van de posteriteit over te geven, of „ te abdiceeren, zonder een fpeciaal confent van het „ Volk, waarvan Zy Vroedfchappen *niet anders zyn* „ als een Reprefentatif; en konnen die Vroedfchappen „ mede niet anders worden geconfidereert dan als *Tutores vel Curatores Civitatum*" (*). Zelfs de onvergelykelyke Penfionaris VAN SLINGELANDT, fchoon niet voornemens, om dit onderwerp te behandelen, wanneer hy beweert, dat de vryheid alleen daarin beftaat, om of door zich zelf, of door zyne Repræfentanten beftuurd te worden, zet daardoor een uitdruklyk zegel op het geen wy thands verdedigen, terwyl hy, de Staaten Repræfentanten des Volks noemende, ons Staats-beftuur affchildert als eene Volks-Regeering by Repræfentatie. „ Het is," (†) zegt hy, „ een Vry Volk, en eene Vrye Regeering, daar de „ macht, om wetten te maken, om fchattingen op „ te ftellen, om oorlog en vrede te maken, en om te „ veranderen de vastgeftelde form van Regeering, is in „ handen van het Volk, of van de Staten, die het Volk „ repræfenteren." „ Onze Vryheid" zegt Mr. L. VAN DEN SPIEGEL, „ beftaat daarin, dat de Overheden, „ uit de Inboorlingen des Lands genomen werden, *geen* „ *aangebooren*, *maar een ontleende magt* hebben, wier „ verkeerde Regeering door het recht kan geftraft worden: ... maar wanneer zy zich en hunne geflachten beginnen aan te zien als eene byzondere clasfe „ van menfchen, afgefcheiden van het gemeene lichaam der Ingezetenen, als zelfs eigenaars der „ Wetgevende Macht: dan heeft men billyk te vreezen voor den aanftaanden ondergang der Vryheid." En hoe toch zal men, na zoo veele beflisfchende aanhaalingen en bewyzen, de voorgedragen leer wegens

(*) *Historisch Verhaal*, bl. 200.
(†) *Staatk. Gefchrif.* I. D. *Concept van een Voorrede*, *bl. XIV. XV.*

gens de Souverainiteit des Volks van eene gevaarlyke nieuwigheid durven befchuldigen (*)?

Wanneer men nu, by deze verdediging der wezenlyke Souverainiteit des Volks, ook nog deze aanmerking voegt, dat het Volk zelf, zonder het grootfte gevaar en de veruitziende gevolgen, deze Souverainiteit niet kan uitoefenen, dan vraagen wy, of niet door dit geheele ftelfel de eenige waare grondflag gelegd wordt tot ftaaving van het egte gezag, zelfs van dat der Staaten, die het in naam des Volks waarnemen en handhaaven? Het aanhaalen derhalven van eenige voorbeelden uit de oude Nederlandfche Gefchiedenis, die ten uiterften gunftig waren voor de Volksregeering (†), is geenszins gefchied, om daarmede te betoogen, dat de Regeering hier te Lande ten allen tyde Democratisch geweest zy. By menige gelegenheden heeft men zelfs het tegendeel daarvan aangewezen. Men heeft alleen willen aantoonen, dat en de Regenten, by welken thands de Hooge Regeering of de uitoefening van het Souveraine Gezag berust, hunne aanftelling hadden van het Volk, en dat Volk en Regenten weleer Privilegiën bezaten, volgens welken de Staatkundige form veel meer naar eene Volks regeering zweemde, dan tegenwoordig plaats heeft! En wie toch, die bezeft, dat de Unie van Utrecht uitdruklyk op de handhaavening of herftelling der oude Regten en Privilegiën gegrond is, zal ons hier ten kwaade kunnen duiden, dat wy de oude mynen opdelvden, om daaruit de juiste bouwftoffen te haalen, tot het vormen van een ftelfel, welk, in alle zyne deelen evenredig, met het oogmerk dier Unie volmaaktelyk overeenftemt?

Hy, die de Staaten Souverain noemt, zegt in andere woorden, dat de Natie hare Souverainiteit uitoefent door byzondere Gedeputeerden uit die Collegiën, aan welken de Edelen en het Volk hunne belangen ter bewaaringe hebben toebetrouwd. En welke ftrydigheid toch zou in dit denkbeeld liggen opgefloten met

(*) *Satisf. der Stad Goes.* Zie ook *Vryheid in den Burgerftaat*, bl. 128 en 129. *Aanmerk. op het Red. Vert.* bl. 83 en 154.

(†) Deel I. Hoofdft. III.

met de Regten van Ridderſchap en Stedelyke Raaden? Kan het aanwyzen van die misbruiken en gebreken, welke de grondbeginſelen en uitwerkſelen dezer verſtandige en heilzame Vertegenwoordiging kunnen veranderen, ja vernietigen, by mogelykheid iets anders genoemd worden, als eene waardige regt Vaderlandſche pooging, om de zaken tot die waarachtige, tot die wettige inſtelling te rug te brengen, in welke zy moeten zyn, overeenkomſtig de voorſchriften eener gezonde Staatkunde? En, wanneer men hier by in aanmerking neemt, dat het daadelyk gezag der Staaten enkel op eene ſtilzwygende toeſtemming, op eene proviſioneele toegevendheid of toelating gegrond is, wat heeft dan eene Grondwettige Herſtelling anders ten doel, als om dat gezag zelf, door eene wederzydſche plegtige en uitdruklyke overeenkomst van Volk en Overheden, op eenen duurzamen en onwrikbaren voet te vestigen, en welk regtſchapen Nederlander zal dan in zodanig Ontwerp eene omkeering van den Staat vinden; wie zal zoo onbeſchaamd zyn, van dezen grondwettigen voordragt, als eene ſchending van der Staaten gezag, te durven afſchilderen?

Doch de natuur der zaak zelve, en de volſtrekte blykbaarheid doen ons overtuigend zien, waarin de Souverainiteit der Staaten beſta. Berust zy, vraagen wy, by de Gedeputeerden, die ter gewoone Dagvaart worden afgezonden? Maar, dezen erkennen zelven, dat zy niets uit eigen magt, of uit zich zelven kunnen afdoen; dezen erkennen zelven, dat zy niet meer dan dienaars zyn, die en hunne inſtructiën en orders van hunne *Principaalen* ontvangen, en ook aan hun moeten verantwoorden. Zy hebben derhalven hunne Meesters, en zyn dus verre af, van Souverain te wezen. De Afgevaardigden ter Dagvaart zyn dus alzoo min Souverainen van hunnen Meester, „ als „ de Ambaſſadeurs of afgezondenen van andere Mo„ gendheden: maar zy zyn *mandatarii* Gemachtigden „ van de Ridderſchap en Regenten der ſtemmende „ Steden, welke laatſte, ieder in den haaren, gevol„ machtigden zyn van hare Burgery (*)". De Staaten

(*) *Aanmerk. op het Reden. Vert.* bl. 124 en 125.

ten derhalven zyn eigenlyk de Vroedſchappen der Steden met de Ridderſchap, als door welken alle last en Commisſiën worden gegeven. Doch, waartoe, vraagen wy wederom, is nu de Souverainiteit van dit geſamenlyk ligchaam betreklyk? En het antwoord doet zich van zelf op; tot alle zoodanige zaken namelyk, die zy gemeen hebben gemaakt, en die zy geſamenlyk, het zy eenſtemmig, het zy by meerderheid van ſtemmen moeten beſlisſchen. Om deze Souverainiteit wel te leeren beoordeelen, is het derhalven nodig, dat men de punten kent, die by meerderheid worden afgedaan. Ten aanzien van de meerderheid hebben de Staaten het regt, om over zaken van Politie en Juſtitie, voor zoo verre echter met de onderſcheidene en afzonderlyke privilegiën overeenkomt, over de verkiezing en aanſtelling van de aanzienlykſte Ambtenaren, als Raadpenſionaris, Secretaris van Staat en andere beämbten (*) te beſluiten. Wat nu de punten betreft, die eenſtemmig moeten beſlischt worden, hier in moet men deze Provincie geenszins aanmerken als een enkel ligchaam op zich zelf, gelyk het Parlement in Engeland; maar „ als eene Unie van „ verſcheidene Steden en Leden, waarvan ſommige, „ (te weten, de niet ſtemmende Plaatſen) behoudens „ eenige byzondere voorrechten, haare Souverainiteit aan de vergaderde Staaten (proviſioneel) hebben afgeſtaan; maar waarvan de andere, als namentlyk de Ridderſchap en ſtemmende Steden, „ haare Souverainiteit in zo verre hebben behouden, „ dat zy, ieder in den haare, eenigermaten van alle „ anderen onafhanglyk zyn, en in haar eigen huishouding of domestiek geen wetten behoeven te „ ontvangen, als die zy zelfs hebben toegeſtemd"(†). De Leden van Staat intusſchen hebben eene opoffering gedaan, die tot niets minder ſtrekt, dan om elkander de handen te binden in zoodanige punten, tot welken natuurlyk ieder zich zelf, zonder de anderen, konde verbinden: en, naardien elk der integreerende Leden, volgens het tegenwoordig ſysthema, door

(*) *Aanm. op het Red. Vert.* bl. 139 en 143.
(†) *Ibid.* bl. 111 en 112.

door zyne weigering van consent, de anderen in hunne, dikwyls zeer heilzame, maatregelen kan verhinderen, is de Souverainiteit zeer aanmerklyk bepaald; en het ware te wenschen, dat dezelve in dit opzigt, door het vast stellen eener wettige meerderheid, zich verder uitstrekte, waarom ook zulks, in het vervolg, door ons in nadere overweging zal genomen worden.

Men werpe ons niet tegen, dat het geen wy op verscheide plaatsen, en byzonderlyk in de Provincie Utrecht, zien gebeuren, zeer duidelyk toont, hoe weinig men zich aan eene Repræsentative Volks-regeering gewoon is te houden, terwyl het Volk zelf de wet voorschryft; zoodanige tegenwerping immers verandert ten eenenmaale den staat des geschils. Het lydt geene de minste twyfeling, of het Volk, zoo rasch men eene hervorming van den Staat begint door het herstellen der Privilegiën, heeft niet alleen regt, maar is zelfs verpligt, om op te komen en deze herstelling te volvoeren. Deszélfs medewerking en bekrachtiging zyn onontbeerlyk voor de schikkingen, die behooren gemaakt te worden. Het is hierom, dat het gebeurde op den 20sten van Maart dezes Jaars te Utrecht en te Wyk by Duurstede zich zelf genoegzaam verklaart. Maar, men behoeft de ontworpen Reglementen slechts ter loops in te zien, en dan zal men oogenblikiyk bespeuren, hoe verre men van het oogmerk verwyderd is, om eene volstrekte Volks-regeering in te voeren. Van den invloed des Volks op de Wetgevende Magt wordt in dezelven geen enkel woord gevonden. Om derhalven over de gevolgen te oordeelen, die deze ontwerpen hebben zullen, moet men zoo lang wachten, tot dat dezelven behoorlyk zyn tot stand gebragt, en worden uitgevoerd.

IX. *Waarin eigenlyk de Souverainiteit des Volks, en de Regten bestaan, welke de Natie behouden heeft.*

Eindelyk dan zullen wy onze tot dus verre gemaakte aanmerkingen met deze byvoeging besluiten, dat zelfs de Leeraar en Martelaar van de Regten der afzonderlyke Staaten, DE GROOT, (in zyne *Verant-*

woor-

woording) de Staaten met geenen anderen naam, dan met dien van *Hooge Overheid* benoemt, terwyl hy de benaaming van *Souverain* of *Souverainiteit* nimmer bezigt, dan te gelyk met het woord *Provincie*, en dus alleen ten aanzien van het Volk, welk de Provincie uitmaakt.

Men begrypt ligtelyk, dat wy zeer verre af zyn van den Regenten dat geen te onttrekken, welk hun wettig toebehoort; terwyl men aan den anderen kant ook moet erkennen, dat hun gezag, het zy als een afzonderlyk ligchaam van Regeering, of als Staaten beschouwd, zonder eenigen twyffel bepaald is. In alle regeeringen echter moet eene volstrekte magt bestaan, die alles vermag, een opperst beginsel, van welk alles afdaalt, een middenpunt, waarin zich alles vereenigt. En waar, of in welk gedeelte toch der Constitutie is dit Alvermogen te vinden, waaraan byzondere Regenten zoo wel als de Staaten moeten gehoorzamen? ,, Het zy men door de Staaten de Gede-,, puteerden der Edelen en Steden ter Vergadering ,, van hare Ed. Groot Mog. verstaat, het zy men ,, daardoor verstaat de Heeren van de Ridderschap, ,, de Burgemeesteren en Vroedschappen der stemmen-,, de Steden; het is zeker, dat deze hunne macht ,, ontleenen van het Volk, het welk zy verbeelden. ,, Zy bezitten derhalven dit gedeelte van de Opper-,, macht al zoo weinig uit haar hoofde, als de Op-,, permacht zelve (*)".

't Is derhalven, *in de eerste plaats*; by het Volk, dat het hooge eigendom, de wezenlyke Souverainiteit berust. De Overheden zyn verpligt, hunne magt en derzelver oirsprong uitdruklyk te bewyzen; iets, welk het Volk, ten aanzien van zyne Vryheid, Regten en Privilegien, niet behoeft te doen. En in dit opzigt is onze Constitutie democratisch (†).

Ten tweeden; Het is in naam des Volks, dat de Staats-Collegiën, na de afzweering van het Monarchaale Juk, de byzondere deelen der Souverainiteit, tot hun departement behoorende, uitoefenen; en ten de-

(*) *Aanmerk. op het Reden. Vertoog*, *bl.* 142.
(†) *Ibid. bl.* 154 *en* 228.

dezen aanzien wederom is onze Conſtitutie democratisch (*).

Ten derden; Het Volk heeft, in zyne onveranderlyke hoedanigheid als Eerſte Committent of Hooge Principaal, het regt behouden, dat niemand in de Regeering zal geplaatst worden of aanblyven, die deszelfs vertrouwen ontbeert; en dus is ook hierin het democratiſche onzer Conſtitutie zeer duidelyk te beſpeuren (†).

Ten vierden; Het Volk bezit door zich zelf, of door zyne Commisſarisſen, welken het heeft verkozen, het regt, om voor het beſtuur der penningen te waaken, die hetzelve aan den Staat opbrengt; — een regt, welk zelfs tegenwoordig op verſcheide plaatſen door het Volk zelf wordt uitgeoefend; dus op nieuws een bewys van democratie.

Ten vyfden; De weg tot alle Regeerings-ambten ſtaat voor alle Burgers open, zonder dat iemand uit hoofde zyner familie is uitgeſloten; dus wederom een trek eener democratiſche Conſtitutie.

Ten zesden; 't Is aan het Volk, en niet aan de Regeeringen, dat de Vrydommen, Voorregten en Privilegiën toekomen, terwyl 'er geen bewys kan worden bygebragt, dat zelfs de zoodanigen vervreemd zyn, die enkel tot de form en het gezag der Regeerings-Collegiën behooren. 't Is het Volk, welks plegtige en uitdruklyke toeſtemming nodig is, om eenige grondwet of zeker vastgeſteld Octrooi, uit aanmerking van deszelfs bezwaarnis, *titulo oneroſo* te veranderen. Deszelfs tusſchenkomst in alle nieuwe inrichtingen, tot de Regeering betreklyk, is in de daad zoo conſtitutioneel, dat men de herſtelling van het Stadhouderſchap, zonder de uitdruklyke bewilliging van de Burgeryen der byzondere Steden, geenszins heeft kunnen volvoeren, terwyl de Ingezetenen der Steden alleen in zaken, die zuiver Stedelyk of domestiek zyn, en in alles, wat de geheele Provincie of de Unie betreft, alle Burgers dier Provincie of der ge-

hee-

(*) *Aanm. op het Reden. Vertoog, bl.* 2.
(†) *Ibid. bl.* 58 *en* 59.

heele Republiek als het Volk moeten worden aangemerkt (*).

Ten zevenden; 't Is by het Volk, dat de bedwingende magt moet berusten, „ om tot beveiliging van „ hare Stad te waken, en hare Hoplieden, die in ty„ den van nood tot Voorſpraken van de Voorrech„ ten der Gemeente kunnen ſtrekken, worden niet „ door de Regeering, maar door de Krygsraad zelfs „ verkoren" (†). Gelyk ook, in geval de Regeering dwaalt, het Volk bevoegd is, dezelve tot haren pligt te rug te brengen: eene lydelyke gehoorzaamheid in dit opzigt heeft geen' den minſten grond in onze Conſtitutie, die daardoor al wederom een openlyk bewys geeft van democratie. Het is in den ſterkſten zin aan 't Volk, dat het regt toebehoort, om over alle zaken en verrichtingen, tot de regeering betreklyk, requesten in te leveren, zoodat, wanneer deze ſtem de begeerte des Volks uitdruklyk behelst, 'er voor de Regenten eene zedelyke verpligting is, om zich met dezelve te vereenigen (§).

Het is, *eindelyk*, het Volk, welk het regt heeft, om Bondgenootſchappen en verbindtenisſen aan te gaan, zoo ter beteugeling van geweldadige of overheerſchende Regeeringen, als ter herſtelling van alle zoodanige misbruiken, die door den tyd in het beſtuur mogten zyn ingeſlopen.

Zie

(*) *Aanmerk. over het Reden. Vertoog*, *bl.* 51, 73, 155, 159 en 259. Zie hier boven bl. 109—111. de *Propoſ.* van GEVERS. *Rotterd. Stukken* D. II. bl. 121. *Mem. van de Meerderheid van Alkmaar*, bl. 11, 13, 35, 38 en 42.

(†) *Aanm.* bl. 228.

(§) Men herinnere zich hieromtrend onder anderen het *Onderzoek over de oude Privilegiën van Leiden*; — *Het Gedrag der Stadhoudersgezinden verdedigt*, en het hier na aangehaalde *Zedig onderzoek* enz. — Men herinnere zich de dringende vorderingen in de jaaren 1747 en 1748 van verſcheide Steden, om het Volk de nominatie van Burgemeesteren en Raaden, ja zelfs van Schepenen, in handen te geven; en in de laatſte tyden de *Verhandeling over den alouden en tegenwoordigen ſtaat van Vryheid*, — *Verdediging van de Stadhouderlyke Regeering* en eene menigte anderen.

Zie daar dan de wezenlyke voorregten, die het Volk dezer Provincie onbetwistbaar toebehooren; en hoe toch kunnen dezen by mogelykheid overeengebragt worden met zulk eene nationaale vertegenwoordiging, als de Publicisten aan de volstrektste Monarchen toekennen?

X. *Beschouwing van de aloude belettende magt, en van het Systhema der Stadhoudersgezinden nopens de Regten des Volks.*

Wilden wy alles aanhaalen, 't geen de Schryvers en voorstanders van die party, welke thans, openlyk en by aanhoudendheid, de beginselen eener Volks-regeering tracht om verre te werpen, voor de regten des Volks weleer geschreven en verricht hebben, wy zouden gewis hiermede eenige boekdeelen kunnen vullen. Niet alleen hebben zy het Stadhouderschap afgeschetst, als het eenig tegenwigt tegen de Aristocratie der Regenten, maar zy hebben daarenboven zeer ernstig de noodzaaklykheid aangedrongen van den invloed des Volks op de benoeming zyner Regenten. Naauwlyks echter behoeft men de oogen op te slaan, of men ziet juist het tegendeel plaats grypen van het geen men zoo ernstig voorgeeft, terwyl het Stadhouderschap ten allen tyde de bedoelde uitwerking gemist heeft. 't Zy het herstel der Regten en Privilegien slechts een voorwendsel geweest zy, om het Volk ten voordeele van den Stadhouder aan te hitzen; 't zy 'er eene natuurlyke strydigheid tusschen het Stadhouderschap en den Volks-invloed hebbe plaats gehad; of liever, dat de Stadhouder zich in de noodzaaklykheid bevinde, om by aanhoudendheid door den Adel, en dus door hun omringd te worden, wier belang het vordert, om allen democratischen invloed te verhinderen; hoe 't ook zy, dit is zeker, dat de Stadhoudersgezinden in de tegenwoordige tyden het masker afgeligt, en met alle herroepingen door het Volk zelfs in zoo verre den draak hebben gestoken, dat in de papieren, die regtstreeks hunne zyde kozen, de heiligste Regten en Privilegiën niet meerder dan een kinderspel zyn

aan-

aangemerkt. Het Volk, dit schynt hun tegenwoordig Systhema te zyn, wanneer het eenige regten heeft te herroepen, kan zulks niet doen, zonder wanorde te veroorzaken, en dezelven geenszins aan zyne Regenten overlaten, zonder zich ten eenenmaale onder een Aristocratisch juk te krommen; 'er moet derhalven een soort van Gemeensman, of een enkele Repræsentant wezen, die het evenwigt houdt tusschen het Volk en de Regenten. Het zal misschien, ter ontdekking van hunne bedoelingen, niet ondienstig zyn, nog eenigen van hunne voorgevens aan te haalen. „ Oudstyds, " dit zyn hunne eigen woorden, aan het Volk ingericht, „ hadden „ de Vroedschappen geen invloed in de Souverainiteit; maar dienden alleen, om u lieden te beschermen in uw huishoudelyke rechten, en waren uw „ Verbeelders, en nooit dezelfde Persoonen met Burgemeesteren of Schepenen. Gy hadt een Graaf, „ die met zyne Edelen Souverain gezach oeffende. Huiden ten dage, 't souverain gezach der „ Graven vernietigt zynde, berust mede de Souverainiteit by hen: en dit neemt weg dat gezach, „ dat anders een moderatie tegen de te groote macht „ van eenen Vorst was. — Het is uit deze gezigtpuncten, dat Gy over het nut van 't Stadhouderschap moet spreken. — Het Volk zonder Stadhouder is ook zonder Beschermer. 't Is waar, de „ Vroedschappen zyn Volks-verbeelders: maar, na dat „ zy *volstrekt oppermachtig* wierden, kreeg het Volk „ in hun Meesters, en verloor de Beschermers (*).

„ Dit

(*) De *Landzaeten*, dus spreken de Staaten zelven in hun beroemd Vertoog van den Jare 1587, *hadden middel, om den Prinse met goede ordre en beleit t' aller tyden tegen alle quade practycken te opposeren.* By gelegenheid, dat hier van eene belettende, te rug houdende of bedwingende magt gesproken wordt, kunnen wy niet nalaten ter herhaalde lezing aan te pryzen de uitmuntende Vertoogen, die in N°. 407, 403, 416, 420, 421, 423, 429, 431, 434, 437, 441 en 450. van de *Post van den Neder Rhyn* gevonden worden, terwyl daarin over de Grondwettige Herstelling zeer veel licht verspreid wordt, welk nog zoo

 veel

„ Dit kan niemand ontkennen, dat zulks een aller-
„ grootst onheil voor 's Volksvryheid was, te meer,
„ daar door 't verloop der Jaaren, het de gewoonte
„ geworden was, dat Schepen en Raad zich meest-
„ al in één Persoon bevondt, en dat het minste
„ Ampt van Regeering het eerste in aanzien gewor-
„ den was."

„ Men kan," dit voegen zy 'er nog by, na verscheide Aristocratische Conventien te hebben aangehaald, „ daaruit ten klaarsten zien, hoe het moet
„ gaan, als 'er geen Stadhouder is, die de zaken
„ regt houd, en een oog in 't zeil heeft. Want,
„ behalven dat door zulke onbillyke handel de waare
„ gesteldheid van eene Regeering en het weezen van
„ een Vroedschap het onderst boven gekeert, eed
„ en pligt schandelyk verwaarloost, 't algemeen wel-
„ zyn aan een snood en vuil eigenbelang opgeoffert
„ word, het gezach van eenigen, die den meester
„ speelen, de onderliggende party altoos drukt, de
„ Privilegiën verkragt, en de Vremdelingen voor de
„ Ingezetenen trekt, zo word het weezen van de
„ Regeering maar eene Familie-zaak, eene Oligar-
„ chie. De Burgery en het recht worden te gelyk
„ verdrukt door eenige Leden, die de groote Caba-
„ len in de Vroedschap hebben. Elk Regent der-
„ zelve word een klein Tyran, en voor geld is alles
„ te bekomen (*)."

Wy zouden, behalve het geen wy te voren, van Rotterdam en Alkmaar sprekende, reeds hebben bygebragt, nog menige andere geschriften kunnen aanhaalen (*), die uitdruklyk zouden bewyzen, dat de Stadhoudersgezinden zelven de eerste gisting tegen de aristocratie hebben veroorzaakt, meenende dezelve met moed te zullen bestryden; het was ten de-

veel te sterker zyn zou, indien alles, daarin vervat, in één aaneengeschakeld Vertoog werd by een gevoegd.

(*) Zie hier boven bl. 104-112 en 127-137, als mede de *Verhandeling over den alouden Staat van Vryheid*, bl. 19 *Verdediging van de Stadhouderlyke Regeering*, bl. 95.

(†) Onder anderen het boek, waarvan de titel is, *De oud*

dezen einde, dat zy het Volk telkens tegen zyne Regenten aanhitſten en oproerig trachtten te maaken. Naauwlyks echter beſpeurden zy, dat deze gisting eene andere keer nam; naauwlyks bemerkten zy, dat het meer verlicht gedeelte der Natie, verre van het Stadhouderſchap als het eenig hulpmiddel voor dit heilloos kwaad te beſchouwen, integendeel niets anders bedoelde, dan eene breuk te heelen, die zoo juist geſchikt was, om de magt in handen van éénen te ſtellen; naauwlyks zagen zy, dat men eenen invloed op de nominatien vorderde, waarby het Volk altoos belang zoude hebben, om de Overheden als zyne aangeſtelde gevolmagtigden aan te merken, of zy veranderden gereedelyk van battery, vreezende misſchien, dat een Syſthema, geſchikt, om de Regeering aan het Volk te verbinden en te vereenigen, hun geheele ryk zoude verdelgen. Zeer verre intusſchen is het 'er af, dat deze hunne Staatkundige voorgevens op goede gronden zouden berusten. In Holland ten minsten, alwaar het Volk in het algemeen zich bepaalt tot het herroepen van zekeren invloed op de nominatie van Burgemeesteren en Raaden en een ſoort van zeer bepaalde Burger Gecommitteerden, wordt niets gevorderd, welk het Stadhouderlyk bewind in eenig opzigt kan benadeelen. Indien de Stadhouder waarlyk de hand wilde leenen, om deze Volks-begeerte tot ſtand te brengen, zou hy onbetwistbaar in dat Volk zyne verdedigers en herſtellers vinden van die wettige regten, die hem door deze of geene Regenten mogten betwist worden. Zou het dan eindelyk voor het belang van 't Huis van Orange zelf geen tyd worden, dat het Stadhouderſchap in dier voege bepaald werd, dat het geene verdere beweegingen of opſchuddingen konde veroorzaken? Kan de Stadhouder zich met eenige waarſchynlykheid vleien, dat al het geen hy in tyden van onrust en verwarring zou kunnen bekomen, door hem beſtendig en op den duur zoude behouden worden? En daar Holland

oud onſchatbaare Vryheid en eerſte Edele Grondwet der Burgeren van Dordrecht.

land door zyn vermogen en rykdom meer dan de helft der Unie uitmaakt; daar dit Holland eenen verbaazenden en regtstreekschen invloed heeft op de andere Bondgenoten, wat voordeels toch zou dan de Stadhouder uit eene buitenspoorige magt trekken, die hy tegen de uitduklyke begeerte, wy zwygen van de toestemming der Ingezetenen van deze of geene Provincie zoude willen verkrygen? Zyn gezag zal nimmer bestendig wezen, ten zy het op zulke gronden rust, die en met de regten en met de uitdruklyke bewilliging der Burgeren overeenstemmen.

XI. *In hoe verre zich het Regt der byzondere Steden en Plaatsen uitstrekke, om eene Grondwettige Herstelling tot stand te brengen.*

Misschien zal men ons wel tegenwerpen, dat het regt van de verkiezing der Magistraaten uitdruklyk aan de Hooge Overheid behoort. Maar wy hebben reeds te voren aangemerkt, dat 'er een groot onderscheid plaats heeft tusschen Regenten en Magistraaten. Door de eersten worden eigenlyk die geenen verstaan, die tot de Collegiën der Wetgevende Magt behooren, zoo als de Ridderschap en de Vroedschappen; terwyl de Magistraaten of Wethouders (*) eigenlyk alleen zoodanigen zyn, in wier handen een gedeelte der Uitvoerende Magt is toebetrouwd, zoo als de Leden van het Gerecht, en der Provinciaale zóó wel als Stedelyke Politie. 'Er wordt niet gesproken, om het Volk op zoodanige plaatsen, daar het zulks niet bezit, de nominatie te géven van Schepenen, Baillauw, of andere Leden der Regtsprekende Magt, noch ook de volle aanstelling van Burgemeesteren, die de hoofden zyn der Politie; men wil alleen een zekere voorstelling of eerste nominatie van Burgemeesteren aan het Volk toekennen, omdat zy de oirspronglyke hoofden der Burgery en van den Stedelyken Raad zyn, en omdat, wanneer hun gezag, na hunne oirspronglyke aanstelling, zelfs in zoo verre is vermeerderd, dat zy

(*) Zie ten dezen aanzien de Resolutien van Holland van 9 Augustus 1646.

zy ook Leden der Uitvoerende Magt zyn geworden, deze vergunning nimmer kan geschied zyn, dan ten voordeele der Burgery, die althands by geene mogelykheid kan voorondersteld worden, daarmede haar regt te hebben verloren. Men bedoelt zelfs niet eens, het Volk de verkiezing der Raaden te geven; men wil het zelve alleen het vermogen toekennen, om een zeker getal van voorwerpen voor te stellen, welken het de bevoegdsten rekent, uit welken de Raaden, als Kiezers, de keuze zullen blyven behouden. Men beoogt zelfs geene andere benoeming van Burgemeesteren te maaken, dan uit een zeker getal der oudste Leden van den Raad.

Eindelyk, het regt van Magistraats-verkiezing behoort in Holland geenszins zoo volkomen onder de wezenlyke vereischten der Hooge Regeering, of het gezag, welk zy ten dezen opzigte of zelve, of door haren Stadhouder, uitoefent, is ten eenenmaal aan de regten en gewoonten van iedere afzonderlyke Stad onderworpen; zoo dat men zelfs plaatsen vindt, gelyk Hoorn, alwaar zy geenszins de verkiezing heeft van Schepenen. De Stadhouder zelf heeft, volgens zyne Instructie, niets anders, dan de verwisseling van Burgemeesteren, Schepenen en Wetten *naar behooren*. En deze verwisseling wederom is niets anders, dan eene verkiezing uit eene voorafgaande nominatie, hebbende zulks insgelyks plaats in alle die Steden, alwaar hy Leden van den Raad verkiest. De nominatien derhalven zouden even zeer door het Volk kunnen geschieden, zonder dat de Stadhouder iets zoude verliezen van het geen hy thands, uit kracht van eene volmagt der Hooge Regeering, bezit. In één woord, de eerste Nominatien zyn in zich zelven zulke huishoudelyke punten, die iedere afzonderlyke Stad en Burgery betreffen, dat men geen geval kan bybrengen, waarin zulks aan haar zou kunnen betwist worden ten ware alleen in zulke gevallen waarin of de Regeering met de Burgery of de Regeering onderling het met elkander over den zin of toepassing der privilegien en Octrooijen oneens zyn: immers wat raakt het de Staaten of derzelver Gevolmagtigden, welke de byzondere manier zy, waarop deze nominatien geschieden, indien zy slechts aan die geenen wor-

den overgeleverd, die gemagtigd zyn, om zeker getal van perſoonen, door de wet bepaald, te verkiezen?
Al het geen wy derhalven tot dus verre hebben aangemerkt, gelyk dit ons het ſamenſtel der Souverainiteit uit integreerende Leden doet zien, bewyst ook tevens, dat zoodanige hervorming eene Stedelyke zaak is, ten eenenmaale huishoudelyk. En, indien men al eens toeſtond, dat men in het geen de verkiezing van Burgemeesteren, Schepenen en Raaden betreft, zyn toevlucht heeft genomen tot het gezag der Staaten, dan is zulks geſchied, alleen in hoedanigheid van Handhaavers en Bewaarders van die Privilegiën, welke door de wederzydſche partyen worden herroepen. In onze dagen immers hebben die van Dordrecht en Hoorn oude Privilegiën, tot den invloed des Volks op de benoeming zyner Regenten betreklyk, — privilegiën, die reeds zedert eenige eeuwen vervallen waren — op nieuws doen gelden, en de Staaten hebben zich daarmede, als eene huishoudelyke zaak, in geenen deele bemoeid. Al heeft de Stadhouder eene buitengewoone volmagt verkregen, om de Regeeringen der Steden te veranderen, dan nog hebben de nieuwe Regenten, het zyn de woorden van een geacht Schryver „ hunne macht niet konnen ontleenen, „ nog van den Stadhouder, nog van de Staten; „ maar alleen van hunne Stad of Burgery, dewyl al „ het geen zy door hunne Gedeputeerden ter Vergadering kwamen te verrichten, moest geſchieden „ uit last en van wegens hunne Stad (*)". Wanneer de Vergaderde Staaten in den jare 1651 zich genegen toonden, om, ten aanzien der Magiſtraatsbeſtelling, aan alle Steden, die 'er om vraagen wilden, Octrooien te verleenen, drukten zy zich in dier voege uit, dat het duidelyk bleek, gelyk de Meerderheid van Alkmaar aanmerkt, „ dat hun Ed. Gr. „ Mog. zelve in dien tyd het aanſtellen van Vroedſchappen door de Steden als buiten tegenſpraak „ conſtitutioneel hebben geconſidereert (†)". De tegenwerping zelfs, die men maaken mogt, dat verſchei-

(*) *Aanmerk.* bl 164.
(†) *Berigt*, bl. 79 en 80.

ſcheide Steden in zaken, die alleen de Stedelyke Raaden betroffen, haren toevlucht tot de Staaten genomen, en hunne bekrachtiging uitdruklyk gevraagd hebben, zoo als, by voorbeeld, te Alkmaar, om de wetten buiten kracht te ſtellen, die ſlechts een zekeren trap van bloedverwantſchap in de Regeering toelieten, en te Purmerende, om het getal der Vroedſchappen te verminderen; deze tegenwerping zelfs zal ſtraks blyken, niets het minste te bewyzen, terwyl eén voorbeeld, op eenen inconſtitutioneelen grond gebouwd, nimmer eene wet kan opleveren, en zulk een voorbeeld mogelyk op zich zelf zou kunnen gelden, zonder echter naderhand, in een geheel verſchillend geval — een geval, waarin niet eene inwendige verandering der Vroedſchaps-Collegiën, maar enkel eene uitwendige formaliteit in de aanſtellingen beoogd wordt — in gevolg te kunnen getrokken worden.

„ Eene der voornaamſte hoedanigheden van eenen „ Regent," zie daar de taal, die wy iedere Stedelyke Vroedſchap gerusteiyk in den mond kunnen leggen, „ is, om het Volk aangenaam te wezen. Om „ verzekerd te zyn, dat wy ons in dit opzigt niet „ bedriegen, achten wy het nodig, eer men tot de „ verkiezing overgaat, die voorwerpen te kennen, „ op welken het Volk het meeste vertrouwen ſtelt. „ Zoodanige verkiezing uit het getal van hun, die „ door het Volk zelf aangewezen zyn, zou zeer veel „ toebrengen tot de goede harmonie, die wy met „ onze Medeburgers ſteeds poogen te behouden". Zie daar eene redeneering, die hare eigen overtuiging met zich voert! Zoo lang derhalven of der Burgeryen, of aan andere Collegiën, die van de Regeering onderſcheiden zyn, geene nieuwe hoedanigheden worden toegekend, die de magt van den Raad, als een integreerend Lid der Souverainiteit, verdeelen, of den loop der publieke zaken meer en meer zouden ſtremmen, zoo lang dit geen plaats heeft, dan is 'er ook geene de minſte reden voor handen, die de andere Leden van Staat zoude bevoegd maaken, om zich met de huishoudelyke zaken te bemoeien. Ongetwyfeld kunnen de Staaten, des verzogt zynde, in

in een geſchil tusſchen Burgers en Regenten tusſchen beiden komen, om of de zaak te bemiddelen, of de regten en privilegiën te beſchermen; en het is dit alleen, welk de tusſchenkomst der Staaten, in onze dagen, zoo als in de zaken van Alkmaar, van Rotterdam, Brielle enz. kan verklaaren en billyken.

Het is derhalven geenszins nodig, dat de Ingezetenen door de Staaten gemagtigd worden, om hunne regten te herroepen. Wie toch zou zoo dwaas zyn van te beweeren, dat, om zyn eigendom te rug te eiſchen, de toeſtemming van een derden nodig is? Dat de Staats Collegiën zelven de nodige hervorming maaken, die zy begeeren, onder hen, wier onmiddelyke Committenten zy zyn; dit regt zal hun niemand betwisten. Niemand zal de onderſcheidene departementen het regt ontzeggen over de ambten, waarover zy beſchikken: en voor zoo verre het Volk herroepingen doet omtrend zyne eigendommen en over hun, die deszelfs onmiddelyke Repræſentanten zyn, is alles ordenlyk, en aan geene tegenſpraak of belemmering van iemand onderhevig.

De Stedelyke Raaden zouden zich verbeelden, het regt te hebben, om onder elkander conventien of ſchikkingen te maaken, die het grondwettig beſtaan van hun geheele ligchaam vernietigen, en dat wel zonder de tusſchenkomst der Staaten; en de Burgers, de natuurlyke en onbetwistbare Committenten dezer Vroedſchappen, zouden geenszins de invoering van eene kleene formaliteit mogen vorderen, met welke de misbruiken herſteld, en de Raaden zelven worden in ſtaat geſteld, om alleen de zoodanigen tot hunne mede Raaden te verkiezen, die het vertrouwen des Volks bezitten, of 'er zouden zich bergen van zwaarigheden tegen hen opdoen, en men zou hen van niets minder beſchuldigen, dan van eene geheele omkeering der Conſtitutie! Dezen, zegt men, moeten zoo lang wachten, tot dat zy door de Staats Leden, die by het voortduuren der misbruiken eenig belang hebben, worden opgeroepen. Doch men toone ons één éénig bewys, waaruit blyke, dat de integreerende Leden van Staat al het geen de Stedelyke Collegien betreft of niet betreft, onder elkander hebben ge-

gemeen gemaakt: men bewyze ons, dat met zoodanige hervorming de wezenlyke voorregten der Staaten gekrenkt worden! Kan men dit niet doen, dan herhaalen wy het geen wy ſtraks reeds hebben aangemerkt, anders pleit de preſumptie ten eenenmaal voor het Volk. Al wat het Volk niet uitdruklyk heeft afgeſtaan, behoudt hetzelve in zynen boezem. En al wat in deszelfs naam zonder eene plegtige overdragt geſchiedt, is niets anders, dan een proviſioneele last, welken het zelve naar welgevallen kan herroepen, bepaalen, veranderen of uitbreiden. Dit beginſel is in de daad zoo regtmatig, dat geen Regtsgeleerde zulks kan loogchenen; ten zy eene blinde party-zucht hem tot die looze konstgreepen der Balie verleide, welke by ieder mensch van een braaf karakter niet dan met verachting kunnen beſchouwd worden.

Al wat voor het overige ſtrekken kan, om iedere Provincie tot een vereenigt geheel te vormen, kan niet dan van de heilzaamſte uitwerking zyn voor de goede harmonie. Het zoude echter ten uiterſten ſchadelyk wezen, indien zulks ten koste van zoodanige regten geſchiedde, die onmiddelyk tot de waare Vryheid behooren. Men behoorde echter in het zekere te weten, aan welke regel men zich ten dezen aanzien houden moet: en, terwyl 'er tot nog toe geen ſtellig en volmaakt Wetboek voorhanden is, waaruit het geen of den Vergaderde Staaten of aan de byzondere Leden toebehoort, duidelyk kan worden opgemaakt, zou het ongetwyfeld tyd worden, dat hierin eene uitdruklyke bepaaling wierd vastgeſteld. En wy houden ons verzekerd, dat de Burgers zelfs zich zoo veel te minder tegen eene meerdere uitgeſtrektheid van de Opperſte Politie der Hooge Regeering zouden verzetten, wanneer deze in veelerleie opzigten tot een bolwerk tegen de Stedelyke onderdrukkingen zoude dienen.

Te zeggen, dat de regten van de integreerende Leden der Souverainiteit en met den meerderen voortgang der beſchaafdheid, en met de goede orde ſtryden, dit voorgeven is of het gevolg van kwaade trouw of van onkunde, terwyl ons niets eigenaartiger, niets overeenkomſtiger met de algemeene billyk-

heid en met de orde der maatſchappye toeſchynt; dan dat zaken, die regt ſtedelyk of huishoudelyk zyn, ook in de daad huishoudelyk blyven, gelyk mede de Provinciaale belangen tot alle de Leden eener Provincie, en de algemeene zaken tot alle de Provinciën der Unie geſamenlyk behooren. Ieder Burgerſtaat is een afzonderlyk bondgenootſchap, en niets anders. Het geen met de goede orde kan ſtryden, zyn niet de min of meer uitgeſtrekte Privilegiën van het eene of andere Lid in 't byzonder; maar het zyn, gelyk wy reeds hebben aangewezen, de bepaalingen der inſtructien van de Afgevaardigden ter Staatsvergadering; zulks is het *liberum veto* van ieder afzonderlyk Lid. Dit wanſtaltige weg te nemen, en de zaken op zoodanigen voet te brengen, welken het gezond verſtand en de billykheid goedkeurt, is de bedoeling eener Grondwettige Herſtelling.

Men moet ongetwyfeld erkennen, dat de Burgers, by het tegenwoordig aristocratisch Syſthema der Regeeringen, en de ontzettende vermenging der Wetgevende, Regtſprekende en Uitvoerende Magt der Steden, in de daad ongelukkig zouden wezen, indien zy, zich door hunne onmiddelyke Magiſtraaten onderdrukt achtende, tot geenen hoogeren regtbank hunnen toevlucht konden nemen. Zulks mag en moet buiten tegenſpraak plaats hebben in alle twyfelachtige crimineele gevallen. Doch hieruit volgt in geenen deele, dat men aan de Staaten, of derzelver Hoven van Juſtitie, eene onmiddelyke uitſpraak of regtspleging moet toekennen in alle Stedelyke zaken of proceduren, zonder dat zich eenig aanklager opdoet. Zoodanige toeëigening in de daad zou tot niets minder ſtrekken, dan tot eene geheele omkeering van het beroemde Privilegie *de non evocando*, een van de voornaamſte ſteunſels der Nederlandſche Vryheid (*).

XII. *Gecommitteerden der Burgery.*

De tot dus verre gelegde grondſlagen zyn in zich zelven zoo klaarblykelyk, dat zy door menige Regenten, die

(*) Zie hier te voren, *bl.* 39, 40.

die als regtſchapen Vaderlanders te boek ſtaan, openlyk zyn erkend geworden. Veelen zelfs hebben niet geſchroomd, zich ten vollen gereed te verklaaren, om dezelven werkſtellig te maaken, en boven alle ondermyning der burgerlyke vryheid te zullen doen zegevieren. En hun getal zou ongetwyfeld nog grooter zyn, indien zy niet beducht waren, dat de bedoelde hervorming zich veel verder zoude uitſtrekken. Het denkbeeld, om Burger-Gecommitteerden of Gemeensmannen aan te ſtellen, heeft hen verſchrikt; en, hoe heilzaam wy zoodanige aanſtelling, volgens verſtandige regels ingericht, ook beſchouwen, kunnen wy echter niet ontkennen, dat deze vrees geheel ongegrond is, en dat het geheele ontwerp gevaarlyk zoude wezen, indien men aan deze Gecommitteerden eene magt verleende, welke met die der Regenten in een liep.

Zeer gaarne willen wy toeſtemmen, dat de vordering des Volks, om Gecommitteerden aan te ſtellen, op billyke gronden berust. Wy hebben te voren reeds aangemerkt, dat de Raaden of Vroedſchappen, by hunne oirſpronglyke inrichting, niets anders waren, dan ſoortgelyke Gecommitteerden of Gemeensmannen van het Volk. En het is zeker, dat, zoo rasch zy eenig deel kregen aan de Souverainiteit, hunne benaaming langs hoe meer hare kracht verloor, terwyl zy minder belang hadden in de bewaaring van de regten en privilegiën der Burgeren. Het was zoo veel, of het Schaap in bewaaring was van den Wolf. De Burgers echter hadden geen minder regt tot Gemeensmannen, die zy te voren gehad hadden, en de billykheid had dus ten vollen vereischt, dat men anderen had in de plaats geſteld; terwyl de Vroedſchappen by de bekomene uitoefening der Souverainiteit genoegzaam ſchadeloos geſteld werden. Nog tegenwoordig derhalven kan de Burgery hare dierbaarſte regten doen gelden. En waarom zou zy dan dat geen, welk zy zelve in perſoon kan verrichten, niet even goed kunnen laten doen door Gecommitteerden, door haar gemagtigd, om hare belangen waar te nemen? Zoodanige vordering is in zich zelve buiten alle tegenſpraak regtmatig.

Wanneer de Gemeensmannen, onder voorwendſel van voor de beſcherming en handhaaving der Volks-

regten en privilegiën te waaken, een tegenwigt moesten uitmaaken tegen de Regeering, ja dan zeker kunnen wy niet ontveinzen, dat het gevaarlyk zyn zou, derzelver invoering te begunstigen. Zoo dra de nominatie van Raaden en Burgemeesteren geenszins van het Volk onafhangelyk is, dan heeft het ten allen tyde een middel in handen, krachtig genoeg, om zyne belangen en regten te doen eerbiedigen. Boven dit nog een ander Collegie op te richten, welk zich onophoudlyk tegen de, door het Volk zelf gekozen, Regenten zoude verzetten, dit nieuwe rad zou niet alleen de overige raderen van het, thands reeds te ingewikkeld, politieke ſamenſtel vertraagen; maar zelfs aan eenen gewisſen ſtilſtand bloot ſtellen, die wel rasch de geheele vernietiging van het werktuig zoude ten gevolge hebben. Beide de Collegien zouden welhaast een volmaakt tegenſtrydig ſysthema omhelzen: was het eene voor den Stadhouder, het andere zoude zulks tegenſtreeven, en het geheele Staatsgebouw zoude dus ten eenenmaale wankelbaar en onbeſtendig wezen, terwyl de ondernomene hervorming enkel zoude geſtrekt hebben, om de nationaale ſlaaverny te verhaasten, voor welke de regtſchapen Patriot eenen even billyken afkeer koestert, als de opregtſte voornemens, om een duurzaam werk te vervaardigen.

Wil men Gemeensmannen der Burgery aanſtellen, aan wier zorg de handhaavening harer regten en privilegiën is toebetrouwd, die zullen waaken voor de orde by het maaken der nominatien door het Volk, die Requesten zullen voordragen in naam en op last hunner Committenten, en die boven alles zorgvuldig zullen toezien op het beſtuur der Finantiën, en het vermyden van alle onnodige uitgaven, hierin in de daad is niets hoegenaamd, welk het departement der Regeering kan belemmeren of benadeelen. Dit zal ieder regtſchapen Burger eerbiedigen, als eene nieuwe ſpringveer van orde en industrie, die, verre van eenige vertraaging, eene des te grootere werkzaamheid aan alle de deelen des gebouws zal verſchaffen.

Zoo lang men derhalven den Gecommitteerden der Burgery geen aandeel geeft in het geen den Leden der Regeering onmiddelyk toebehoort, zoo lang men geen departement opricht, welk dezelfde belangen zoude waarnemen, als de Regeering, en zy dus geen tweede

Re-

Regeerings-Collegie uitmaaken; zoo lang men die magt geenszins verandert, die aan de Staats Collegien toebehoort, dan blyft de Conſtitutie heilig bewaard; maar, wanneer men zelfs zoo verre gaat, van te beweeren, dat de door het Volk benoemde Regenten over de aanneemlykheid der ingeleverde Requesten, tot de algemeene Regeering betreklyk, niet mogen beſlisſchen; wanneer Zy, in zaken der Hooge Regeering, aan andere Repreſentanten van het Volk rekenſchap moeten geven; wanneer Zy, eindelyk, ten aanzien der Provinciaale Quotes en Schattingen, verpligt zyn, de toeſtemming af te wachten van een ander ſoort van Vertegenwoordigers, dan zeker zou eene volſtrekte democratie oneindig verkieslyker wezen; of liever, dan zou het beter zyn, de zaken in haren tegenwoordigen ſtaat te laten berusten, terwyl deze verwisſeling de Conſtitutie noch eenvormiger, noch beſtendiger zoude maaken, en dus geenszins bevoegd is, om den naam van hervorming te dragen.

Onder de beginſelen van vryheid, die thands algemeen worden aangenomen, zyn drie wezenlyke punten, waaromtrend het van 't hoogst belang is, dat geene misvatting plaats grype; namelyk, *Vooreerst*, of het Volk 't regt hebbe, om, wanneer het zulks goedvindt, zyne Regenten af te zetten: *Ten tweeden*; of de Regenten verpligt zyn gehoor te geven aan de Requesten van het Volk, of van deszelfs Gecommitteerden: *Ten derden*; of de toeſtemming van het Volk, of deszelfs Gemeensmannen, nodig zy in zaken van Finantie.

Wy erkennen gaarne, dat 'er in den tegenwoordigen ſtaat van zaken, terwyl de Regeeringen van den kant des Volks geen verdrag, en dus geen formeelen titel bezitten, waarop de uitgeſtrektheid van hun gezag berust — een ſtaat van zaken, die zeer dikwyls ten gevolge heeft gehad, dat deze Regeeringen voor die herroepingen hebben moeten zwichten, welken het Volk uit kracht zyner Oppermagt gedaan heeft — geen twyfel is, of de beſlisſching dezer drie punten moet natuurlyker wyze ten voordeele van het Volk geſchieden; doch, indien men aan den anderen kant thands, door middel der vrye nominatien door het Volk, de harmonie tusſchen alle de Leden van

Staat herſtellen, en aan Staats- en Stads-verrichtingen meer kracht en ſpoed en yver wil byzetten, dan zullen, zoo lang men zich niet op nieuws aan alle de nadeelen wil blootſtellen eener volſtrekte Democratie, die den Staat in de jaaren 1587, 1618, 1672, 1747 en 1748, en by verſcheide andere gelegenheden, beroerd hebben, dan zullen, zeggen wy, deze punten zich in eene andere gedaante vertoonen, die ons geheel anders zal doen oordeelen. Zoodra de nominatien der Regenten niet meer onafhanglyk zyn van het Volk; zoodra zy door het Volk zelf worden aangeſteld, om de zaken der regeering waar te nemen, dan moeten ook, behoudens alle orde, deze Regenten het vrye gebruik bezitten van al het geen tot het opperſte bewind behoort, zoo als oorlog en vrede, alliantiën en bewilliging in de Provinciaale zoo wel als Generaliteits-belastingen; dan moeten zy het regt hebben, om over de aanneemlykheid of onaanneemlykheid der Requesten te beſlisſchen; dan moeten zy verzekerd zyn, dat men hen niet zal kunnen afzetten, ten zy men hun, door den weg van regten, bewyze, dat zy tegen de waarheid en hunnen pligt hebben gehandeld. Wy ſtemmen ten dezen aanzien overeen met het gevoelen van eenen Schryver, die in den bloei zyner jaaren reeds de diepſte geheimen van de wetgeving der vrye Volks-regeeringen doorgrond, en zynen mede Burgeren een geſchikt model heeft aangewezen, naar het welk zy zich in de tegenwoordige tyden zouden kunnen richten (*); gelyk ook het meergenoemde *Ontwerp der Provinciaale Vergadering van Gewaapende Genootſchappen te Leiden* in dit opzigt verſcheide aanmerkingen aan de hand geeft, naar welke wy onze Lezers wyzen (†).

Hoe democratisch derhalven de beginſelen eener Grondwettige Herſtelling zich mogen voordoen, zy ſtrekken in der daad tot niets minder, dan om de wanorden eener democratie te verhinderen, en alleen dat geen te behouden, welk naar den aart onzer Con-

(*) Schimmelpenning *over eene wel ingerichte Volks-regeering*, bl. 39, 40 en 41.

(†) bl. 41, 42, 43, 48, 49, 63 en 64.

Constitutie regelmatig en nuttig is. Het is daardoor, dat de aanleidingen tot dringende Requesten, tot Volks-vergaderingen, in één woord tot alles, wat den Burger, of door verschil van gevoelens of door onkunde en dwaaling, kan verbitteren, of hem in zyn bestaan kan benadeelen, worden weggenomen. En voegt men by al het geen wy tot dus verre ter verdediging van ons Systhema hebben aangemerkt, nog dit, dat juist aan een soortgelyk systhema, aan eene Burger-Aristocratie, of in andere woorden, aan eene Repræsentative Democratie, dat is, aan de verstandige keuze en aanstelling van Raaden uit de besten des Volks, de beroemdste Republieken, en onder anderen ook SPARTA, hare opkomst en bloei, hare duurzaamheid en eeuwigen roem zyn verschuldigd; bezeft men by dit alles, dat het Volk by alle deze inrichtingen, door welken men verhoeden kan, dat 'er geene Leden in de Regeering komen, dan die bekend zyn als waare voorstanders der algemeene belangen, eenen regelmatigen invloed behoudt; bezeft men, eindelyk, by dit alles, dat zelfs de nominatie der voornaamste Staats-leden, te weten van Burgemeesteren, niet onafhanglyk zyn zal van des Volks verkiezing, zal het dan, vraagen wy, met alle deze byzonderheden, die het volle eigendom blyven des Volks, wel mogelyk zyn, dat de Regenten eenige andere stem, als die van hunne Committenten, het Volk, zullen uitbrengen? Is met het bezit van deze voorregten aan de zyde des Volks de vrees, dat deze Regenten tegen de vryheid zullen samenspannen, iets meer, dan eene bloote hersenschim? Moet niet uit zoodanige vereeniging van Volk en Regeering eene volkomene harmonie geboren worden, die nimmer bestaan kan, zoo lang de Regenten aan allerleie willekeurige onaangenaamheden onophoudlyk zyn blootgesteld? En welk regtschapen Burger derhalven zou zich tegen zulk eene Constitutioneele Herstelling kunnen verklaaren, die by uitnemendheid strekken kan, om alle die belemmeringen en vertraaging te vernietigen, die helaas! niet dan te veel onheils aan onzen Staat hebben berokkend?

Het is om deze reden, dat wy van gedagten zyn, dat men ook in die plaatsen, alwaar men Gecommit-

teerden der Burgery nodig oordeelt, zich zorgvuldig wachten moet, om niet aan dezen de benoeming der Regenten te vertrouwen. Hierdoor immers zouden zy een Collegie uitmaaken van Kiezers, welk, indien het ten eenigen tyde met de Regeering famenfpande, zeer ongevoelig de heilloze Aristocratie zoude verheffen, gelyk die Steden zelven, alwaar men Kiezers heeft, het overtuigend voorbeeld daarvan opleveren. Zelfs zouden in die plaatfen, in welken men zoodanige coälitie tusfchen Gemeensmannen en Regenten byzonderlyk te vreezen heeft, de Gecommitteerden flechts voor drie of vier maanden van het jaar kunnen dienen. Zoodanige Gecommitteerden, eindelyk, behooren alleen uit belangloze Burgers te worden genomen; die geene bloedverwanten zyn van Regenten, of van hun, die of de Staats- of Stads-finantiën beftuuren.

XIII. *Heilzame uitwerkfels van den invloed des Volks op de nominatien; door de affchaffing der aristocratifche Conventien, de hervorming der Zeden, en de herftelling van de magt en het gezag in den Staat.*

Alle partyen, onder welken naam thands gefchil voerende in onze Republiek, komen hierin overeen, dat 'er in de wyze, waarop de Regeeringen tegenwoordig worden aangefteld, een grondgebrek heerscht, welk de heillooste gevolgen veroorzaakt. „Het is „niet te ontkennen", dus fpreken zelfs die Regts-Geleerden, welken men althands niet als voorfpraken van het Stadhouderlyk despotismus, of democratifche grilligheden kan befchuldigen, „dat onder de gebre-„ken en misbruiken, in ons Gemeenebest ingeflo-„pen, 'er eenigen zyn, die hun oorfprong hebben „uit eene kwalyk-ingerigte Aristocratie, dat is, uit „zodanige Regeerings-form, die alle wederzydfche „banden van liefde en verpligting flaakt tusfchen „Burger en Regent". En zou het dan eindelyk geen tyd worden, dat men middelen beraamde, om „die „hoogbartige Aristocratie" te vernietigen, die bij „onzen Landaart altoos zo gehaat, en zo onder „Stadhouderlyke als Stadhouderloze tyden, de be-

„werk-

„ werkster van zo veele onheilen en rampen geweest „ is"? Zou het dan eindelyk geen tyd worden, dat Regenten en Burgers de handen in een sloegen, om onze Constitutie volgens het beste Regeerings-plan te herstellen, welk, „ door eene gelukkige samen- „ voeging de macht des Volks en der Aanzienlyksten „ te gelyk zo verbonden, en zo van een gescheiden „ houdt, dat, aan de eene zyde, het Volk noch deel „ hebbe aan het dadelyk bestier, noch invloed op de „ bedieninge des Rechts, en dat, aan den anderen „ kant, *de benoeming van Regenten niet onafhange-* „ *lyk gemaakt worde van de stemme der Burgeren*, „ ten einde niet zy, die het bewind in handen heb- „ ben, zich zelven veeleer als Meesters, dan als „ Bestuurders van den Staat beschouwen (*)"? „ Ik „ bekenne", het is de taal van eenen der ervarenste Regenten in Neêrlands Staats-Regt, „ dat een privile- „ gie, volgens het welk het geheele lichaam der Bur- „ gery zyne eigen Overheid verkiest, van nut kan „ zyn, en dat het zelfs een natuurlyke eigenschap „ van eenen Vryen Staat schynt uit te maken (†)". Ik „ verfoei het denkbeeld", het zyn de woorden van den „ Vroedschap METELERKAMP te Gouda „ om tegens den „ zin van myne Mede-Burgeren hun Vertegenwoordiger „ te willen blyven. Ik maak geen de minste zwarigheid, „ opentlyk te belyden, dat ik, wat my aanbelangt, met „ myne stem, hun gaarne wil *te rug geeven* het geen „ oudtyds alle Burgeren gehad hebben, om hunne Re- „ genten te verkiezen, mits echter, dat op eene voor- „ zigtige wyze, door eene inmenging van het heilig „ lot, op eene plegtige Godsdienstige manier onder en „ by de verkiezing gebezigd, die voorgaande kuipe- „ ryen, oproeren, en verwarringen voorgekomen wor- „ den, welke ten tyde der Graaven het voorwendsel „ zyn geweest, waar op het hun ontnomen is."

„ „Niemand veronderstelle, (zegt de Heer *Zillesen*) „ dat ik alle bewind van het Volk in 't verkiesen „ van Regenten, uit hoofde van byzondere Stedely- „ ke Privilegien aan Gildens, of onder wat benaa- „ minge zulks zoude mogen geschieden, afkeure.

„ Neen.

(*) Zie J. LUZAC *Orat. Inaugur. en andere Stukken.*
(†) VAN DEN SPIEGEL *Satisf. van Goes*, bl. 363.

„ Neen. Het *nuttige* en *noodzaakelyke* daarvan zal „ ik zelfs in myn publieke werk op zyn plaats na „ der behandelen" (*).

Een ontwerp, dat gefchikt zyn zal, om Volk en Regenten te vereenigen, moet ongetwyfeld middelen behelzen, om alle die aristocratifche en democratifche onheilen te vernietigen, die aan de tegenwoordige Conftitutie gehecht zyn. De aristocratifche misbruiken beftaan hierin, dat, terwyl de Stedelyke Regeeringen zich zelven voor haar leeven aanftellen, daaruit, bovenal, na dat zy eenig deel hebben aan de uitoefening der Souverainiteit, eene Familie-regeering, eene aanneming van perfoonen, eene onachtzaamheid geboren wordt in het waarnemen der pligten, die zoo aan eene onzydige regtspleging, dien eerften grondflag van alle Staaten, als aan een belangloos beftuur der Finantien, dien voornamen bron van den welvaart en het vermogen der Natien, de geduchtfte nadeelen veroorzaken.

De democratifche misbruiken daartegen beftaan daarin, dat, terwyl de zaken, door eene alzins verkeerde vereeniging der onderfcheidene magten, telkens zeer netelig worden, het Volk, welk geen den minsten band heeft, waardoor het aan zyne Regenten verbonden wordt, en welk zich met regt als Meester aanmerkt, onbefchroomd zyne handen flaat aan het

(*) *Welmeenende Raad aan het Vaderland*, bl. 9. Men zegt, dat dees Schryver naderhand van denkwyze veranderd is, zoodat hy zelfs het bekende *Leidfche Ontwerp*, waarin deze *nuttigheid* en *noodzaaklykheid* tot een grondflag gelegd wordt, zeer vinnig heeft aangetast. Waarfchynlyk heeft hy deze Leer verward met eene volftrekte Volks-regeering; fchoon het ons voorkomt, dat 'er in dit *Ontwerp* op bl. 37, 41, 42, 43, 48, 49 en 63 uitdruklyke verklaaringen tegen zoodanig ftelfel gevonden worden. Doch wy hoopen, dat de Heer *Zillefen*, na de door ons aangehaalde bewyzen gezien te hebben, eerlykheids genoeg bezitten zal, om tot zyn vorig gevoelen te rug te keeren. Zyne oogen zyn ongetwyfeld te zeer verlicht, om zich tot eene alzins partydige herftelling te bepaalen, en zyn oordeel is zekerlyk al te juist, om zich te verbeelden, dat de nominatien door het Volk in de eene Stad *nuttig* en *noodzaaklyk* kunnen wezen, en in eene andere Stad niet.

het heiligdom der regeering, en in dezen iever, om alles te willen beheeren, de zaken dikwyls in een veel grooter gevaar brengt, dan waaruit men dezelven poogde te redden.

Zie daar het dubbel nadeel, welk men bedoelt te vernietigen: en, zoo 'er eenig ander middel is, om de tegenwoordige Conſtitutie te bewaaren, als een verdrag, waarby de Stedelyke Regeeringen alle de magt behouden, die zy bezitten, en het Volk zekeren invloed krygt op de wyze van aanſtelling, men brenge ons dit onder het oog, en als Burgers, die het waare heil des Vaderlands beöogen, zullen we ons ten uiterſten verpligt rekenen.

De heilzame uitwerkſels eener zoodanige herſtelling behoorden in de daad genoegzaam te zyn, om hare billykheid te betoogen. Nimmer kan de opperſte wet van het heil des Volks op eenig geval met meerder regt worden toegepast. Dat Collegien of Genootſchappen, waarin byzondere belangen van derzelver Leden behandeld worden, in hun midden niemand anders toelaten, dan dien zy zelven verkiezen: dit beloop komt ongetwyfeld ten vollen overeen met de natuur der zake; maar dat Commisſarisſen, aan welken de belangen eener geheele Stedelyke maatſchappye zyn toebetrouwd, dat zy in één woord, die Repræſentanten zyn, elkander zelven verkiezen en aanſtellen, dit kan nimmer gewettigd worden, dan onder het ſtilzwygende goedvinden der Committenten. Zoodanige magt kan nooit anders, dan proviſioneel begrepen worden. De Gemeente kan nimmer haar regt vervreemden, om zulks ten allen tyde, wanneer zy 't goedvindt, te herroepen, en geene weigering kan in dit opzigt plaats grypen, zonder regt en billykheid te krenken. Dit regt is nog zoo veel te heiliger, omdat zy, die, na de afſchudding van het monarchaale juk, de Souverainiteit hebben uitgeoefend, in geene andere hoedanigheid, dan als Gemagtigden of Commisſarisſen des Volks hebben kunnen handelen.

Men behoeft naauwlyks een vluchtig oog te ſlaan op eenigen dier gebreken, door welken het politieke ligchaam van Staat is aangetast, of men zal zeer rasch overtuigd worden van de gelukkige uitwerking, wel-

ke de nominatien door het Volk natuurlyker wyze zullen te weeg brengen tot derzelver vernietiging. En hier lopen aanſtonds in 't oog de menigerleie conventien, die in de onderſcheidene Steden worden gevonden. Sommigen derzelven zyn gemaakt, om de ambten of commisſien, volgens eenen bepaalden rooster, by beurten van den oudſten af, te verdeelen. Anderen, om, zoo veel mogelyk, alle de zoodanigen uit de Regeering te weeren, die niet aan deze of geene familie der Regenten zyn vermaagſchapt. Wederom anderen, om al het gezag, zoo wel ten aanzien der Nominatien, als der Politie en Wetgeving, of tot zekeren kring, die zich niet tot de meesten, maar tot eenigen van den oudſten rang uitſtrekt, of dikwyls zelfs tot één der oudſten te bepaalen. Eenigen eindelyk, om alle de zoodanigen, die geenszins tot de heerſchende party behooren, zoo buiten het bewind, als buiten de commisſien te kunnen ſluiten.

Zie daar den inhoud der Conventien, waarvan de eene wel in deze of geene kleene byzonderheid van de andere verſchilt, doch welker rampzalig uitwerkſel onveranderlyk hetzelfde is. Dus dan worden en de privilegiën, die alleen de braafſten, de gegoedſten en bekwaamſten tot het ambt van regeering bevoegd keuren, — privilegien, welke zelfs met ronde woorden eene familie-regeering verbieden — en het aangeboren regt van alle vrye Ingezetenen, om, volgens den aart en de conſtitutie der Regeering, wanneer zy de vereischte hoedanigheden bezitten, de voorkomende ambten te mogen bekleeden, bykans geheel vernietigd. Wat men ook van den voorrang der Regenten-kinderen moge zeggen, als gegrond op de gewoonte; alle gewoonte, die met de wetten ſtrydt, is een misbruik, welk dient herſteld te worden; terwyl daarenboven deze voorkeur nimmer kan plaats grypen, dan met uitdruklyke bewilliging van hun, wier regt en belang daardoor wordt verminderd. Wat men ook moge voorgeven wegens de meerdere hoedanigheden, die zy zouden bezitten, dit voorgeven ontdekt zich in alle zyne klaarheid, wanneer men het groote aantal van onkundige Regenten beſchouwt, met welken menig Burger zich zoude ſchaamen gelyk geſteld te worden. Dus dan wordt en de gelykheid,

by

by de wetten vastgesteld, verbannen, en die gelukkige näyver, om zich tot de regeering bekwaam te maaken, verdoofd en uitgebluscht; terwyl 'er voor hun, die niet van de zo genaamde patriottische Familien, en echter bevoegd zyn, om zoodanigen post te bekleeden, geen ander middel overschiet, dan om hunne goederen en hunne hand tevens aan de dochter van eenen Regent te bieden. Op deze wyze worden dan de Regeerings-Collegien niet alleen aan de intrede van menige onkundigen, maar zelfs naderhand aan het gevaar blootgesteld, om door éénen, die meer kundigheden bezit, beheerd, en dus, wanneer dit opperhoofd dwaalt, tot een systhema vervoerd te worden, waar door Stad en Staat worden benadeeld.

De Wetten intusschen vorderen, dat de Regenten by de verkiezingen enkel het voorschrift volgen van hun geweten, en, zonder aanneming van persoonen, die geenen zullen kiezen, welken zy de bekwaamsten oordeelen. En hoe toch is deze eed overeen te brengen met eenige voorkeur van familien? Hoe toch is het mogelyk, dat men, indien al eene rampzalige gewoonte aan hun, die blykbaar onkundig zyn, de raadzaal opent, echter in de geheiligde ambten van Justitie en Politie met dezelfde eeden speelt, terwyl men eene verwisseling van tourbeurten in de plaats stelt, die even zeer eene vrye verkiezing vernietigt, als de verpligting krenkt, om de keuze naar een zuiver geweten in te richten? Het is zeker, dat, indien de Vroedschappen door de Burgery, volgens een regelmatig plan, welk alle cabaalen verhindert, werden voorgesteld, alsdan steeds de waardigste persoonen de stoelen der eer zouden bekleeden. Doch, hoe kan deze onderstelling by mogelykheid doorgaan, wanneer men den eigen of aangehuwden Kinderen der Regenten den voorrang geeft? Daarenboven, indien al eens de een of ander de vereischte hoedanigheden bezit, om Vroedschap te worden, zou dan daaruit volgen, dat hy even zeer bevoegd is, om den gewigtigen post van Schepen waar te nemen, dien post, waarin eene meerdere of mindere kennis van het regt en de wetten onontbeerlyk is? Waartoe dienen dan de Octrooien, die zoo wel in den een als den ander de byzondere hoedanig-

nigheden vorderen? Waartoe dienen dan de eeden, die vóór de benoeming van Scheepenen en Burgemeesteren geschieden, indien het slechts op eene tourbeurt aankomt, en op geene bekwaamheden? En kan niet hy, die zich, eer hy Vroedschap wierd, door zyne hoedanigheden onderscheidde, naderhand van gedrag veranderen? Hoe veelen zou men niet kunnen opnoemen, die zich juist in dit geval bevinden, en door loosheid alleen zich voor de vervolgingen van den dagelykschen Regter beveiligen?

De wetten vorderen, dat de overweging en beslisfching der zaken tot alle de Leden der Regeering behoore, en dat tot de commisfiën en andere bedieningen, door hun begeven, by meerderheid van stemmen moet besloten worden. En hoe toch kan deze verpligting overeengebragt worden met eene Conventie, welker deelgenoten, schoon dikwyls de minderheid der Regenten uitmaakende, zich de algeheele beschikking van zaken, commisfiën, ambten en beneficiën aanmatigen?

Eindelyk, het zyn de Wetten, die uitdruklyk eischen, dat ieder Lid van Regeering in alle voorkomende zaken naar zyn beste weten zal stemmen en beslisfchen. En hoe kan by mogelykheid met deze verpligting eene voorafgaande verbindtenis bestaan, om blindeling de achtervolging aan te nemen van dat geen, waarvan men volstrekt onkundig is?

In het algemeen schynen de Octrooien, wanneer zy den Regenten het vermogen toekenden, om de vacaturen van hun Collegie te vervullen, de misbruiken voorzien te hebben, welken zy van deze toegevendheid zouden kunnen maaken: Het is ten dezen einde, dat by dezelven niet enkel eenige graaden van verwantschap zyn bepaald, om eene familie-regeering te voorkomen; maar ook een vry groot getal van Regenten is vastgesteld, om dus een veel grooter aantal van Burgeren in de publieke zaak te wikkelen. Dan, daar deze verstandige voorzieningen hare uitwerking misfen; daar deze schikkingen in verscheide Steden vertredén worden; daar bykans alle Regenten erkennen, dat zy de onderlinge harmonie, zonder dergelyke Conventiën, schoon met hunnen eed strydig, niet kun-

kunnen bewaaren, is het onbetwistbaar, dat 'er ten dezen aanzien eene nieuwe bepaaling behoort gemaakt te worden.

Ware het regt der Regenten op de onafhanglyke aanſtelling hunner mede Leden zoo gegrond, als hetzelve thands onwettig is, dan zou zelfs (dit misdryf alleen, waarby geheel willekeurige, en met onze Conſtitutie ten eenenmaal ſtrydende Conventiën worden ingevoerd, genoegzaam betoogen, dat zy hun eigen regt verbeurd hadden. Zyn het niet dezen, door welken zy de natuur en het oogmerk van die privilegien, op welken zy hunne eigen voorgevens bouwen, regtſtreeks en geheel en al hebben vernietigd? Hebben niet zy, of wel de meerderheid onder hen, zich zelven eene wetgevende magt aangematigd, die hun nimmer is opgedragen? Is niet de vryheid van ſtemmen eene loutere formaliteit geworden, welke niets meer beteekent dan een kinderſpel? — Daarenboven, wat toch zyn de ambten, die zy allen bekleeden? Kunnen zy immer ontkennen, dat dezen, vooral in eene Republiek, als de onze, het eigendom zyn van alle de Burgers, en dat zy onbetwistbaar aan de waardigſten, de vroedſten toebehooren? Wanneer het Volk, het zy plegtig of ſtilzwygende, de eene of andere wyze van verkiezing bekrachtigt, geſchiedt zulks in de onderſtelling, dat de plaatſen volgens dit oogmerk aan de waardigſten zullen begeven worden. Kan eene willekeurige beſchikking daarover, als ware het een perſoneel en byzonder eigendom, wel iets anders genoemd worden, als eene blykbare, onderdrukkende, en met de vryheid en privilegien ſtrydende aanmatiging, welke alle de banden van het gemeenſchappelyk verdrag verbreekt? En zou dan zulk eene ſchreeuwende handelwyze het Volk geenszins regtigen, om dat geen te herroepen en te bewaaren, welk het niet dan by toelating heeft toebetrouwd? Te zeggen, dat het Volk of de Schuttery, in gevalle het zich in zaken van regeering mengde, de Conſtitutie zoude omkeeren, dit is met andere woorden even veel, als te beweeren, dat de Privilegiën niet aan het Volk, maar aan de Regenten toebehooren, en dat dezen, ſchoon deszelfs Repræſentanten, Meesters zyn van zich zelven: eene ſtel-

ſtelling, welker ongerymdheid zich zelve wederſpreekt, en ook te voren reeds genoegzaam door ons betoogd is. „ Het ſtond niet", zeide de Regeering van Amſterdam in het jaar 1690, „ in het vermogen van „ Burgemeesteren en Vroedſchap, van de *ſtiptſte* agtervolging der Privilegiën af te ſtaan, alzo de Privilegiën niet en waren gegeeven aan de Regenten, „ maar aan de Stad zelve."

„ Maar," zeggen eenige Regenten, „ het zyn deze conventien alleen, door welken wy ons tegen „ den Stadhouderlyken invloed beſchermen, en de „ harmonie in ons eigen Collegie kunnen bewaaren." — Doch deze tegenwerping vervalt wederom van zelve, omdat het reeds bewezen is, dat dergelyke conventien even zeer in Stadhouderloze tyden plaats gehad, en, gelyk in onze voorgaande aanmerkingen wegens Rotterdam zeer duidelyk te zien is, alsdan ook dezelfde klagten hebben veroorzaakt (*), terwyl nog daar-

(*) Bekend is het zeggen van zeker Burgemeester vóór de wederinvoering van het Stadhouderſchap: *Myn Nicht draagt een Vroedſchaps-plaats onder haar Schorte kleedje.* Dus hing de verkiezing niet van de redelykheid, regtmatigheid, of het verſtand af; maar van een ſchitterend fortuin, van een gelukkig voorkomen, of van de genegenheid van een onnozel Meisje. By deze gelegenheid kunnen wy niet nalaten, eenige aanmerklyke woorden aan te haalen uit een Stadhouderlyk Geſchrift van den Jare 1748, welks titel is. *Onderzoek van de Oude Privilegien van Leiden.* „ Het ſchynt," dus ſpreekt de Schryver, „ dat men oudtyds heeft willen „ beletten, dat de Magiſtratuur niet aan drie of vier Famimilien, die den anderen den bal toeſlaan, gehegt word; „ welk oogwit thans niet bereikt word, gelyk uit het volgen- „ de voorbeeld klaar blykt.

„ Jan Vrek, twintig Jaaren oud geworden en getrouwt, „ krygt vier Dogters. Hy word, 28 Jaaren oud, Veertig; „ kort daarna Schepen, en zeer ſchielyk Burgemeester. Hierdoor krygt hy aanſtonds aanzoek, en weet zyn Dogters „ aan gepluimde halfverſtanden uit te koppelen. Dezen, „ ieder by zyne Vrouw vier Dogters en twee Soonen verwekt hebbende, worden Schepenen enz. Hierdoor geraakt Jan Vrek aan het hoofr van zestien Klein Dogters en „ agt Klein Zoonen. De doorſlepen Jeſuitſche Grootvader „ weet zyne zestien Klein Dogters volgens gewoonte aan „ den

daarenboven dit zelfde middel, wanneer de Stadhouderlyke party de overhand heeft, in de hand van zoodanige Regenten even zeer dienen kan tot weering van hunne tegenſtreevers. Ook zou dan natuurlyk de vraag vallen, of 'er geen ander middel voor handen ware, om den Stadhouderlyken invloed te beteugelen, dan door het daar ſtellen eener Oligarchie, welke alle de magt tot eenige weinige familien van byzondere perſoonen zoude bepaalen? Het zy echter verre van ons, ten aanzien dezer tourbeurten te ontkennen, dat, wanneer 'er in dit ſtuk geene bepaalde wet plaats had, 'er alsdan eene menigte van jalouſiën en vyandelykheden zoude geboren worden. Doch wat toch bewyst dit alles ten voordeele van onregtmatige Conventien? Is de zedelyke verbastering onder de Regenten tot die hoogte geklommen, dat de Leden of hunne onafhanglykheid en harmonie niet kunnen bewaaren, zonder wet en eed te breken, of dezen niet kunnen eerbiedigen, zonder de eerſten in gevaar te ſtellen? Dan blykt het buiten alle tegenſpraak van zelfs, dat hunne eigen conſtitutie door een allerwezenlykst gebrek

„ den man te helpen, dewelke door zyn intrigante directie
„ in 't vervolg ook Veertigen worden. Daarby zyn vier van
„ zyne Klein Zoonen Ministers, en de andere Ambagts-
„ Schouten of Secretarisſen geworden. Langs dezen weg
„ blykt het, dat Jan Vrek, tot hooge Jaaren gekomen, met
„ zyn familie 21 ſtemmen uitmakende, despotiek regeeren
„ kan. Onlangs met een Oud Patriot redeneerende, meen-
„ de hy, dat het voor de Republyk niet oirbaar was, dat
„ vier Broeders of Zwagers, ſchoon in diverſe Steden, tot
„ de regeering geraken; want zoo zy, ieder in zyn Stad,
„ het *magnificat* in handen krygen, dan zyn ze in ſtaat, met
„ malkanderen corresponderende, de heilzaamſte reſolutien
„ van Staat te dwarsbomen." Dus ſpraken de Stadhoudersgezinden in 1748. Niet onaartig past hierop het zeggen van zeker Regent (†). „ Aan wie zyn de Privilegien ge-
„ geven? Aan de Stad. — Wie maakt de Stad uit, de Re-
„ genten of de Burgery? De Burgery, waaruit de Regenten
„ verkoren worden. — Wie hebben aanſpraak op de Privi-
„ legien als op hun eigen goed? De Burgers. — Wie heb-
„ ben recht van ſpreken, wanneer de Goederen niet wel ge-
„ administreerd worden? De Eigenaars, en dus de Burgers.

(†) *Zuid Holl. Courant* van 1786, No. 71.

brek is bedorven! En welk ander middel toch, om en dit grondgebrek, en de heilloze gevolgen, welken het veroorzaakt, te herſtellen, is 'er voor handen, als om het Volk de benoeming van Raaden en Burgemeesteren over te geven? Schroomt men, aan verdagte perſoonen den toegang tot de ambten te verleenen, waarom zouden 'er geene middelen te vinden zyn, om dit gevaar te verhoeden? Zouden de nominatien niet zoo wel kunnen worden ingericht, dat men daarin alle cabaalen afſneed? Zou men niet eene Politieke Geloofs-belydenis kunnen vastſtellen, die voor Kiezers en Candidaten tot een eed zoude dienen? Is 'er een andere weg open, om en de ſlaaverny te doen ophouden, en het geweten van welmeenende Regenten te bevredigen? De eed is eene geheiligde inſtelling, en de krachtigſte breidel, dien Goddelyke en Menſchelyke wetten ter bewaaring der maatſchappye kunnen verſchaffen. Wordt deze band eenmaal verbroken, worden de eeden als enkele uitwendigheden zonder iets meer beſchouwd, of in andere woorden, hebben de wetten hare kracht verloren, zyn zy niets meer dan een kinderſpel geworden, welke teugel, vraagen wy, is 'er dan overig, om niet enkel den Regent, maar ieder mensch op zich zelf tot de betrachting zyner pligten te verbinden? Wat toch is eene maatſchappy, welker Beſtuurders zich door gewoonte eene heblykheid van meineed hebben eigen gemaakt? Zullen zy, dezen eerſten ſtap gewaagd hebbende, naauwgezetter zyn omtrend de volgenden? Zullen zy zich meer bezwaard rekenen in het heffen en wel beſtuuren der belastingen, die aan hunne zorg zyn toevertrouwd? En is dit nog alles? Kan hun voorbeeld onderſteld worden zonder invloed te zullen wezen? Regelt het Volk zich niet altoos naar het gedrag zyner Beſtuurderen? Indien dus de benoemingen door het Volk ſlechts dit ééne misbruik verhinderden, welke oneindige voordeelen zouden zy dan niet reeds verſchaffen, daar zy eene geheele Provincie der geveinsdheid, der trouwloosheid, in één woord der ondeugd ontrukten? En is het na dit alles wel te verwonderen, dat in onze tegenwoordige dagen een zoo groot aantal Predikers van den Christen Godsdienst — dien Godsdienst, die zich boven alle anderen daarin byzon-

zonderlyk onderfcheidt, dat zyn doelwit regtftreeks is, om door de befchaaving van zeden de zegeningen van den aardbodem te vermeerderen — zeer gereedelyk het Plan eener Grondwettige Herftelling hebben aangenomen? Zy hebben gezien, dat hetzelve juist overeenftemde met den eigenlyken aart en het oogmerk hunner eigen eerwaardige bedieningen. De nominatien door het Volk zullen natuurlyker wyze hen, die naar deze waardigheid dingen, verpligten, om op hun byzonder gedrag te letten, om niet de achting van het Volk te verliezen, welk toch over het geheel genomen de deugd eerbiedigt.

Voegt men, eindelyk, hier nog by, dat men niet enkel de Raads-plaatfen door Regenten poogt te vervullen, die zich door hunne braafheid onderfcheiden; maar dat men uit het getal der Kiezers — een regt, zoo dierbaar en vleiend voor vrye zielen — ook alle de zoodanigen weert, wier gedrag ieder braaven moet ergeren, en eindelyk, dat men de kleene ambten en bedieningen alleen aan de zoodanigen begeeft, die zich door een voorbeeldig leeven onderfcheiden, dan moet men erkennen, dat, al waren de zeden in het algemeen niet zoo zuiver, als de bedoelde herftelling vordert, deze hervorming zelve eene verbetering ten gevolge zoude hebben, ten eenenmaale overeenkomftig met de waardigheid eener gezuiverde Republiek.

Doch laat ons voortgaan; laat ons dat voordeel eener Grondwettige Herftelling befchouwen, welk den Staat de volftrekt nodige kracht, harmonie en werkzaamheid verfchaft, door het vernietigen dier democratifche misbruiken, welke zoo dikwyls den loop der publieke zaken geftoord, en, by het verbreken van de naauwe verbindtenis tusfchen Volk en Regenten, tot de heillooste verdeeldheden, partydigheden en onlusten natuurlyk aanleiding hebben gegeven.

Het is bekend, dat een Staat nimmer genoegzaam beveiligd is, dan wanneer dezelve zyne eigen verdediging met zich voert. Onze Republiek echter, omringd van geduchte Mogendheden, die haren rykdom benyden en op haren buit loeren, is buiten ftaat, om zich daartegen met eene behoorlyke magt te verzetten. Zy is haar beftaan alleen verfchuldigd aan der-

zelver onderlinge Jaloersheden, en hoe onzeker en wisselvallig derhalven is hare voortduuring? Aan den anderen kant egter een Land, zoo schoon gelegen om zich te verdedigen, bewoond door een groot Volk, vol van dapperheid en moed, een Volk, wars van alle geweldenary en onderdrukking, welk eene uitgestrekte gelegenheid bezit ter nationaale verdediging, indien men alle soorten en rangen van Burgeren een onmiddelyk belang doet krygen in den luister van den Staat! En welk ander middel wederom is 'er voor handen, om dit heilzaam en gewigtig oogmerk te bereiken, als een Ontwerp, geschikt, om die kluisters te verbreken, die, in tyden van onderdrukking gesmeed, regtstreeks aanlopen zoo wel tegen de grondregels der grootste Staatsmannen, en het belang der Natie, als tegen de waare beginselen der Vryheid? Wat middel zal hier baaten, als zoodanig een, waarby alle Burgers regten erlangen, die hen het Vaderland doen beminnen, en eene zucht tot de waapen-oefening inboezemen, door welke zy hetzelve in tyd van nood als helden verdedigen? Bedoelt men derhalven eene instelling, welke den toegang tot ambten en bedieningen zoo veel te gemaklyker maakt voor hun, die in onderscheidene betrekkingen, of als Burger-Schutters, of als Militairen, den Staat hebben gediend; bedoelt men daardoor den bloem der Natie aan de hanteering der waapenen te gewennen, is het dan met eenigen grond te vreezen, dat men dezen Staat immer wederom zulke beleedigende voorstellen zal doen of durven doen, als wy in deze laatste tyden van vreemde Mogendheden hebben moeten gedoogen (*)? Zal 'er dan ooit gevaar zyn, om de aanslagen van een heerschzuchtig Tyran te duchten?

"Weinige Regenten, boven al onder hen, die door hunne Commissien ter Staats-vergadering de zaken van naby beschouwen, zyn 'er te vinden, die, by gelegenheid der jammerlykste voorgevens of der bespotte-

(*) De Lezer zie by deze gelegenheid de Voorrede voor het Iste Deel van dit Werk bl. XIII enz. Alsmede het meermalen genoemde *Leidsch Ontwerp* Hoofdst. IX.

telykste klagten van deze of geene vreemde Mogendheid, niet dikwyls hartelyk gewenscht hebben, dat de Republiek in staat ware, haar aanzien ook buiten 's lands te bewaaren en te verdedigen. Meer dan eens heeft by deze Regenten het Bataafsche bloed in de aders gekookt, wanneer die uitwendige zwakheid van den Staat hun de taal der kruipendste laagheid afperste; doch ook hiervoor zullen deze edele mannen beveiligd wezen, zoo rasch de magt van den Staat door de invoering van dit heilzaam Ontwerp op de onwrikbaarste gronden zal berusten.

De alliantiën, zullen zy heilzaam en bestendig zyn, moeten eigenlyk alleen plaats hebben tusschen Staaten, welker Constitutie en uitgestrektheid in de voornaamste opzigten evenredig zyn. Eene afwyking van deze doorgaande regel kan alleen gewettigd worden door byzondere omstandigheden, door welken een kleene Staat voordeelen erlangt, die denzelven de vriendschap van een magtiger Nabuur nuttig, ja dikwyls onontbeerlyk maaken. Dus is de toestand van Zwitserland ten aanzien van Frankryk. Dus was ook weleer het geval met onze Republiek, toen zy, met eene talryke Landmagt en eene vermogende Zeemagt gewaapend, de schrik was der Natiën, en de geduchtste Mogendheden om stryd hare alliantie en vriendschap verzogten. Om op een Bondgenoot wel te kunnen vertrouwen, is het ook nodig, dat hy op ons kan staat maaken. En wat toch zal immer een beter vertrouwen buiten s' lands opleveren, dan wanneer 'er, by onze onverwinbaarheid van binnen, by onze sterkte van buiten, zulk een bewind in dit opzigt wordt vastgesteld, waardoor het voordeeligst gebruik van de middelen ter verdediging kan gemaakt worden.

Tot nog toe, dit is buiten alle tegenspraak, ontbreekt aan de Wetgevende Magt die mannelyke kracht, dat eerbied- en tevens ontzag-verwekkend vermogen, welk haar dringen moet, om, zonder vrees voor gevaar, zonder eenig inmengsel van zwakheid, de eerwaardige zaak der Natie ter harte te nemen. Zoo lang zy dit ontbeert, zal zy zich nimmer met ernst kunnen toeleggen op de uitvoering dier vaderlandsche ontwerpen, die tot verligting tevens en tot verheffing des Volks, en tot aanmoediging der nationaale indus-

 trie

trie kunnen dienen. By iedere fchrede worden onze Regenten, hoe welmeenend, hoe yverig voor de Volksbelangen, in den tegenwoordigen ftaat van zaken belemmerd: doch naauwlyks zal het oogenblik daar zyn, dat hunne magt op de ftemme des Volks zal rusten, naauwlyks zal het Volk dat krachtig middel bezitten, om Regenten te benoemen, en, wanneer zy kloekmoedig zyn, te onderfteunen en te befchermen, of men zal in de Staats-vergaderingen die grootheid, die achtbaarheid en dat vermogen zien fchitteren, welk ter beveiliging der Republiek de heilrykfte gevolgen zal verfchaffen. Naauwlyks zullen de Staaten, door dezen invloed der Burgeryen, de egte Repræfentanten zyn des Volks, of zy zullen op eene waardige tevens en moedige wyze gebieden; nimmer zal hen de vrees bekommeren, dat hun gedrag by de Natie zal worden afgekeurd: ja dan eerst zullen zy waarlyk Souverain wezen.

Thands ontbeert de Natie die fterkte, welke zy weleer heeft bezeten, en die haar voor het oog van gantsch Europa eenen luister byzette, welk haar Staatkundig crediet vermeerderde; deze hare fterkte vervalt helaas! van dag tot dag; en welk ander middel toch is 'er voor handen, om dezen nationaalen geest van onderneming en kloekmoedigheid, welke de heillooste gevaaren van langduurige en bloedige oorlogen voor het genot der onafhanglykheid tartte, wederom op te wekken en te verleevendigen, als om ieder Burger, door eenen regtftreekfchen invloed op de benoeming zyner Repræfentanten, zyne regte waarde te doen gevoelen?

Voegt men nu by dit alles, dat het tegenwoordig politiek fysthema der Republiek zonder eene zoodanige omwenteling ten eenenmaale onzeker is, welk belang moeten dan niet Mogendheden, die met onzen Staat zyn verbonden, daarin ftellen, dat dit heilzaam Ontwerp tot ftand kome? Tot nog toe is dit geheele Systhema op eene vernedering gebouwd, tot welke men de magt van den Stadhouder heeft weten te brengen: maar, wanneer men de menigte van aanhangers befchouwt, die zich met eene verregaande drift aan dit Huis en deszelfs onbepaalde belangen verbinden; wanneer men de tegenwoordige gisting der Natie in aan-

aanmerking neemt ter herſtelling der geſchondene Volks-vertegenwoordiging, wat toch zullen de alliantien baaten, hoe lang zullen zy duuren, wanneer het Volk, langs dit middel alleen, by aanhoudendheid weigert, het aangenomen Systhema der Regeering te omhelzen? Is het dan niet te vreezen, dat een Volk, welk thands geene beweegreden hoegenaamd heeft, om de zyde zyner Regenten te kiezen, zich van tyd tot tyd by de Stadhouderlyke party zal voegen? De geſchiedenis immers van onze Republiek heeft meer dan één voorbeeld eener zoodanige omwenteling opgeleverd. En wanneer men daarenboven op de nabyheid let der Pruisſiſche Staaten en van Groot-Brittannien, wie zal dan zoo dwaas zyn van te ontkennen, dat, hoe minder belang de Natie ſtelt in het Systhema harer Regenten, het zoo veel te moeilyker zyn zal, ééne van die omwentelingen te verhinderen; welke een ondernemende Prins van Orange ten allen tyde gemaklyk heeft kunnen veroorzaken? Wy behoeven hier alleen ten bewyze aan te voeren, het geen de voornaamſte Bewerkers der Alliantie met Frankryk zedert langen tyd hebben moeten ondervinden; en het is om deze reden alleen, dat zy den billyken Volks-invloed op het yverigst hebben verdedigd en bevorderd.

Men behoeft ſlechts een vluchtig oog te ſlaan op den tegenwoordigen ſtaat der Regeeringen, en men zal aanſtonds bemerken, dat zy in haren eigen boezem die vastigheid en kracht ontbeeren, welke het beſlisſchend kenmerk is eener goede Conſtitutie. Reeds in den oorlog van 1740 — een oorlog, welken, daar zy van partyen omringd waren, die de Republiek ten voordeele van den Prins van Orange geweldig beroerden, haar belang regtſtreeks vorderde te vermyden; — doch, wat behoeven wy zoo hoog op te klimmen, hebben wy niet in onze dagen eene Stad, aan welke het tegenwoordig Systhema zynen algeheelen oirſprong is verſchuldigd, op één oogenblik zien verflaauwen, wanneer zy had behooren te werken? Hebben wy niet gezien, dat zy, door den invloed van één harer Regenten, die ſchreeuwende onachtzaamheid en kwaadwilligheid zoo niet veroorzaakt, ten minſten onderſteund heeft, welke, tot een' eeuwigen ſchandvlek onzer Republiek, de hoofden der Uit-

voerende Magt bezielde, en daardoor de mislukking dier Expeditie naar Brest te weeg gebragt, aan welke alleen de alzins zonderlinge en heilloze uitſlag van dien oorlog te wyten is? Welke toch anders zou de grondoorzaak van zoodanige handelwyze zyn, als dat ſysthema, welk de aristocratie aan eenen monarchaalen invloed verbindt — een Systhema, welk aldaar de overhand heeft, en, zonder de Volks-ſtem in aanmerking te nemen, door de aldaar plaats hebbende tourbeurten, het gevoelen der Jaarlykſche Burgemeesteren, of van hem, die voor drie maanden præſideert, doet bovendryven, en dus Stad en Staat blootſtelt, om telkens van gevoelen te veranderen.

Het is bekend, in welken ſtaat onze Colonien, zoo in Oost- als West-Indiën, zich bevinden, tot welke laagte zy zyn vervallen. En, zoo lang de Wetgevende en Uitvoerende Magt op dezelfde wyze in het vervolg blyven vereenigd, zullen deze kostbare bezittingen nimmer dat vermogen, die veiligheid, dien bloei erlangen, welken zy anderszins zouden kunnen genieten. Zelfs is het misnoegen op verſcheide plaatſen zoo hoog gerezen, dat men geheel en al naar eene andere regeering verlangt, en wel naar eene dier alleenheerſchingen, welke, ſchoon zy hare leden tot volſtrekte onderdanen vormen, zeer zorgvuldig en met het heilrykst gevolg echter de voorſpoed harer verafgelegene Coloniën bevorderen. Welke toch is de oorzaak van zulk een diep geworteld gebrek, dat deze Volkplantingen, die anderszins, onder een wys beſtuur, den Staat de treffelykſte voordeelen, en eene vergoeding verſchaffen voor die verlorene takken des Europiſchen Koophandels, welke nimmer te herſtellen zyn, in zich zelven als door een knaagende worm verteeren? Is het niet die invretende kanker der Aristocratie, door welke alle jonge Heeren van aanzien, ſchoon door wellust en ongebondenheden bedorven, ſchoon beroofd van eenen goeden naam, verzekerd worden, van de voorkeur boven eerlyke en getrouwe dienaars der Compagnie te verkrygen, en alzoo tot de aanzienlykſte en gewigtigſte Ambten te zullen bevorderd worden? Kan een beſtuur, aan zulke verdagte handen toevertrouwd, by mogelykheid van een gewenscht gevolg wezen? En kan men in dit

op-

opzigt eenige herstelling wachten van zoodanigen, die zich zelven met het gemeene spreekwoord niet schaamen te belyden, dat zy *aan deze zyde van de Linie hunne conscientie moeten laten?*

XIV. *Op welke wyze de stemmen ter Staats-Vergadering het best kunnen geregeld worden.*

Één der voornaamste gebreken onzer tegenwoordige Constitutie is die zonderlinge vereeniging van stemmen, door welke één enkel integreerend Lid den loop der onderhandelingen kan stremmen, en gevolglyk alleen in staat is, om het gantsche ligchaam der Vergadering de wet te stellen. Het was de overtuiging hiervan, welke den beroemden Pensionaris VAN SLINGELANDT overreedde, om zulks tot een byzonder onderwerp zyner beoefening te maaken, ten einde, zoo mogelyk, die nadeelen weg te nemen, welke, zoo in de byzondere Provinciën, als in de Vergadering van Gedeputeerden der gesamenlyke Bondgenoten, daaruit voortvloeien. Met de onwraakbaarste bewyzen heeft dees geleerde en oordeelkundige Minister betoogd, dat dit gebrek niet zoo zeer van verkeerde stellige grondbeginselen, als wel van den wezenlyken aart afhangt onzer Constitutie; en een ernstig onderzoeker zal bevinden, dat het treurig tafereel, welk hy ten dezen aanzien geschetst, en de bewyzen, welke hy heeft bygebragt, zoo waarachtig zyn, dat het geheel overtollig zoude wezen, dezelven met eenig byvoegsel te vermeerderen. Te vergeefsch derhalven kan men een regelmatig en gewenscht beloop verwachten in het bestuur der Opperste Regeering, dan door het toelaten en bepaalen eener meerderheid van stemmen: terwyl echter, gelyk wy reeds getoond hebben (*), het belang van alle de Leden der Unie, de vermogendste zoo wel als de mindere, vereischt, een ander systhema aan te nemen, als het geen tegenwoordig plaats heeft. En welk ander middel wederom, om eene meerderheid te bepaalen, die in hare gevolgen niet schaadelyk zyn zal, is 'er te vinden, als het geen wy reeds zoo ernstig hebben aangedrongen,

(*) Ze D. I. bl. 401. *enz.*

gen, de invloed namelyk des Volks op de benoeming zyner Repræſentanten? Het byzonder belang, welk thands door eene Ariſtocratiſche of Monarchaale overmagt dikwyls wordt gehandhaafd, zou den Staat aan eene overſtemming blootſtellen, welke de grootſte onheilen met zich zoude ſleepen. Zeer gegrond is daarom de aanmerking, dat onze bevryding uit de loos geſpannen ſtrikken der Engelſchen in deze laatſte tyden alleen aan de weigerende ſtem van Amſterdam in Holland, en van eenen Zwolſchen Edelman in Overysſel is toe te ſchryven. Uit dit oogpunt beſchouwd, is dan deze, anderszins zoo noodlottige, eenparigheid de uiterſte beſcherming onzer vryheid geweest. Welke party zullen wy in dit gewigtig ſtuk kiezen, of liever, welk middel doet zich op, om te beletten, dat niet de invoering eener overſtemming den Staat blootſtelle, om door de overmagt van byzondere inzichten in de jammerlykſte gevaaren gewikkeld te worden? Men kome hier tot het reeds dikwyls opgegeven middel, om het Volk, of liever, het beste gedeelte der Natie, zekeren invloed op de benoeming harer Repræſentanten te vergunnen, en men zal op eene meerderheid van Regenten kunnen ſtaat maaken, die zich by aanhoudendheid aan de zuivere Volks-belangen, aan het waare Staats-ſyſthema edelmoedig zullen verbinden! Thands zullen wy by het geen wy wegens de voorgevens der niet ſtemmende Steden en het Platte Land reeds te voren gezegd hebben, geen verdere aanmerkingen voegen. Dit echter is zeker, dat, indien men derzelven in gewigtige Staats belangen eene ſtem toekende, zulks geene de minſte wanorde kan veroorzaken, terwyl het reeds door het voorbeeld van 't Engelsch Parlement bewezen is, dat niet het meer of minder getal van ſtemmen, maar de afhanglykheid der vergaderde Leden van hunne Committenten, en de wet der eenſtemmigheid den loop der zaken verhindert. Mogelyk zou het beletſel der afhanglykheid in het vervolg kunnen herſteld worden door het bepaalen van eenen vasten tyd, binnen welken de Gedeputeerden zich zouden moeten verklaaren.

Het is bekend, dat dit gewigtig onderwerp in de jaaren 1588, 1637, 1684, 1721, 1728, 1731 en 1743 by de onderſcheidene Staats-Leden, doorgaans zon-

zonder eenen gewenschten uitslag, is behandeld. Het zy genoeg, ten besluite het gewigtig plan mede te deelen, welk de Stad Amsterdam, in den Jare 1728, ter Staats-Vergadering heeft ingeleverd.

,, Dat, in zaken, de verandering van Regeering of Godsdienst betreffende, mitsgaders in het stuk van aanvallende of verweerende verbonden, niet zou mogen worden besloten, dan met *eenparigheid* van alle de Leden; — Dat, in zaken van andere verbonden uit hoofde der Unie, in zaken van vrede en oorlog, en van consenten, zou mogen worden besloten met *vyftien* stemmen, mits dat, in zaken van consenten, onder dezelven waren ten minsten *vyf* van de *agt* eerst-stemmende Steden uit het Zuider-kwartier, en *twee* van de *drie* voorstemmende Steden uit het Noorder-kwartier; — Dat, in zaken van belasting, of andere bezwaaren van den Koophandel en Scheepvaart, niet zou mogen worden besloten tegen het *eenparig* advies van *twee* der drie Steden Amsterdam, Rotterdam en Hoorn; — in zaken, de Weeveryen betreffende, niet tegen diergelyke adviesen van *twee* der *drie* Steden Haarlem, Leiden en Amsterdam; — in zaken, de Oost- en West-Indische Maatschappyen raakende, niet tegen het advies van Amsterdam en *ééne* of *twee* andere Steden, alwaar Kamers zyn, — en in zaken, de groote Visschery raakende, niet tegen het advies van *twee* of *drie* der *vyf* Steden, de Visschery vertoonende: Doch, dat op het verbieden van den Koophandel, by gelegenheid van eene besmettelyke ziekte of anderszins, en op het verbieden van den in- of uitvoer van eenige waaren in tyd van oorlog, niet besloten zou mogen worden, dan by *eenparigheid* van alle de Leden, tot zoo lang deswege iets naders zou zyn vastgesteld. — — Dat over het verleenen van Octrooijen, Vrydommen, Gunsten enz. zou mogen worden besloten met *vyftien* stemmen, mits dat onder dezelven waren ten minsten *vyf* van de *agt* voorzittende Steden van het Zuider-kwartier, en *twee* van de *drie* voorzittende Steden van het Noorderkwartier. Doch, zoo 'er geschil vallen mogt over het verleenen van Voorregten, welk eenig Lid mogt oordeelen aan te lopen tegen zyne Privilegiën, en hierom niet te behooren tot de raadpleegingen der Vergadering

van

van Holland, zou zulk een geschil moeten worden beslist door *vyf* of *zeven Arbiters* of Zegsluiden, by ballotteering of loting te kiezen uit de twee Gerigtshoven, die, vooraf by eede, aan haar Ed. Gr. Mog. Vergadering zouden moeten belooven, dat zy goed regt zouden spreken".

Hoe wel uitgedagt dit plan ook wezen mogt tot het regelen der Overstemming, het miste echter eenen gelukkigen uitslag by de Staats-Leden, met dat gevolg zelfs, dat een behoorlyk Reglement omtrend dit allergewigtigst stuk tot nog toe is achter weeg gebleven.

Einde van het TWEEDEN DEEL.

